

*2007 Türkiye
Gençlerde Cinsel Sağlık ve
Üreme Sağlığı Araştırması*

2007 TÜRKiYE GENÇLERDE CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI ARAŞTIRMASI

*Nüfusbilim Derneği
ve
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu*

Raporu Hazırlayanlar

Prof. Dr. Hilal Özcebe
Doç. Dr. Turgay Ünalın
Dr. A. Sinan Türkyılmaz
Yadigar Coşkun

Aralık 2007

Ankara

Teşekkür

Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA) işbirliği ile gerçekleştirilen *2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*, gençlerin üreme ve cinsel sağlık deneyimleri, davranışları ve tutumları ile bu konudaki bilgileri, gereksinimleri ve hizmet beklentileri konusunda bilgi toplamak amacıyla yapılmış, 3500 hanede hane halkı üyesi gençlere ulaşmayı hedeflemiş bir araştırmadır. Sorun alanı itibarı ile Türkiye'de bu konudaki ilk araştırma değildir. Ancak, 15-24 yaş arası gençliğe Türkiye çapında ve hane bazında ulaşması nedeni ile bir ilk sayılır. Bunun yanı sıra, 2004 yılında kurulmuş ve kendi alanında çeşitli projeler gerçekleştirmiş olan Nüfusbilim Derneği'nin de bu denli büyük çaplı ilk araştırmasıdır. O nedenle de Derneğimiz açısından bu projenin anlamının, önemsedığımız bir konuda araştırma yapmanın ötesinde olduğunu, kapsamlı ve çok sayıda kişinin çalıştığı bir araştırmayı baştan sona dernek üyelerimizin yürütücülüğünde gerçekleştirmenin derneğimize önemli bir deneyim kazandırdığını söyleyebiliriz.

Bu çerçevede, proje çekirdek ekibini oluşturan danışmanlar Prof. Dr. Hilal Özcebe, Doç. Dr. Turgay Ünalın, Dr. A. Sinan Türkyılmaz, Yedigâr Coşkun ile proje koordinatörü A. Mesut Deren ve proje asistanları Ece Koyuncu ve Nihan Yolsal'a projenin çeşitli aşamalarındaki özverili çalışmaları için teşekkürü borç biliyorum. Bu proje en başta onların yoğun emeği ile ortaya çıktı. Ayrıca, projenin belli noktalarında proje ekibine katkıda bulunan Prof. Dr. Füsün Çuhadaroğlu Çetin ve Dr. Ayşegül Esin'e de değerli zamanlarını bize ayırıp, uzmanlıklarından yararlanmamızı sağladıkları için müteşekkirim.

Proje ekibimizin yanı sıra, projeyi desteklemiş olan Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na teşekkürlerimi iletirken, UNFPA'nın bu projedeki temsilcileri olan Dr. Selen Örs ve Dr. Gökhan Yıldırımkaya'nın bize verdikleri çok yönlü destek ve yakın çalışma arkadaşlığının değerini özellikle vurgulamak istiyorum. Onlar başından itibaren proje üretim sürecinin içinde ve ekibin gerçek bir parçası oldular.

Ülke çapında çok sayıda hanede ve kişilerle yüz yüze görüşme yapılarak bilginin toplandığı bir alan araştırmasında alanda çalışan kişilerin çalışma disiplini, iş anlayışı, uyumu, dinamizmi, problem çözme becerisi, heyecanı yapılan iş açısından çok önemlidir. Bu bağlamda, soru kağıtlarının ön denemesinden başlayarak, sahada tüm işleri büyük bir sabır, dikkat ve heves ile yürüten ve adlarını burada sıralayamadığım ekip başlarımıza, denetçilerimize ve görüşmecilerimize katkıları için tek tek teşekkürlerimi sunuyorum. Alanda, hane halkı cevaplama oranlarında yüzde 90, bireysel görüşmelerde ise erkeklerde yüzde 74, kadınlarda yüzde 86 gibi yüksek cevaplama oranlarına ulaşabildi ise bu durum en başta alanda çalışan arkadaşlarımızın başarısıdır.

Bir araştırmada her aşamanın aynı titizlikle gerçekleştirilmesi, her aşamada çalışan kişilerin, yalnızca o parçanın değil, bütünü sorumluluğunu duyarak yaptığı işe özen göstermesi, böyle bir yaklaşım ile , ama aynı zamanda öğrenme ve paylaşmanın keyfi ile çalışmak araştırmanın sağlıklı yürümesinin de bir garantisidir. *2007 Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*'nda böyle bir anlayış ile çalışıldığını düşünüyorum. Dolayısıyla, bu çalışma Nüfusbilim Derneği'ne yalnızca yeni bir araştırma projesi değil, zor ve yorucu bir araştırma sürecinde birlikte çalışmayı sınamış araştırmacılar, ekip çalışması yönünde bir birikim ve '*gençlik araştırması ekibinden olmak*' keyfini tatmış genç toplum bilimci üyeler kazandırmıştır.

Bütün bunların yanı sıra, kapısını çaldığımız her hanede bizi içeri alıp, kendi özel bilgilerini sunan tüm kişilere, '*yasak ve ayıp*' diye değerlendirilen birçok konuyu ve bu konularda kendi görüşlerini bizimle paylaşan genç kadın ve erkeklere, bize güvendikleri ve *kendilerini ait olanı* anlatmaktan çekinmedikleri için yürekten teşekkür ediyorum.

Nüfusbilim Derneği olarak dileğimiz, bu araştırmanın bizi benzer alanlarda çalışan kişi ve kuruluşlarla bir araya getirmesi, onlarla işbirliğimizi güçlendirmesi, gençlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusundaki gereksinimlerine yanıt verebilecek 'genç dostu' hizmetlerin iyileştirilmesi ve çoğalması yönünde yeni adımların atılmasına yol açmasıdır.

Doç.Dr. Filiz Kardam
Nüfusbilim Derneği Başkanı

Önsöz

Demograflar Türkiye’de nüfusun giderek yaşlandığını işaret etmektedir. Ancak genç nüfusun oranı azalmakla birlikte, sayısının artmaya devam ettiği de bir gerçektir.

Son yıllarda doğurganlık eğilimindeki değişikliklere bağlı olarak kaba doğum hızımız düşüyor olmakla birlikte; doğurgan çağdaki nüfusun genişlemesi nedeni ile yıllık doğum sayılarında belirgin bir azalma görülmemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü, 10-24 yaş grubunu genç insanlar olarak sınıflandırmaktadır. Türkiye’de bu grubun büyüklüğü 15 milyonun üzerindedir. Bu sayı kimi Avrupa ülkelerinin toplam nüfusundan daha fazladır.

Gençlerimizin, üreme sağlığı konuları başta olmak üzere, sağlık alanında farklı ihtiyaçları ve beklentileri olabileceğine ilişkin hizmet sektöründeki farkındalık son yıllarda yükselen bir ivme içindedir.

Henüz bilgi-yayın stoklarımız istediğimiz noktada olmasa bile; Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü olarak, hizmet stratejilerimizdeki dört öncelikli konudan birisini “gençlere dönük sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkililiğinin artırılması” oluşturmaktadır.

Gençlerimizin sağlığına ilişkin bilgi birikimimizin kısa vadede hızla artırılması gerektiğine inanıyorum.

Bu çalışmanın kendi alanında boşluk doldurucu bir nitelik taşıdığını, yeni hizmet politikalarının planlanmasına ciddi katkılar sağlayacak kapsamda olduğunu; gençlerimiz hakkında geniş, güncel ve net bilgiler sunduğunu sevinerek gördüm.

Anlamli desteği için Birleşmiş Milletler Nüfus Fonuna ve Türkiye Ofisine, çatısı altında yürütülmesini sağlayan Nüfusbilim Derneğine ve Araştırmayı gerçekleştiren tüm ekip üyelerine teşekkürü borç bilirim.

Dr. Mehmet Rifat Köse
T.C. Sağlık Bakanlığı
Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
Genel Müdürü

İçindekiler

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'ndan Hesaplanabilen
Binyıl Kalkınma Hedefleri Göstergeleri .....

Teşekkür

Nüfusbilim Derneği i

Önsöz

T.C. S.B. AÇS/AP Genel Müdürlüğü ii

İçindekiler iii

Tablo ve Şekil Listesi.....vi

Kısaltmalar Listesi..... x

Bölüm 1. Giriş..... 1

Bölüm 2. Metodoloji ve Araştırma Tasarımı

2.1. Araştırmanın Organizasyonu 8

2.2. Soru Kağıdı Tasarımı 8

2.3. Soru Kağıdı Ön deneme 9

2.4. Örneklem Tasarımı 10

2.5. Saha Personelinin Seçimi ve Saha Eğitimi.....14

2.6. Saha Uygulaması 15

2.7. Veri Girişi.....17

2.8. Refah Endeksinin Oluşturulması 17

2.9. Örneklem Kapsamı ve Cevaplama Oranları.....18

2.10. Örneklem Ağırlıklarının Hesaplanması 20

Bölüm 3. Hanehalkı ve Konut Özellikleri

3.1. Hanehalkı Nüfusunun Özellikleri	22
3.2. Hanehalkı Nüfusunun Eğitimi	24
3.3. Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumu	26
3.4. Konut Özellikleri.....	28
3.5. Hanedeki Dayanıklı Tüketim Malları	29

Bölüm 4. Gençlere ait Sosyodemografik Özellikler

4.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	31
4.2. Medeni Durum	33
4.3. Öğrenim Durumu	35
4.4. Çalışma Durumu	36
4.5. 12 Yaşına Kadar Yaşanılan Yer	38
4.6. Halen Bulunduğu Yerleşim Yerinde Geçirilen Süre.....	38
4.7. Anne ve Babanın Eğitim ve Çalışma Durumu.....	42
4.8. Ailenin Ekonomik Durum Algısı.....	42

Bölüm 5. Yaşam Tarzı

5.1. Genel Sağlık Algısı ve Sağlığa Gösterilen Özen	47
5.2. Sigara ve Alkol İçme Alışkanlıkları	48
5.3. Üyelikler ve Sosyal Etkinlikler	52
5.4. İnternet Kullanımı	53

Bölüm 6. Üreme Sağlığı Bilgisi

6.1. Kadınlarda Bazı Ergenlik Değişimleri ve Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler	58
6.2. Erkeklerde Bazı Ergenlik Değişimleri ve Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler	63
6.3. Gebelik Oluşumu ve Gebeliği Önleyici Yöntemler Hakkındaki Bilgiler	67

Bölüm 7. CYBE ve HIV/AIDS Bilgisi

7.1. Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar Hakkında Bilgiler	76
7.2. HIV/AIDS Hakkında Bilgiler	92

Bölüm 8. Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma Konularında Görüşler

8.1. Kadın ve Erkekler için İdeal Evlenme Yaşı.....	100
8.2. Evlenme Şekli.....	101
8.3. Çocuk Sahibi Olmaya Karar Verme Şekli	103
8.4. İlk Anne ve Baba Olma Yaşı.....	103
8.5. İstenilen Çocuk Sayısı ve Cinsiyeti.....	108

Bölüm 9. Üreme Hakları ve Cinsel Haklar ile Davranışlar Hakkında Bazı Görüşler

9.1. Kendin Olma Hakkı.....	111
9.2. Bilme Hakkı.....	118
9.3. Kendini Koruma ve Başkası Tarafından Korunma Hakkı	119

Bölüm 10. Gençlerin Bazı Üreme Sağlığı Deneyimleri

10.1. Kadınlarda Bazı Ergenlik Deneyimleri	125
10.2. Erkeklerde Bazı Ergenlik Deneyimleri	131
10.3. Sevgilisi Olma ile İlgili Bazı Deneyimler	136
10.4. Evli Kadınların Doğurganlık Öyküleri	139

Bölüm 11. Bilgi Alma ve Sağlık Hizmeti Sunumu Konusunda Görüşler ve Beklentiler

11.1. Bazı Özel Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alma ve Bilgi Alınan Kaynaklar.....	142
11.2. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alınmak İstenen Kaynaklar	145
11.3. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmet Sunumu Konusunda Görüşler.....	146
11.4. Evli Olmayan Gençlere Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetleri Sunumu Hakkında Görüşler	150

Bölüm 12. Sonuç ve Öneriler.....

Bölüm 13. Araştırmanın Ardından .....

Kaynaklar .....

Ekler

1 – 2007 Gençlik Araştırması'na Katkıda Bulunanların Listesi	178
2 – 2007 Gençlik Araştırması SoruKağıtları.....	180
3 – Örnekleme Seçilen Yerleşim Yerleri.....	217
4 – TÜİK Blok Listesi	223
5 – Blok Listeleme Formu	228
6 – Ekip Başlı Çalışma Formu	232
7 – Görüşmecili Çalışma Formu.....	234

Tablo ve Şekil Listesi

Bölüm 2. Metodoloji ve Araştırma Tasarımı

Tablo 2.1. 2007 TGCSÜSA Örnekleminin Bölgelere ve Yerleşim Yeri Tipine Göre Dağılımı	12
Tablo 2.2. Bölgelere ve Kentsel/Kırsal Yerleşim Yerlerine Göre 2007 TGCSÜSA Örneklemindeki Hanehalkları ve Erkek ve Kadın Kişi Görüşmeleri Sonuçlarının Yüzde Dağılımları ve Cevaplama Oranları.....	19
Tablo 2.3. Hanehalkı ve Kişi Ağırlıkları	21

Bölüm 3. Hanehalkı ve Konut Özellikleri

Tablo 3.1. Yaş, Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Hanehalkı Nüfusunun Yüzde Dağılımı.....	23
Şekil 3.1. Nüfus Piramidi	
Tablo 3.2. Hanehalkı Nüfusunun Öğrenim Düzeyi: Kadın	25
Tablo 3.3. Hanehalkı Nüfusunun Öğrenim Düzeyi: Erkek	26
Tablo 3.4. 15 Yaş ve Üzeri Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumu	27
Tablo 3.5. Konut Özellikleri	29
Tablo 3.6. Hanehalkı Dayanıklı Tüketim Malları.....	30

Bölüm 4. Gençlere ait Sosyodemografik Özellikler

Tablo 4.1.1. Gençlerin Cinsiyete ve Bazı Sosyodemografik Özellikleri (Kent)	32
Tablo 4.1.2. Gençlerin Cinsiyete ve Bazı Sosyodemografik Özellikleri (Kır)	33
Tablo 4.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Medeni Durumları	34
Tablo 4.3. Halen Evli Gençlerin Nikah Şekli	35
Tablo 4.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Öğrenim Durumu.....	35
Tablo 4.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Çalışma Durumu.....	37
Tablo 4.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sağlık Güvencesine Sahip Olma Durumu	39
Tablo 4.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre 12 Yaşına Kadar Yaşadıkları Yer	40
Tablo 4.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Yaşadıkları Yerde Geçirdikleri Süre	41
Tablo 4.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Annelerinin Öğrenim Durumu	43
Tablo 4.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Babalarının Öğrenim Durumu.....	44
Tablo 4.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anne ve Babalarının Çalışma Durumu	45
Tablo 4.12. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ailelerinin Ekonomik Durumu Hakkındaki Görüşleri.....	46

Bölüm 5. Yaşam Tarzı

Tablo 5.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genel Sağlık Algısı	48
Tablo 5.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sağlığa Özen Gösterme Durumu	49
Tablo 5.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Sigara Kullanma Davranışları ...	50
Tablo 5.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Alkollü İçki İçme Davranışları.....	51
Tablo 5.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dernek/Kulüp/Vakıf Üyeliği veya Etkinliklerine Katılımı	52
Tablo 5.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Son Bir Ay İçindeki Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılma Durumu	53

Tablo 5.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternet Kullanma Durumları	54
Tablo 5.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternette Karşılaşılan Bilgiler	55
Tablo 5.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternette Karşılaşılan Bilgileri Güvenilir Bulma Durumu	56
Tablo 5.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Siteleri Güvenilir Bulması	57

Bölüm 6. Üreme Sağlığı Bilgisi

Tablo 6.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kız Çocuklarda Ergenlik Değişimleri Konusundaki Bilgileri	59
Tablo 6.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın Üreme Organlarının İsimleri Bilgisi	61
Tablo 6.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bebeğin Büyüdüğü Organ Bilgisi	62
Tablo 6.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkek Çocuklarda Ergenlik Değişimleri Konusundaki Bilgileri	64
Tablo 6.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkek Üreme Organları İsimleri Bilgisi.....	65
Tablo 6.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Meni İçeriği Bilgileri	66
Tablo 6.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gebe Kalma Olasılığı Olan Dönem Bilgisi.....	68
Tablo 6.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Tek Cinsel İlişki ile Gebe Kalma Olasılığı Bilgisi	69
Tablo 6.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İki Gebelik Arasındaki Süre Bilgisi.....	70
Tablo 6.10. Gençlerin Cinsiyete Göre Gebeliği Önleyici Yöntemlerin İsimleri Bilgisi (Kendiliğinden ve İrdeleyerek Belirtme).....	71
Tablo 6.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gebeliği Önleyici Yöntemleri Duyuma Durumları	73
Tablo 6.12. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Acil Kontraseptif Yöntem Bilgileri ve Duydukları Acil Kontraseptif İsmi	75

Bölüm 7. CYBE ve HIV/AIDS Bilgisi

Tablo 7.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre CYBE Duyuma Durumları	77
Tablo 7.2. CYBE Duyduğunu Belirten Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duydukları Hastalıkların İsimleri.....	78
Tablo 7.3. CYBE Duyduğunu Söyleyen Gençler Arasında Erkekler için CYBE Belirtileri	80
Tablo 7.4. CYBE Duyduğunu Söyleyen Gençler Arasında Kadınlar için CYBE Belirtileri	81
Tablo 7.5. CYBE Duyan ve Belirtilerini Söyleyen Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sorununu Paylaşacağı Kişi	83
Tablo 7.6. CYBE Duyan ve Belirtilerini Bilen Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sorunu için Başvuracağı Sağlık Kuruluşu.....	83
Tablo 7.7. CYBE Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre "Tek bir cinsel ilişkiyle CYBE Bulaşma Riski" Konusundaki Görüşleri	85
Tablo 7.8. CYBE Duyan Gençlerin Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlardan Korunma Yolu Olma Konusundaki Görüşleri	86
Tablo 7.9. CYBE Duyan ve Korunma Yolu Olduğunu Belirten Gençlerin Enfeksiyonlardan Korunma Yolları Konusundaki Görüşleri.....	87
Tablo 7.10. CYBE Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Hastalıklardan Aşı ile Korunulabileceği Konusundaki Görüşleri	88
Tablo 7.11. CYBE Duyan ve Aşı ile Korunulabileceğini Belirten Gençlerin Aşı ile Korunulabilen CYBE'lerin İsimleri Konusundaki Bilgileri.....	89
Tablo 7.12. CYBE Duyan ve Tedavi Edilmediği Durumlarda Sağlık Sorunlarına Neden Olacağını Belirten Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ortaya Çıkabilecek Sağlık Sorunları	90
Tablo 7.13. CYBE'leri Duyan Gençlerin Bu Enfeksiyonlar Hakkındaki Bilgi Kaynakları	91
Tablo 7.14. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre CYBE Arasında HIV/AIDS'i Kendiliğinden ve Hatırlatınca Belirtme.....	93
Tablo 7.15. HIV/AIDS'i Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre HIV/AIDS Hakkındaki Bazı Bilgileri	94
Tablo 7.16. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Birleşmiş Milletler Gençlere Yönelik HIV/AIDS Bilgi İndeksi	95

Tablo 7.17. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Korunma Yolları Konusundaki Görüşleri	97
Tablo 7.18. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Çevrelerinde HIV Taşındığını Öğrendiği Birisiyle İletişiminde Rahatsızlık Duyacağı Durumlar	97
Tablo 7.19. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Korunma Yolları Konusundaki Bilgi Kaynakları	98

Bölüm 8. Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma Konularında Görüşler

Tablo 8.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın ve Erkekler için Belirttikleri En Uygun Evlenme Yaşı.....	101
Tablo 8.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Tercih Ettikleri Evlenme Şekli.....	102
Tablo 8.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Ailenin Kaç Çocuk Sahibi Olacağına Kimin Karar Vermesi Gerektiği Konusundaki Görüşleri	104
Tablo 8.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Kadının İlk Defa Anne Olmasını Uygun Buldukları Yaş.....	105
Tablo 8.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Erkeğin İlk Defa Baba Olmasını Uygun Buldukları Yaş.....	106
Tablo 8.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın ve Erkekler için Belirttikleri İlk Anne ve Baba Olma Yaşı	107
Tablo 8.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İstedikleri Çocuk Sayısı.....	109
Tablo 8.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İstedikleri Ortalama Çocuk Sayısı	110

Bölüm 9. Üreme Hakları ve Cinsel Haklar ile Davranışlar Hakkında Görüşler

Tablo 9.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genç Kadınlar ve Genç Erkeklerin Üreme Haklarına Bakışları	112
Tablo 9.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Cinsel İlişki Yaşayan Arkadaşa Sahip Olma Durumları ve Cinsel İlişki Yaşayan Arkadaşın Cinsiyeti	113
Tablo 9.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkeklerin İlk Cinsel İlişki Deneyim Yaşı Hakkındaki Görüşleri	114
Tablo 9.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadınların İlk Cinsel İlişki Deneyim Yaşı Hakkındaki Görüşleri	115
Tablo 9.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genç Erkek ve Genç Kadınların Evlilik Öncesinde Cinsellik Deneyimini Onaylama	116
Tablo 9.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Eşcinsel Olan Arkadaşa Karşı Tutumları (Yüzde Dağılımı).....	117
Tablo 9.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Aldıkları Kişiler.....	119
Tablo 9.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanma Düşünceleri	120
Tablo 9.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Kullanmayı Tercih Edecekleri Yöntemler.....	121
Tablo 9.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Kullanmayı Tercih Edilen Yöntemleri Temin Edecekleri Yer.....	122
Tablo 9.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kondom Yöntemini Bilen Gençler Arasında Kondom Kullanımı Hakkında Bazı Önermelere Katılma Durumları	124

Bölüm 10. Gençlerin Bazı Üreme Sağlığı Deneyimleri

Tablo 10.1. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama Durumu	126
Tablo 10.2. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Yaşadıkları Endişeler.....	127
Tablo 10.3. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeleri Paylaştıkları Kişiler	127
Tablo 10.4. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeler İçin Başvurdukları Sağlık Kuruluşları ve Memnun Kalma Durumları	128

Tablo 10.5. Genç Kadınların Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama, En Önemli Endişe, Endişeyi Herhangi Biri ile Paylaşma, Sağlık Kuruluşuna Gitme ve Halen Devam Etme Durumu.....	128
Tablo 10.6. Genç Kadınların Yaşlarına Göre Menarş Yaşları	129
Tablo 10.7. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Menstrüel Siklusta Kullandıkları Hijyenik Malzeme	130
Tablo 10.8. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Menstrüasyon Hakkında Bilgi Alınan Kişiler	131
Tablo 10.9. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama Durumu	131
Tablo 10.10. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Yaşadıkları Endişeler.....	132
Tablo 10.11. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeleri Paylaştıkları Kişiler.....	133
Tablo 10.12. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeler için Başvurdukları Sağlık Kuruluşları ve Memnun Kalma Durumları.....	133
Tablo 10.13. Genç Erkeklerin Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama, En Önemli Endişe, Endişeyi Herhangi Biri ile Paylaşma, Sağlık Kuruluşuna Gitme ve Halen Devam Etme Durumu.....	134
Tablo 10.14. Genç Erkeklerin Yaşlarına Göre İlk Islak Rüya Yaşları.....	135
Tablo 10.15. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Islak Rüya Hakkında Bilgi Alınan Kişiler	136
Tablo 10.16. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Şimdiye Kadar ve Halen Sevgilisinin Olması, İlk Sevgilisinin Olduğu Yaş ve Halen Sevgilisi Olma	137
Tablo 10.17. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Olan Sevgilisi Hakkında Birisi ile Konuşma Durumu ve Konuştuğu Kişiler	138
Tablo 10.18. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düzenli Adet Görmeme Nedenleri.....	139
Tablo 10.19. Genç Evli Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Doğurganlık Öyküleri	140

Bölüm 11. Bilgi Alma ve Sağlık Hizmeti Sunumu Konusunda Görüşler ve Beklentiler

Tablo 11.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Herhangi bir Kaynaktan Cinsellik ile İlgili Konularda Bilgi Alma.....	143
Tablo 11.2. Gençlerin Cinsellik ile İlgili Konularda Bilgi Aldıkları Kaynaklar.....	145
Tablo 11.3. Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Almak İstedikleri Kaynaklar.....	146
Tablo 11.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Üreme ve Cinsel Sağlık Hizmeti Sunulması Hakkındaki Görüşü	147
Tablo 11.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Merkezlerde Sunulması İstenen Üreme Sağlığı ve Cinsel Sağlık Hizmeti	148
Tablo 11.6. Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetinin Sunulması İsteddiği Yer	149
Tablo 11.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Merkezlerde Hizmet Sunulması İstenen Kişiler.....	150
Tablo 11.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Evli Olmayan Gençlere Sunulması Gereken Hizmetler Hakkındaki Görüşleri.....	151
Tablo 11.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Evli Olmayan Gençlere Sunulan Hizmetlerin Yararlılığı Konusunda Görüşleri.....	152

Kısaltmalar Listesi

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Kazanılmış Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)
CsPro	Census and Survey Processing System (Sayım ve Araştırma Veri İşleme Sistemi)
CYBE	Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
HH	Hanehalkı
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
ICC	International Children's Center (Uluslararası Çocuk Merkezi)
IPPF	International Planned Parenthood Federation (Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu)
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey (Çok Göstergeli Küme Araştırması)
SPSS	Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Yazılımı)
UNFPA	United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
TGCSÜSA	Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

**2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'ndan Hesaplanabilen
Binyıl Kalkınma Hedefleri Göstergeleri**

BKH Amaç	BKH Hedef	BKH Göstergesi	Kaynak	Kadın	Erkek	Toplam	Cinsi
2- Herkesin Temel Eğitim Almasını Sağlamak	3- 2015 Yılına Kadar Dünyanın Her Yerindeki Kız ve Erkek Çocukların, İlköğretimi Eksiksiz Olarak Tamamlamasını Sağlamak	6- İlköğretimde Net Okullaşma Oranı*	Hanehalkı Listesi	84,7	83,2	83,9	Yüzde
		8- 15-24 Yaş grubunda Okuryazarlık Oranı	Hanehalkı Listesi	94,1	98,3	96,2	Yüzde
3- Kadınların Durumunu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Sağlamak	4- Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini İlk ve Orta Öğretimde Tercihen 2005 Yılına Kadar, ve Eğitimin Her Düzeyinde 2015 Yılına Kadar Ortadan Kaldırmak	9- İlk ve Orta Öğretimde Cinsiyet Oranı	Hanehalkı Listesi	İlköğretim		0,98	Oran
				Ortaöğretim		1,01	Oran
		10- 15-24 Yaş Grubunda Okur-yazarlıkta Cinsiyet Oranı	Hanehalkı Listesi	-	-	95,7	Yüzde
6- HIV/AIDS Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıkların Yayılımını Durdurmak	7- 2015 Yılına Gelindiğinde HIV/AIDS'in Yayılımını Durdurmuş Olmak ve Geriletmeye Başlamak	19- Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımı İçinde Kondom Kullanma Oranı**	15-24 Yaş Genç Sorukağıdı	28,1	-	-	Yüzde
		19b - 15-24 Yaşlarındaki Nüfus İçinde HIV/AIDS Hakkında Doğru Bilgilere Sahip Olanların Oranı	15-24 Yaş Genç Sorukağıdı	9,6	11,2	10,4	Yüzde
		19c- Gebeliği Önleyici Herhangi Bir Yöntem Kullanma Oranı**	15-24 Yaş Genç Sorukağıdı	60,6	-	-	Yüzde
7- Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması	10- 2015 Yılına Kadar Güvenli İçme Suyuna ve Temel Atık Sistemine Erişimi Olmayan Nüfus Oranının Yarı Yarıya Azaltılması	30- İyileştirilmiş Su Kaynaklarına Sürdürülebilir Ulaşımı Sağlanmış Nüfus Oranı, Kentsel ve Kırsal	Hanehalkı Sorukağıdı	Toplam		98,2	Yüzde
				Kentsel		98,9	Yüzde
				Kırsal		96,7	Yüzde
8- Kalkınma İçin Küresel Ortaklıklar Geliştirme	18- Başta Bilgi ve İletişim olmak Üzere Yeni teknolojilerden Yararlanmak İçin Özel Sektör İle İşbirliği İçinde Olmak	47- 100 Kişi Başına Düşen Telefon Hattı ve Cep Telefonu Abonesi Sayısı	Hanehalkı Sorukağıdı	Telefon		16,9	Yüzde
				Cep Telefonu		44,0	Yüzde
		48a- 100 Kişi Başına Düşen Kişisel Bilgisayar Sayısı	Hanehalkı Sorukağıdı	-	-	6,2	Yüzde
		48b- 100 Kişi Başına Düşen İnternet Kullanıcı Sayısı	Hanehalkı Sorukağıdı	-	-	3,6	Yüzde

* Araştırma sırasında 6-13 yaşını tamamlamış çocuklar için hesaplanmıştır.

** BKH göstergesi 15-49 yaş tüm kadınlar için hesaplanmaktadır; burada sunulan gösterge değeri sadece 15-24 yaş evli kadınlar içindir.

Bölüm 1

Giriş

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı kavramları, IV. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (1994 Kahire, Mısır) tekrar ele alınarak geliştirilmiştir. Konferans çıktısı olarak üreme sağlığının tanımı şu şekilde kabul edilmiştir; "*Üreme sağlığı, üreme sistemi, onun fonksiyonları ve işleyişine ilişkin bütün alanlarda sadece hastalık ya da sakatlık olmaması değil, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumudur. Üreme sağlığı, insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamları, üreme yetenekleri ve bu yeteneği kullanıp kullanmayacakları ve ne zaman, ne sıklıkta kullanacakları konusunda karar verme özgürlükleri olması demektir.*" (UNFPA, 1994).

Bu toplantı sonrasında, Dünya Sağlık Örgütü ve konu ile ilgili pek çok uluslararası kuruluş tarafından cinsellik tanımı tekrar irdelenerek yeni yaklaşımlar tanıma eklenmiştir: "*Cinsellik, insan yaşamının merkezinde yer alan öğelerden biridir ve seksi, toplumsal cinsiyet kimliklerini ve rollerini, cinsel yönelimi, erotizmi, zevki, yakınlığı ve üremeyi kapsar. Cinsellik, düşüncelerde, fantezilerde, arzularında, inançlarda, tutumlarda, değerlerde, davranışlarda, uygulamalarda, kimlik ve ilişkilerde yaşanır ve ifade edilir. Cinsellik bu boyutların hepsini içerse de bunların hepsi yaşanmaz veya ifade edilmez. Cinsellik biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel, hukuki, tarihsel, dini ve ruhsal etkenlerin etkileşiminden etkilenir.*" (WHO, 2007a).

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı yaklaşımında olan gelişim süreci, üreme hakları ve cinsel haklar kavramını da etkilemiştir. Üreme Hakları ve Cinsel Haklar, İnsan Hakları'nın bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Bugün, üreme hakları ve cinsel haklar yaklaşımının temel amacı "*her bireyin risksiz ve tatminkar bir cinsel yaşama sahip olması*" şeklinde vurgulanmaktadır (IPPF, 2000).

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı tanımları ile üreme hakları ve cinsel haklar kavramları 20. Yüzyılın sonlarına doğru yeniden gözden geçirilmesi sırasında "adolesan ve gençler" cinsel sağlık ve üreme sağlığı açısından önemli hedef gruplar arasında yer almıştır. Bütün bu gelişmeler, uluslararası ve ulusal boyutlarda gençlerin üreme ve cinsel sağlık çalışmalarına farklı bir ivme katmıştır (IPPF, 2007; UNFPA, 2007; WHO, 2007b).

Adolesan ve genç tanımları için farklı alanların kitaplarında farklı yaş grupları tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, adolesan ve genç tanımlarını standardize ederek karşılaştırma yapabilmeyi önermektedir. Dünya Sağlık Örgütü, 10-19 yaş grubunu "adolesan dönem" (ergenlik dönemi), 15-24 yaş grubunu "gençlik dönemi" olarak tanımlamaktadır; adolesan ve gençlik dönemlerine ait yaş gruplarının kesişmesi nedeniyle de 10-24 yaş grubu "genç insanlar" olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım ile genel olarak adolesan ve gençlere yönelik yaklaşımların birleştirilmesini önermektedir (WHO, 2007b).

Genellikle çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilen adolesan dönemde, fiziksel, psikolojik ve cinsel büyüme ve gelişme şeklinde değişimler yaşanmaktadır. Bu dönemde yaşamın ilk 10 yıllık dönemindeki kadar hızlı büyüme ve gelişme süreci yaşanmaktadır. Gençlik dönemi ise erişkin dönemdeki yaşam tarzının belirlendiği özel bir dönemdir. Ancak, gençlerin farklı sosyal ortamlarda yaşamaları nedeniyle erişkin döneme geçiş süreci adolesan döneme de kayabilmektedir. Gençlerin fiziksel büyüme ve gelişmelerinin yanı sıra üreme sistemlerinde olan gelişim süreci, erkek ve kız çocukların

bedenlerinin erişkin bedenleri haline dönüşümünü sağlamaktadır. Bu süreç içinde ergen ve gencin psikososyal gelişiminin içinde cinselliğin duygusal gelişiminin de yer alması söz konusudur (Sağlık Bakanlığı, 2007; UNFPA, 2007; WHO, 2002).

Gençlik dönemi (10-24 yaş), gencin çocukluktan çıkarak kendine özgü yaşam felsefesini ve yaklaşımını oluşturduğu önemli bir değişim sürecini içermektedir. Bu süreçte, gençler bir çok yeni norm, değer ve yaklaşımı benimseyerek davranışlarına yansıtırlar. Gençlerin, kendi ebeveynlerinin gençlik dönemlerine göre farklı ortamlardan etkilenmeleri, gençlerin cinsellik yaklaşımlarının, normlarının ve değerlerinin erişkinlere göre farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, gençler toplum içinde çalışan, okuyan, sokakta yaşayan, evli, bekar gibi çok farklı sosyal konumlarda bulunmaktadır. Farklı sosyal konumlar, gençlerin farklı norm ve değer geliştirmelerine neden olabileceği gibi cinsel ve üreme sağlığı gereksinimlerini de farklılaştırabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2007; WHO, 2002).

Gençlik döneminde olan bir bireyin, fiziksel ve cinsel büyüme ve gelişme sürecinde çocukluk döneminden beri alışlageldiği beden yapısında önemli değişimler oluşur. Gençlerin bir kısmı bu değişimleri kolaylıkla kabul ederken, bazıları ise kabul etmekte zorlanmaktadır. Erkek ve kız çocukların beden yapılarında cinsiyete özgü değişimleri, genç, sahip olduğu sosyal örüntüye göre, farklı olarak algılayabilmektedir. Gençlerin bedensel yapıdaki değişimlerin kabulünü etkileyen pek çok bireysel ve toplumsal etmen bulunmaktadır. Gencin yaşı, öğrenim durumu, farklı kültürel etkinliklere katılma durumu, gencin sahip olduğu iletişim araçları, arkadaş çevresi, ailenin sosyal yapısı, yaşanılan bölgenin sosyal örüntüsü, medyanın yaklaşımı, ülkenin gençlere yönelik politikaları ve sunduğu hizmetler gibi mikro düzeyden makro düzeye kadar pek çok etmen gençlerin değişime gösterdikleri tepkileri etkilemektedir (Sağlık Bakanlığı, 2007).

Bu değişimi etkileyen en önemli etmenler arasında gençlere yönelik gelişim süreci ile ilgili "bilgilendirme" hizmetleri yer almaktadır. Üreme ve cinsel sağlık konularında bilgilendirme, aslında aile içinde erken çocukluk döneminin içinde 3-4 yaş civarında "cinsiyet" kavramının öğretilmesi ile başlamaktadır. Fizyolojik olarak kadın ve erkek arasındaki farkın öğretilmesinin yanı sıra "toplumsal cinsiyet" rollerinin temelleri de ailede atılmaktadır. Çocuğun okul öncesi öğretim kurumlarına devamı ile eğitimcilerle "toplumsal cinsiyet" ve "cinsel sağlık ve üreme sağlığı" kavramlarının oluşturulmasında pek çok sorumluluk düşmektedir. Erken ergenlik döneminde fiziksel ve cinsel büyüme ile gelişme sürecine ilişkin bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Yine öğretim kurumlarına bu konuda büyük sorumluluk düşmektedir. Öğretim kurumlarının yanı sıra çocukluk döneminde büyüme ve gelişmenin izlemesinde önemli sorumluluğu olan sağlık sektörünün ergenlik dönemdeki değişimler hakkında gencin bilgilendirmesinde de sorumluluğu bulunmaktadır. Eğitim ve sağlık çalışanları tarafından yapılan bilgilendirme, gençlerin ergenlik döneminde bedensel ve cinsel gelişimleri daha kolaylıkla kabul etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, sağlık izlemeleri sırasında yapılan bilgilendirme ve danışmanlık, gençlerin, bedenlerinde olan değişimlerin "normal" olup olmadığı konusunda karar vermelerini, normal gelişim sürecinde olan gelişim süreci hakkında "endişe" duymamalarını sağlayacaktır (Sağlık Bakanlığı, 2007; WHO, 2002; WHO, 2007a).

Gençlik dönemi, cinsel davranışlara ilişkin kararların verildiği bir dönemdir. Gençler, sosyal ve kültürel norm ve değerlerin değiştiği, cinselliğe ilişkin görüşlerin de geçmişe göre farklılaştığı toplumlarda yaşamaktadırlar. Nüfusun (özellikle kentlerde) hızlı artışı, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin artması, medyanın etkisi, iletişim kanallarının hızlı gelişimi gibi pek çok etmen, erişkinlerin olduğu kadar gençlerin de cinsel norm, değer ve davranışlarını etkilemektedir. Ergenlik gelişiminin, özellikle beslenmede olan farklılaşmalar nedeniyle, daha erken yaşlara kaydığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra, okula devam etme yıllarındaki uzama, okula devam hızının geçmişe göre toplumun daha büyük bir kesimini etkilemesi ve evlenme yaşının ileri yaşlara kayması, gençlerin cinsel yaşam tarzlarına ilişkin kararlarını etkilemektedir. Son yıllarda pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede, cinsel gelişimin

daha erken yaşlara kaymasının yanı sıra sosyal etmenler, gençlik döneminde aktif cinsel yaşamın başlamasına neden olduğuna ilişkin bulgular bulunmaktadır. (Sağlık Bakanlığı, 2007; WHO, 2002; WHO, 2007a).

Gençler erken ve korunmasız cinsel ilişkiden erişkinlere göre çok daha fazla etkilenmektedirler. Bir çok gencin "güvenli cinsellik" konusundaki bilgisi de oldukça sınırlıdır. Bazı gençler cinsel bir ilişkiyi veya sonuçlarını bilmeden ya da düşünmeden cinsel olarak aktif bir yaşama başlayabilmektedir. Gençlik dönemindeki korunmasız cinsel beraberliklerin bedensel, psikolojik ve sosyal olarak erişkinlere göre daha çok soruna neden olabileceği bilinmektedir. Korunmasız beraberliklerin erken yaşta gebelikler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için yüksek risk oluşturduğu bilinmektedir. Aşağıdaki sayılar da bu sorunun boyutlarını göstermektedir (Sağlık Bakanlığı, 2007; WHO, 2002; WHO ,2007a):

- Her yıl, 15-19 yaş grubunda 15 milyon genç kız doğum yapmaktadır. 18 yaş altında yaşayan gebeliklerde anne ölüm hızı, daha geç yaşta olan gebeliklere göre 2-3 kez daha yüksektir.
- Her yıl, dört milyon adolesan kadın isteyerek düşük yapmaktadır. Genç kadınlarda isteyerek yapılan düşüklere pelvik enfeksiyonlar, infertilite ve hatta ölüm riski daha yüksektir.
- Her yıl, 20 gençten birisi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara yakalanmakta ve bu hastalıkların çoğu tedavi edilebilir olduğu halde çoğu tedavi edilmemektedir. Yüz milyon genç kız cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar nedeniyle tedavi almaktadır.

Gençlerin cinsellik ve korunmasız cinsel beraberlikleri hazır olmadan yaşamaları, fiziksel olduğu kadar ruhsal sağlık durumlarını da etkilemektedir. Aktif cinsel yaşam öncesinde, gençlerin eşini tanıma sürecine gereksinimleri vardır. Günümüzde, duygusal arkadaşlıkların gençlerin cinsel yaşamları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine de önem verilmektedir.

Pek çok gencin erken cinsel ilişkiyi istemeden, zorla ve baskı ile yaşadığı da bilinmektedir. Milyonlarca genç insan cinsel şiddet, istismar ve cinsel kullanıma maruz kalmaktadır. Bir çok toplumda kadınlar erkeklere göre daha fazla bu duruma maruz kalmaktadırlar; kadınlar çoğu kez erken evliliği reddetmek, gebelikler arasındaki süreyi uzatmak ya da korunmasız cinsel ilişkiyi reddetmek haklarını kullanamamaktadırlar (WHO, 2002; WHO, 2007a).

Genç insanlar, pek çok sağlık yöneticisi tarafından çok sağlıklı bir grup olarak kabul edilmelerine rağmen özellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine gereksinimi olan önemli nüfus gruplarından biridirler (Sağlık Bakanlığı, 2007; WHO, 2002):

- Gençler, kendi sağlıkları için sorumluluk almanın bilincinde değildirler. Bu dönemde gerçekten bedenlerine neler olduğu ve nasıl destek olmaları gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler.
- Gençler, diğer yaş gruplarında görülen hastalıklara da yakalanmaktadırlar. Ancak, gençler belirtilerin farkında değildirler ve hastalıkların önemini göz ardı etmektedirler. Bunlara ek olarak gençler bu sorunları için başvurmaları gereken sağlık kuruluşlarını da bilmemektedirler. Sonuç olarak, gençler mevcut sağlık sorunları için de sağlık hizmetini en az kullanan gruplar arasında yer almaktadırlar.
- Gençlerin hastalıkları olduğunda tedavi edilmemelerinin altında, tedaviden korkma, toplum tarafından dışlanma endişesi ya da tedavi edilebileceğine inanmama da yer alabilmektedir.
- Sağlık hizmetlerinde hizmet sunanlar, gençlerin üreme ve cinsel sağlık gereksinimlerinin farkında olmadıkları gibi, toplumsal önyargılarını hizmet almak için başvuran gençlere yansıtabilmektedirler.

Bütün bu sorunların çözümünde gençlerin üreme hakları ve cinsel haklar konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Gençlerin, üreme ve cinsel sağlık düzeylerini iyileştirebilmek için öncelikle üreme hakları ve cinsel hakların toplumda hizmet planlayıcılar, sunucular,

ebeveynler, gençlerle beraber olan herkes ve gençler tarafından benimsenmesi de gerekmektedir.

Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu (International Planned Parenthood Federation) Uluslararası İnsan Hakları Yasalarına bağlı olarak gençler için özelleştirilmiş cinsel ve üreme haklarını tanımlamıştır: Kendin Olma Hakkı (*kendi kararını vermede kendini ifade etmede, cinsellikten zevk almada, güvenli olmada, evlenmeyi ya da evlenmemeyi seçmede ve aile planlamasında özgür olma*), Bilme Hakkı (*seks, kontraseptifler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar/HIV/AIDS ve üreme ve cinsel hakları*), Kendini Koruma ve Başkası Tarafından Korunma Hakkı (*istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar/HIV/AIDS ve cinsel istismar*), Sağlık Hizmetlerine Sahip Olma (*gizlilik esasına uyan, karşılanabilen, iyi kalitede ve saygıyla sunulan hizmetler*) ve Katılma Hakkı (*gençler için planlanan programların planlanma, toplantı ve seminerlere katılma ve uygun yollarla hükümetleri etkilemeye çalışma gibi her düzeyde çalışmalara katılma*) (IPPF, 2007).

Ülkemizde gençlerin sosyodemografik özellikleri ile cinsel sağlık ve üreme sağlığı düzeyi hakkında aşağıdaki bilgilere sahibiz:

Nüfus Bilgileri (DİE, 2003):

- Türkiye'nin 2000 Genel Nüfus Sayımı bilgilerine göre toplam nüfusu 67 803 927 olup, 10-19 yaş grubunun nüfusu 7 599 131 ve 20-24 yaş grubunun nüfusu 6 690 147'dir. Sonuç olarak, 10-24 yaş grubunun nüfusu 14 289 278'dir (yüzde 21,1). Yani her beş kişiden birisi gençlik yaş grubundadır.

Okula Devam Durumu (Koç ve Hancıoğlu, 2003):

- 10-14 yaş grubu erkek nüfusunun yüzde 36,6'sı ve kadın nüfusunun ise yüzde 38,5'i ilköğretimi bitirmemiştir.
- 15-19 yaş grubundaki erkeklerin yüzde 5,0'nının ve 20-24 yaş grubunun yüzde 3,6'sının hiç eğitimi yoktur. 15-19 yaş grubundaki kadınların yüzde 14,9'unun ve 20-24 yaş grubundaki kadınların yüzde 12,3'ünün hiç eğitimi bulunmamaktadır.
- Yaşa özel net okullaşma oranları 6-24 yaş grubunda yüzde 88,8; kadınlarda yüzde 87,0 ve erkeklerde yüzde 90,6'dır.
- Okuldan terk oranı 6-24 yaş grubunda 1-7. sınıflarda yüzde 5,2; sekizinci sınıfta ise yüzde 20,0'dır. 6-24 yaş grubu kadınlarda 8. sınıfta okulu terk yüzdesi 21,3 ve erkeklerde 19,1'dir.

Çalışma Yaşamına Katılma Durumu (DİE, 2001):

- 12-14 yaş grubunun yüzde 11,3'ü, 15-19 yaş grubunun yüzde 38,3'ü ve 20-24 yaş grubunun yüzde 57,1'i halen gelir getiren bir işte çalışmaktadır.
- 12-14 yaş grubunun yüzde 0,9'u, 15-19 yaş grubunun yüzde 6,3'ü ve 20-24 yaş grubunun yüzde 9,4'ü iş aramakta ancak bulamamaktadırlar.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Bilgisi:

- 13-18 yaşlarında 13665 genç kız (lise öğrencisi) ile yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğrencilerin yüzde 50,8'i cinsellik konusunda bilgisini yeterli buluyor. Kız arkadaşlar en önemli bilgi kaynağı olarak belirtiliyor. Öğrencilerin yüzde 88,8'i okullarda cinsel eğitim istiyor (Vicdan ve diğerleri, 1996).
- HIV/AIDS hastalığı konusundaki bilgi ve tutumlarının öğrenilmesi için görüşülen lise öğrencilerin (n=715); yüzde 79,3'ü öğrenci iğne ve enjektör paylaşmamanın, yüzde 75,9'u güvenli cinselliğin, yüzde 87,0'ı kondom (prezervatif) kullanmanın önemini belirtmiştir. Yanlış yanıtlar ise ilaçla korunulabilme (yüzde 46,5), aşısı olduğu (yüzde 43,1), cinsel perhiz ile korunma (yüzde 38,7), AIDS'li olan kişilerden kaçınma (yüzde 47,8). Bilgi kaynakları olarak, medya, TV ve radyo (yüzde 61,7) ile yazılı materyal (yüzde 44,1) şeklindedir (Savaşer, 2003)
- Sokakta yaşayan 19 çocuk ile derinlemesine görüşme tarzında yapılan bir çalışmada; HIV/AIDS bulaşma yolları arasında; eşya paylaşma, seks işçileri ile cinsel ilişki, anal ve vajinal seks ve sosyal ilişkiler şeklindedir. Korunma yolları ise; kişisel hijyen, tek

eşlilik, sosyal etkinliklerde dikkatli olma ve bazı eşyaları paylaşmama (traş bıçağı, diş fırçası vb.) şeklindedir (Başbuğa ve Çelik, 2004).

- Sekiz üniversitenin birinci sınıf öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada (n=3101); adet kanının geldiği organ "uterus" yanıtı yüzde 22,1 ve meninin yapıldığı organ "testis" yanıtı yüzde 45,4 düzeyindedir. Gebe kalma zamanı gençlerin yüzde 41,2'si ve bebeğin büyüdüğü organ yüzde 65,7'i tarafından bilinmektedir. CYBE bulaşma yolu bilme oranı yüzde 65,1-74,8 ve korunmayı bilme ise yüzde 66,0'dır. Acil kontrasepsiyon kullanımını bilme oranı yüzde 52,0'dur (Bertan ve diğerleri, 2007).
- İzmir'de yapılan bir çalışmada, birinci ve son sınıf üniversite öğrencilerinin (n=2217) cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkındaki bilgileri, cinsel tutum ve davranışlarının öğrenilmesi amaçlanmıştır. Ortalama bilgi skoru (en fazla 30) 16,29'dur. En çok bilinen CYBE, "HIV/AIDS"dir. Öğrencilerin CYBE, bulaşma yolları, belirti ve bulguları, risk grupları konularındaki bilgileri oldukça sınırlıdır (Gökengin ve diğerleri, 2003).
- Üç üniversiteye bağlı Eğitim Fakültelerinin rehberlik bölümü son sınıf öğrencilerine cinsel yolla bulaşan hastalıklar, fizyoloji ve anatomi ve doğurganlığın düzenlenmesi konularındaki bilgileri sorulmuştur. Öğrencilerin yüzde 24,1'i bilgilerinin yetersiz olduğunu, yüzde 55,7'si orta düzeyde olduğunu ve yüzde 15,4'ü de yeterli olduğunu söylemiştir. Öğrenciler bu üç konudaki ayrıntılı soruların ortalama olarak ancak yarısına doğru yanıt vermişlerdir (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 1999).
- Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin (n=201) cinsel tutum ve davranışlarının öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bilgi kaynakları arasında arkadaşlar ilk sırada gelmektedir. Diğer kaynaklar arasında kızlar için anne, kitap ve gazete-magazin, erkekler için magazin ve TV yer almaktadır. Erkekler ve kızlar evlilik öncesi cinselliği erkekler için kabul ederken (yüzde 66,7-79,4), kızlar (yüzde 39,7-73,5) için daha az kabul etmektedirler (Ozan ve diğerleri, 2005).

Cinsel Davranışlar:

- Sekiz üniversitenin birinci sınıf öğrencileri arasında erkeklerde ilk cinsel ilişki yaşı ortalaması 16,9±2,0, ortanca yaş 17 olarak bulunmuştur. Kızlarda ilk cinsel ilişki yaşı erkekler göre daha yüksek olup ortalama 18,2±1,5, ortanca yaş 18'dir. Erkeklerde ilk cinsel ilişki deneyimi yaşanan kişi "sevgili", "tanıdık bir kişi" ve "para karşılığı bir ilişki" olarak tanımlanırken, kızlarda yoğun olarak "erkek arkadaş" (sevgili veya sözlü) olarak bulunmuştur. Gençlerin yaklaşık yarısı ilk cinsel ilişkide herhangi bir kontraseptif yöntem kullanmamıştır. Erkeklerde ilk cinsel ilişkide kondom kullanma kızlara göre daha yüksektir (yüzde 33,6 ve yüzde 19,6) (Bertan ve diğerleri, 2007).
- Hacettepe Üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinde korunmasız cinsel ilişki erkeklerde yüzde 42,6 ve kızlarda yüzde 53,6; dördüncü sınıftaki erkek öğrencilerde yüzde 27,8 ve kızlarda yüzde 34,1'dir. Tanımadıkları birisi ile cinsel ilişki birinci sınıflarda erkeklerde yüzde 50,4 ve kızlarda yüzde 57,9; dördüncü sınıflarda erkeklerde yüzde 12,1 ve kızlarda yüzde 14,9'dur (Tezcan ve diğerleri, 2006).
- Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf erkek öğrencilerde cinsel ilişki deneyimi yüzde 51,1 ve kızlarda yüzde 5; altıncı sınıf erkek öğrencilerde yüzde 86 ve kızlarda yüzde 20'dir. Birinci sınıf erkek öğrencilerin yüzde 43,5'i ve altıncı sınıf öğrencilerin yüzde 48,6'sı ilk cinsel deneyimlerinde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunmak için yöntem kullandıklarını belirtmişlerdir. Kızlar ise hiç bir yöntem kullanmadıklarını söylemişlerdir. İlk cinsel deneyimde yüzde 14,7 birinci sınıf erkek öğrenci ve yüzde 37,3 altıncı sınıf erkek öğrenci kondom kullandığını belirtmiştir (Ozan ve diğerleri, 2005).
- Türkiye'de 1262 üniversite öğrencisinin yüzde 7'si yaşam boyu ya da halen aynı cinsiyete karşı ilgi duyduğunu, yüzde 5'i aynı cinsiyette olan birisi ile ilgilendiğini söylerken yüzde 2'si kendini eşcinsel ya da biseksüel olarak tanımlamıştır. Gençlerin yüzde 28'i çocukluk döneminde en az bir defa cinsel istismara uğradığını belirtmiştir (Eskin ve diğerleri, 2005).
- Hacettepe Üniversitesi'nde birinci sınıftaki kız öğrencilerin yüzde 2,3'ü ve erkek öğrencilerin yüzde 12,8'i cinsel ilişki deneyimi olduğunu ifade etmiştir. Dicle

Üniversitesinde birinci sınıflarda aynı yüzdeler sırasıyla yüzde 2,3 ve yüzde 12,8'dir (Akin ve Özvarış, 2004).

- Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (n=1693) yapılan bir çalışmada öğrencilerin yüzde 19'unun cinsel ilişki deneyimi olup, son cinsel ilişkide kondom kullanımı ise yüzde 30'dur (Ungan ve Yaman, 2003).

Evli Kadınların Doğurganlık Davranışları:

- Ortanca ilk evlenme yaşı 25-29 yaş grubundaki kadınlar arasında 21,0'dır. 15-19 yaş grubu kadınların yüzde 1,4'ü 15 yaşına geldiğinde evlenmiştir; 20-24 yaş grubu kadınların yüzde 2,2'si 15 yaşında, yüzde 18,4'ü 18 yaşına geldiğinde ve yüzde 33,1'i 20 yaşına geldiğinde evlenmiştir (Ergöçmen ve Eryurt, 2003).
- 15-19 yaş grubundaki kadınların yüzde 5,7'sinin ve bu yaş grubundaki evli kadınların yüzde 48,5'inin canlı doğumu vardır. 20-24 yaş grubundaki kadınların yüzde 61,8'inin ve evli olan kadınların yüzde 23,4'ünün canlı doğumu yoktur (Koç ve Özdemir, 2003),
- 15-19 yaş grubunda her 100 gebelikten 3,4'ü ve 20-24 yaş grubunda her 100 gebelikten 5,6'sı isteyerek düşük şeklinde sonlanmaktadır (Tezcan ve Bozbeyoğlu, 2003),
- 15-19 yaş grubunda gebeliği önleyici yöntem kullanımı yüzde 44,3 (herhangi bir modern yöntem kullanımı yüzde 16,9); 20-24 yaş grubunda gebeliği önleyici yöntem kullanımı yüzde 59,3'dür (herhangi bir modern yöntem kullanımı yüzde 31,4) (Ünalın, Koç ve Tezcan, 2003).

Sağlık Hizmet Kullanımı:

- Adana'da ortaokullarda disfonksiyonel kanama ve menstrüel sorunlar üzerinde yaptıkları çalışmada genç kızların yüzde 12,7'sinin düzensiz kanamaları olduğu, yüzde 62,2'sinin yaşamında en az bir defa düzensiz kanaması olduğunu ve yüzde 46,6'sının dismenoresi (sancılı adet) olduğu bulunmuştur. Düzensiz kanama nedeniyle hekime başvuru yüzde 11,3'dür ve tedavi olma yüzdesi ise 4,5'dir (Demri, Kadayıfçı, Vardar ve Atay 2000).
- Ortalama menarş yaşı 13,28±1,09 olup; genç kızların yüzde 78,1'inin menstrüel ağrı yakınmaları oluştuğu bulunmuştur. Gençlerin yüzde 25,6'sı bu nedenle okul devamsızlığı yapmaktadırlar. Ancak, genç kızların sadece yüzde 0,4'ü bu yakınmaları için sağlık kuruluşuna başvurmuştur. Genç kızların yüzde 10,5'i daha önce bir jinekoloğa başvurmuş; başvuranların yüzde 26,1'inin menstrüel siklus (adet döngüsü) sorunları ve yüzde 23,4'ü dismenore nedeniyle jinekoloğa gitmektedir (Vicdan ve diğerleri, 1996).

Sonuç olarak;

- Ülkemizde genel olarak 15-24 yaş grubunu temsil eden bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların çoğu orta ve yüksek öğretim kurumlarına devam eden ve ulaşılabilen gençlerle yapılmıştır.
- Orta ve yüksek öğretim kurumlarına devam eden gençlerin üreme ve cinsel sağlık konularında bilgisinin sınırlı olduğuna ilişkin ipuçları bulunmaktadır. Bu bilgilerin, bir kaç yıl içinde gençlerle beraber olacak olan eğitim fakültesi öğrencilerinde de, hatta tıp fakültesi öğrencilerinde de yetersiz olması dikkat çekicidir.
- Yükseköğretim kurumlarına devam eden gençler arasında yapılan çalışmalar gençlerin bir kısmının aktif cinsel yaşamı olduğunu göstermektedir. Ancak, gençlerin çoğunun cinsel davranışları "güvenli cinsellik" davranışlarına uymamaktadır.
- Evli olan kadınların riskli yaşlarda (20 yaşından önce) doğurganlık yaşamları başlamaktadır.
- Orta öğretim kurumlarına devam eden gençlerin üreme sağlığı yakınmaları olup, sağlık kuruluşlarını yeterince kullanmamaktadırlar.

Sağlık Bakanlığı tarafından 15-24 yaş grubuna yönelik cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca, üniversitelerde sağlık merkezlerinde ve bazı sivil toplum

kuruluşlarınca da gençlere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri sunulmaktadır. Ancak hizmetlerin yaygınlığı ve erişilebilen genç sayısı konusunda veriler oldukça yetersizdir.

Gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı düzeylerinin daha da iyileştirilmesi için sunulan hizmetlerin geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu da gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı gereksinimlerinin düzenli aralıklarla öğrenilmesi ile yapılabilir.

Bu nedenlerle, 15-24 yaş grubu gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularındaki bilgileri, üreme hakları ve cinsel haklar konusunda bilgileri ve yaklaşımları, toplumsal cinsiyet konusundaki bazı görüş ve yaklaşımları, cinsel sağlık ve üreme sağlığı gereksinimleri (bilgi, hizmet vb) ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında hizmet beklentilerinin saptanması amacıyla bu araştırma planlanmış ve yürütülmüştür.

Bölüm 2

Metodoloji ve Araştırma Tasarımı

2.1. Araştırmanın Organizasyonu

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması (TGCSÜSA) Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu işbirliği ile isimleri ve araştırmadaki görevleri Ek 1'de sunulan kişilerin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türkiye genelinde genç nüfusu temsil edecek bir örneklem üzerinde gençlere ve yaşadıkları hanelere ait bilgiler toplamak üzere tasarlanmış soru kağıtlarının yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanması sonucu veri toplanmıştır. Bu bölümde kronolojik bir sıra içinde araştırmanın yürütülmesi sırasında izlenen adımlar kısaca aktarılmaktadır.

2.2. Soru Kağıdı Tasarımı

Soru kağıdı hazırlık çalışmaları, sorulacak soruların içeriğinin hazırlanması, soruların teknik açıdan değerlendirilerek ne şekilde sorulacağına belirlenmesi, veri girişi açısından değerlendirilerek en uygun yanıt alma yöntemlerinin belirlenmesi ve soru kağıdına yerleştirilmesi şeklinde yürütülmüştür. Soru kağıdının oluşturulması sırasında geniş katılımın sağlanmasına özen gösterilmiştir. Hazırlık çalışmaları, proje ekibinin, proje danışmanlarının ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'ndan yetkililerin de katıldığı düzenli toplantılarla desteklenmiştir. Ayrıca bir de Danışma Kurulu kurulmuştur. Danışma Kurulunda yer alan ergenlik konusunda çalışmaları olan uzmanlar, soru kağıdının son halini inceleyerek, görüşlerini bildirmişlerdir¹. Bu öneriler doğrultusunda soru kağıdında gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Araştırmanın soru kağıtları tasarlanırken Türkiye'de daha önce yürütülmüş Hanehalkı araştırmalarının soru kağıtları (özellikle *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları*²), uluslararası *MEASURE/DHS*³ projesinde kullanılan soru kağıtları özellikle de *Endonezya Genç Yetişkinler Üreme Sağlığı Araştırması 2002-2003*⁴ soru kağıtları (Budapest Statistik ve Macro ORC, 2004) göz önüne alınmıştır.

Soru kağıtlarının hazırlanması sırasında yararlanılan Türkiye dışında yapılmış benzer bir başka araştırma Endonezya Genç Yetişkinler Üreme Sağlığı (2002-2003) araştırmasıdır. Bu araştırma 2002-2003 Endonezya Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın bir parçası olarak yürütülmüştür. Araştırma kapsamında, Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın yürütüldüğü hanelerde, 15-24 yaş grubunda 1815 evlenmemiş kadın, 2341 evlenmemiş erkek ile görüşülmüştür. Araştırmanın amaçları, 15-24 yaş grubundaki gençlerin üreme sağlığı konusundaki bilgilerinin ölçülmesi, bu konudaki tutumlarının incelenmesi, sigara, alkol ve ilaç kullanım düzeylerinin ölçülmesi ve HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar

¹ 2007 TGCSÜSA'nın *Hanehalkı ve Kişi* Soru Kağıtları, Prof. Dr. Hilal Özcebe, Doç. Dr. Turgay Ünal, Dr. A. Sinan Türkyılmaz, Yedigöller Coşkun (Proje Danışmanları), A. Mesut Deren, Ece Koyuncu, Nihan Yolsal (Proje Koordinatörü ve Asistanları), Dr. Selen Örs ve Dr. Gökhan Yıldırımkaya'nın (UNFPA) katkılarıyla Ocak-Mayıs 2007 tarihleri arasında yapılan bir dizi toplantı sonucunda geliştirilmiştir. Bu ekibin yanısıra Prof. Dr. Füsün Çuhadaroğlu Çetin, Doç. Dr. Filiz Kardam ve Dr. Ayşegül Esin (Danışma Kurulu) soru kağıtlarının yapılandırılmasına önerileriyle katkıda bulunmuşlardır.

² <http://www.hips.hacettepe.edu.tr>

³ <http://www.measuredhs.com>

⁴ http://www.measuredhs.com/pubs/pub_details.cfm?ID=471&ctry_id=17&SrchtP=ctry

(CYBE) konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi olarak özetlenebilir. Bu araştırmanın da ülke genelinde yapılan bir araştırma olması ve amaçlarının 2007 TGCSÜSA'nın amaçları ile örtüşmesi nedeniyle, 15-24 yaş kişi soru kağıdının hazırlanması sırasında Endonezya Kişi Soru Kağıdı dikkatle incelenmiştir.

Soru kağıdının hazırlanması sırasında ergenlik konusunda Türkiye'de daha önce yapılmış çeşitli araştırmalar incelenmiştir. Ayrıca ülkemizde gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgilerini saptamayı amaçlayan araştırmaların sonuçları da kullanılmıştır. Bu araştırmalarda ortaya çıkan sorun alanlarının soru kağıtlarında yer almasına özen gösterilmiştir. Bazı araştırmaların soru kağıtlarına ulaşılarak karşılaştırma yapabilmek amacıyla benzer sorular sorulmuştur.

Uluslararası ölçekte gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgilerini değerlendirmeyi amaçlayan bazı ölçütleri hesaplayabilmek için bazı soruların soru kağıdı içinde yer alması sağlanmıştır. Buna ilave olarak, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından gençlere yönelik yürütülen programların daha etkili olarak yürütülebilmesi için bilgi eksiği olan alanlarda soruların soru kağıtlarında yer alması sağlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı'nın gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı düzeylerini yükseltmeye yönelik yürüttüğü çalışmalara ışık tutabilmek amacıyla "gençlere yönelik cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri" ile ilgili sorular da soru kağıdı içinde yer almaktadır.

2.3. Soru Kağıdı Ön Deneme

Merkez Proje Ekibi ve Proje Danışmanları tarafından son hali verilen taslak soru kağıtları sahaya veri toplamak üzere çıkmadan önce Ankara İli içinde belirlenen değişik gelişmişlik düzeyindeki yerleşim yerlerinde deneyimli görüşmeciler kullanılarak sınırlı sayıda hanehalkı ve genç üzerinde denenmiştir.

Ön deneme çalışması ile soru kağıtlarının içeriğinin, kullanılan kelime ve kavramların cevaplayıcılar açısından anlaşılır olup olmadığının, yanıt kategorilerinin uygun ve yeterli olup olmadığının, atlama ve süzgeçlerin çalışıp çalışmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Görüşmeci olarak belirlenen personelin daha önce benzer çalışmalarda yer almış olması ön deneme amaçlarının gerçekleştirilmesi için oldukça önemlidir.

8 Mayıs 2007 tarihinde daha önce benzer hanehalkı araştırmalarında görev almış deneyimli beş görüşmeciye, projenin amacı, soru kağıdındaki genel kavramlar ve soru kağıtlarının yapısı hakkında proje ekibi tarafından genel bir eğitim verilmiştir. Merkez Proje Ekibi ve ilgili danışmanların da hazır bulunduğu bir ortamda soru kağıtları tanıtılarak uygulamaya yönelik bilgilendirmenin yanı sıra görüşmecilere bu çalışmanın amaçları, projenin konusu ve soru kağıtlarında yer alan kavramlar hakkında bilgiler verilmiş ve görüşecekleri kişilerin özellikleri itibarıyla dikkat etmeleri gereken hususlar konusunda da bilgilendirme yapılmıştır.

Görüşmelerin mümkün olduğunca farklı sosyoekonomik düzeylerdeki kişilerle, her iki cinsiyetten cevaplayıcılarla ve farklı yaşları temsil edecek şekilde yapılması sağlanarak soru kağıtlarında yer alan tüm soruların sorulabilmesi ve cevap alınması hedeflenmiştir.

Soru kağıtlarının ön denemesi 9-10 Mayıs 2007 tarihlerinde Ankara'da yapılmıştır. Görüşmeler Birlik, Türközü, Dikmen, Bayraktar, Boztepe ve Yenimahalle'de yaşayan hanehalkları ve bireyler ile yapılmıştır. Birinci gün, orta ve yüksek gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde ziyaretler yapılarak ön deneme yapılmıştır. İkinci gün ise daha düşük gelir düzeyi olan gecekondu bölgeleri ziyaret edilerek toplamda 26 hanehalkı soru kağıdı ve 29 kişi soru kağıdı uygulanmıştır.

Görüşmecilerin soru kağıtları ile ilgili yazılı ve sözlü önerileri de dikkate alınarak, doldurulan soru kağıtları araştırmanın soru kağıdı tasarım ekibi tarafından dikkatle incelenmiş; gerekli düzeltme, ekleme ve değişiklikler yapılarak Mayıs ayı içinde soru kağıtlarına son şekilleri verilmiştir.

Araştırmada kullanılan Hanehalkı ve 15-24 Yaş Kişi Soru Kağıtları Ek 2'de sunulmaktadır. Gerek saha çalışması sırasında hanehalkı ve görüşme yapılacak gençlerle rahat bir iletişim kurmak gerekse saha personelinin yerleşim yerlerine yapacakları ziyaretlerde kuracakları her türlü iletişimde kolaylık sağlamak üzere araştırmanın isminin kısaca "2007 Gençlik Araştırması" şeklinde kullanılmasına karar verilmiş ve soru kağıtlarının üzerinde ve her türlü saha dokümanında ve yazışmalarda bu isim kullanılmıştır. Hanehalkı soru kağıdı doldurulduktan sonra görüşme yapmak üzere uygun yaşlarda olduğu tespit edilen (15-24) kişilerle görüşme yapmadan önce kısa bir onay metni okunmuş ve 15-17 yaş grubundaki kişilerin velilerinden ya da aile büyüklerinden birisinin görüşme için onay vermesi, 18-24 yaş grubundakilerden ise kendisinin onay vermesi istenmiştir. Sadece onay alınan kişilerle kişi soru kağıdı görüşmesi yapılmıştır.

2.4. Örneklem Tasarımı

Bu bölümde Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) işbirliği ile yürütülen 2007 TGCSÜSA'nın örneklem tasarımı anlatılmaktadır. Örneklem büyüklüğünün tespiti, tabakalama ve örneklem dağılımı, örnekleme birimlerinin seçimi, küme ve blok listeleri ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

Araştırmanın örneklem tasarımı, ağırlıklı, çok aşamalı, tabakalı küme örneklemesidir.

Örneklem tasarımı, 15-24 yaş grubu gençlerin temel cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilgi, tutum ve davranışlarını ölçmek üzere ve cinsiyet temelinde olmak üzere, Türkiye genelinde (15-19 ve 20-24 yaş grupları düzeyinde) istatistiksel anlamlılığı olabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca yaygınlığı yüksek bazı değişkenler için kır/kent ve/veya 5 bölge düzeyinde de tahminler üretilmesinin mümkün olması hedeflenmiştir.

Araştırmanın örneklem birimi, Türkiye'de bulunan hanehalkları ve bu hanehalklarında yaşayan 15-24 yaş grubundaki nüfustur.

Örneklem Çerçevesi

Araştırmada örneklem seçimi için kullanılan örneklem çerçevesi, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2000 Genel Nüfus Sayımı'nda kullanılmak üzere oluşturduğu ve daha sonra, 2002 yılının sonunda ve 2003 yılında gerçekleştirilmiş olan Sanayii Sayımı çalışması için güncelleştirdiği Bina Sayımı bilgileridir. Bu bilgiler, Türkiye'de belediyesi bulunan her yerleşim yeri için, mahalle adı, sokak adı, konut adresi gibi bilgileri içermektedir ve TÜİK tarafından belediyeler ile işbirliği halinde oluşturulmuş/güncellenmiştir.

Yukarıda bahsedilen (belediyesi bulunan) yerleşim yerleri dışında kalan kırsal nitelikteki yerleşim yerleri için, TÜİK'te örneklem seçiminde kullanılabilecek herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu nedenle sözü edilen yerleşim yerleri için örneklem çerçevesi, aşağıda anlatıldığı üzere, alan çalışması sırasında oluşturulmuştur.

Örneklem Tabakaları

Araştırmanın örneklem tabakalarının oluşturulmasında iki ölçüt kullanılmıştır:

1. Yerleşim yeri büyüklüğü: 2000 Genel Nüfus Sayımı itibarıyla 10000 ve daha fazla nüfusu olan yerleşim yerleri **kent**, 10000'den daha az nüfusu olan yerleşim yerleri ise **kır** olarak tanımlanmıştır.
2. Bölge: Türkiye'de yakın zamana kadar özellikle nüfus ve sağlık araştırmalarında kullanılmakta olan 5 bölge tanımı, bu araştırmada da sonuçların sunumu çerçevesinde benimsenmiştir. Ne var ki yakın zamanda Türkiye'de özellikle TÜİK başta olmak üzere, çeşitli kuruluşlar tarafından Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yeni oluşturulan 12 bölge ve 26 bölge tanımlarının kullanılması gündeme gelmiştir. Araştırma sonuçlarının sunumunda kullanılmayacak olmalarına rağmen, özellikle 12 bölge ayrımının örneklem tasarımında yer alması benimsenmiştir. Böyle bir stratejinin, seçilen örneklemin Türkiye'ye dağılımının daha etkin olmasını beraberinde getireceği düşünülmüştür. Ancak Türkiye'nin 12 bölge ve 5 bölge tanımları, birbirine indirgenebilir nitelikte değildir. Bu nedenle, Türkiye yapay olarak 15 bölgeye ayrılmıştır. 15 bölge temelinde örneklem seçimi yapılarak, verilerin toplanmasından sonra, hanehalkı gözlemlerinin 5 bölgeye veya 12 bölgeye göre gruplandırılmasının ve analiz yapılmasının mümkün olabilmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın örneklem tasarımı, 15 bölge tabakasının, kırsal ve kentsel olarak ikiye ayrılması suretiyle 30 tabaka oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçimi, 30 tabakanın her birinden bağımsız olarak yapılmıştır.

Örneklem Büyüklüğü

TGCSÜSA'nda örneklem büyüklüğü, 3500 hanehalkı olarak benimsenmiştir. TGCSÜSA benzeri genç nüfusu içeren ve önceden yapılmış bir araştırma sonucuna dayanan tahminlerin bulunmaması nedeniyle örneklem büyüklüğü, finansal kaynaklara, alan çalışmasının sağlıklı bir şekilde bitirilebilmesine ve ilgi duyulan nüfus gruplarında yeterli sayıda gözlem yapılabilmesi olasılığına göre belirlenmiştir.

TGCSÜSA değişkenlerine ilişkin önceden hesaplanmış istatistiksel dağılım ölçütleri bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, büyük ölçekli alan araştırmalarında zaten kullanılmayan basit tesadüfi örneklem yaklaşımı yerine, küme örnekleme yaklaşımının kullanılması durumunda karşılaşılabilecek desen etkisi⁵ düzeylerine ilişkin herhangi bir öngörü mevcut değildir. Sosyal araştırmalarda küme büyüklüğü genellikle 15 ile 30 hanehalkı arasında alınmaktadır.

Bu araştırmanın örnekleme tasarımında sabit küme büyüklüğünün 24 olması planlanmıştır. Bu Türkiye genelinde $3504/24=146$ küme yani 146 ayrı noktada çalışmanın yürütülmesi anlamına gelmektedir. Örneklem seçimlerinde örnekleme çıkacak yerleşim yerleri seçildikten sonra TÜİK'ten blok seçim işlemi aşamasına geçilmiş ve belediye olan yerleşim yerleri için TÜİK tarafından blok seçimleri yapılmıştır. Adres veya köy ismi olarak kümeler belli olduktan sonra, saha çalışmasının ilk işlemi olarak TÜİK'ten elde edilen ancak güncel olmayan listeler bir listeleme işlemi sonucu yeniden oluşturulmuş ve güncellenmiş, sonrasında örnekleme oluşturacak hanehalklarının seçimi bu listeden olasılıklı sistematik seçim yöntemiyle yapılmıştır.

⁵ Küme örnekleme kullanılması durumunda, basit tesadüfi örneklem yaklaşımına göreli olarak örneklem varyansında oluşan artış oranı.

Örneklemin Dağılımı

Yukarıda anılan 3504 hedef hanehalkı örnekleminin dağıtımında, daha önce yapılan ülke çapındaki araştırmalarda kullanılan dağılım yaklaşımları kullanılmıştır. 3504 hanehalkının bölgelere dağılımının, bölgelerin içerdiği hanehalkı sayılarına göre oransal olarak yapılması durumunda, bazı bölgelerin nüfuslarının düşük olması nedeniyle bu bölgelerde az sayıda gözlem yapılması sonucunu beraberinde getireceği bilinmektedir. Bu nedenle, örneklemin dağılımında, oransal olmayan bir dağılım gerçekleştirilmiştir (Tablo 2.1).

Örneklem Seçimi

Örneklem seçimi, Türkiye'nin 2000 Genel Nüfus Sayımı'nda yer alan yerleşim yerleri büyüklükleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Buna göre, Türkiye'nin tüm yerleşim yerleri, yukarıda anılan 30 örnekleme tabakasına ayrılmıştır. Her örneklem tabakasında, yerleşim yerleri, içinde yer aldıkları illere ve nüfus büyüklüklerine göre sıralanmışlardır. Her tabakada öncelikle bir veya iki il büyüklüğe oransal olarak seçilmiş, bu iller seçildikten sonra istenilen küme sayısına göre sistematik seçim yapılarak örneklem kümelerinin bu illerde hangi yerleşim yerlerinden seçilmesi gerektiği belirlenmiştir. Türkiye genelinde 37 il değişik sayılarda kümeleri içerecek bir şekilde örnekleme yer almışlardır.

Seçilen yerleşim yerleri Ek 3'te verilmiştir. Bu listede, seçilen her yerleşim yerinin bağlı bulunduğu il, ilçe ve bucak ile köy adı, 12 ve 5 bölge tanımlarına göre hangi bölgede yer aldığı, yerleşim yeri tipi, örneklem tabakası numarası, 2000 Genel Nüfus Sayımı'na göre toplam hanehalkı sayısı, nüfus büyüklüğü ve küme numarası yer almaktadır.

Tablo 2.1. 2007 TGCSÜSA Örnekleminin Bölgelere ve Yerleşim Yeri Tipine Göre Dağılımı

	Küme sayısı	Hanehalkı sayısı
Yerleşim yeri		
Kent	106	2544
Kır	40	960
5 Bölge		
Batı	42	1008
Güney	20	480
Orta	38	912
Kuzey	18	432
Doğu	28	672
12 Bölge		
İstanbul	18	432
Batı Marmara	6	144
Ege	12	288
Doğu Marmara	14	336
Akdeniz	14	336
Batı Anadolu	20	480
Orta Anadolu	8	192
Batı Karadeniz	18	432
Doğu Karadeniz	8	192
Kuzeydoğu Anadolu	8	192
Ortadoğu Anadolu	8	192
Güneydoğu Anadolu	12	288
Toplam	146	3504

Ek 4'te ise TÜİK'ten bina sayım cetvellerinde yer alan ve blok seçimi mümkün olan yerleşim yerlerinde ikinci aşama seçimlerin yapılması için istenilen blok listesi yer almaktadır. Örneklemi oluşturan 146 kümenin 116 tanesi belediyesi olan yerleşim yerlerinde bulunmaktadır. Bu durumda TÜİK bu 116 küme için blok seçimi yapmıştır. Blok seçimi TÜİK tarafından gerçekleştirilemeyen ve genellikle köy statüsünde olan diğer kümeler için listeleme ve görüşmeler için hanehalkı seçimleri sahada yapılmıştır.

Listeleme Çalışması

TGCSÜSA'nın öngörülen örneklem stratejisinin alanda mümkün olduğunca kolay ve çabuk bir şekilde uygulanabilmesi için, listeleme çalışması büyük önem taşımıştır. Yukarıda sözü edilen gerekçe dışında, Türkiye İstatistik Kurumunca sağlanan adreslerin, 2002 yılında güncellenmiş olmasına karşın, çeşitli hatalar içerdiği bilinmektedir. Bu da alan araştırmalarında, alan çalışması gerçekleştirilmeden bir "listeleme/güncelleştirme" çalışmasının yapılmasını gerektirmektedir.

Örneklem alanda uygulanması için, soru kağıtlarını uygulayacak ekiplerin yapacağı çalışmalar başlamadan önce, küme yaklaşımının TÜİK'ten elde edilen başlangıç adresleri ile yürütülmesi, bundan sonraki adreslerin belirli standart kurallar ile alan çalışanları tarafından belirlenmesi şeklinde bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bu yaklaşım, TÜİK tarafından adres çerçevesi sağlanabilen ve belediyesi olan yerleşim yerleri için uygulanmıştır. Bunların dışında kalan, belediyesi olmayan köylerde listeleme çalışması, aşağıda belirtilen şekilde uygulanmıştır.

Buna göre, TGCSÜSA'nın "Küme Listeleme Formu" (Ek 5) kullanılarak gerçekleştirilen listeleme çalışmasında, iki ana yöntem izlenmiştir.

a) Belediye Olan Yerleşim Yerleri

Belediyesi olan yerleşim yerleri için (tüm kentsel yerleşim yerleri ile, kır olarak tanımlanan ancak belediyesi olan yerleşim yerleri), öncelikle TÜİK'ten her küme için birer başlangıç (referans) adresi ve bu adresi bina sayım cetvelleri mantığıyla izleyen yaklaşık 50 konutluk listeler elde edilmiştir. Bu listeler kümenin oluşturulmasında referans olarak kullanılmıştır. Listeleme çalışanları, öncelikle TÜİK listesindeki başlangıç adresine ulaşmışlardır. Başlangıç adresinin tespitinden sonra, sistematik yansız yöntemlere göre, 48 hanehalkı büyüklüğünde küme listeleri oluşturulmuştur. Amaç, başlangıç adresi olarak verilen hanehalkını belirli ve sistematik kurallara göre izleyen 47 hanehalkından meydana gelen bir kümenin oluşturulmasıdır.

b) Belediye Olmayan Yerleşim Yerleri (Köyler)

Belediyesi olmayan yerleşim yerlerine ilişkin Türkiye'de, TÜİK'te veya başka bir kurumda, kullanılabilecek niteliklere haiz bir örneklem/adres çerçevesi bulunmamaktadır. Bu nedenle TÜİK tarafından başlangıç adresi verilmeyen yerleşim yerlerindeki örneklem seçimi, farklı bir biçimde ve tamamıyla alan çalışması sırasında gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler de sistematik yansız yöntemlerdir. Bu işlemler sırasında köyler büyüklüklerine göre 2 veya daha fazla kısma bölünmüş, bu bölümlerden bir tanesi yansız olarak seçilmiş, ve tesadüfi bir referans noktası alınarak belediyesi olan yerleşim yerlerindeki gibi belirli ve sistematik kurallara göre 48 hanelik bir küme listesi oluşturulmuştur.

Hanehalklarının Seçimi

TGCSÜSA örnekleme çalışmasında hanehalkı seçimleri her kümede 48 hanehalkından oluşan bir listeden 24 hanehalkı seçilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Dolayısı ile ekipler verilen referans adreslere veya köylere gittiklerinde 48 hanelik bir listeleme çalışması

gerçekleştirmişler ve bu listeden 1/2 oranında bir seçim yapmışlardır. Bu listeleme ve seçim aynı anda yapılmış ve sonrasında hanehalkı ve kişi görüşmelerine geçilmiştir.

"48" haneden oluşan listelerden görüşme yapılacak "24" hane küme numarasına göre seçilmiştir.

- Eğer küme numarası tek ise listedeki 1, 3, 5, 7, ..., 43, 45, 47. haneler '01' den '24' e kadar numaralandırılmıştır. Örnek: küme nosu 1203___ ise 'tek' haneler.
- Eğer küme numarası çift ise listedeki 2, 4, 6, 8, ..., 44, 46, 48. haneler '01' den '24' e kadar numaralandırılmıştır. Örnek: küme nosu 1204 ___ ise 'çift' haneler.

2.5. Saha Personelinin Seçimi ve Saha Eğitimi

2007 yılının Nisan ayı sonunda araştırma personeli arandığına ilişkin duyurular, e-posta ile seçilen haberleşme gruplarına gönderilmiştir. Aynı zamanda Nüfusbilim Derneği internet sayfasında⁶ araştırma konusu ve araştırmada görev alacak geçici saha personeli arandığına ilişkin duyuru ve başvuru formu yayınlanmıştır.

Toplam 115 başvuru yapılmıştır. Başvuran kişiler 17 Mayıs 2007 tarihinde Nüfusbilim Derneği'ne görüşmeye çağırılmıştır. Görüşmeler sonucunda saha çalışmasında yer alması düşünülen 55 kişi, 19 Mayıs 2007 Cumartesi günü başlayan eğitim çalışmalarına davet edilmiştir.

Saha personelinin eğitimi 19-24 Mayıs 2007 tarihleri arasında Ankara İlinde yapılmıştır. Katılımcılara eğitimin ilk gününde soru kağıtlarının ve bu araştırma için hazırlanan araştırma el kitabının basılı formları dağıtılmıştır. Eğitim çalışmaları hem teorik sunum hem de pratik çalışmalar şeklinde tasarlanmıştır. Soru kağıtları ve soru kağıtlarında yer alan kavramlar, proje danışmanları ve proje ekibi tarafından, katılımcılara detaylı olarak aktarılmıştır. Pratik yapma bölümlerinde katılımcıların çoğu sunumu tamamlayan bölümlerden sonra, soru kağıdını tanımaya aktif olarak katılmışlardır. Gerek eğitim sırasında gerekse akşamları evlerinde arkadaşlarına ve tanıdıklarına soru kağıdı uygulamaları istenerek, eğitimin son bölümünde uygulanacak pilot çalışma için soru kağıtlarını daha iyi anlamaları ve tanımaları sağlanmıştır. Araştırma yöntemi ve örnekleme yine eğitim sırasında proje danışmanları tarafından katılımcılara anlatılmıştır. Araştırma kapsamında, belediyesi olan yerleşim yerlerindeki adreslerde ve kırsal alanda gidilecek adreslerde uygulanacak yöntemler ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

Eğitimin son aşamasında yapılan pilot çalışmada⁷ saha çalışmasının birebir uygulamasının görülmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle pilot çalışma için bir günü kentsel bir yerleşim yerinde, diğeri kırsal alanda olmak üzere iki tam gün ayrılmıştır. Pilot çalışma için 23 ve 24 Mayıs 2007 günleri kullanılmıştır. Bu iki gün içinde ekiplerin oluşturulması farklı farklı yapılandırılmış olup değişik kişilerin farklı ekiplerde ve değişik görevlerde nasıl çalışacakları da gözlemlenmiştir. Bu yolla olası ekip başları ve denetçilerin de seçimi sağlanmıştır. Her gün için altı ekip oluşturulmuş ve her ekip bir ekip başı, bir denetçi ve çeşitli sayıda görüşmeciden oluşturulmuştur.

Pilot çalışmanın ilk günü için görüşmecilerin daha sıcak karşılanacakları ve soru kağıdını daha rahat doldurabilecekleri düşünülerek kırsal alanda uygulama yapılmıştır. Katılımcılar farklı ekipler halinde Ankara dışındaki Akyurt ve Çubuk İlçelerine bağlı köyleri ziyaret etmişlerdir. Sabah ekiplere, o gün yapılacak çalışma hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve önemli noktalar tekrar vurgulanmıştır. Ekipler, kiralanan minibüs tipi araçlarla seçilen

⁶ <http://www.nd.org.tr>

⁷ Saha eğitiminin bir parçası olarak yapılan pilot çalışmayı anlatan ve saha personelinin isimlerinin, ziyaret edecekleri yerleşim yerlerine ilişkin detayların bulunduğu bir bilgi yazısı Ankara Valiliği'ne gönderilerek izin alınmıştır.

köylere proje ekibi eşliğinde gitmişlerdir. Günün sonunda tüm ekipler eğitim verilen otele dönmüş ve doldurulan soru kağıtlarını teslim ettikten sonra deneyimlerini proje personeli ve diğer ekiplerle paylaşmışlardır.

Pilot çalışmanın ikinci günü, Ankara İli Batıkent Yerleşkesinde kentsel doku içeren ve orta sosyoekonomik düzeydeki nüfusu barındırdığı düşünülen bir bölgede yapılmıştır. Otelden hareket etmeden önce ilk gün yapılan çalışmanın önemli noktaları ve dikkat edilmesi gereken noktalar tüm saha personeli ile paylaşılmıştır. Özellikle bazı sorular ve cevaplayıcılardan alınan yanıtlar tartışılmış ve daha sonra ekipler görev yapacakları yerlere hareket etmişlerdir.

Her iki günün sonunda da proje koordinasyon ekibi ve katılımcılar deneyimlerini paylaşmışlardır. Ekipler toplam 200 hanehalkını ziyaret etmişlerdir. Eğitim çalışması sonunda proje danışmanları ve proje ekibi ihtiyaç duyulan saha personeli sayısını ve görev dağılımını (ekip başı, denetçi ve görüşmeci) göz önüne alarak saha çalışmasına katılmak üzere 50 kişi belirlemiştir. Saha çalışması için oluşturulan ekiplerin hangi bölgelere gidecekleri ve hangi illeri ziyaret edecekleri de tespit edilmiştir. Saha ekibine seçilen kişilerin neredeyse tamamı üniversite mezunu olup aralarından yaklaşık yarısı da yüksek lisans veya doktora öğrencisidir. Saha çalışanlarının özelliklerinin veri kalitesini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

TGCSÜSA için saha çalışmasında görüşmeleri yapmak üzere sahaya gidecek ekipler ziyaret edilecek yerleşim yerinde kendilerine verilen görüşme sayılarını tamamlamak için uygun sayıda belirlenen görüşmeciler, bir adet denetçi ve bir ekip başından oluşturulmuştur.

2.6. Saha Uygulaması

Planlandığı gibi 19-24 Mayıs 2007 tarihleri arasında düzenlenen ve proje danışmanları ile proje ekibinin birlikte yürüttüğü 4 günlük eğitim ve 2 günlük pilot çalışmanın ardından oluşturulan ekiplerden, öncelikle 29 Mayıs 2007 tarihinde 4 ekip, 6 Haziran 2007 tarihinde de 2 ekip önceden belirlenen güzergahlarında çalışmak üzere sahaya gönderilmiştir. Bu güzergahlar aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir;

- 1- İstanbul (Avrupa yakası), Edirne, Balıkesir, Yalova ve Karabük
- 2- İstanbul (Anadolu yakası), Bursa, Kütahya ve Düzce
- 3- İzmir, Aydın, Antalya, Konya, Karaman ve Eskişehir
- 4- Malatya, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak
- 5- Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Sivas ve Erzincan
- 6- Ordu, Trabzon, Artvin, Ağrı, Van, Bitlis ve Erzurum

İlk dört ekip sahaya çıktıktan sonra, 6 Haziran 2007'de yola çıkacak olan ekiplerden oluşturulan karma bir ekip önce Ankara İlindeki kümelerde çalışmalara başlamıştır. Tüm ekipler sahaya çıkarken birkaç günlük ihtiyaçları olan soru kağıdı ve diğer malzemeleri yanlarında götürmüşlerdir. Daha sonra gerekli olacak ek soru kağıtları ve formlar kargo ile gönderilmiştir. Ekipler de tamamladıkları kümeleri aynı yolla alandan Ankara'daki Dernek Ofisi'ne geri göndermişlerdir.

Ekipler, saha çalışması boyunca proje danışmanları veya proje personeli tarafından ziyaret edilerek, alanda bizzat çalışmalara eşlik edilerek, çalışmanın daha sağlıklı yürütülmesine ve tüm ekiplerin aynı anlayış içerisinde hareket etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ekip başları uygulamada karşılaştıkları problemleri proje ekibi ve danışmanlarla iletişim kurarak çözmüşlerdir.

Saha ekiplerinin küme ziyaretlerinde görüşme yapılacak hanelerin ve kişilerin izlenmesini ve tekrar ziyaretlerinin planlanmasını sağlamak, aynı zamanda da proje personelinin saha sırasındaki çalışmaları denetlemelerinde yardımcı olmak üzere iki adet

form geliştirilmiştir: Ekip Başı Çalışma Formu (Ek 6) ve Görüşmeci Çalışma Formu (Ek 7). Ekip Başı Çalışma Formu ile ekip başının ziyaret yapılacak evleri görüşmecilere paylaşması, hanelere yapılan ziyaretleri ve sonuçlarını izlemesi ve tekrar ziyaretlerini planlaması amaçlanmıştır. Bu formdaki bilgiler saha çalışması sırasında merkez proje ekibi ile paylaşarak saha çalışmasındaki tüm gelişmelerin izlenmesi de sağlanmıştır. Görüşmeci Çalışma Formu ise görüşmecilerin kendilerine ziyaret etmek üzere verilen hanelerle ilgili bilgileri yazarak günlük çalışmalarını takip etmeleri ve planlamaları, aynı zamanda da kişi görüşmesi için hanehalkında görüşme yaptıkları kişiden ve/veya görüşme için seçilen kişinin velilerinden sözlü onay aldıklarını teyit etmek üzere kullanılmıştır (ilgili bölüme görüşmecinin kendi imzasını atarak onay yazısını okuduğunu ve sözlü onay aldığını belirtmesi gerekmektedir).

Ekiplerin sahada örneklem listelerine göre adres listeleri oluşturmaları sırasında ve adresleri ziyaretlerinde karşılaştıkları sorunlar ya da belli sorularda karşılaşılan karışıklıklar tüm gruplarla paylaşarak, koordinasyon sağlanmasına özen gösterilmiştir. Ekiplerin günlük çalışma raporları internet veya telefonla alınarak saha çalışmasının nasıl gittiği ve bölgelere göre doldurulan soru kağıdı sayıları izlenmiş, gerektiğinde ekiplerin düşük sayıda soru kağıdı doldurulan bölgeler için tekrar ziyaretleri yapması sağlanmıştır.

Ekiplerin saha çalışmasına başlamasından bir hafta sonra saha eğitimine katılanlar arasından seçilen veri girişi ekibi (1 veri girişi sorumlusu ve 2 veri girişçi) çalışmalarına, pilot çalışmada yapılan deneme soru kağıtlarını bilgisayara girerek başlamış ve gözlenen hata veya sorunlar tüm gruplara bildirilerek en az hata yapılması sağlanmaya çalışılmıştır. Pilot çalışmada doldurulan soru kağıtları bittikten sonra, sahadan gelen soru kağıtları bilgisayara girilmeye başlanmıştır. Veri girişi sırasında karşılaşılan sorunlar, derhal veri girişi program danışmanına bildirilerek, yapılan düzeltmelerle programın sağlıklı işlemesi sağlanmıştır. Proje ekibi ve veri girişçilerin aynı ofisi kullanmaları, hem veri girişinde karşılaşılan yanıtların kodlanması aşamasında, hem de çıkan hataların ekiplere bildirilmesi aşamasında oldukça yararlı olmuştur.

Sahaya gönderilen 6 ekip çalışmalarını 2 Temmuz 2007 tarihine kadar bitirerek Ankara'ya geri dönmüşlerdir. İşleri bitip merkeze geri dönen ekiplerin içinden yeniden oluşturulan 4 ekip Samsun, Çorum, Yozgat, Tokat, Kayseri ve Ankara'da kalan kümeleri ziyaret ederek, Temmuz 2007 ortasına kadar saha çalışmasını tamamlamışlardır. Bu ekiplerin çalışmaları da daha önce olduğu gibi proje ekibi tarafından ziyaret edilerek denetlenmiştir.

Ankara'da proje ekibi ve danışmanların UNFPA temsilcileri ile yaptıkları toplantı sonrasında beşer kişiden oluşan 2 ekip İstanbul'da güvenlik güçleri tarafından çalışma izni verilmediği için çalışamayan Kartal Samandıra'daki Paşaköy'e ve diğer illerdeki düşük oranda soru kağıdı doldurulan kümelere, tekrar ziyareti yapmaları için gönderilmiştir. Bu ziyaretlerin tamamlanması ve yapılan son görüşmelerin veri girişlerinin de bitirilmesiyle, 20 Ağustos 2007 tarihinde saha çalışması ve veri girişi tamamlanmıştır.

Ön deneme, pilot ve saha çalışması öncesinde ziyaret edilecek kümelerin bulunduğu tüm illerin valiliklerine gönderilen bilgi yazılarıyla⁸, "2007 TGCSÜSA" hakkında bildirimde bulunulmuştur. Gidilen illerde ekip başkanları tarafından valilik ve kaymakamlık ziyaretleri yapılmıştır. Gönderilen yazılar ile ilgili emniyet müdürlükleri ve jandarma karakolları çalışmadan haberdar edilmiştir. Ağrı ve Şırnak İllerinde emniyet güçleri veya korucular çalışma bölgesine kadar eşlik etmişlerdir. Ancak görüşmeler sırasında, araştırmaya katılan hanehalklarının ve gençlerin gönüllülüğünü zedelememesi açısından kendileri hanelere eşlik etmemişlerdir. Zaman zaman tüm girişimlere rağmen İstanbul, Malatya, Kayseri ve Samsun İllerinde karşılaşılan çeşitli problemler, proje ekibinin bilgisi dahilinde ekip başlarının çabalarıyla çözümlenerek çalışma tamamlanmıştır. Görüşmecilerin, denetçilerin ve ekip

⁸ Bilgi yazıları ile ilgili ziyaret edecek ekip elemanlarının isim listesi ve muhtemel ziyaret tarihleri ile görüşme yapılacak kümelerin buldukları yerleşim yerlerinin isimleri bildirilmiş ve çalışma için gerekli izinler alınmıştır.

başlarının kalitesi ve kapasitesi sayesinde gece geç saatlere kadar görüşmeler gerçekleştirilebilmiştir. Örneklemede yer alan 146 kümenin tamamında araştırma başarıyla gerçekleştirilmiştir.

2.7. Veri Girişi

Alanda tamamlanan soru kağıtları, veri girişi için Nüfusbilim Derneği'ne gönderilmiştir. Veri giriş sorumlusu sahadan dönen tüm soru kağıtlarını kontrol etmiş, önceden kodlanmamış az sayıdaki cevap ile bazı sorulara açık uçlu olarak alınan cevaplar veri giriş ekibi tarafından kodlanmıştır. Bunun sonrasında, CSPro⁹ (*Census and Survey Processing System-Sayım ve Araştırma Veri İşleme Sistemi*) paket programı kullanılarak hazırlanmış olan veri giriş programı ile kişisel bilgisayarlarda veri girişi ve kontrolü yapılmıştır. Veri girişi işlemi, toplam kümelerin rastgele seçilmiş yüzde 20'lik bölümü için farklı veri girişçiler tarafından ikinci defa giriş yapılmış, böylece alandan gelen bilgiler ile bilgisayara girilen bilgiler arasında farklılık olup olmadığı test edilerek olası hatalar en aza indirilmeye çalışılmıştır. İkinci veri girişlerde ilk veri giriş ile farklılıkların oldukça az olduğu gözlenmiş ve ikinci girişlerin yüzdesinin arttırılmamasına karar verilmiştir. Merkezdeki veri girişi ve kontrol çalışmaları 11 Haziran 2007'de başlamış ve 20 Ağustos 2007'de tamamlanmıştır.

Veri girişi sürecinin bitmesinin ardından verinin iç tutarlılık kontrolleri yapılmış, karşılaşılan tutarsızlıklar içinden veri setinin yapısını etkileyebilecek olanlar ise soru kağıtlarına dönülerek çözülmüştür. Sahadan gelen soru kağıtları içerisinde "diğer" koduna yazılan cevapların tümü gözden geçirilmiş, bazı sorularda halihazırda mevcut kodlar içerisinde yer bulan diğer cevapları yerleştirilmiş, çok fazla sayıda benzer diğer cevaplarının olduğu durumlarda yeni kod açılmıştır. Veri setinin son haline hane ve kişi görüşmeleri için ayrı ayrı hesaplanan ağırlık değişkenleri ve hanehalkı refah düzeyi göstergesi eklenmiştir (aşağıda detaylı olarak anlatılmaktadır). Veri setinin oluşturulması sırasında hazırlanmış olan CSPro dosyaları yardımı ile SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences-Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Yazılımı*) dosyaları hazırlanmıştır. Bu süreçte kullanım kolaylığı olması için SPSS'te analiz yapmak üzere (gerektiğinde birleştirilebilir) 3 veri dosyası oluşturulmuştur:

- Her bir hanenin bir birim olarak ele alındığı HANE veriseti
- Her bir hane üyesinin bir birim olarak ele alındığı HANEHALKI ÜYESİ veriseti
- Her bir 15-24 yaş gencin bir birim olarak ele alındığı KİŞİ veriseti

2.8. Refah Endeksinin Oluşturulması

2007 TGCSÜSA raporunda sunulan tablolarda incelenen (bağımlı) değişkenin birlikte farklılık gösterip göstermediğine bakılan (bağımsız) temel özellik değişkenleri arasında cinsiyet, yaş grubu, yerleşim yeri, ve öğrenim durumuna ek olarak "hanehalkının refah düzeyi" da bir temel değişken olarak yer almıştır.

"Hanehalkının refah düzeyi" hanehalkı soru kağıdında yer alan bazı sorular kullanılarak hesaplanan "refah endeksi" değerine göre hanelerin en düşük değerden en yüksek değere doğru sıralanması ve daha sonra da tüm hanelerin beş eşit gruba (*quintile*) ayrılacak şekilde gruplanmasıyla belirlenmiştir.

⁹ <http://www.cspro.org/cspro/start.cfm>

Hanehalkının sahip olduğu mal ve eşyalar¹⁰ ile hanehalkındaki kolaylıklar¹¹ kullanılarak temel bileşenler analizi (*principal component analysis*) yapılmış ve görüşme yapılan her hane için refah puanları verilmiştir. Daha sonra her hanehalkı içinde yaşayan hanehalkı üye sayısı kullanılarak ağırlıklandırılmış ve araştırmada yer alan tüm hanehalkı nüfusu, yaşadıkları hanehalkının aldığı refah puanına göre, en düşük yüzde 20'lik dilimden en yüksek yüzde 20'lik dilime kadar, beş eşit gruba (*quintile*) bölünmüştür.

Refah endeksinin hanehalkının sahip olduğu mal ve kolaylıklara bakarak uzun-dönemli refahının ne olduğunu tespit ettiği varsayılmakta ve hanehalklarının, en düşük olandan en yüksek olana kadar refah düzeyleri açısından sıraya dizilmesi amaçlanmaktadır. Refah endeksi mutlak yoksulluk, mevcut gelir veya harcama düzeyi hakkında bilgi vermeyip hesaplanan refah puanları sadece bu araştırmada toplanan verilere dayalı olarak bir sıralama sağlamaktadır.

Bu araştırmada kullanılan refah endeksi oluşturulurken, UNICEF-MICS¹² (*Multiple Indicator Cluster Survey-Çok Göstergeli Küme Araştırması*) projesinin hazırlamış olduğu yardımcı SPSS yazılımından faydalanılmış ve bu yazılımlar 2007 TGCSÜSA veri setine adapte edilmiştir. Refah endeksinin oluşturulması ile ilgili daha fazla bilgi için Rutstein ve Johnson (2004) ve Filmer ve Pritchett (2001) kaynaklarından faydalanılabilir.

2.9. Örneklemenin Kapsamı ve Cevaplama Oranları

Tablo 2.2'de kentsel ve kırsal yerleşim yerlerine, beş bölgeye ve Türkiye toplamına göre, hanehalkı ve kişi görüşmeleri için örneklem uygulamasının sonuçları verilmektedir. Sonuçlar, 2007 TGCSÜSA ekiplerinin seçilen 3506 hanehalkının 2963'ü (yüzde 85'i) ile görüşmeleri tamamladığını göstermektedir. Ekiplerin bazı hanehalkları ile görüşmeleri tamamlayamamasının başlıca nedenleri, araştırma sırasında veya uzun bir süre için başka bir yerde bulunan veya ret cevabı veren hanehalklarıdır. TGCSÜSA saha çalışması sırasında belirlenen ve araştırma sırasında görüşme şansı yakalanan 3304 hanehalkından 2963'ü ile hanehalkı görüşmeleri başarı ile tamamlandığı için hanehalkı cevaplama oranı yüzde 90 olarak hesaplanmaktadır. Hanehalkı cevaplama oranı kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha yüksektir; bölgeler arasında en yüksek oranlar Doğu ve Kuzey (yüzde 93 ve 92) Bölgelerinde elde edilmiştir.

¹⁰ Analize giren mal ve eşyalar şunlardır: Buzdolabı, gazlı veya elektrikli fırın, mikrodalga fırın, bulaşık makinesi, mutfak robotu/mikser/blender, DVD/VCD çalar, çamaşır makinesi, video kamera, ütü, uydu yayın aboneliği, elektrik süpürgesi, klima, televizyon, kablo TV yayını, fotoğraf makinesi, kompakt diskli müzik seti, telefon, cep telefonu, bilgisayar, internet bağlantısı, özel araba, taksi/minibüs/otobüs/diğer ticari araç, motosiklet, bisiklet. Traktör sahipliği bilgisi sorulmasına karşılık bu değişkenin, muhtemelen traktör sahipliğinin sadece kırsal alana ilişkin bir özellik olmasından dolayı, katsayısının negatif olması nedeniyle analizden çıkartılmıştır.

¹¹ İçme suyu kaynağı, tuvaletin yeri, oda sayısı, ayrı mutfak ve banyonun varlığı, ve gelir grubu.

¹² <http://www.childinfo.org>

Tablo 2.2. Bölgelere ve Kentsel/Kırsal Yerleşim Yerlerine Göre 2007 TGCSÜSA Örneklemindeki Hanehalkları ve Erkek ve Kadın Kişi Görüşmeleri Sonuçlarının Yüzde Dağılımları ve Cevaplama Oranları

Sonuç	Yerleşim yeri				Bölge			Toplam	Sayı
	Kent	Kır	Batı	Güney	Orta	Kuzey	Doğu		
Seçilen hanehalkları									
Soru kağıdı dolduruldu	81,6	92,2	83,3	82,9	86,8	82,4	85,7	84,5	2963
Ziyaret sırasında evde HH yok	5,6	2,0	5,8	4,8	5,2	2,3	3,2	4,6	160
HH'nın tümü araştırma tarihlerinde evde yok	6,5	3,9	3,9	4,6	4,3	10,9	8,1	5,8	203
Sonraya bırakıldı	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	2
Reddetti	6,1	2,0	6,7	7,7	3,5	4,2	2,9	5,0	174
Görüşme yarıda kaldı	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	3
Diğer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	3506
Örneklemdaki HH sayısı	2534	972	1009	480	865	432	720	3506	
Hanehalkı cevaplama oranı*	87,3	95,9	86,7	86,9	90,7	92,5	93,2	89,7	
Uygun kadınlar									
Soru kağıdı dolduruldu	76,5	80,9	76,7	75,1	77,5	80,1	79,7	77,9	964
Ziyaret sırasında evde yok	6,1	2,0	6,7	5,6	5,4	1,4	3,6	4,8	59
Araştırma tarihlerinde evde yok	8,9	10,8	8,1	10,7	9,8	9,9	9,7	9,5	118
Sonraya bırakıldı	0,1	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,1	1
Reddetti	3,0	1,3	2,8	4,5	2,5	2,1	1,1	2,4	30
Görüşme yarıda kaldı	1,0	0,3	0,7	0,0	0,7	0,7	1,1	0,7	9
Ailesi izin vermedi	2,6	3,0	3,9	3,4	3,3	2,8	1,1	2,7	34
Özürlü	0,7	0,8	0,4	0,6	0,0	1,4	1,4	0,7	9
Diğer	1,1	1,0	0,7	0,0	0,4	1,4	2,2	1,1	13
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	1237
Örneklemdaki kadın sayısı	839	398	283	177	276	141	360	1237	
Kadın cevaplama oranı**	84,0	90,7	83,5	84,2	85,9	89,0	88,3	86,1	
Uygun erkekler									
Soru kağıdı dolduruldu	56,6	49,1	59,6	52,8	56,9	62,1	44,7	54,0	665
Ziyaret sırasında evde yok	14,3	8,3	10,9	15,2	16,1	6,1	10,5	12,2	150
Araştırma tarihlerinde evde yok	20,6	39,8	21,3	27,5	20,4	26,5	38,2	27,4	337
Sonraya bırakıldı	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	1
Reddetti	4,9	0,7	4,1	2,8	4,6	3,0	2,3	3,4	42
Görüşme yarıda kaldı	0,4	0,5	0,4	0,6	0,7	0,0	0,3	0,4	5
Ailesi izin vermedi	1,9	0,7	3,0	0,6	1,0	1,5	1,1	1,5	18
Özürlü	0,8	0,5	0,7	0,6	0,0	0,8	1,1	0,6	8
Diğer	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	0,5	6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	1232
Örneklemdaki erkek sayısı	800	432	267	178	304	132	351	1232	
Erkek cevaplama oranı**	71,3	81,5	75,7	72,9	71,5	84,5	72,4	74,3	

* Hanehalkı cevaplama oranı, görüşmesi tamamlanan hanehalkı sayısının, araştırma sırasında evde olmayan hanehalklarının diğer tüm görüşme sonuçlarından çıkarılmasıyla elde edilen hanehalkları sayılarının toplamına bölünmesiyle hesaplanmıştır.

** Kişi cevaplama oranı ise tamamlanmış görüşme sayısının, araştırma sırasında evde olamayan kişi sayısının diğer tüm görüşme sonuçlarından çıkarılmasıyla elde edilen kişi görüşme sayılarının toplamına bölünmesiyle hesaplanmıştır.

Görüşme yapılan hanehalklarında, bireysel görüşme için uygun bulunan 1232 erkeğin yüzde 54'ü ile görüşme yapılmıştır. Çok sayıdaki uygun erkek ile görüşme yapılamamasının ana nedeni araştırma sırasında hanede olmamalarıdır; bu da 15-24 yaş grubu erkeklerin askerlik ve iş için daha çok hane dışına gitmeleri ile açıklanabilir. Bununla birlikte erkek

cevaplama oranı yüzde 74 olarak hesaplanmıştır ki bu tip araştırmalarda ve bu yaş grubunda oldukça başarılı bir oran olarak tanımlanabilir. Erkeklerde en yüksek cevaplama oranlarına kırdı ve Kuzey Bölgesinde ulaşmıştır (sırasıyla yüzde 82 ve yüzde 85), diğer bölgelerde benzer oranlar gözlenmiştir.

Bireysel görüşmeye uygun 1237 kadının 944'ü ile görüşülmüştür (yüzde 78). Cevaplama oranı yüzde 86'dır. Görüşülemede nedenleri erkekler kadar yüksek olmasa da, araştırma tarihlerinde evde bulunmama (yüzde 10) ve ziyaretler sırasında evde bulunmamadır (yüzde 5). Reddedilme oranı oldukça düşüktür (yüzde 2). Ailenin izin vermemesi de yüzde 2,7 oranındadır.

Kadınlar için, yerleşim yeri ve bölgelerdeki cevaplama oranları hanehalkı ve erkek görüşmelerinde olduğu gibi kırdı ve Kuzey Bölgelerinde en yüksektir. Bununla birlikte tüm bölgelerde görüşme oranları yüzde 80'in üzerindedir.

2.10. Örneklem Ağırlıklarının Hesaplanması

2007 TGCSÜSA'nın örneklem tasarımı, ağırlıklı, çok aşamalı, tabakalı küme örneklemesidir. Bu istatistiksel olarak örneklem planının kendinden ağırlıklı bir örneklem planı olmadığı anlamına gelmektedir. Bazı örneklem tabakalarında yeterli sayıda gözleme ulaşılabilmesi için, orantısız olarak dağıtılması gereken hedef sayılardan daha fazla sayıda örneklem birimleri seçilmiştir. Bu nedenle analiz öncesi verinin ağırlıklandırılması gerekmiştir. Her bir tabakada yapılan seçim orantısız olmadığı için; kent ve kır cevaplama oranları farklılıklar gösterdiği için, 30 tabakanın her biri için ağırlıklar ayrı ayrı hesaplanmıştır. Aşağıda TGCSÜSA analizlerinde kullanılan ağırlıkların nasıl hesaplandıkları anlatılmıştır.

Herhangi bir tabakaya verilen ağırlığın ana bileşeni, o tabakadaki örnek sayısını belirlemek üzere kullanılan örneklem oranının tersidir:

$$W_h = 1 / f_h$$

f_h tabakasındaki örneklem oranı (f_h), o tabakadaki bütün seçim aşamalarındaki seçilme olasılıklarının çarpımıdır:

$$f_h = P_{1h} * P_{2h} * P_{3h}$$

P_{ih} , h tabakası için i 'nci örneklem aşamasındaki örneklem biriminin seçilme olasılığıdır.

Hanehalkı ve kişi görüşmelerinde cevaplamanın seviyesini ölçmek için erkekler ve kadınlar için ayrı ayrı olmak üzere ikinci bir ağırlık bileşeni hesaplanmıştır. Hanehalkı için cevaplamanın düzeltme faktörü aşağıdaki değerlerin tersidir:

$$R_{hh} = \text{Tamamlanmış hanehalkı} / \text{Görüşme yapılması uygun hanehalkı.}$$

Görüşme yapılması uygun olan hanehalkı sayısı; görüşmesi tamamlanan hanehalkı sayısı, uygun cevaplayıcı olmayan hanehalkı sayısı, ertelenen hanehalkı sayısı, görüşmesi yarım kalan hanehalkı sayısı, görüşmenin reddedildiği ve ekiplerin bulamadığı hanehalkı sayısının toplamıdır.

Benzer şekilde, kadınlar ve erkekler için kişi soru kağıdının cevaplanmamasından kaynaklanan düzeltme faktörü aşağıdaki değerlerin tersidir:

$$R_{ww} = \text{Tamamlanmış kadın soru kağıdı/Uygun kadın.}$$

$$R_{wm} = \text{Tamamlanmış erkek soru kağıdı/Uygun erkek.}$$

Kişi sonuçları göz önüne alındığında Kadın cevaplama oranlarının daha yüksek olması, kişilerin toplamı için yapılacak tahminlerde kadınlar lehine bir dengesizlik yaratmaktadır. Halbuki nüfus sayımı ve hanehalkı soru kağıdındaki genel kadın-erkek dağılımlarına bakıldığında kadın- erkek oranlarının hemen hemen eşit olduğu görülmektedir. Dolayısı ile ağırlıklara toplam kişilerin yani kadın ve erkeklerin birleşik değerlendirileceği analizler için bir düzeltme faktörü eklenmelidir. Bu üçüncü faktör de kadın ve erkek ağırlıklarına bu dağılımı düzeltecek şekilde entegre edilmiştir ve kişi ağırlıkları bu faktörü de içermektedir. Tablo 2.3'te 2007 TGCSÜSA'da kullanılan hanehalkı ve kişi ağırlıkları sunulmaktadır.

Tablo 2.3. Hanehalkı ve Kişi Ağırlıkları

Tabaka	Hanehalkı ağırlığı	Kişi ağırlığı (kadın)	Kişi ağırlığı (erkek)
1	2,13539	2,00313	2,54064
2	0,23359	0,18222	0,27983
3	1,01788	0,93394	1,16076
4	1,64519	1,43008	3,60303
5	2,08874	2,00055	2,18164
6	2,47864	2,07794	3,06212
7	1,09178	1,03338	0,88284
8	0,78274	0,59534	0,97376
9	0,93058	0,78643	0,87791
10	0,96947	0,65544	0,84542
11	0,96096	0,64969	0,97132
12	0,65406	0,58959	0,96161
13	1,17306	1,11337	1,40911
14	0,63901	0,62403	0,61514
15	0,86932	0,75961	1,09134
16	0,85286	0,85422	1,14941
17	0,77806	0,65461	1,02918
18	1,40471	0,99492	1,55508
19	0,52318	0,43231	0,46102
20	0,61532	0,51055	0,67527
21	0,36297	0,36810	0,45424
22	0,73695	0,67262	1,27697
23	0,45608	0,36764	0,61466
24	1,27245	1,47476	1,60771
25	0,32652	0,27998	0,43159
26	0,83801	0,70821	2,96468
27	0,59298	0,59300	0,75306
28	1,00867	0,76718	2,66214
29	0,73516	0,56951	0,96376
30	0,65984	0,52046	0,75753

Bölüm 3

Hanehalkı ve Konut Özellikleri

Bu bölümde 2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması (TGCSÜSA) kapsamında yer alan nüfusun demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri verilmekte ve gençlerin içinde yaşadıkları hanehalkının bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu değerlendirme yapılırken örnekleme de yer alan hanehalklarının genel özellikleri analiz edilmektedir.

Hanehalkı üyelerinin yaş, cinsiyet, öğrenim ve medeni durumuna ilişkin özellikleri yanında, hanehalkı kolaylıkları ve hanehalkının sahip olduğu dayanıklı tüketim mallarına ilişkin bilgiler de sunulmaktadır. Bu bölümde sunulan hanehalkı özelliklerinin daha sonraki bölümlerde ele alınan konular için de açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla hanehalkı özellikleri kullanılarak hesaplanan "refah düzeyi" değişkeni tablolarda temel değişken olarak kullanılmıştır (Ayrıntılı bilgi için Bölüm 2.8'e bakınız).

3.1 Hanehalkı Nüfusunun Özellikleri

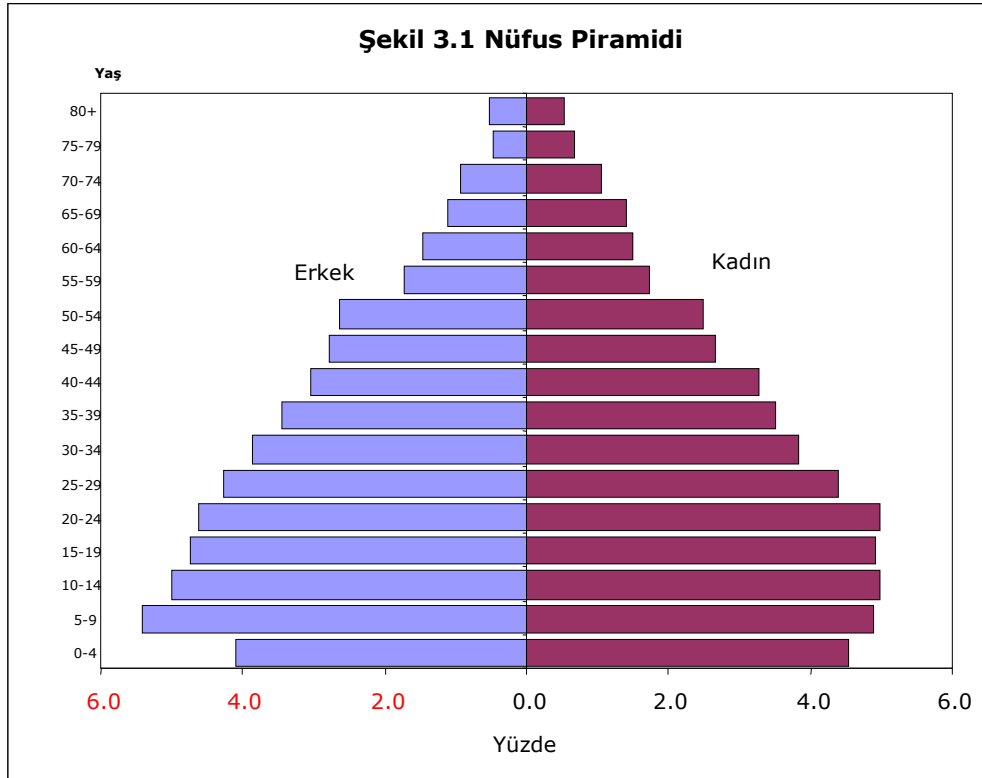
2007 TGCSÜSA kapsamında hanehalkı, bir ya da daha fazla kişinin bir arada yaşadığı ve ortak bir geliri paylaştığı bir birim olarak tanımlanmaktadır. Nüfusun yaş dağılımı yerleşim yeri ve cinsiyete göre Tablo 3.1'de verilmektedir. Seçilen hanelerdeki nüfus 13304 kişi olarak bulunmuştur. Araştırmada genel olarak, kadınların ve erkeklerin sayısı hemen hemen aynıdır. Kırsal ve kentsel alanlarda da bu eşitlik göze çarpmaktadır.

Nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımına ilişkin bilgiler kullanılarak 2007 TGCSÜSA hanehalkı nüfusu için oluşturulan nüfus piramidi Şekil 3.1'de sunulmaktadır. Piramidin geniş tabanı, 15 yaşın altındaki nüfusun (yüzde 28) ağırlığını göstermektedir. Piramidin genel yapısı 2000 Genel Nüfus Sayımı ve 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasında (TNSA) elde edilen nüfus piramitlerine paralellik göstermektedir (DİE, 2003; HÜNEE, 2004). Bu da hem örneklemin temsiliyetçiliği hem de dağılımın güvenilirliği anlamında önemli bir göstergedir.

2007 TGCSÜSA yaş piramidinin geniş tabanlı olması, 2003 TNSA yaş piramidinde de görüldüğü gibi yakın geçmişte yüksek doğurganlık süreci yaşamış olan ülkeler için oldukça tipik bir yapıdır. Tablo 3.1 ve yaş piramidinde beklenmeyen tek örüntü 0-4 yaş grubunda erkek oranının normalde olması gerekenden daha az bir oran göstermesidir.

Tablo 3.1. Yaş, Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Hanehalkı Nüfusunun Yüzde Dağılımı

Yaş	Kent			Kır			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0 - 4	8,5	7,4	7,9	7,4	8,0	7,7	8,1	7,6	7,9
5 - 9	9,9	8,7	9,3	12,5	10,2	11,4	10,8	9,2	10,0
10 - 14	9,2	9,8	9,5	11,4	11,7	11,6	9,9	10,5	10,2
15 - 19	9,0	9,2	9,1	10,2	10,3	10,3	9,4	9,5	9,5
20 - 24	9,4	9,7	9,6	8,8	8,5	8,6	9,2	9,3	9,3
25 - 29	9,2	10,1	9,6	7,0	7,1	7,0	8,5	9,1	8,8
30 - 34	8,5	8,1	8,3	6,0	6,4	6,2	7,7	7,5	7,6
35 - 39	7,3	6,9	7,1	6,0	6,3	6,1	6,9	6,7	6,8
40 - 44	6,6	6,9	6,8	4,8	6,0	5,4	6,0	6,6	6,3
45 - 49	5,7	6,2	6,0	5,1	4,3	4,7	5,5	5,6	5,6
50 - 54	5,1	4,6	4,9	5,6	6,2	5,9	5,3	5,1	5,2
55 - 59	3,4	3,3	3,3	3,5	3,8	3,7	3,4	3,5	3,4
60 - 64	2,6	3,1	2,9	3,6	3,3	3,4	2,9	3,1	3,0
65 - 69	2,0	1,9	2,0	2,6	2,8	2,7	2,2	2,2	2,2
70 - 74	1,5	1,6	1,5	2,5	2,3	2,4	1,8	1,8	1,8
75 - 79	0,7	1,4	1,1	1,4	1,1	1,3	1,0	1,3	1,1
80 - 84	0,9	1,0	0,9	1,5	1,3	1,4	1,1	1,1	1,1
Bilinmiyor	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	4366	4343	8709	2315	2280	4595	6681	6623	13304

3.2 Hanehalkı Nüfusunun Öğrenim Düzeyi

Sosyal araştırmalarda çalışılan konular birbirinden çok farklı olsa da birçok araştırmanın en önemli bulgusu farklılaşmaların genellikle en anlamlı olarak öğrenim düzeylerinde görüldüğüdür. Bu bölümde hanehalkı görüşmelerinden elde edilen bilgiler, hanehalkı üyelerinin öğrenim durumları yaş, yerleşim yeri ve bölge ayrımında kadın ve erkekler için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Tablo 3.2 ve Tablo 3.3, 6 yaş ve üstü hanehalkı nüfusunun kadınlarda ve erkeklerde öğrenim düzeyine göre dağılımını göstermektedir. Türkiye’de 6 yaşında başlanan ilköğretim öğrenimi 8 yıldır. Temel öğrenim olan 8 yıllık öğrenim (birinci kademe 5 yıl; ikinci kademe 3 yıl) zorunludur. Dört yıllık ek bir süreyi gerektiren lise öğrenimi ise, zorunlu değildir. Bu bölümdeki tablolamalarda 1997 yılında zorunlu hale gelen 8 yıllık öğrenime tabi olmayanlar için 1. kademe “ilkokul” 2. kademe “ortaokul” a karşılık gelmektedir. Genel olarak, erkeklerin yüzde 87,5’i; kadınların ise yüzde 64,6’sı ilköğretimin birinci basamağını oluşturan 5 yıllık öğrenimi tamamlamıştır. Diğer taraftan, halen her üç kadından birinin ya öğreniminin hiç olmadığı ya da ilköğretim 1. kademeyi tamamlamadığı görülmektedir. Ancak, 6-14 yaş grubunda yer alan kişilerin büyük bölümünün halen ilköğretimlerine devam ettikleri de unutulmamalıdır.

Öğrenim seviyeleri yaş grupları için incelendiğinde, hem erkeklerde hem de kadınlarda zaman içinde öğrenime katılımın önemli oranda arttığı görülmektedir. Kuşaklararası öğrenim seviyeleri genç yaşlarda, ileri yaşlara kıyasla önemli ölçüde artmakta, bu artış gençlerde daha yüksek öğrenim seviyelerine devam etme veya tamamlama olarak göze çarpmaktadır. Örneğin, doğurgan kadın yaş grubunun ilk kuşağı olan 15-19 yaş grubunda öğrenimi olmayan veya ilköğretim 1. kademeyi tamamlamayan kadınların oranı yüzde 10,7 iken, bu grubun son kuşağı olan 45-49 yaş grubu kadınlarda bu oran yüzde 33 dolaylarındadır.

Erkeklerde öğrenimin ilk kademesinde yüzde farklılaşması özellikle 50-54 yaş grubundan sonra gözlenmektedir. Ancak yüksek öğrenime devam veya bitirme kategorisi için, 20-24 yaş grubunda yer alan erkeklerin en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bu yaş grubundaki her dört erkekten birinin bu kategoride yer alması dikkat çekicidir. Diğer taraftan kadınların da öğrenime katılımında önemli ilerlemeler sağladıkları görülmekte olup erkeklere benzer şekilde 20-24 yaş grubunda yüksek öğrenimde okuma veya bitirme oranı yüzde 23,0’dır. Bu gelişmelerin sonucunda, öğrenime katılımdaki erkek ve kadın farklılıkları özellikle genç kuşaklarda azalmakla beraber yine de erkekler lehine bir fark devam etmektedir.

Kentsel alanlarda yaşayanların kırsal alanlarda yaşayanlara göre öğrenime katılımları daha yüksektir. Kırsal alanlarda yaşayan kadınlarda yüksek öğrenime devam veya bitirme oranı yüzde 3,5 iken kentsel alanlarda bu oran yaklaşık yüzde 9’dur. Benzer şekilde kırsal alanlarda yaşayan erkeklerde yüksek öğrenime devam etme veya bitirme oranı yüzde 6,3 iken kentsel alanlarda yüzde 10,7’dir. Hem erkek hem kadınlarda kentsel ve kırsal alanlardaki öğrenim düzeyi farklılaşması özellikle lise ve üstü öğrenimde daha da belirgindir.

Öğrenime katılım açısından erkek ve kadınlar arasında gözlemlenen farklılıklar Batı Bölgesi’nde en az, Doğu Bölgesi’nde ise en büyüktür. Özellikle erkekler arasında Doğu Bölgesi dışında diğer bölgeler çok anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Doğu Bölgesi’nde kadınların yüzde 59,6’sı herhangi bir öğrenim almamışken, bu oran erkekler arasında yüzde 35,2’dir.

Tablo 3.2. Hanehalkı Nüfusunun Öğrenim Düzeyi: Kadın (Yüzde Dağılımı)

Kadın	Okula gitmemiş/ İlköğretim 1. kademe bitirmemiş	İlköğretim 1. kademe mezunu	İlköğretim 2. kademe mezunu	Lise mezunu	Yüksek öğretimde okuyor/ mezun	Toplam	Sayı
Yaş							
6 - 9	100,0	-	-	-	-	100,0	456
10 - 14	36,2	49,8	14,0	-	-	100,0	669
15 - 19	10,7	11,7	51,3	18,6	7,6	100,0	608
20 - 24	13,9	36,5	12,8	13,8	23,0	100,0	596
25 - 29	15,3	46,5	10,6	12,2	15,4	100,0	582
30 - 34	14,3	52,7	7,9	15,4	9,7	100,0	483
35 - 39	19,8	59,5	6,1	11,0	3,6	100,0	427
40 - 44	26,0	51,5	4,9	10,9	6,8	100,0	421
45 - 49	32,2	49,8	7,7	5,2	5,1	100,0	358
50 - 54	46,2	41,5	4,4	5,1	2,7	100,0	330
55 - 59	56,9	33,4	1,3	4,5	3,9	100,0	222
60 - 64	63,2	31,7	1,8	3,4	-	100,0	201
65 - 69	68,9	27,7	1,9	1,5	-	100,0	139
70 - 74	76,2	20,6	1,8	-	1,4	100,0	116
75 - 79	77,9	13,8	3,2	5,1	-	100,0	83
80 - 84	82,3	7,3	5,2	2,6	2,6	100,0	45
Yerleşim yeri							
Kent	30,8	36,7	13,3	10,6	8,6	100,0	3913
Kır	44,9	38,3	9,0	4,2	3,5	100,0	1865
Bölge							
Batı	28,8	39,6	12,9	9,4	9,3	100,0	2418
Güney	30,8	39,3	12,8	11,1	6,0	100,0	670
Orta	30,2	44,3	13,4	6,7	5,4	100,0	1162
Kuzey	34,0	34,4	11,8	11,9	7,9	100,0	469
Doğu	59,6	23,8	7,5	5,6	3,5	100,0	1060
Kadın Toplam	35,4	37,2	11,9	8,5	7,0	100,0	5778

Tablo 3.3. Hanehalkı Nüfusunun Öğrenim Düzeyi: Erkek (Yüzde Dağılımı)

Erkek	Okula gitmemiş/ İlköğretim 1. kademe bitirmemiş	İlköğretim 1. kademe mezunu	İlköğretim 2. kademe mezunu	Lise mezunu	Yüksek öğretimde okuyor/ mezun	Toplam	Sayı
Yaş							
6 - 9	100,0	-	-	-	-	100,0	568
10 - 14	32,5	54,2	13,3	-	-	100,0	643
15 - 19	5,3	10,7	55,7	23,4	4,9	100,0	607
20 - 24	5,3	26,1	21,1	22,2	25,3	100,0	596
25 - 29	6,1	37,0	17,6	23,9	15,4	100,0	550
30 - 34	5,1	48,5	9,9	22,0	14,5	100,0	499
35 - 39	6,0	52,2	16,4	15,1	10,2	100,0	446
40 - 44	6,8	50,1	15,3	17,7	10,0	100,0	390
45 - 49	5,1	57,7	9,1	16,2	11,9	100,0	360
50 - 54	10,1	61,4	10,6	8,3	9,5	100,0	340
55 - 59	19,5	49,4	11,0	9,7	10,4	100,0	222
60 - 64	26,6	54,5	6,8	8,5	3,6	100,0	190
65 - 69	37,3	50,7	2,5	5,1	4,4	100,0	143
70 - 74	54,5	37,8	2,8	3,3	1,6	100,0	119
75 - 79	63,1	31,9	0,8	4,1	-	100,0	62
80 - 84	(55,1)	(37,2)	(1,3)	(5,0)	(1,4)	100,0	42
Yerleşim yeri							
Kent	19,9	36,4	16,7	16,3	10,7	100,0	3928
Kır	27,8	42,5	15,2	8,2	6,3	100,0	1887
Bölge							
Batı	20,4	38,1	17,8	13,9	9,9	100,0	2423
Güney	18,2	41,4	14,4	15,2	10,9	100,0	674
Orta	17,9	41,8	16,4	15,8	8,0	100,0	1175
Kuzey	21,1	33,8	14,4	17,5	13,3	100,0	446
Doğu	35,2	35,4	14,5	8,4	6,5	100,0	1096
Erkek Toplam	22,5	38,4	16,2	13,7	9,3	100,0	5815

3.3 Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumu

Hanehalkı nüfusunun medeni durumuna bakıldığında Türkiye toplumunda beklendiği üzere evlenmenin oldukça yaygın olduğu görülmektedir (Tablo 3.4). Altmışbeş yaş ve üstü yaş gruplarında her iki cinsiyet için hiç evlenmeyenlerin oranı yüzde 1'den daha düşüktür. Boşanan ve ayrı yaşayanların oranlarının da hiç bir yaş grubunda yüzde 5'i geçmediği görülmektedir.

Kadınlarda evlenme 20-24 yaş grubunda sıklıkla erkeklere 25-29 yaş grubu evlilik hayatına geçiş yani ilk evlenmenin başladığı yaş grubu olarak görülmektedir. Kentsel ve kırsal alanlardaki evlilik kategorileri hem erkekler hem de kadınlar için oldukça benzerdir.

Tablo 3.4. 15 Yaş ve Üzeri Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Hiç evlenmedi	Halen evli	Eşi ölmüş	Boşandı/ Ayrı yaşıyor	Toplam	Sayı
KADIN						
Yaş						
15 - 19	93,3	6,6	-	0,2	100,0	609
20 - 24	55,3	43,7	-	1,0	100,0	595
25 - 29	20,7	76,6	0,7	2,1	100,0	580
30 - 34	8,9	86,7	1,2	3,1	100,0	482
35 - 39	5,8	90,9	1,6	1,6	100,0	428
40 - 44	3,6	91,2	2,9	2,4	100,0	421
45 - 49	2,5	89,9	3,9	3,6	100,0	358
50 - 54	2,1	85,5	11,5	0,9	100,0	330
55 - 59	2,2	81,6	13,0	3,1	100,0	223
60 - 64	1,0	69,8	24,1	5,0	100,0	199
65 +	0,7	44,6	53,7	1,0	100,0	408
Yerleşim yeri						
Kent	30,0	60,2	7,5	2,4	100,0	3469
Kır	31,6	60,2	7,7	0,6	100,0	1602
Bölge						
Batı	29,4	60,8	7,4	2,4	100,0	2171
Güney	33,1	58,7	6,5	1,7	100,0	586
Orta	28,2	60,6	9,5	1,6	100,0	1041
Kuzey	27,5	64,6	7,4	0,5	100,0	407
Doğu	35,5	57,0	6,2	1,3	100,0	866
Kadın Toplam	30,5	60,2	7,5	1,8	100,0	5071
ERKEK						
Yaş						
15 - 19	99,2	0,8	-	0,0	100,0	602
20 - 24	87,1	12,4	0,3	0,2	100,0	596
25 - 29	43,1	56,0	-	0,9	100,0	548
30 - 34	15,1	82,9	-	2,0	100,0	498
35 - 39	6,1	92,4	0,4	1,1	100,0	446
40 - 44	3,3	94,1	-	2,6	100,0	391
45 - 49	1,4	97,5	-	1,1	100,0	359
50 - 54	0,6	96,7	0,6	2,1	100,0	338
55 - 59	1,4	94,1	2,7	1,8	100,0	220
60 - 64	1,6	93,7	3,7	1,1	100,0	190
65 +	0,8	82,9	15,8	0,5	100,0	392
Yerleşim yeri						
Kent	37,5	60,2	1,1	1,1	100,0	3401
Kır	37,9	58,7	2,7	0,8	100,0	1582
Bölge						
Batı	34,7	62,1	1,7	1,4	100,0	2118
Güney	41,0	57,5	0,9	0,7	100,0	583
Orta	37,3	59,4	2,1	1,2	100,0	1027
Kuzey	33,9	63,5	2,1	0,5	100,0	386
Doğu	44,3	54,0	1,3	0,5	100,0	872
Erkek Toplam	37,6	59,7	1,6	1,0	100,0	4986
Toplam	34,0	60,0	4,6	1,4	100,0	10054

3.4 Konut Özellikleri

2007 TGCSÜSA'da içme suyunun kaynağı, içme suyu evin veya bahçenin dışında olanlar için en yakın içme suyu kaynağına olan uzaklık, tuvaletin yeri, konutta ayrı mutfak ve banyo olup olmadığı gibi konut özelliklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Konuta ilişkin bu özellikler konutta yaşayanların içinde buldukları sağlık koşulları ile ilişkili olduğu gibi, hanenin sosyo-ekonomik konumunun da göstergesidir. Tablo 3.5'te konut özellikleri yerleşim yerine göre verilmektedir.

Genel olarak her on konuttan beşi şebeke suyundan, çoğunlukla da konutun içinde bulunan şebeke suyundan içme suyunu temin etmektedir. Ancak bu oran kentsel ve kırsal alanlardaki hanelerde farklılaşma göstermektedir. Kırsal alanlarda her on haneden üçü şebeke suyu kullanmaktadır. Kentsel alanlarda şişe/damacana suyu yoğun olarak içme suyu olarak kullanılırken kırsal alanlarda düşük bir oranda şişe/damacana suyu kullanımı görülmektedir. Buna karşılık kırsal alanlarda evde/bahçede şebekeyle pınar suyu kullanımı oldukça yaygındır. Şebeke olmaksızın ortak kullanılan pınar/çeşme suyu oranı ise kırsal alanlarda yüzde 14,1'dir.

Bu araştırmada, konutunda ve bahçesinde içme suyu kaynağı bulunmayan hanelere içme suyu kaynağı olarak kullandıkları kaynaktan suyu getirmeleri için ne kadar zaman harcadıkları da sorulmuştur. Genel olarak, evinde veya bahçesinde içme suyu kaynağı olmayan hanelerin yüzde 96'sı, bu sürenin 15 dakikanın altında olduğunu beyan etmiştir. Beklendiği gibi, kentsel kesimde yer alan hanelerin sadece yüzde 2,7'si içme suyuna 15 dakikadan daha uzun bir sürede ulaşmaktadır. Bu oran kırsal kesimde yüzde 7,3'tür.

Hanelerde tuvaletin nerede olduğu bilgisi de bu araştırma kapsamında toplanmıştır. Kentsel alanlarda tuvaletlerin yüzde 90'ından fazlası evin içinde yer alırken kırsal alanlarda bu oran yüzde 55'e yaklaşmaktadır. Kırsal kesimde tuvaleti evin dışında olan hanelerin oranı yüzde 41,4'tür. Tuvaleti hiç olmayan hanelerin oranı ise binde 1 civarındadır.

Konutta ayrı mutfak ve ayrı banyo olup olmadığına bakıldığında yaklaşık her on hanenin 9'unda ayrı mutfak ve ayrı banyo olduğu beyan edilmiştir (sırasıyla yüzde 91,7 ve yüzde 88,5). Kırsal alanlarda bu oranlar beklenildiği üzere daha düşüktür.

Tablo 3.5. Konut Özellikleri (Yüzde)

	Kent	Kır	Toplam
İçme suyunun kaynağı			
Evde bahçede şehir suyu	58,3	33,2	51,2
Ev/bahçe dışında ortak kullanım	0,3	1,4	0,6
Evde/Bahçede kuyu	1,0	8,5	3,1
Ortak kullanılan kuyu	0,3	3,7	1,2
Evde/Bahçede şebekeyle pınar suyu	0,8	24,7	7,6
Pınar/ortak kullanılan çeşme	2,9	14,1	6,0
Irmak/Dere/Göl/Gölet/Baraj/Bent	0,1	0,1	0,1
Tanker	0,0	0,7	0,2
Şişe suyu/damacana/pet su	35,4	12,6	28,9
Su istasyonu	0,0	-	0,0
Diğer	0,9	1,0	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
İçme suyuna olan mesafe			
15 dakikadan az	97,3	92,7	96,0
Tuvaletin yeri			
Tuvalet yok/çalılık/arazi/umumi tuvalet	0,1	0,2	0,1
Evin içinde	91,0	53,8	80,5
Evin dışında	7,4	41,4	17,0
Evin içinde ve dışında	1,5	4,6	2,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ayrı mutfak var	96,1	80,5	91,7
Ayrı banyo var	93,4	76,2	88,5
Hanehalkı sayısı	2126	838	2964

3.5 Hanedeki Dayanıkl Tüketim Malları

Konut özelliklerinin yanı sıra hanedeki dayanıkl tüketim malları da hanenin sosyo-ekonomik seviyesinin göstergesidir. Tablo 3.6'da hanelerin sahip oldukları dayanıkl tüketim malları yerleşim yeri ayırımında verilmektedir.

Kentsel alanlarda bulunan hanelerin kırsal alanlarda yer alan hanelere göre dayanıkl tüketim mallarına sahip olma oranları daha yüksektir. Türkiye'de hanelerin büyük bir bölümü elektrikli ev araçları dediğimiz araçlara sahiptir. Kentte hemen hemen hanelerin tamamında buzdolabı bulunmaktadır. Her dört hanenin üçünde gazlı veya elektrikli fırın ve telefon bulunmaktadır. Kırsal kesimde Digitürk veya bir başka uydu yayına sahip olma yüzdesi kentsel kesime göre daha yüksektir. Son dönemde yaygınlaştığı bilinen bilgisayar ve internet bağlantısının bulunma oranlarında da yüksek yüzdeler göze çarpmaktadır. Kentlerde her on hanenin üçünde bilgisayar bulunmaktadır.

Hanelerin neredeyse tamamında televizyon bulunmakta hatta hane başına ortalama 1,4 televizyon düşmektedir. Hane başına yaklaşık 2 cep telefonun düşmesi ve kent ile kır arasında farklılığın da çok büyük olmaması dikkat çekicidir. Diğer taraftan her on hanenin üçünde de özel araç bulunmaktadır.

Tablo 3.6. Hanehalkı Dayanıklı Tüketim Malları (Yüzde ve Ortalama)

	Kent	Kır	Toplam
Hanehalkı dayanıklı tüketim malları			
Buzdolabı	98,7	93,0	97,1
Gazlı veya elektrikli fırın	80,3	58,4	74,1
Mikrodalga fırın	13,9	7,9	12,2
Bulaşık makinesi	35,1	14,5	29,3
Mutfak Robotu/ Mikser/ Blender	50,4	24,9	43,2
DVD/VCD Çalar	53,5	27,5	46,1
Çamaşır makinesi	94,4	73,8	88,6
Video kamera	11,9	7,8	10,7
Ütü	93,7	78,0	89,3
Digitürk/ Uydu yayın, vb.	44,4	56,9	48,0
Elektrik süpürgesi	90,1	64,1	82,7
Klima	11,3	6,8	10,0
Kablo TV	8,2	3,0	6,8
Fotoğraf makinesi	42,4	23,0	36,9
Kompakt diskli müzik seti	25,9	17,8	23,6
Telefon	75,1	69,0	73,4
Bilgisayar	31,5	15,6	27,0
İnternet bağlantısı	18,7	7,9	15,6
Taksi/Minibüs/Otobüs/Diğer ticari araç	6,3	5,4	6,0
Traktör	1,4	20,9	6,9
Motosiklet	5,1	14,4	7,7
Bisiklet	22,0	24,7	22,7
Hanehalkı başına ortalama			
Televizyon sayısı	1,4	1,2	1,4
Cep telefonu sayısı	2,0	1,6	1,9
Özel araba sayısı	0,3	0,3	0,3
Hanehalkı sayısı	2126	838	2964

Bölüm 4

Gençlere ait Sosyodemografik Özellikler

Bu bölümde, 2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'nda (TGCSÜSA) görüşme yapılan 15-24 yaş grubu genç erkek ve kadınların sosyodemografik özellikleri tanıtılmaktadır.

4.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Tablo 4.1.1 ve Tablo 4.1.2'de kentsel ve kırsal alanda yaşayan 15-24 yaş grubu gençlerin bazı sosyodemografik özelliklerinin yüzde dağılımı ile ağırlıklı ve ağırlıksız gözlem sayıları sunulmaktadır. Bu tabloda yer alan temel değişkenlerden yaş grubu, yerleşim yeri, öğrenim düzeyi ve hanehalkı refah düzeyi araştırmanın bu ve bundan sonraki bölümlerindeki tablolarda kadın ve erkekler için ayrı olarak kullanılacaktır. Tablo 4.1.1 ve Tablo 4.1.2'de bu değişkenlerin yüzde dağılımlarına bakılırken ağırlıklı sayılar kullanılmıştır. Bu durum, rapordaki tüm tablolar için geçerlidir. Bununla birlikte ağırlıksız gözlemler yani sahada görüşme sağlanan gerçek gözlem sayıları tabloların istatistiksel olarak değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken gözlem sayılarıdır. Bu anlamda tablolarda eğer değişken kategorilerine düşen gözlem sayıları 25'ten küçük ise bu kategori için tahmin verilmemiş ve "(*)" kullanılmıştır. Eğer gözlem sayıları 25 ile 49 arasında ise tahminler "( )" parantez içinde verilmiştir; bu işaretleme söz konusu gözlem sayılarından gelen tahminlerin daha dikkatli kullanılması gerektiği anlamına gelmektedir.

Tabloları değerlendirirken veya okurken dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise bazı durumlarda veya bazı alt gruplarda kategori toplamlarının veya aynı kategoriye denk gelen gözlem sayılarının birkaç sayı farklılaşabileceğidir. Bunun iki nedeni vardır. Birinci olarak benzer paydalara sorulmuş olsalar da anlamlı/geçerli yanıt sayıları farklılaşabilmektedir. İkinci neden ise ağırlıklandırma sırasında alt kategorilerdeki gözlem sayıları tam sayılara yuvarlandıkları için az da olsa farklılaşma gösterebilmektedir.

Kentsel alanlarda yaşayan gençlerin yarısından biraz fazlası 15-19 yaş grubunda iken bu yüzde erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 57,8 ve 48,4). 20-24 yaş grubunda ise kadınların yüzdesi erkeklerden daha yüksektir (sırasıyla yüzde 51,6 ve 42,2). Bölgelere göre dağılım açısından en fazla genç, Batı Bölgesi'nde (yüzde 42,8) en düşük de Kuzey Bölgesi'ndedir (yüzde 5,4). Öğrenim düzeyi açısından ise kentlerde yaşayan gençlerin yarısı ilköğretim 2. kademe mezunudur. Bu oran erkekler arasında daha yüksektir yüzde 55,6. Kentlerde yaşayan gençlerin hanehalkı refah düzeyine göre dağılımı incelendiğinde üst gruplarda yoğunlaşma olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.1.1. Gençlerin Cinsiyete göre Bazı Sosyodemografik Özellikleri (Yüzde Dağılımı) (Kent)

	Erkek	Kadın	Toplam	Ağırlıklı sayı	Ağırlıksız sayı
Yaş grubu					
15 – 19	57,8	48,4	53,1	581	584
20 – 24	42,2	51,6	46,9	514	511
Bölge					
Batı	42,9	42,7	42,8	469	264
Güney	13,6	14,0	13,8	151	170
Orta	22,2	18,7	20,5	224	248
Kuzey	5,1	5,6	5,4	59	110
Doğu	16,1	18,9	17,5	192	303
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	1,9	7,1	4,5	49	55
İlk. 1.kademe mezunu	14,1	22,5	18,3	199	201
İlk. 2.kademe mezunu	55,6	44,1	49,8	541	521
Lise mezunu ve üzeri	28,5	26,3	27,4	298	313
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	7,0	7,5	7,2	79	97
Düşük	17,6	19,5	18,5	203	199
Orta	20,7	27,1	23,9	262	276
Yüksek	28,4	26,7	27,6	302	281
En yüksek	26,2	19,3	22,7	249	242
Toplam	100,0	100,0	100,0		
Ağırlıklı sayı	545	550		1095	1095
Ağırlıksız sayı	453	642		1095	1095

Kırsal alanda yaşayan gençlerin cinsiyete göre sosyodemografik özelliklerini incelediğimizde 15-19 yaş grubunun daha büyük bir pay içerdiği (yüzde 62,6) ve yine 15-19 yaş grubunda erkeklerin payının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (sırasıyla yüzde 68,7 ve yüzde 56,6). Kentsel kesim gibi kırsal kesimde de 20-24 yaş grubunda kadınların payının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (sırasıyla yüzde 43,4 ve 31,3). Genç erkeklerin payının hem kentsel hem de kırsal alanlarda 15-19 yaş grubunda daha yüksek olmasının bir nedeni 20-24 yaş grubunda olup araştırma sırasında askerlik hizmetini yapmakta olan gençlerin araştırma kapsamına alınamamasından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanda yaşayan gençlerin en yoğun olarak buldukları bölge Batı (yüzde 30,8) en az ise Kuzey Bölgesi'dir (yüzde 10,3). Öğrenim düzeyi açısından yine ilköğretim 2. kademe mezunları en büyük paya sahip olup hanehalkı refah düzeyi açısından bakıldığında kırsal alanda yaşayan gençlerin (özellikle de erkeklerin) düşük düzeylerde yoğunlaştıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 4.1.2. Gençlerin Cinsiyete göre Bazı Sosyodemografik Özellikleri (Yüzde Dağılımı) (Kır)

	Erkek	Kadın	Toplam	Ağırlıklı sayı	Ağırlıksız sayı
Yaş grubu					
15 - 19	68,7	56,6	62,6	335	321
20 - 24	31,3	43,4	37,4	200	213
Bölge					
Batı	27,2	34,5	30,8	165	112
Güney	11,2	9,7	10,5	56	57
Orta	22,8	22,1	22,4	120	139
Kuzey	10,4	10,1	10,3	55	85
Doğu	28,4	23,6	26,0	139	141
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	1,9	20,6	11,2	60	73
İlk. 1.kademe mezunu	18,4	32,2	25,3	135	145
İlk. 2.kademe mezunu	53,9	34,1	44,0	235	227
Lise mezunu ve üzeri	25,8	13,1	19,5	104	89
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	43,5	36,0	39,7	213	204
Düşük	21,6	21,0	21,3	114	115
Orta	14,9	16,1	15,5	83	82
Yüksek	13,4	15,4	14,4	77	73
En yüksek	6,7	11,6	9,1	49	60
Toplam	100,0	100,0	100,0		
Ağırlıklı sayı	268	267		535	535
Ağırlıksız sayı	212	322		535	535

4.2. Medeni Durum

15-24 yaş grubu gençlerin medeni durumlarının sosyodemografik özelliklerine göre yüzde dağılımları Tablo 4.2'de gösterilmektedir. Araştırmada ele alınan nüfusun yüzde 83,0'ı hiç evlenmemiştir. Kadınlar arasında ilk evlenme yaşının daha küçük olmasının sonucu olarak kadınlar arasında hiç evlenmemiş olanların oranı yüzde 71,8 erkekler arasında ise yüzde 94,3'dür. Gerek erkekler gerek kadınlar arasında 15-19 yaş grubunda bekar olanların payının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında kırsal alanda yaşayanlar arasında evlenmiş olanların payı daha fazladır (yüzde 78,1'e karşılık yüzde 68,8). Öğrenim düzeyi ile medeni durum arasında da bir bağlantı olduğu ve özellikle kadınlar arasında düşük öğrenim düzeyine sahip olanlar arasında evli olanların payının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yüksek hanehalkı refah düzeyi ile evli olma durumu arasında da çok belirgin olmamakla birlikte bir ilişki gözlenmektedir.

Tablo 4.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Medeni Durumları (Yüzde Dağılımı)

	Hiç evlenmemiş	Halen evli	Diğer	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	91,7	7,5	0,9	100,0	416
20-24	51,2	47,7	1,2	100,0	400
Yerleşim yeri					
Kent	68,8	29,7	1,5	100,0	550
Kır	78,1	21,9	-	100,0	267
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	52,1	45,1	2,8	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	51,2	47,9	0,8	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	86,4	13,0	0,6	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	79,2	19,7	1,1	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	69,2	30,4	0,4	100,0	137
Düşük	69,7	28,4	1,9	100,0	163
Orta	65,3	34,0	0,6	100,0	191
Yüksek	70,7	28,2	1,0	100,0	188
En yüksek	87,6	11,3	1,0	100,0	137
Kadın Toplam	71,8	27,2	1,0	100,0	816
ERKEK					
Yaş					
15-19	99,1	0,9	-	100,0	499
20-24	86,7	12,8	0,5	100,0	313
Yerleşim yeri					
Kent	93,9	5,9	0,3	100,0	545
Kır	95,1	4,9	-	100,0	268
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	76,7	23,3	-	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	98,2	1,5	0,3	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	96,6	3,4	-	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	92,8	7,2	-	100,0	154
Düşük	90,4	9,6	-	100,0	154
Orta	92,7	6,8	0,5	100,0	152
Yüksek	96,3	3,7	-	100,0	191
En yüksek	98,6	1,0	0,5	100,0	161
Erkek Toplam	94,3	5,5	0,2	100,0	813
TOPLAM	83,0	16,4	0,6	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Halen evli olanların nikah şekli incelendiğinde (Tablo 4.3) evli gençlerin yüzde 85,5'inin hem resmi hem de dini nikahlarının olduğu ancak yüzde 11,6 gibi yüksek olarak değerlendirilebilecek bir oranının ise sadece dini nikahı olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.3. Halen Evli Gençlerin Nikah Şekli (Yüzde Dağılımı)

Nikah şekli	Yüzde
Hem dini hem resmi nikahı var	85,5
Resmi nikahı var, dini nikahı yok	2,5
Dini nikahı var, resmi nikahı yok	11,6
Nikahı yok	0,4
Toplam	100,0
Sayı	276

4.3. Öğrenim Durumu

Tablo 4.4'te kadın ve erkeklerin yaş grubu ve cinsiyete göre öğrenim durumlarının yüzde dağılımları verilmektedir. Tablodaki yüzde dağılımlarından genel olarak kadınların öğrenim düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında hiç okula gitmeyenlerin oranı yüzde 6,8 iken erkekler arasında yüzde 0,4'tür. Kadınların yüzde 22,0'ı lise veya daha üzeri düzeyde öğrenim görmüşken erkekler arasında bu oran yüzde 27,7'ye kadar çıkmaktadır. yüksek öğretimde okuyan veya yüksek öğretimi bitirmiş gençlerin yüzdesi kadınlar arasında yüzde 3,5 erkekler arasında ise yüzde 2,0'dır.

Tablo 4.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Öğrenim Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Okula gitmemiş	İlköğ. 1. kademe bitirmemiş	İlköğ. 1. kademe mezunu	İlköğ. 2. kademe bitirmemiş	İlköğ.2. kademe mezunu	Liseyi bitirmemiş	Lise mezunu	Yüksek öğretimde okuyor / mezun	Toplam	Sayı
KADIN										
Yaş grubu										
15 - 19	4,5	3,9	4,4	8,2	24,0	30,7	23,9	0,5	100,0	415
20 - 24	9,3	5,4	33,0	6,4	7,7	18,8	12,8	6,6	100,0	399
Yerleşim yeri										
Kent	3,4	3,7	16,2	6,3	15,9	28,2	22,3	4,0	100,0	547
Kır	13,9	6,6	22,9	9,3	16,2	18,0	10,6	2,4	100,0	267
Kadın Toplam	6,8	4,6	18,4	7,3	16,0	24,9	18,5	3,5	100,0	813
ERKEK										
Yaş grubu										
15 - 19	0,5	1,4	0,6	7,6	21,9	38,8	29,2	-	100,0	495
20 - 24	0,2	1,7	17,9	9,1	8,8	37,0	20,1	5,1	100,0	313
Yerleşim yeri										
Kent	0,6	1,3	6,4	7,7	14,3	41,1	27,2	1,3	100,0	541
Kır	-	2,0	9,2	9,1	21,9	32,0	22,5	3,4	100,0	268
Erkek Toplam	0,4	1,5	7,3	8,2	16,8	38,1	25,7	2,0	100,0	808
TOPLAM	3,6	3,1	12,9	7,7	16,4	31,5	22,1	2,7	100,0	1622

4.4. Çalışma Durumu

2007 TGCSÜSA'nda kapsanan gençler arasında gelir getiren bir işte çalışanların oranı yüzde 30,4'tür. Erkekler arasında bu oran yüzde 43,5'e kadar çıkarken kadınlar arasında yüzde 17,3'tür (Tablo 4.5).

Beklenilebileceği gibi her iki cinsiyet için de 20-24 yaş grubunda gelir getiren bir işte çalışanların oranı artmaktadır. Kentte yaşayan erkekler arasında gelir getiren bir işte çalışanların oranı yüzde 50'ye yaklaşırken kırsal alanda bu oran yüzde 30,5'e düşmektedir. Kadınlar arasında ise benzer bir farklılaşma gözlenmemektedir. Öğrenim düzeyine göre olan farklılaşma her iki cinsiyet için de değişik yöndedir. Erkekler arasında öğrenim düzeyi yükseldikçe gelir getirici bir işte çalışanların oranı düşerken (yüzde 68,6'dan yüzde 42,3'e) kadınlar arasında gelir getiren bir işte çalışma oranı en yüksek lise ve üzeri öğrenimliler arasındadır (yüzde 21,3).

Gelir getirmeyen bir işte çalıştığını söyleyenlerin yüzdesi erkekler arasında kadınlara göre biraz daha yüksektir (sırasıyla yüzde 20,4 ve 15,7). Gelir getirmeyen bir işte çalışanların kırsal alanda yaşayan gençler arasında kentsel alanda yaşayanlara göre belirgin bir şekilde yüksek olduğu dikkat çekmektedir (kadınlar arasında sırasıyla yüzde 29,5 ve yüzde 9,0; erkekler arasında yüzde 41,3 ve yüzde 10,1).

Hanehalkı refah düzeyi ile gelir getirmeyen bir işte çalışma arasında bir bağlantı gözlenmektedir; en düşük refah düzeyi grubunda bulunan hanehalklarında yaşayan kadın ve erkeklerin arasında gelir getirmeyen bir işte çalışma yüzdesi daha yüksektir (kadınlar için yüzde 29,6 ve erkekler için yüzde 37,0).

Tablo 4.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Çalışma Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Gelir getiren iş	Gelir getirmeyen iş	Çalışmıyor	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	12,6	18,9	68,5	100,0	416
20-24	22,2	12,4	65,4	100,0	400
Yerleşim yeri					
Kent	18,6	9,0	72,4	100,0	550
Kır	14,6	29,5	55,9	100,0	267
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	17,5	15,8	66,7	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	16,7	19,8	63,6	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	15,6	17,7	66,7	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	21,3	7,6	71,1	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	15,3	29,6	55,1	100,0	137
Düşük	16,3	18,5	65,2	100,0	163
Orta	18,5	14,4	67,0	100,0	191
Yüksek	18,9	8,7	72,4	100,0	188
En yüksek	16,5	10,1	73,4	100,0	137
Kadın Toplam	17,3	15,7	67,0	100,0	816
ERKEK					
Yaş					
15-19	36,7	22,8	40,5	100,0	499
20-24	54,3	16,6	29,1	100,0	313
Yerleşim yeri					
Kent	49,9	10,1	39,9	100,0	545
Kır	30,5	41,3	28,3	100,0	268
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlk. 1.kademe mezunu	68,6	18,0	13,4	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	36,8	20,9	42,3	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	42,3	20,9	36,8	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	35,2	37,0	27,9	100,0	154
Düşük	49,7	27,3	23,0	100,0	154
Orta	51,2	17,7	31,1	100,0	152
Yüksek	50,2	10,4	39,4	100,0	191
En yüksek	30,4	12,4	57,3	100,0	161
Erkek Toplam	43,5	20,4	36,1	100,0	813
TOPLAM	30,4	18,1	51,6	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

15-24 yaş grubu gençler arasında sağlık güvencesine sahip olma durumu incelendiğinde (Tablo 4.6) kadınların dörtte bire yakınının erkeklerin ise yaklaşık üçte birinin herhangi bir sağlık güvencesi olmadığı anlaşılmaktadır. Kırsal alanda yaşayan, hanehalkı refah düzeyi ve özellikle de öğrenim düzeyi düşük olan gençler arasında sağlık güvencesi olmayanların oranı daha yüksektir. SSK güvencesi, hem kadınların hem de erkeklerin yüzde

40'ı kadarını kapsarken ikinci sırada gelen güvence tipi Yeşil Kart'tır (kadınlar arasında yüzde 15,1 ve erkekler arasında yüzde 13,2). Yeşil Kart güvencesi beklenileceği gibi kırsal alanda, öğrenim düzeyi düşük olanlarda ve özellikle de hanehalkı refah düzeyi düşük olanlarda daha yüksektir. Her iki cinsiyet için de yüzde 9'ların altında kalan Bağ-Kur güvencesinin hanehalkı refah düzeyi yüksek olan gençler arasında biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

4.5. 12 Yaşına Kadar Yaşanılan Yer

2007 TGCSÜSA'nda gençlere yöneltilen sorulardan bir tanesi de 12 yaşına kadar yaşadıkları yerleşim yerinin nasıl bir yer olduğudur. Bu soruya alınan yanıtların dağılımı Tablo 4.7'de sunulmaktadır. Gençlerin arasında 12 yaşına kadar yaşadığı yerleşim yeri ile araştırma sırasında yaşamakta olduğu yerleşim yerinin aynı olduğunu belirtenlerin yüzdesi kadınlar arasında yüzde 57,4 erkekler arasında ise yüzde 69,6'dır. Dolayısıyla, kadınların erkeklere göre daha sık olarak yerleşim yeri değiştirmiş oldukları anlaşılmaktadır. Öğrenim düzeyi yüksek olanların daha düşük olanlara göre biraz daha fazla olasılıkla yer değiştirdikleri, hanehalkı refah düzeyi daha düşük olanların ise yüksek olanlara göre daha az bir olasılıkla yer değiştirmiş oldukları görülmektedir. Gerek erkekler gerekse kadınlar arasında kırsal alanda yaşayanlar arasında 12 yaşına kadar yaşadığı yerleşim yerini değiştirmemiş olanların oranı kentsel alanda yaşayanlara göre daha yüksektir (kadınlar arasında sırasıyla yüzde 64,5 ve yüzde 54,0, erkekler arasında sırasıyla yüzde 81,0 ve 63,9).

4.6. Halen Bulunduğu Yerleşim Yerinde Geçirilen Süre

15-24 yaş tüm gençlere sorulan sorulardan bir diğeri halen buldukları yerleşim yerinde ne kadar süredir yaşamakta oldukları idi. Tablo 4.8'den de görülebileceği gibi kadınların yüzde 53,8'i erkeklerin de yüzde 66,9'u doğduklarından bu yana aynı yerleşim yerinde yaşamakta olduklarını belirtmişlerdir. Bir önceki tabloda olduğu gibi genç erkeklerin ve özellikle 15-19 yaş grubundakilerin daha az yer değiştirmiş olduklarını göstermektedir; 15-19 yaş grubundaki erkeklerin yüzde 71,7'si doğduğundan beri aynı yerleşim yerinde yaşamaktadır. Kadınların yüzde 23,8'i buldukları yerleşim yerinde beş yıldan az bir süredir bulduklarını, yüzde 12,6'sı 5-9 yıldır burada olduklarını, yüzde 9,8'i ise 10 yıl veya daha uzun süredir bu yerleşim yerinde yaşamakta olduklarını söylemişlerdir. Aynı oranlar erkekler için sırasıyla yüzde 12,0, yüzde 7,3 ve yüzde 13,8'dir. Hanehalkı refah düzeyi en düşük grupta olan kadın ve erkeklerin daha yüksek oranda doğduklarından beri aynı yerleşim yerinde yaşamakta oldukları dikkat çekmektedir (kadınlar arasında yüzde 69,9 erkekler arasında yüzde 82,1).

Tablo 4.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sağlık Güvencesine Sahip Olma Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Yok	Kamu çalışanı/ Emekli Sandığı	SSK	Bağ- Kur	Yeşil Kart	Diğer	Toplam	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	25,6	8,6	38,2	10,4	15,3	2,0	100,0	416
20-24	23,5	8,6	44,2	7,3	15,0	1,3	100,0	400
Yerleşim yeri								
Kent	22,2	9,7	46,9	7,6	11,5	2,1	100,0	550
Kır	29,6	6,4	29,1	11,6	22,7	0,7	100,0	267
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	41,9	1,6	18,0	3,0	35,6	-	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	33,7	3,6	32,7	5,6	23,1	1,4	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	18,3	8,9	47,3	13,8	8,6	3,1	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	17,2	17,7	51,3	6,8	6,9	0,1	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	28,5	0,5	16,8	6,4	47,1	0,8	100,0	137
Düşük	36,0	1,0	34,4	6,6	22,0	-	100,0	163
Orta	32,0	5,1	46,6	6,5	8,2	1,6	100,0	191
Yüksek	17,5	14,8	49,9	11,8	3,2	2,8	100,0	188
En yüksek	6,7	22,3	53,5	13,4	1,1	3,1	100,0	137
Kadın Toplam	24,6	8,6	41,1	8,9	15,1	1,7	100,0	816
ERKEK								
Yaş								
15-19	30,2	5,0	38,6	7,9	16,8	1,5	100,0	499
20-24	32,9	8,5	42,2	6,0	7,4	3,0	100,0	313
Yerleşim yeri								
Kent	29,7	7,6	47,0	7,1	6,9	1,7	100,0	545
Kır	34,5	3,7	25,7	7,4	26,0	2,8	100,0	268
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	37,8	-	31,0	4,7	26,5	-	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	30,0	8,7	37,4	7,9	12,8	3,2	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	28,2	5,6	50,7	6,8	7,5	1,2	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	29,7	3,4	19,6	2,5	43,9	0,8	100,0	154
Düşük	37,9	1,6	41,2	2,8	15,7	0,7	100,0	154
Orta	38,4	3,1	41,5	5,8	6,9	4,3	100,0	152
Yüksek	33,0	6,5	47,4	10,1	2,1	0,9	100,0	191
En yüksek	17,5	16,3	48,1	13,7	0,6	3,7	100,0	161
Erkek Toplam	31,3	6,3	40,0	7,2	13,2	2,1	100,0	813
TOPLAM	27,9	7,5	40,5	8,0	14,2	1,9	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 4.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre 12 Yaşına Kadar Yaşadıkları Yer (Yüzde Dağılımı)

	Halen yaşadığı yer	Halen yaşadığı yerin dışında başka bir yer				Toplam	Sayı
		İl merkezi	İlçe merkezi	Bucak veya köy	Yurtdışı		
KADIN							
Yaş							
15-19	69,7	11,9	8,8	8,9	0,6	100,0	416
20-24	44,7	20,3	13,2	20,3	1,5	100,0	400
Yerleşim yeri							
Kent	54,0	17,9	11,7	14,9	1,5	100,0	550
Kır	64,5	12,2	9,5	13,7	0,1	100,0	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	42,7	16,6	13,0	27,8	-	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	56,9	14,3	7,9	20,9	-	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	61,8	15,2	10,6	10,8	1,6	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	57,9	19,0	14,0	7,2	1,9	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	69,1	7,7	4,3	19,0	-	100,0	137
Düşük	56,3	15,6	11,2	16,9	-	100,0	163
Orta	52,3	10,9	15,3	20,8	0,8	100,0	191
Yüksek	55,2	22,1	8,8	10,7	3,3	100,0	188
En yüksek	57,5	23,8	14,5	3,6	0,6	100,0	137
Kadın Toplam	57,4	16,0	11,0	14,5	1,0	100,0	816
ERKEK							
Yaş							
15-19	74,0	11,4	6,9	6,5	1,3	100,0	499
20-24	62,6	14,4	11,5	11,1	0,5	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	63,9	16,5	9,2	9,1	1,3	100,0	545
Kır	81,0	4,4	7,7	6,6	0,4	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	64,3	5,8	11,2	16,6	2,0	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	65,6	15,3	10,0	8,2	0,9	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	78,2	11,5	5,4	4,4	0,5	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	83,1	3,3	3,3	10,3	-	100,0	154
Düşük	69,6	6,0	7,6	15,1	1,6	100,0	154
Orta	69,4	7,1	13,2	9,2	0,9	100,0	152
Yüksek	60,5	21,9	10,8	5,8	0,9	100,0	191
En yüksek	67,4	21,5	8,1	1,6	1,3	100,0	161
Erkek Toplam	69,6	12,5	8,7	8,3	1,0	100,0	813
TOPLAM	63,5	14,3	9,8	11,4	1,0	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 4.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Yaşadıkları Yerde Geçirdikleri Süre (Yüzde Dağılımı)

	Doğduğundan beri	Yıl			Toplam	Sayı
		0-4	5-9	10 +		
KADIN						
Yaş						
15-19	66,1	18,0	9,8	6,1	100,0	415
20-24	41,0	29,8	15,5	13,7	100,0	398
Yerleşim yeri						
Kent	49,2	26,9	12,1	11,9	100,0	549
Kır	63,3	17,4	13,6	5,6	100,0	264
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	39,5	28,7	25,4	6,4	100,0	92
İlk. 1.kademe mezunu	54,0	20,6	15,0	10,4	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	60,0	21,3	10,1	8,6	100,0	330
Lise mezunu ve üzeri	49,0	30,0	7,7	13,3	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	69,9	16,7	8,5	4,9	100,0	136
Düşük	52,4	26,6	9,5	11,5	100,0	162
Orta	46,3	25,7	17,3	10,7	100,0	191
Yüksek	50,1	32,5	8,2	9,2	100,0	186
En yüksek	55,0	13,0	19,7	12,3	100,0	137
Kadın Toplam	53,8	23,8	12,6	9,8	100,0	813
ERKEK						
Yaş						
15-19	71,7	9,0	7,0	12,4	100,0	499
20-24	59,2	16,8	7,9	16,1	100,0	313
Yerleşim yeri						
Kent	60,2	14,0	8,5	17,3	100,0	544
Kır	80,5	7,9	5,0	6,7	100,0	267
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	57,0	11,2	7,7	24,1	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	66,1	14,9	7,7	11,3	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	74,7	7,7	6,6	11,1	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	82,1	7,7	1,5	8,6	100,0	154
Düşük	59,7	13,7	9,9	16,7	100,0	153
Orta	61,2	16,4	11,4	11,0	100,0	152
Yüksek	65,2	12,7	6,3	15,8	100,0	191
En yüksek	66,6	9,4	7,7	16,3	100,0	161
Erkek Toplam	66,9	12,0	7,3	13,8	100,0	812
TOPLAM	60,3	17,9	10,0	11,8	100,0	1624

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

4.7. Anne ve Babanın Öğrenim ve Çalışma Durumu

Araştırmada gençlere kendi öğrenim durumlarının yanı sıra anne ve babalarının da öğrenim durumlarının ne olduğu sorulmuştur. Bu sonuçlar Tablo 4.9 ve 4.10'da özetlenmektedir. 15-24 yaş grubu genç kadınların yüzde 38,7'sinin genç erkeklerin ise yüzde 33,9'unun annesinin okula hiç gitmemiş olduğu ve annenin öğrenim düzeyi ile araştırmada kapsanan erkeklerin ve özellikle kadınların öğrenim durumunun yakın ilişkide olduğu görülmektedir; annenin öğrenim durumu arttıkça gençlerin de öğrenim düzeyleri yükselmektedir. Hanehalkı refah düzeyi ve annenin öğrenim durumunun da ilişkili olduğu gözlenmiştir; refah düzeyi yüksek olan hanelerde yaşayan gençlerin annelerinin öğrenimi de daha yüksektir. Babanın öğrenim durumuna göre incelendiğinde de benzer ilişkiler görülmektedir. Babanın öğrenim durumu ile gençlerin öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyinin yüksekliği ile babanın öğreniminin yüksekliği arasında pozitif bir ilişki görülmektedir. Babaların öğrenim düzeyi annelere göre daha yüksektir. Babaların okula gitmeme oranı genç kadınlar arasında yüzde 15,8 iken; genç erkekler arasında yüzde 10,8'dir. İlkokula gitmiş ama bitirememiş baba yüzdesi de annelere göre daha düşüktür (annelerde yüzde 10,7 ve babalarda yüzde 6,7).

Gençlerin aileleri ile ilgili olarak sorulan sorulardan bir başkası da anne ve babanın çalışma durumudur. Tablo 4.11'den de görülebileceği gibi kadınların yüzde 18,6'sının annesi, yüzde 83,7'sinin ise babası halen çalışıyor iken; erkekler arasında annesi çalışanların yüzdesi 14,4 babası çalışanların yüzdesi ise 79,3'dür. Anne ve babanın çalışma durumunun hanehalkının refah düzeyinin yüksekliği ile ilişkili olduğu görülmektedir. Hanehalkı refah düzeyi en düşük grupta yer alan kadınlar arasında annesi çalışanların payı yüzde 8,3 iken refah düzeyi en yüksek grupta yüzde 34,3'e çıkmaktadır. Babası çalışan kadınların oranı ise hanehalkı refah düzeyi en düşük grupta yüzde 55,2 iken; en yüksek refah düzeyine ait olan grupta bu oran yüzde 99,0'a kadar ulaşmaktadır. Genç erkekler arasında da aynı güçlü ilişki görülmektedir (hanehalkı refah düzeyi düşük olanlar arasında annesi çalışanların oranı yüzde 6,3'ten refah düzeyi en yüksek grupta yüzde 31,5'e, babası çalışanlar arasında ise yüzde 54,5'ten yüzde 100,0'a çıkmaktadır).

4.8. Ailenin Ekonomik Durum Algısı

Gençlere kendi ailelerinin ekonomik durumunu nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Bu soru ile gençlerin ailelerinin ekonomik durumuna ilişkin algılarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu bulgu, gerçekte gençlerin buldukları sosyoekonomik durumu değil sübjektif olarak kendilerini değerlendirdikleri düzeyi göstermektedir. Kadınların yüzde 59,3'ü erkeklerin de yüzde 63,9'u ailelerinin ekonomik durumunu "orta" olarak ifade etmişlerdir. Ailelerin durumunu "çok kötü" veya "çok iyi" olarak değerlendiren gençlerin oranı yüzde 3'ün altında kalırken; genç kadınların yüzde 27,4'ü, genç erkeklerin de yüzde 23,3'ü ailelerinin ekonomik durumlarının "iyi" olduğunu belirtmişlerdir. Genel olarak kadınların erkeklere göre daha yüksek bir yüzde ile (yüzde 30,1'e karşılık erkeklerde yüzde 24,2) ailelerinin ekonomik durumunu "iyi" veya "çok iyi" olarak değerlendirdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 4.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Annelerinin Öğrenim Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Okula gitmemiş	İlkokula gitmiş bitirmemiş	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise ve üstü	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	34,8	11,7	42,1	3,7	7,7	100,0	414
20-24	42,8	10,8	37,9	2,2	6,2	100,0	398
Yerleşim yeri							
Kent	30,8	13,7	44,2	4,1	7,2	100,0	546
Kır	55,1	6,3	31,6	0,6	6,3	100,0	266
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	85,4	8,7	5,9	-	-	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	61,5	12,0	26,5	-	-	100,0	207
İlk. 2.kademe mezunu	24,6	13,5	48,2	4,3	9,4	100,0	331
Lise mezunu ve üzeri	14,8	7,1	58,2	5,6	14,2	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	73,8	9,2	17,0	-	-	100,0	136
Düşük	46,3	17,0	35,0	0,5	1,2	100,0	160
Orta	39,2	12,5	46,0	1,4	1,0	100,0	191
Yüksek	28,9	9,9	50,8	3,3	7,1	100,0	188
En yüksek	7,9	6,8	45,9	10,8	28,6	100,0	137
Kadın Toplam	38,7	11,3	40,1	3,0	6,9	100,0	812
ERKEK							
Yaş							
15-19	34,3	9,6	42,0	8,0	6,1	100,0	496
20-24	33,2	10,8	41,8	4,4	9,8	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	25,9	8,6	46,7	8,7	10,0	100,0	541
Kır	50,0	12,9	32,3	2,4	2,4	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	58,7	7,3	30,8	-	3,2	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	30,8	8,0	46,2	5,4	9,5	100,0	440
Lise mezunu ve üzeri	24,1	14,8	41,3	13,3	6,6	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	63,5	12,2	24,2	-	-	100,0	154
Düşük	38,1	16,8	39,5	1,8	3,9	100,0	152
Orta	30,0	14,3	45,8	7,5	2,4	100,0	151
Yüksek	25,4	4,1	55,9	7,8	6,7	100,0	191
En yüksek	15,2	4,8	41,0	15,3	23,8	100,0	161
Erkek Toplam	33,9	10,1	41,9	6,6	7,5	100,0	809
TOPLAM	36,3	10,7	41,0	4,8	7,2	100,0	1621

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 4.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Babalarının Öğrenim Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Okula gitmemiş	İlkokula gitmiş bitirmemiş	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise ve üstü	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	13,8	7,7	48,9	10,0	19,6	100,0	413
20-24	17,8	4,4	53,3	9,3	15,1	100,0	399
Yerleşim yeri							
Kent	10,9	6,1	53,3	10,8	18,9	100,0	546
Kır	25,8	6,0	46,4	7,4	14,4	100,0	265
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	48,5	9,5	36,2	2,1	3,8	100,0	92
İlk. 1.kademe mezunu	26,4	8,5	57,8	4,7	2,4	100,0	206
İlk. 2.kademe mezunu	7,3	5,3	53,8	10,8	22,8	100,0	332
Lise mezunu ve üzeri	2,5	2,4	45,8	17,3	32,0	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	49,2	7,0	37,2	3,0	3,5	100,0	136
Düşük	15,4	9,7	59,3	7,9	7,6	100,0	160
Orta	10,6	9,7	63,0	8,6	8,1	100,0	191
Yüksek	6,8	3,1	56,9	11,6	21,6	100,0	188
En yüksek	2,6	-	30,4	17,1	49,9	100,0	137
Kadın Toplam	15,8	6,1	51,1	9,7	17,4	100,0	811
ERKEK							
Yaş							
15-19	11,6	8,3	53,1	12,0	14,9	100,0	487
20-24	9,4	5,6	57,4	10,0	17,6	100,0	307
Yerleşim yeri							
Kent	7,6	5,2	53,3	14,1	19,8	100,0	536
Kır	17,4	11,6	57,8	5,3	7,9	100,0	258
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	11
İlk. 1.kademe mezunu	22,9	17,5	49,0	6,7	3,8	100,0	122
İlk. 2.kademe mezunu	9,1	5,0	55,2	13,4	17,3	100,0	433
Lise mezunu ve üzeri	7,1	5,3	57,3	9,4	20,9	100,0	223
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	28,3	8,3	58,3	4,3	0,7	100,0	149
Düşük	11,6	15,0	58,9	12,6	2,0	100,0	143
Orta	7,4	7,6	63,3	10,5	11,3	100,0	151
Yüksek	6,1	5,8	53,8	14,1	20,3	100,0	190
En yüksek	2,4	0,9	41,0	13,9	41,8	100,0	160
Erkek Toplam	10,8	7,3	54,8	11,2	15,9	100,0	793
TOPLAM	13,3	6,7	52,9	10,4	16,7	100,0	1605

Tablo 4.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anne ve Babalarının Çalışma Durumu (Yüzde)

	Annesi çalışan	Sayı	Babası çalışan	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	18,0	416	85,2	415
20-24	19,3	400	82,1	396
Yerleşim yeri				
Kent	22,4	549	88,7	548
Kır	10,9	267	73,2	263
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	6,7	93	66,2	92
İlk. 1.kademe mezunu	11,5	208	73,0	206
İlk. 2.kademe mezunu	22,9	333	88,4	333
Lise mezunu ve üzeri	25,6	178	96,7	178
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	8,3	137	55,2	135
Düşük	10,9	163	76,2	160
Orta	17,8	191	88,7	191
Yüksek	22,3	188	94,4	188
En yüksek	34,3	137	99,0	136
Kadın Toplam	18,6	815	83,7	812
ERKEK				
Yaş				
15-19	13,5	499	78,3	497
20-24	16,0	313	80,9	313
Yerleşim yeri				
Kent	16,5	544	86,3	543
Kır	10,3	268	65,0	268
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	15	(*)	15
İlk. 1.kademe mezunu	12,9	125	60,7	125
İlk. 2.kademe mezunu	15,7	443	82,1	443
Lise mezunu ve üzeri	14,0	224	84,8	223
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	6,3	154	54,5	154
Düşük	8,5	154	73,8	154
Orta	12,0	152	74,5	152
Yüksek	13,3	191	90,1	190
En yüksek	31,5	161	100,0	161
Erkek Toplam	14,4	812	79,3	811
TOPLAM	16,5	1627	81,5	1623

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 4.12. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ailelerinin Ekonomik Durumu Hakkındaki Görüşleri (Yüzde)

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	2,8	31,4	55,2	9,2	1,4	100,0	416
20-24	2,6	23,2	63,7	8,1	2,4	100,0	398
Yerleşim yeri							
Kent	2,9	27,5	60,1	8,0	1,4	100,0	547
Kır	2,2	27,2	57,7	10,0	2,9	100,0	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	0,6	17,2	54,0	18,9	9,3	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	0,9	23,9	63,6	10,2	1,4	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	4,3	32,1	55,9	7,1	0,6	100,0	330
Lise mezunu ve üzeri	3,1	27,9	63,5	4,6	1,0	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	1,0	22,5	49,7	20,2	6,7	100,0	136
Düşük	2,4	18,9	61,0	16,2	1,6	100,0	163
Orta	0,6	19,5	72,6	6,0	1,4	100,0	191
Yüksek	6,0	29,6	61,0	2,9	0,6	100,0	188
En yüksek	3,2	50,5	46,2	-	-	100,0	136
Kadın Toplam	2,7	27,4	59,3	8,7	1,9	100,0	814
ERKEK							
Yaş							
15-19	1,2	26,2	60,5	9,7	2,4	100,0	499
20-24	0,5	18,7	69,3	10,6	1,0	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	1,0	25,5	62,8	9,0	1,8	100,0	545
Kır	0,8	19,0	66,2	12,1	1,9	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	0,5	14,5	60,3	20,0	4,7	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	1,2	25,2	63,7	8,5	1,3	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	0,6	25,2	67,2	5,8	1,2	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	-	8,6	73,0	13,4	4,9	100,0	154
Düşük	2,6	12,9	64,4	17,4	2,7	100,0	154
Orta	0,4	19,3	69,4	10,5	0,3	100,0	152
Yüksek	0,3	30,1	60,9	7,3	1,3	100,0	191
En yüksek	1,5	43,1	53,0	2,5	-	100,0	161
Erkek Toplam	0,9	23,3	63,9	10,0	1,8	100,0	813
TOPLAM	1,8	25,4	61,6	9,4	1,9	100,0	1627

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Bölüm 5

Yaşam Tarzı

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'nda (TGCSÜSA) gençlere yaşam tarzları ya da bir başka deyişle bazı alışkanlıkları hakkında sorular sorulmuştur. Bu sorular gençlerin kendileriyle ilgili genel sağlık algıları, sağlıklarına gösterdikleri özen, sigara ve alkol kullanımı, dernek üyelikleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları, internet kullanma durumları ve internet alışkanlıklarıdır.

Bu bölümde hem gençlerin genel olarak sağlıklarına yaklaşımları hem de gençlere nasıl ulaşılacağı konusundaki ipuçlarının yakalanması amaçlanmıştır.

5.1. Genel Sağlık Algısı ve Sağlığa Gösterilen Özen

Araştırma sırasında gençlerin genel olarak sağlıklarını nasıl değerlendirdiklerine yönelik bir soru sorulmuştur. Genç kadın ve erkeklerin kendi algıladıkları sağlık durumlarını yansıtan bu bilgi Tablo 5.1'de sunulmaktadır. Bu tabloda yer alan bulgu gençlerin genel sağlık durumlarını göstermemekte; sadece gençlerin kendi sağlık düzeylerini nasıl algıladıklarını göstermektedir. Gençlerin yarısından biraz fazlası (yüzde 53,0) genel sağlık durumlarının "iyi" olduğunu, üçte bire yakın bir bölümü de "orta" (yüzde 30,2) olduğunu ifade etmiştir. Gençlerin genel olarak yüzde 65,6'sı sağlık düzeyini "iyi ve çok iyi" olarak değerlendirmektedir.

Genel sağlık durumlarını "çok iyi" ve "iyi" olarak niteleyen gençlerin sayısı erkekler arasında kadınlara göre daha yüksektir. Erkeklerin yüzde 13,7'si sağlık durumunu "çok iyi", yüzde 58,6'sı da "iyi" olarak nitelendirirken kadınlar arasında bu oranlar sırasıyla yüzde 11,6 ve 47,5'tir. Sağlık durumlarını "kötü" veya "çok kötü" olarak nitelendirenlerin payı kadınlarda yüzde 6, erkeklerde ise yüzde 3 civarındadır. Daha küçük yaşta kadınlar genel sağlık durumu algısı daha yüksek olup erkekler arasında yaş grubuna göre bir farklılık gözlenmemektedir. Gençlerde öğrenim düzeyinin artmasıyla birlikte genel sağlık algısının da olumlu olarak yükseldiği, sağlık algısı orta veya kötü olanlarda ise tersine bir eğilim dikkati çekmektedir. Benzer bir ilişki hanehalkının refah düzeyi ile de gözlenmektedir.

Gençlere sağlıklarına ne kadar özen gösterdikleri sorusu sorulduğunda alınan yanıtlar da Tablo 5.2'de sunulmaktadır. Gençlerin genel olarak yüzde 12,3'ü sağlığına "çok fazla" önem verdiğini söylerken, kadınların dörtte birinden fazlası ve erkeklerin üçte biri sağlığına "çok fazla" özen gösterdiğini belirtmişlerdir. Diğer yandan kadınların yüzde 46,9'u, erkeklerin de yüzde 38,7'si sağlıklarına "biraz" özen gösterdiklerini söylemeleri dikkat çekicidir. Geriye kalan gençlerden kadınların yüzde 13,7'si, erkeklerin de yüzde 9,2'si sağlıklarına "çok az" ya da "hiç" özen göstermediklerini söylemişlerdir. Kentsel alanda yaşayan kadınlar arasında kırsal alanda yaşayanlara göre belirgin bir farklılaşma gözlenmezken kentlerde yaşayan erkeklerin biraz daha özenli oldukları anlaşılmaktadır. İncelenen diğer değişkenler açısından belirgin bir farklılaşma gözlenmemiştir.

Tablo 5.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genel Sağlık Algısı (Yüzde Dağılımı)

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	12,5	50,8	32,0	3,8	0,8	100,0	416
20-24	10,6	44,0	39,2	4,5	1,7	100,0	400
Yerleşim yeri							
Kent	11,6	48,3	35,1	3,6	1,4	100,0	550
Kır	11,5	45,9	36,4	5,4	0,9	100,0	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	8,3	30,0	48,7	9,2	3,9	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	8,4	42,5	44,0	3,3	1,8	100,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	13,7	53,1	30,1	2,6	0,6	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	12,9	52,2	28,8	5,4	0,6	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	9,8	41,9	40,3	5,7	2,4	100,0	137
Düşük	9,0	46,5	36,9	5,7	1,8	100,0	163
Orta	10,9	44,3	40,6	2,6	1,7	100,0	191
Yüksek	11,3	52,5	32,0	4,2	0,0	100,0	188
En yüksek	17,6	51,9	26,9	3,1	0,6	100,0	137
Kadın Toplam	11,6	47,5	35,5	4,2	1,3	100,0	816
ERKEK							
Yaş							
15-19	13,2	58,5	25,3	2,2	0,8	100,0	499
20-24	14,3	58,7	24,3	2,3	0,4	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	13,4	61,5	22,8	1,6	0,7	100,0	545
Kır	14,1	52,6	29,2	3,6	0,5	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	5,9	57,4	31,5	4,3	0,9	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	16,4	58,0	22,9	1,8	0,9	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	12,9	61,1	24,0	2,0	0,0	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	8,2	51,6	35,5	4,3	0,4	100,0	154
Düşük	9,8	55,4	31,9	2,8	0,0	100,0	154
Orta	16,8	58,5	22,0	1,6	1,1	100,0	152
Yüksek	11,9	64,0	20,6	1,9	1,6	100,0	191
En yüksek	21,6	61,8	15,9	0,7	0,0	100,0	161
Erkek Toplam	13,7	58,6	24,9	2,2	0,6	100,0	813
TOPLAM	12,6	53,0	30,2	3,2	1,0	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

5.2. Sigara Kullanma ve Alkollü İçki İçme Alışkanlıkları

Gençlerin bazı alışkanlıkları, riskli alışkanlıklar olarak tanımlanmaktadır. Gençlerin sigara kullanmaları ve alkollü içki içmeleri daha farklı riskli davranışların edinilmesine yol açabilmektedir. Genel olarak riskli davranışlar arasında madde kullanımı, riskli cinsel davranışlar, güvensiz ve şiddet içeren davranışlar sıralanabilmektedir. Bu nedenle ülke düzeyinde yapılan bir araştırmada en azından sigara kullanımı ve alkollü içki içme ile ilgili davranışların boyutlarının öğrenilmesi de amaçlanmıştır.

Tablo 5.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sağlığa Özen Gösterme Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Çok fazla	Çok	Biraz	Çok az	Hiç	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	12,8	30,5	46,0	4,0	6,7	100,0	416
20-24	11,0	24,3	47,8	7,7	9,2	100,0	400
Yerleşim yeri							
Kent	12,0	26,9	47,2	6,1	7,9	100,0	550
Kır	11,8	28,7	46,2	5,3	8,0	100,0	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	8,0	26,7	43,1	11,4	10,7	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	7,4	22,8	47,3	9,1	13,5	100,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	16,3	29,0	45,5	3,4	5,8	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	10,9	30,9	50,3	3,8	4,1	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	11,3	31,2	42,2	8,0	7,3	100,0	137
Düşük	8,9	30,6	43,0	10,7	6,7	100,0	163
Orta	10,4	21,6	52,2	4,2	11,5	100,0	191
Yüksek	14,7	28,6	46,4	3,4	7,1	100,0	188
En yüksek	14,3	26,7	49,2	3,6	6,2	100,0	137
Kadın Toplam	11,9	27,5	46,9	5,8	7,9	100,0	816
ERKEK							
Yaş							
15-19	11,3	39,4	40,3	6,3	2,7	100,0	499
20-24	15,0	39,4	36,2	3,4	6,0	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	13,7	41,3	36,3	4,5	4,3	100,0	545
Kır	10,8	35,5	43,7	6,6	3,4	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	12,4	37,3	40,8	4,7	4,7	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	11,8	42,2	39,5	4,1	2,4	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	15,9	34,7	36,2	7,0	6,1	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	8,3	32,7	48,5	6,3	4,2	100,0	154
Düşük	15,9	38,8	35,7	5,4	4,3	100,0	154
Orta	14,7	42,4	35,5	5,4	2,0	100,0	152
Yüksek	12,3	39,5	39,8	3,6	4,8	100,0	191
En yüksek	12,7	43,4	34,1	5,5	4,4	100,0	161
Erkek Toplam	12,7	39,4	38,7	5,2	4,0	100,0	813
TOPLAM	12,3	33,4	42,8	5,5	6,0	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 5.3'te gençlerin halen sigara kullanma durumlarına ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Kadınların yüzde 19,2'si, erkeklerin ise yüzde 37,7'si halen sigara kullanmakta olduklarını beyan etmişlerdir. Öte yandan, toplamda 15-24 yaş grubundaki gençlerin yüzde 28,5 gibi yüksek bir oranının halen sigara alışkanlığı içinde olması dikkat çekicidir. Bunun da ötesinde sigara kullanma alışkanlığının 20-24 yaş grubundaki kadınlarda yüzde 25,8'e erkeklerde ise yüzde 52,2'ye ulaşması yaşın ilerlemesi ile gençlerin çok daha büyük bir bölümünün sigara kullanmaya başladığını göstermektedir.

Kentsel alanlarda yaşayan kadınlar arasında sigara kullanma alışkanlığı kırsal bölgede yaşayanlara göre daha yaygın iken (yüzde 21,1); kırsal alanda yaşayan erkeklerin kentte yaşayanlara göre daha büyük bir oranının (yüzde 41,5) sigara kullandığı görülmektedir.

Tablo 5.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Sigara Kullanma Davranışları (Yüzde)

	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Yaş						
15-19	12,9	416	28,6	499	21,5	916
20-24	25,8	400	52,2	313	37,4	713
Yerleşim yeri						
Kent	21,1	550	35,9	545	28,5	1095
Kır	15,3	267	41,5	268	28,5	534
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	28,3	93	(*)	15	32,0	109
İlköğretim 1.kademe mezunu	24,0	209	47,9	125	32,9	334
İlköğretim 2.kademe mezunu	14,7	333	34,2	444	25,8	777
Lise mezunu ve üzeri	17,6	178	38,6	224	29,3	402
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	16,6	137	35,5	154	26,7	291
Düşük	18,8	163	38,2	154	28,2	317
Orta	21,4	191	47,7	152	33,0	344
Yüksek	16,8	188	32,6	191	24,8	380
En yüksek	22,7	137	36,0	161	29,9	298
Toplam	19,2	816	37,7	813	28,5	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzde gösterilmemiştir.

Öğrenim düzeyi düşük olan gençler arasında sigara kullanma yaygınlığının biraz daha yüksek olduğu gözlenirken hanehalkının refah düzeyi ile sigara alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemektedir.

Gençlerin alkollü içki içme durumları ile ilgili olarak biraz daha ayrıntılı bilgi toplanmıştır. İlk önce gençlere hayatları boyunca hiç alkollü içki içip içmedikleri sorulmuştur. Daha sonra ise son 3 ay içinde alkollü içki içme durumları ve içtiğini söyleyenlere de kendisini kaybedecek kadar alkollü içki içme durumları ve alkol içmesinden dolayı çevresinden uyarı alma durumları sorulmuştur.

Tablo 5.4'ten görülebileceği gibi gençlerin üçte birinden fazlası daha önce en az bir kez alkollü içki içmişlerdir. Erkekler arasında bu oran yüzde 48,4'e kadar çıkarken, kadınlar arasında yüzde 21,0'dır. Son 3 ay içinde alkollü içki içme tüm genç erkekler arasında yüzde 25,9 düzeyinde iken kadınlar arasında sadece yüzde 7,5'tir. Yaşın, öğrenim durumunun ve hanehalkı refah düzeyinin artmasıyla daha önce alkollü içki içmiş olduğunu söyleyen ya da son 3 ay içinde alkol içtiğini belirten genç erkek ve kadınların yüzdeleri belirgin olarak artmaktadır. Kentsel alanda yaşayan gençler arasında alkol kullanma oranının kırsal alandakilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Gençlerin sadece yüzde 3,8'i (erkeklerin yüzde 5,7'si ve kadınların yüzde 1,9'u) son 3 ay içinde kendilerini kaybedecek kadar alkollü içki içtiğini söylemişlerdir. Tüm gençler arasında alkollü içki içme nedeniyle uyarı alanların oranı ise yüzde 11,7'dir. Bu oran erkeklerde yüzde 18,9'a çıkarken kadınlarda yüzde 4,5'e kadar düşmektedir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Alkollü İçki İçme Davranışları (Yüzde)

	Şimdiye kadar alkollü içki içenlerin yüzdesi	Son 3 ay içinde alkollü içki içenlerin yüzdesi	Son 3 ay içinde kendini kaybedecek kadar alkollü içki içenlerin yüzdesi	Alkol içme nedeniyle uyarı alanların yüzdesi	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	19,0	6,9	1,5	3,2	416
20-24	23,1	8,2	2,4	5,8	400
Yerleşim yeri					
Kent	25,5	10,1	2,7	5,7	550
Kır	11,9	2,2	0,3	1,9	267
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	5,4	0,0	0,0	2,2	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	10,3	2,3	1,0	1,2	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	25,1	9,9	2,0	4,9	333
Lise mezunu ve üzeri	34,5	13,3	3,9	8,8	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	5,0	1,5	1,5	0,0	137
Düşük	10,8	1,2	0,4	1,2	163
Orta	17,9	4,1	1,6	3,9	191
Yüksek	26,1	11,3	3,1	9,0	188
En yüksek	46,6	20,7	3,2	7,4	137
Kadın Toplam	21,0	7,5	1,9	4,5	816
ERKEK					
Yaş					
15-19	39,3	21,5	4,0	16,7	499
20-24	62,8	33,1	8,5	22,4	313
Yerleşim yeri					
Kent	52,8	29,7	6,5	21,1	545
Kır	39,3	18,3	4,1	14,4	268
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	46,1	20,6	6,0	23,1	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	44,8	24,3	5,5	16,9	444
Lise mezunu ve üzeri	56,3	31,9	6,6	20,9	224
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	29,4	13,0	3,7	13,4	154
Düşük	45,7	22,6	1,7	20,1	154
Orta	54,9	25,5	7,4	26,0	152
Yüksek	43,3	25,0	6,4	13,0	191
En yüksek	68,8	43,1	9,1	23,3	161
Erkek Toplam	48,4	25,9	5,7	18,9	813
TOPLAM	34,7	16,7	3,8	11,7	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

5.3. Üyelikler ve Sosyal Etkinlikler

Araştırmada gençlere sorulan bir başka soru da üye oldukları veya etkinliklerine katıldıkları bir dernek, kulüp veya vakıf olup olmadığıdır. Gençlerin psiko-sosyal yapısı üzerinde etkili olabilecek bu türde ortamlara katılımı, genç nüfusun sosyalleşme düzeylerini anlamak için de önemlidir. Tablo 5.5 incelendiğinde, genel olarak gençlerin yüzde 9,4'ünün bu soruya olumlu yanıt verdiği ve bu oranın erkekler arasında kadınlardan daha yüksek olduğu (sırasıyla yüzde 13,2 ve yüzde 5,6) görülmektedir. Kentsel yerleşim yerinde yaşayan erkek ve kadınlarda, 20-24 yaş grubunda, öğrenim düzeyi daha yüksek gençler arasında ve hanehalkı refah düzeyi yüksek olan gençler arasında bu katılımın daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Diğer yandan gençlere son bir ay içerisinde herhangi bir sosyal ve kültürel etkinliğe katılıp katılmadıkları ve bazı etkinlik isimleri okunarak böyle faaliyetleri olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 5.6'da etkinlik tipine göre bu etkinliğe katıldığını söyleyen gençlerin yüzdeleri sunulmaktadır. Genel olarak erkekler arasında sayılan etkinliklere olumlu yanıt verenlerin yüzdesi kadınlardan belirgin olarak fazladır. Gençlerin (hem erkek hem kadın) en fazla yaptıkları etkinlik arkadaşları ile biraraya gelip sohbet etmektir (yüzde 94,4). Bunu gene her iki cinsiyet için de alışveriş merkezlerine gitmek izlemektedir (yüzde 75,1). Daha sonra yüksek yüzdeye sahip etkinlikler kafe/pastanede vakit geçirmek ve spor yapmaktır (sırasıyla yüzde 59,4 ve yüzde 52,1).

Tablo 5.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dernek/Kulüp/Vakıf Üyeliği veya Etkinliklerine Katılımı (Yüzde)

	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Yaş						
15-19	3,6	416	10,8	499	7,5	916
20-24	7,7	400	17,0	313	11,8	713
Yerleşim yeri						
Kent	7,1	550	14,8	545	11,0	1095
Kır	2,5	267	9,7	268	6,1	534
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	93	(*)	15	-	109
İlköğretim 1.kademe mezunu	2,9	209	4,0	125	3,3	334
İlköğretim 2.kademe mezunu	8,0	333	15,1	444	12,1	777
Lise mezunu ve üzeri	7,3	178	15,5	224	11,9	402
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	0,8	137	8,8	154	5,0	291
Düşük	2,1	163	8,2	154	5,1	317
Orta	3,2	191	16,1	152	8,9	344
Yüksek	10,9	188	8,7	191	9,8	380
En yüksek	10,6	137	24,6	161	18,2	298
Toplam	5,6	816	13,2	813	9,4	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzde gösterilmemiştir.

Her iki cinsiyet için de ilköğretimin tamamlanması ile sayılan etkinliklere katıldığını söyleyen gençlerin yüzdesi artmaktadır. Arkadaşlarla sohbet etmek hem kentsel hem de kırsal alanda yaşayan genç erkek ve kadınlar arasında benzer ve yüksek bir yüzdeye sahipken; diğer etkinliklerin neredeyse tamamı için yüzdeler kentsel alanda yaşayan gençler arasında yüksektir. Tek istisna kırsal alanda yaşayan genç erkeklerin kentte yaşayanlara göre daha büyük bir oranda kahvehaneye gittiklerini belirtmeleridir (yüzde 58,9'a karşılık yüzde 41,0). Bu sonuç, kırsal alanda kahvehanenin gençlerin sohbet ortamını oluşturması nedeniyle beklenmektedir.

Hanehalkının refah düzeyinin artmasıyla özellikle kadınlar arasında bu etkinliklere katılmış olduklarını söyleyenlerin yüzdesinin de arttığı görülmüştür.

En az yüzdeye sahip etkinlik erkekler arasında bir müzik aleti çalmak (yüzde 18,1) iken kadınlar arasında kahvehaneye gitmektir (yüzde 1,7).

Tablo 5.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Son Bir Ay İçindeki Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılma Durumu (Yüzde)

	Sine- maya gitmek	Kahve- haneye gitmek	Kafe/ Pastanede vakit geçirmek	Müzik etkinli- ğine katılmak	Müzik aleti çalmak	Spor yapmak	Alış- veriş- merke- zine gitmek	Arka- daşlar- la sohbet etmek	Sayı
KADIN									
Yaş									
15-19	18,8	1,8	49,0	23,1	10,3	36,4	68,1	93,7	416
20-24	16,4	1,5	54,6	24,1	7,2	29,9	72,8	91,0	400
Yerleşim yeri									
Kent	21,0	2,3	59,3	27,8	11,1	37,1	77,5	92,2	550
Kır	10,6	0,2	36,3	15,0	4,2	25,1	55,9	92,7	267
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	1,1	-	21,5	3,0	0,8	12,1	42,0	84,1	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	5,7	0,7	36,9	13,2	2,3	18,7	60,0	91,5	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	25,7	1,9	58,5	32,8	11,7	40,6	76,2	94,2	333
Lise mezunu ve üzeri	25,4	3,1	72,5	29,9	15,4	47,9	87,1	94,2	178
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	4,7	0,4	20,3	7,8	1,6	12,0	42,7	89,6	137
Düşük	8,0	0,4	32,8	13,0	2,0	21,1	57,8	88,1	163
Orta	10,4	1,8	49,7	16,0	7,7	35,7	75,5	91,9	191
Yüksek	23,6	2,7	68,6	32,4	13,3	41,6	80,3	95,9	188
En yüksek	43,8	2,8	85,6	50,5	19,6	53,7	92,3	96,1	137
Kadın Toplam	17,6	1,7	51,8	23,6	8,8	33,2	70,4	92,4	816
ERKEK									
Yaş									
15-19	20,6	42,6	61,8	27,8	18,6	73,9	75,0	95,9	499
20-24	33,9	53,8	75,4	45,9	17,2	66,4	87,3	97,4	313
Yerleşim yeri									
Kent	30,8	41,0	73,3	39,4	20,0	76,7	86,2	96,3	545
Kır	15,3	58,9	54,3	25,5	14,3	59,4	66,6	96,8	268
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	15,9	49,6	52,1	27,2	13,0	64,0	72,7	92,1	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	26,1	41,0	63,5	31,4	20,2	70,5	77,5	97,3	444
Lise mezunu ve üzeri	30,8	55,5	84,7	45,9	18,1	75,4	91,0	97,1	224
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	9,1	53,2	42,6	24,5	19,0	64,5	67,6	95,8	154
Düşük	14,2	42,9	58,2	26,0	16,2	66,4	65,6	97,9	154
Orta	19,5	45,5	64,3	31,9	20,5	68,7	90,7	95,9	152
Yüksek	24,1	52,7	75,3	32,7	11,0	72,6	81,8	94,8	191
En yüksek	60,4	39,1	91,7	58,3	25,3	82,0	92,1	98,4	161
Erkek Toplam	25,7	46,9	67,0	34,8	18,1	71,0	79,8	96,5	813
TOPLAM	21,7	24,2	59,4	29,2	13,5	52,1	75,1	94,4	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdelere gösterilmemiştir.

5.4. İnternet Kullanımı

Gençlere internet kullanımları hakkında da bir dizi soru yöneltilmiştir. Gençlere internet ortamında cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgilerini aktarabilmek mümkündür. Ancak gençlerin internet kullanımları, ilgilendikleri cinsel sağlık ve üreme sağlığı konuları ve internet sitelerine güven duygularının öğrenilmesi özellikle bilgilendirme açısından önem taşımaktadır.

Öncelikle, gençlerin internet kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Tablo 5.7’de görüldüğü gibi gençlerin yarısından fazlası internet kullandıklarını belirtmişlerdir. Ancak kadınlar ve erkekler arasında internet kullanım oranında oldukça büyük bir fark vardır. Kadınların üçte birinden fazlası internet kullandıklarını söylerken erkeklerin neredeyse dörtte üçü internet kullanmaktadır. 15-19 yaş grubunda internet kullanımını her iki cinsiyet için de daha yüksektir. Diğer yandan, beklendiği gibi, kentlerde yaşayan gençler arasında internet kullananların oranı kırdan yaşayanlara göre daha yüksektir. Öğrenim durumu ve hanehalkının refah düzeyi arttıkça internet kullananların oranı da yükselmektedir. Lise mezunu veya daha yukarı öğrenim olan erkekler arasında bu oran yüzde 87,8’e kadınlarda ise yüzde 63,4’e çıkmaktadır. Hanehalkı refah düzeyi en üst grupta olan kadınlar arasında yüzde 86,0’a erkekler arasında ise yüzde 95,5’e kadar çıkmaktadır.

Tablo 5.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternet Kullanma Durumları (Yüzde)

	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Yaş						
15-19	38,9	416	72,5	499	57,2	916
20-24	29,7	400	68,9	313	46,9	713
Yerleşim yeri						
Kent	40,6	550	79,2	545	59,8	1095
Kır	21,5	267	54,7	268	38,2	534
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	93	(*)	15	0,4	109
İlköğretim 1.kademe mezunu	3,9	209	34,8	125	15,5	334
İlköğretim 2.kademe mezunu	47,9	333	75,0	444	63,4	777
Lise mezunu ve üzeri	63,4	178	87,8	224	76,9	402
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	7,1	137	43,3	154	26,3	291
Düşük	15,1	163	60,6	154	37,3	317
Orta	26,1	191	76,8	152	48,5	344
Yüksek	41,7	188	77,0	191	59,4	380
En yüksek	86,0	137	95,5	161	91,2	298
Toplam	34,4	816	71,1	813	52,7	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısınının 25’ten az olması nedeniyle yüzde gösterilmemiştir.

İnternet kullandığını söyleyen gençlere son birkaç ay içinde internette cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili bazı konularla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuştur. Bu konular tek tek okunmuş ve gençlerden olumlu veya olumsuz yanıt vermeleri istenmiştir. Tablo 5.8’de kendilerine okunan cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularını duyduğunu söyleyen gençlerin yüzdeleri sunulmaktadır. Her iki cinsiyet için de konulara ilişkin yüzdelerin sıralaması aynıdır. Gençlerin internette en fazla rastladıkları konular kadına yönelik şiddet (yüzde 51,8) ve gençlik ve şiddettir (yüzde 50,4). Bu konuları kondom reklamları izlemektedir (kadınlar için yüzde 37,5 erkekler için yüzde 46,3). En az rastlanılan konular ise erken yaşta evlilik/gebelik (yüzde 24,1) ve gebeliği önleme/aile planlamasıdır (yüzde 15,7).

Gebeliği önleme veya aile planlaması konuları ile karşılaşan kadınların oranı kırsal alanlarda yaşayan kadınlar arasında daha yüksektir (yüzde 27,2’ye karşılık yüzde 16,7). Kentte yaşayan genç erkekler kırsal alanda yaşayanlara göre belirgin olarak daha sıklıkla kondom reklamına rastladıklarını söylerken, kentse kesimde CYBE/HIV/AIDS konularına daha fazla rastladıklarını söylemişlerdir.

Tablo 5.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternette Karşılaşılan Bilgiler (Yüzde)

	Gebeliği önleme/ Aile planlaması	Kondom reklamları	Erken yaşta evlilik/ Gebelik	CYBE/ HIV/ AIDS	Genç sağlığı	Gençlik ve şiddet	Kadına yönelik şiddet	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	14,0	36,5	19,0	31,0	27,1	45,8	45,0	162
20-24	25,5	38,8	23,6	34,8	26,6	47,5	57,6	119
Yerleşim yeri								
Kent	16,7	38,7	20,4	32,6	29,0	47,7	49,8	223
Kır	27,2	32,8	23,3	32,8	18,6	41,8	52,3	57
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	-	-	-	-	-	-	-
İlköğretim 1.kademe mezunu	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	8
İlköğretim 2.kademe mezunu	14,8	37,5	19,7	41,9	31,0	56,3	59,5	159
Lise mezunu ve üzeri	22,8	37,7	23,7	21,8	22,9	35,4	40,5	113
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	10
Düşük	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	25
Orta	20,3	29,3	19,4	29,2	20,5	34,6	46,3	50
Yüksek	24,1	36,5	25,7	41,5	34,3	49,7	52,7	79
En yüksek	19,2	48,1	20,1	31,8	28,0	51,0	55,8	118
Kadın Toplam	18,9	37,5	21,0	32,6	26,9	46,5	50,3	281
ERKEK								
Yaş								
15-19	11,2	41,5	26,0	37,9	23,1	53,4	48,8	362
20-24	19,3	54,4	24,9	44,2	31,7	50,6	58,8	216
Yerleşim yeri								
Kent	14,6	51,5	27,4	44,1	28,7	54,3	55,3	431
Kır	13,2	31,1	20,3	29,1	19,3	46,5	44,4	147
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0
İlköğretim 1.kademe mezunu	(23,6)	(44,7)	(25,9)	(36,1)	(25,7)	(36,9)	(42,9)	44
İlköğretim 2.kademe mezunu	13,8	45,5	25,6	39,1	26,9	53,1	50,2	333
Lise mezunu ve üzeri	12,1	48,1	25,1	43,0	25,0	54,7	58,8	196
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	(17,8)	(21,0)	(20,3)	(33,9)	(22,4)	(49,7)	(39,0)	67
Düşük	18,6	39,6	28,7	34,3	28,5	47,6	41,8	93
Orta	14,7	55,9	28,8	38,0	15,9	49,2	54,1	117
Yüksek	9,8	46,1	27,2	43,8	27,7	55,8	54,5	147
En yüksek	13,9	54,3	22,0	45,0	33,2	55,5	61,8	154
Erkek Toplam	14,2	46,3	25,6	40,3	26,3	52,4	52,5	578
TOPLAM	15,7	43,4	24,1	37,8	26,5	50,4	51,8	859

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

İnternet kullanan gençlere sanal ortamda rastladıkları bilgileri ne kadar güvenilir buldukları sorulduğunda kadınların yüzde 23,4'ü güvenilirmez, yüzde 36,0'ı güvenilir bulunduğunu, yüzde 40,6'sı ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir (Tablo 5.9). Erkekler arasında ise güvenilirmez diyenlerin oranı yüzde 21,7 güvenilir diyenlerin oranı kadınlardan biraz daha yüksek olarak yüzde 41,8 ve kararsızların oranı da yüzde 36,5'tir. İnternetteki bilgileri güvenilirmez bulan kadın ve erkeklerin oranlarınının 20-24 yaş grubunda daha düşük olduğu görülmüştür (kadınlarda yüzde 26,8'den yüzde 18,9'a, erkeklerde yüzde 24,8'den yüzde 16,5'e). 20-24 yaş grubundaki kadınlar ve kırsal alanda yaşayanlar arasında kararsız

olanların payı sırasıyla yüzde 45,2 ve yüzde 48,5'e yükselirken; erkekler arasında yaş grubuna ve yerleşim yeri tipine göre bir farklılaşma yoktur. Öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma gözlenmemektedir.

Tablo 5.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İnternette Karşılaşılan Bilgileri Güvenilir Bulma Durumu (Yüzde)

	Kadın					Erkek				
	Güvenilir	Güvenilmez	Kararsız	Toplam	Sayı	Güvenilir	Güvenilmez	Kararsız	Toplam	Sayı
Yaş										
15-19	36,1	26,8	37,1	100,0	162	38,7	24,8	36,5	100,0	362
20-24	35,9	18,9	45,2	100,0	119	46,9	16,5	36,6	100,0	216
Yerleşim yeri										
Kent	35,3	26,1	38,5	100,0	223	41,0	22,2	36,7	100,0	431
Kır	38,8	12,7	48,5	100,0	57	44,0	20,1	35,9	100,0	147
Öğrenim durumu										
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	-	-	-	-	(*)	(*)	(*)	100,0	0**
İlköğretim 1.kademe mezunu	(*)	(*)	(*)	100,0	8	(54,1)	(19,3)	(26,6)	100,0	44
İlköğretim 2.kademe mezunu	35,1	21,5	43,4	100,0	159	41,2	25,0	33,7	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	38,5	24,1	37,4	100,0	113	39,9	15,9	44,2	100,0	196
Hanehalkının refah düzeyi										
En düşük	(*)	(*)	(*)	100,0	10	(38,0)	(33,4)	(28,7)	100,0	67
Düşük	(*)	(*)	(*)	100,0	25	46,2	22,9	30,9	100,0	93
Orta	35,6	33,0	31,4	100,0	50	46,1	19,7	34,2	100,0	117
Yüksek	32,1	20,8	47,1	100,0	79	36,0	14,9	49,1	100,0	147
En yüksek	41,9	19,2	38,9	100,0	118	43,0	23,8	33,1	100,0	154
Toplam	36,0	23,4	40,6	100,0	281	41,8	21,7	36,5	100,0	578

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

** Verinin ağırlıklandırılması ve bazı gözlemlerin 1'in altında ağırlık alması nedeniyle bu kategori için toplam gözlem sayısı 0'ın üzerinde ama 1'in altındadır. Detaylı bilgi için Bölüm 2'ye bakınız.

Gençlerin internette karşılaşmış olabilecekleri bazı internet sitelerinin isimleri (Sağlık Bakanlığı, üniversiteler, gençlikle ilgili siteler, dernek/vakıf siteleri ve Türkiye dışındaki internet siteleri) okunarak bu siteleri güvenilir bulup bulmadıkları sorulmuş olup verdikleri yanıtlar Tablo 5.10'da özetlenmektedir. Kendilerine okunan site isimleri arasında gençlerin en güvenilir bulunduğu site Sağlık Bakanlığı'nın sitesidir (kadınların yüzde 84,4'ü ve erkeklerin yüzde 88,4'ü). Üniversitelere ait internet siteleri de gençlerin üçte ikisi tarafından güvenilir bulunmaktadır (yüzde 65,2). Dernek/Vakıf sitelerinde ise bu oran yüzde 50'nin altına inmektedir (yüzde 45,8). Diğer yandan gençlerin yurt dışında yer alan sitelere en az güvendikleri dikkat çekmektedir (kadınların yüzde 16,9'u erkeklerin yüzde 15,2'si).

Sağlık Bakanlığı sitesi özellikle kırsal alanda yaşayanlarla karşılaştırıldığında kentlerde yaşayan gençlerin daha büyük bir yüzdesi tarafından güvenilir olarak nitelendirilmiştir (kadınlar arasında yüzde 86,3 ve erkekler arasında yüzde 91,1). Yaşın artmasıyla üniversitelerin internet sayfalarını güvenilir bulan genç kadın ve erkeklerin oranı belirgin olarak artmaktadır. Yurt dışı internet sitelerini güvenilir bulanların oranı da yaş ile bir miktar artarken diğer siteleri güvenilir olarak nitelendiren gençlerin oranı hep düşmektedir.

Tablo 5.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Siteleri Güvenilir Bulması (Yüzde)

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Gençlik ile ilgili	Dernek/Vakıf	Yurt dışı	Sayı
KADIN						
Yaş						
15-19	84,5	59,3	19,0	54,4	15,7	162
20-24	84,4	67,2	16,2	43,0	18,5	119
Yerleşim yeri						
Kent	86,3	61,3	18,6	51,2	15,2	223
Kır	77,4	67,8	14,9	43,2	23,6	57
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	-	-	-	-	-
İlköğretim 1.kademe mezunu	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	8
İlköğretim 2.kademe mezunu	84,3	63,1	19,6	51,5	16,6	159
Lise mezunu ve üzeri	84,7	65,1	16,6	47,4	16,2	113
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	10
Düşük	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	25
Orta	80,5	62,7	16,7	51,6	7,4	50
Yüksek	85,1	67,3	22,1	42,5	22,6	79
En yüksek	83,8	63,5	16,7	53,1	18,0	118
Kadın Toplam	84,4	62,7	17,9	49,5	16,9	281
ERKEK						
Yaş						
15-19	87,4	60,3	24,4	45,9	14,8	362
20-24	90,3	76,8	21,9	41,0	15,8	216
Yerleşim yeri						
Kent	91,1	68,3	24,8	43,5	15,8	431
Kır	80,5	61,0	19,5	45,6	13,4	147
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0**
İlköğretim 1.kademe mezunu	(89,8)	(76,1)	(37,6)	(39,8)	(9,1)	44
İlköğretim 2.kademe mezunu	86,8	66,5	24,8	43,8	15,2	333
Lise mezunu ve üzeri	90,6	63,5	17,6	44,2	15,8	196
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	(83,1)	(52,8)	(16,6)	(36,6)	(3,4)	67
Düşük	85,5	64,1	20,5	53,8	17,3	93
Orta	92,5	68,4	28,4	56,4	19,0	117
Yüksek	88,5	59,7	20,9	29,0	9,4	147
En yüksek	89,5	78,8	26,9	46,3	21,6	154
Erkek Toplam	88,4	66,5	23,5	44,0	15,2	578
TOPLAM	87,1	65,2	21,6	45,8	15,7	859

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

** Verinin ağırlıklandırılması ve bazı gözlemlerin 1'in altında ağırlık alması nedeniyle bu kategori için toplam gözlem sayısı 0'ın üzerinde ama 1'in altındadır. Detaylı bilgi için Bölüm 2'ye bakınız.

Bölüm 6

Üreme Sağlığı Bilgisi

Üreme sağlığı, üreme sistemi, onun işlevleri ve işleyişine ilişkin bütün alanlarda sadece hastalık ya da sakatlık olmaması değil, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumudur. Gençlik dönemi, üreme sağlığı bilgisinin en fazla gereksinim duyulduğu dönemlerden biridir. Üreme sağlığı bilgisi, üreme sağlığı ve cinsel sağlığın geliştirilmesi için mutlaka sunulması gereken bir hizmettir (UNFPA, 1994). Bu araştırmanın temel amaçlarından biri, gençlerin üreme sağlığı konusundaki bazı bilgilerinin belirlenmesidir. Bu bilgilerin çerçevesi "güvenli cinsellik" kapsamında verilmesi gereken temel bilgiler olarak belirlenmiştir.

Gençlerin üreme sağlığı bilgileri, kadınların ergenlik değişimleri ve üreme sistemleri, erkeklerin ergenlik değişimleri ve üreme sistemleri, gebelik ve gebeliği önleyici yöntemler başlıkları olmak üzere üç ayrı bölüm halinde sunulmaktadır.

6.1 Kadınlarda Bazı Ergenlik Değişimleri ve Kadın Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler

Gençlerin öncelikle ergenlik döneminde olan değişimler konusunda bilgileri alınmıştır. Araştırma sırasında ulaşılan yaş grubu, ergenlik dönemi değişimlerini yakın bir geçmişte yaşamış ya da yoğun olarak yaşamakta olan bir gruptur. Çocukluktan erişkinliğe geçişte fiziksel, ruhsal ile cinsel büyüme ve gelişme sürecine bağlı olarak değişimlerin ne kadar farkında oldukları ya da ne kadar ifade edebildiklerini öğrenmek amacıyla öncelikle ergenlik değişimleri konusundaki bilgilerinin sorulması amaçlanmıştır. Bu sorunun sorulması sırasında seçenekler okunmamış, gençlerin verdikleri yanıtlar soru kağıdına kaydedilmiştir. Gençlerin ifadeleri değiştirilmemiştir; bu nedenle de bazı değişimlerin farklı ifadelerle tabloda yer aldığı görülmektedir. Kadınlarda olan ergenlik değişimleri hakkında gençlerin görüşleri Tablo 6.1'de verilmiştir.

Gençler, kadınlarda olan değişimlerin içinde ilk üç sırada meme büyümesini (yüzde 59,9), adet görmeyi (yüzde 45,0) ve vücutta bazı bölgelerde kıllanmayı (yüzde 32,9) belirtmişlerdir. Gençlerin yanıtları arasında izleyen üç sırayı psikolojik değişiklikler (yüzde 28,0), boy uzaması (yüzde 27,3) ve sivilce (yüzde 16,5) almaktadır. Gençlerin önemli bir bölümünün ergenlik değişimleri arasında öncelikle cinsel gelişime ait özellikleri söylemesi dikkat çekicidir. İkinci üç sırada ise psikolojik değişim ve fiziksel büyüme ile ilgili değişiklikler yer almaktadır. Diğer yanıtlar ise genellikle cinsel gelişimi ön plana çıkaran vücut değişimleri ya da psikolojik değişimler şeklindedir. Gençlerin yüzde 13,0'ı ergenlik dönemini çok yakın bir geçmiş dönemde yaşamış olmasına ya da halen ergenlik döneminde olmasına rağmen bu soruya "bilmiyorum" yanıtı vermiştir.

Kadınların, kadınlardaki ergenlik değişimlerine verdikleri yanıtlarının ilk sırasında yüzde 58,7 ile adet görme gelmektedir. İkinci sırada yüzde 55,4 ile memelerde büyüme ve üçüncü sırada yüzde 37,1 ile vücutta bazı bölgelerde kıllanma gelmektedir. Kadınlarda psikolojik değişiklikler (yüzde 35,8), boy uzaması (yüzde 23,5) ve sivilce (yüzde 21,7) yanıtlarının yüzdeleri de oldukça yüksektir.

Tablo 6.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kız Çocuklarda Ergenlik Değişimleri Konusundaki Bilgileri (Yüzde)

	Vücutta bazı bölgelerde kıllanma	Memelerde büyüme	Seste değişiklik	Karşı cinsiyete ilginin artması	Psikolojik değişiklikler	Adet görme	Boy uzaması	Sivilce	Kilo alma	Kalçalar-da gelişme	Hormon değişikliği	Olgunlaşma	Vücut değişimi	Diğer	Bilmiyor	Sayı
KADIN																
Yaş																
15-19	42,5	55,1	5,4	7,0	33,5	56,2	26,7	24,7	7,5	2,0	1,7	0,9	1,2	7,5	8,0	416
20-24	31,5	55,8	3,1	8,5	38,1	61,4	20,2	18,6	5,9	1,2	1,9	0,4	1,3	6,7	9,2	400
Yerleşim yeri																
Kent	41,6	59,9	4,0	9,2	40,4	60,3	23,4	21,8	6,8	1,1	2,3	0,7	1,2	7,4	5,6	550
Kır	27,9	46,2	4,7	4,7	26,3	55,4	23,8	21,4	6,7	2,6	0,8	0,5	1,4	6,7	14,9	267
Öğrenim durumu																
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	11,0	32,2	0,9	10,1	17,7	53,3	15,7	8,0	1,9	0,8	-	0,6	-	5,7	27,1	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	20,4	45,8	0,8	2,9	27,6	60,1	11,6	17,3	5,2	0,8	-	0,2	2,0	8,1	13,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	49,1	61,5	6,5	9,4	39,8	59,4	29,9	25,7	8,3	2,0	2,7	0,4	1,5	7,8	2,9	333
Lise mezunu ve üzeri	48,0	68,0	6,0	9,2	47,1	58,3	30,1	25,6	8,3	2,3	3,2	1,5	0,7	5,6	4,6	178
Hanehalkının refah düzeyi																
En düşük	18,1	36,6	2,4	2,3	19,5	56,2	14,7	20,0	2,8	1,1	1,5	0,5	1,9	4,1	23,0	137
Düşük	38,9	62,4	3,1	6,8	28,0	64,1	21,4	22,0	6,1	2,0	-	0,7	1,2	6,1	9,6	163
Orta	36,6	55,8	2,8	7,2	38,3	57,6	27,7	25,1	5,3	2,3	2,7	0,1	0,8	6,1	6,6	191
Yüksek	37,8	56,1	3,7	9,1	45,9	57,6	23,9	19,1	10,1	0,6	1,2	1,1	1,3	11,5	3,2	188
En yüksek	54,0	64,5	10,3	13,2	43,9	58,2	28,6	21,8	8,6	2,1	3,8	1,0	1,0	6,9	3,4	137
Kadın Toplam	37,1	55,4	4,3	7,7	35,8	58,7	23,5	21,7	6,7	1,6	1,8	0,6	1,2	7,1	8,6	816
ERKEK																
Yaş																
15-19	28,8	59,5	13,4	12,9	17,6	27,8	32,7	10,0	1,7	3,3	0,2	1,3	0,3	4,0	19,8	499
20-24	28,1	72,2	12,6	17,1	24,3	36,3	28,8	13,3	2,3	2,3	0,7	0,7	0,8	6,0	13,5	313
Yerleşim yeri																
Kent	33,6	68,6	13,8	16,3	20,5	35,8	30,8	10,7	1,3	3,5	0,6	0,9	0,7	6,3	13,8	545
Kır	18,3	56,0	11,6	11,0	19,6	21,5	31,8	12,5	0,5	1,8	0,1	0,5	-	1,7	24,6	268
Öğrenim durumu																
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	13,5	53,4	5,3	10,2	17,3	23,3	29,9	8,8	-	0,8	-	-	-	4,9	27,1	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	33,6	64,9	15,1	15,2	19,2	32,6	29,9	12,8	1,3	2,9	0,6	-	0,7	3,4	16,0	444
Lise mezunu ve üzeri	28,9	72,0	14,6	14,5	25,6	33,9	36,3	10,8	1,2	4,2	0,4	2,9	0,4	7,7	13,8	224
Hanehalkının refah düzeyi																
En düşük	19,6	49,9	11,4	11,7	20,7	21,3	28,4	6,7	2,5	-	-	0,6	0,9	2,3	29,4	154
Düşük	22,7	55,8	9,3	14,0	13,7	22,1	31,6	13,3	-	4,2	0,2	-	0,4	1,0	24,4	154
Orta	25,7	72,3	13,5	22,8	20,3	36,1	27,4	11,1	0,6	3,7	0,6	-	-	6,6	15,3	152
Yüksek	30,8	65,9	11,8	12,5	20,2	30,5	35,7	13,3	-	4,0	1,1	2,0	0,5	7,1	11,7	191
En yüksek	42,7	77,4	19,4	12,3	25,8	45,2	31,6	11,8	2,2	2,5	-	1,0	0,7	6,1	7,8	161
Erkek Toplam	28,6	64,4	13,1	14,5	20,2	31,1	31,2	11,3	1,0	2,9	0,4	0,8	0,5	4,7	17,4	813
TOPLAM	32,9	59,9	8,7	11,1	28,0	45,0	27,3	16,5	3,9	2,3	1,1	0,7	0,9	5,9	13,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Erkeklerin, kadınların ergenlik değişimlerini belirtirken farklı vurgulamalar yaptıkları görülmektedir. İlk üç sırada verilen yanıtların sıralaması benzerdir; memelerin büyümesi (yüzde 64,4), boy uzaması (yüzde 31,2) ve adet görme (yüzde 31,1). Erkeklerin daha sonraki yanıtları ise kadınlara göre oldukça farklıdır; vücutta bazı bölgelerde kıllanma (yüzde 28,6), psikolojik değişiklikler (yüzde 20,2), karşı cinsiyete ilginin artması (yüzde 14,5) ve seste değişiklik (yüzde 13,1).

Kadınlarda yaş gruplarına göre ergenlik belirtilerini söyleme açısından belirgin bir farklılık bulunmamakla beraber bazı ergenlik belirtileri yaşanan döneme özgü olduğundan 15-19, bazıları ise ifade kolaylığı açısından 20-24 yaş grubunda daha fazla söylenmiş olabilir. Kentsel kesimde kadınların kırsal kesimde yaşayan kadınlara göre daha fazla belirtiyi söyledikleri gözlenmektedir. Öğrenim durumu ve refah düzeyi yükseldikçe kadınların kendilerini ifade edebildikleri düşünülmektedir.

Erkeklerin buldukları yaş gruplarına göre kadınların ergenlik değişimleri hakkındaki beyanları belirgin bir farklılık göstermemektedir. Kentsel kesimdeki erkekler kadınların ergenlik değişimlerini daha belirgin olarak ifade etmişlerdir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe genel olarak ergenlik belirtisi söyleme yüzdeleri de artmaktadır. Ancak, refah düzeyi ile olan değişim çok belirgin değildir.

Üreme organları hakkındaki bilgi, temel üreme sağlığı bilgilerinden biri olup kadın üreme sisteminin çalışmasını anlamak için gereklidir. Cinsellik ve güvenli cinsellik için bilgilendirmelerin yapılabilmesi için üreme sistemi bilgisinin bilinmesi önceliklidir.

Gençlerden kadınların üreme organlarından bildiklerinin isimlerini saymaları istenmiştir. Bu sıralama sırasında gençlere hatırlatma yapılmamış, belirtilen organlar soru kağıdı üzerinde işaretlenmiştir. Gençler birden fazla yanıt verebilmişlerdir (Tablo 6.2).

Gençlerin yaklaşık yarısı vajinayı (yüzde 49,7), yüzde 40,2'si overleri (yumurtalıklar) ve yüzde 27,9'u uterusu (rahim) kadın üreme organı olarak sıralamıştır. Kadınlarda vajina yanıtının oranı (yüzde 34,6) erkeklerden (yüzde 64,9) daha düşük iken overlere verilen yanıt kadınlarda (yüzde 47,5) erkeklere (yüzde 32,8) göre daha yüksektir. Gençlerin göğüs, klitoris, kızlık zarı ve dış genital organları belirten yanıtları da bulunmaktadır.

Kadın ve erkeklerde üreme organlarının isimlerinin söylenme sıklığı 20-24 yaş grubunda ve kentsel bölgede yaşayan gençlerde daha yüksek olup, öğrenim ve refah düzeyleri yükseldikçe artmaktadır.

Diğer taraftan erkeklerin yüzde 21,1'i ve kadınların yüzde 27,7'si "bilmiyorum" yanıtı vermiştir. Hem kadın hem de erkeklerde "bilmiyorum" yanıtları 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayanlarda daha yüksektir; öğrenim ve refah düzeyleri düştükçe artmaktadır. Bu gruplar ya gerçekten hiç bir organın ismini bilmemekte ya da kendilerini ifade etmekte güçlük yaşamaktadırlar.

Gençlerin bebeğin büyüdüğü organ hakkındaki bilgileri de Tablo 6.3'te verilmiştir. Gençlerin yüzde 41,0'ü bebeğin büyüdüğü organ olan uterusu belirtmişlerdir; bu yüzde kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 48,6 ve yüzde 33,4). Kadın üreme sistemindeki diğer bölümler de bebeğin büyüdüğü organ olarak işaretlenmiştir. Diğer taraftan karın/mide gibi tamamen yanlış olan bir yanıt da bazı gençler tarafından verilmiştir (yüzde 6,4). Bu yanıtın oranı erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 7,8 ve yüzde 4,9). Ayrıca, gençler gebelik sırasında oluşan yapıları da organ olarak algıladıklarını belirtmektedirler. Gençlerin yüzde 1,6'sı tarafından bebeğin büyüdüğü organ olarak "plasenta/kese" belirtilmiştir.

Tablo 6.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın Üreme Organlarının İsimleri Bilgisi (Yüzde)

	Vajina	Uterus	Tüpler	Over	Göğüs	Klitoris	Kızlık zarı	Dış genital organlar	Diğer	Bilmiyor	Sayı
KADIN											
Yaş											
15-19	33,6	28,5	4,4	44,4	3,0	0,3	0,1	0,2	3,7	31,7	416
20-24	35,7	41,2	5,8	50,8	2,0	1,4	0,5	1,5	6,9	23,5	399
Yerleşim yeri											
Kent	42,5	37,6	5,8	53,0	3,3	1,1	0,5	0,9	5,7	20,3	550
Kır	18,2	28,7	3,5	36,2	0,9	0,2	-	0,8	4,2	43,1	265
Öğrenim durumu											
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	8,8	17,1	-	11,5	3,0	-	-	-	2,3	68,7	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	18,2	36,1	2,5	40,4	2,8	-	-	-	4,5	36,4	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	39,2	37,2	8,2	57,6	2,1	1,7	-	1,1	6,8	17,9	333
Lise mezunu ve üzeri	59,1	38,2	4,8	55,6	2,8	0,8	1,5	1,7	4,9	14,2	178
Hanehalkının refah düzeyi											
En düşük	6,7	23,1	1,2	30,1	0,4	-	-	-	2,8	56,5	136
Düşük	31,4	31,0	3,5	41,0	2,7	0,5	-	-	6,0	28,6	163
Orta	30,9	33,6	5,6	52,2	2,5	-	-	1,6	3,0	28,3	191
Yüksek	43,8	41,4	6,5	52,6	4,3	2,4	1,1	0,6	6,7	18,8	188
En yüksek	58,8	43,1	7,9	59,2	2,0	1,1	0,4	1,9	7,9	9,3	137
Kadın Toplam	34,6	34,7	5,0	47,5	2,5	0,8	0,3	0,8	5,2	27,7	815
ERKEK											
Yaş											
15-19	58,6	17,9	3,4	31,4	2,7	-	0,6	0,2	3,0	26,4	499
20-24	74,9	25,9	4,7	35,1	2,8	3,8	0,3	0,4	1,9	12,7	313
Yerleşim yeri											
Kent	69,2	25,6	5,0	35,2	2,9	2,2	0,3	0,3	3,2	16,0	545
Kır	56,2	11,6	1,6	28,0	2,6	-	0,8	0,4	1,3	31,4	268
Öğrenim durumu											
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	53,6	22,2	2,7	18,0	3,5	-	1,2	1,1	1,1	31,7	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	64,9	19,3	4,3	37,5	2,3	2,7	0,4	0,3	2,5	19,6	444
Lise mezunu ve üzeri	74,3	25,6	3,9	33,6	3,5	-	0,2	-	3,7	14,9	224
Hanehalkının refah düzeyi											
En düşük	50,5	11,5	2,0	21,2	2,8	-	0,7	-	1,6	37,9	154
Düşük	62,1	10,9	2,8	24,6	2,1	0,6	1,0	1,7	1,6	30,1	154
Orta	65,3	26,9	2,5	36,9	4,2	0,7	0,4	-	1,2	16,9	152
Yüksek	70,8	18,3	3,5	30,1	2,4	2,5	-	-	1,4	16,4	191
En yüksek	74,1	37,5	8,5	51,1	2,6	3,1	0,3	-	7,1	5,9	161
Erkek Toplam	64,9	21,0	3,9	32,8	2,8	1,4	0,5	0,3	2,6	21,1	813
TOPLAM	49,7	27,9	4,5	40,2	2,7	1,1	0,4	0,6	3,9	24,4	1628

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlerin önemli bir kısmı (yüzde 38,9), bebeğin büyüdüğü organı bilmediğini belirtmiştir. Bu oran erkeklerde daha yüksektir (yüzde 42,5) (Tablo 6.3).

Hem kadın hem de erkeklerde 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve refah düzeyi yükseldikçe bebeğin büyüdüğü organ olan "uterus" yanıtının oranının daha yüksek yüzdelerde olduğu görülmektedir. "Bilmiyorum" yanıtı ise tam tersi olarak, 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde, öğrenim durumu ve refah düzeyi düştükçe daha yüksek oranlarda belirtilmektedir.

Tablo 6.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bebeğin Büyüdüğü Organ Bilgisi (Yüzde Dağılımı)

	Uterus	Overler	Tüpler/ Vajina	Karın/ Mide	Plasenta/ Kese	Diğer	Bilmi- yor	Toplam	Sayı
KADIN									
Yaş									
15-19	40,9	4,1	1,2	5,3	2,6	3,8	42,1	100,0	416
20-24	56,3	5,5	0,5	4,8	1,3	3,5	28,3	100,0	400
Yerleşim yeri									
Kent	51,9	5,6	0,9	5,6	1,8	3,8	30,2	100,0	549
Kır	41,7	3,0	0,8	3,4	2,3	3,0	45,9	100,0	266
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	38,3	2,1	-	4,3	1,1	6,4	47,9	100,0	94
İlköğretim 1.kademe mezunu	42,1	5,7	-	5,7	1,4	2,9	42,1	100,0	201
İlköğretim 2.kademe mezunu	49,8	3,6	1,2	4,8	1,2	3,6	35,7	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	58,7	7,3	1,7	4,5	4,5	3,4	20,1	100,0	179
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	35,0	2,9	-	5,8	1,5	4,4	50,4	100,0	137
Düşük	53,7	4,3	0,6	3,1	-	1,2	37,0	100,0	162
Orta	44,5	5,8	2,1	5,8	2,6	3,7	35,6	100,0	191
Yüksek	55,6	5,3	1,1	3,7	3,2	5,8	25,4	100,0	189
En yüksek	52,9	5,1	-	7,4	1,5	2,2	30,9	100,0	136
Medeni durum									
Hiç evlenmemiş	46,8	3,3	1,1	5,3	2,4	2,8	38,3	100,0	586
Evlenmiş	53,0	8,4	0,2	4,0	0,7	5,9	27,8	100,0	229
Kadın Toplam	48,6	4,8	0,9	4,9	1,9	3,7	35,3	100,0	815
ERKEK									
Yaş									
15-19	26,9	7,4	3,4	7,8	1,6	6,4	46,5	100,0	499
20-24	43,9	8,3	1,3	7,6	0,6	1,9	36,3	100,0	314
Yerleşim yeri									
Kent	35,5	7,4	3,7	8,6	1,5	5,5	37,9	100,0	544
Kır	29,1	8,6	0,4	6,0	0,7	3,4	51,9	100,0	268
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	16
İlköğretim 1.kademe mezunu	26,2	10,3	0,8	4,0	1,6	2,4	54,8	100,0	126
İlköğretim 2.kademe mezunu	34,2	7,7	3,2	7,5	1,1	5,0	41,4	100,0	442
Lise mezunu ve üzeri	38,7	6,3	1,8	11,3	0,9	5,9	35,1	100,0	222
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	24,2	13,1	2,0	1,3	0,7	3,3	55,6	100,0	153
Düşük	22,1	6,5	4,5	9,1	3,2	1,3	53,2	100,0	154
Orta	31,6	10,5	2,6	9,9	0,7	3,9	40,8	100,0	152
Yüksek	36,6	4,2	2,6	9,4	-	7,3	39,8	100,0	191
En yüksek	50,9	5,6	1,2	8,7	1,9	7,5	24,2	100,0	161
Medeni durum									
Hiç evlenmemiş	33,9	7,6	0,1	49,5	1,5	2,4	5,0	100,0	765
Evlenmiş	(37.6)	(11.2)	(2.1)	(40.6)	(8.5)	(0.0)	(0.0)	100,0	46
Erkek Toplam	33,4	7,8	2,5	7,8	1,2	4,7	42,5	100,0	812
TOPLAM	41,0	6,3	1,7	6,4	1,6	4,2	38,9	100,0	1627

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır .

6.2 Erkeklerde Bazı Ergenlik Değişimleri ve Erkek Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler

Gençlerin erkeklerin ergenlik döneminde olan değişimleri hakkındaki bilgileri de alınmıştır. Erkeklerin ergenlik değişimleri hakkındaki sorunun sorulması sırasında seçenekler yine belirtilmemiş, gençlerin yanıtları soru kağıdına kaydedilmiştir. Gençlerin ifadeleri aynen korunarak tabloda sunulmuştur. Ancak, gençler birden fazla yanıt verebildikleri için bu yanıtların toplamı genç sayısını geçmektedir. Erkeklerde olan ergenlik değişimleri hakkında gençlerin görüşleri Tablo 6.4'de verilmiştir.

Gençler, erkeklerde olan değişimlerin içinde ilk üç sırada vücutta bazı bölgelerde kıllanmayı (yüzde 48,4), boy uzamasını (yüzde 32,6) ve seste değişikliği (yüzde 31,2) belirtmiştir. Gençlerin önemli bir bölümü, erkeklerde ergenlik değişimi olarak fiziksel büyüme ve ikincil cinsiyet karakterlerinin gelişmesi ile erkek görünümünün oluşmasını yanıtlarını vurgulamaktadırlar. Kadın ve erkeklerin ilk üç sıradaki değişimleri benzer sırada olup farklı yüzdeler ile söylemeleri de dikkat çekicidir. Yani, hem erkek hem de kadınların erkeklerdeki ergenlik değişimini "erkeklik görünümünün" oluşması olarak algıladıkları görülmektedir.

Gençlerin yanıtları arasında sırasıyla psikolojik değişiklikler (yüzde 21,8), sivilce (yüzde 16,5) ve karşı cinsiyete ilginin artması (yüzde 15,5) izleyen üç sırayı alan ergenlik belirtileridir. Kadın ve erkeklerin bu belirtilerde de benzer yorumları yapmaları yine önemli bir bulgudur. Erkeklerde altıncı sıradaki yanıt sivilce yerine ıslak rüya şeklindedir (yüzde 20,3). Gençler tarafından belirtilen ergenlik değişimleri arasında yaklaşık olarak her sekiz gençten biri cinsel organın büyümesi, ıslak rüya ve kaslarda gelişmeyi söylemiştir.

Erkeklerde de ergenlik belirtilerini söyleme açısından yaşa özel herhangi belirgin bir farklılık bulunmamakla beraber bazı ergenlik belirtileri yaşanan döneme özgü olduğundan 15-19, bazıları ise ifade kolaylığı açısından 20-24 yaş grubunda daha fazla söylenmiş olabilir. Kentsel kesimde erkeklerin kendilerini daha fazla ifade edebildikleri gözlenmektedir. Öğrenim durumu ve refah düzeyi düştükçe erkeklerin kendilerini ifade etme güçleri de azalmakta ve "bilmiyorum" yanıtının yüzdesi artmaktadır.

Tablo 6.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkek Çocuklarda Ergenlik Değişimleri Konusundaki Bilgileri (Yüzde)

	Vücutta bazı bölgelerde kılınma	Meme-lerin büyümesi	Seste değişiklik	Karşı cinsiyete ilginin artması	Psikolojik değişiklikler	Cinsel organda büyüme	Boy uzaması	Kaslarda gelişme	Islak rüya	Kilo alma	Sivilce	Mastür-basyon	Hormonal değişiklik	Olgunlaşma	Diğer	Bilmiyor	Sayı	
KADIN																		
Yaş																		
15-19	43,9	2,3	37,7	6,6	17,5	6,3	31,4	7,9	5,4	1,0	19,8	0,0	0,6	0,8	7,8	22,8	416	
20-24	37,8	1,5	28,6	11,4	18,3	7,4	23,7	8,8	7,3	0,2	12,0	0,5	0,0	0,3	7,3	33,3	399	
Yerleşim yeri																		
Kent	45,5	2,3	37,1	10,4	20,2	8,2	28,5	9,6	7,8	0,4	14,7	0,3	0,5	0,6	7,6	23,4	548	
Kır	31,3	1,2	25,2	5,8	13,3	4,2	26,0	5,7	3,3	1,1	18,7	0,3	0,1	0,6	7,6	37,4	267	
Öğrenim durumu																		
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	10,8	1,4	8,7	3,0	5,2	-	11,3	2,4	2,3	-	4,2	-	-	-	1,4	72,1	93	
İlköğretim 1.kademe mezunu	22,4	0,4	18,4	4,7	13,0	3,1	14,1	4,3	3,7	0,2	10,6	0,8	-	-	5,5	45,3	208	
İlköğretim 2.kademe mezunu	52,6	2,2	46,1	10,6	20,8	7,5	37,4	10,8	7,6	0,6	20,7	0,1	0,8	0,8	10,6	13,4	333	
Lise mezunu ve üzeri	56,8	3,4	39,0	13,8	24,5	13,8	33,8	11,6	9,2	1,4	20,0	0,1	-	1,1	7,8	11,7	178	
Hanehalkının refah düzeyi																		
En düşük	17,1	2,1	14,9	5,1	10,8	1,9	18,4	2,6	2,2	-	9,3	-	-	0,5	6,1	55,3	137	
Düşük	44,2	2,8	30,0	3,3	10,4	3,7	24,8	6,6	8,9	1,4	20,0	0,3	-	0,8	5,1	28,5	163	
Orta	42,8	1,1	36,0	7,7	15,0	6,7	26,9	11,8	5,4	-	16,4	0,6	-	-	10,9	28,8	191	
Yüksek	42,9	1,6	35,6	13,0	29,8	11,3	30,1	7,8	7,3	1,1	19,1	0,2	0,1	1,4	8,2	19,8	187	
En yüksek	55,4	2,1	48,3	15,5	21,8	9,8	38,2	11,8	7,5	0,6	13,1	0,1	1,9	-	6,6	10,0	137	
Kadın Toplam	40,9	1,9	33,2	8,9	17,9	6,9	27,7	8,3	6,3	0,6	16,0	0,3	0,3	0,6	7,6	28,0	815	
ERKEK																		
Yaş																		
15-19	54,1	6,3	28,1	19,2	22,9	17,5	41,3	18,5	19,5	0,8	19,1	1,7	0,1	0,4	8,1	7,3	499	
20-24	58,6	7,5	30,8	26,5	29,9	23,8	31,7	16,6	21,4	-	13,6	1,8	-	0,2	5,2	7,6	313	
Yerleşim yeri																		
Kent	64,3	7,3	32,1	21,7	26,9	23,9	38,7	18,8	23,5	0,5	14,7	2,4	0,1	0,3	7,8	4,6	545	
Kır	38,8	5,8	23,1	22,6	23,0	11,9	35,3	15,7	13,6	0,5	21,5	0,4	-	0,5	5,3	13,2	268	
Öğrenim durumu																		
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	44,1	7,2	15,6	21,7	21,9	8,2	27,1	15,4	21,0	-	13,2	-	-	-	6,3	14,0	125	
İlköğretim 2.kademe mezunu	61,2	7,5	34,9	22,4	25,2	22,7	38,1	17,1	21,1	0,5	20,1	2,1	0,1	0,1	5,4	6,3	444	
Lise mezunu ve üzeri	52,6	5,9	26,9	21,8	28,9	21,6	43,7	22,1	19,9	0,7	14,2	2,1	-	0,9	11,2	4,8	224	
Hanehalkının refah düzeyi																		
En düşük	44,4	6,7	21,5	16,2	27,6	16,2	34,8	15,2	15,6	0,8	14,6	-	-	0,6	8,3	15,7	154	
Düşük	53,1	10,8	23,6	26,8	15,9	17,3	33,8	21,1	20,3	-	21,5	0,7	-	-	4,6	7,9	154	
Orta	52,1	4,1	22,0	23,6	28,4	21,9	37,1	21,8	25,0	-	17,5	4,8	0,3	0,4	5,7	7,0	152	
Yüksek	56,7	5,3	35,2	17,8	28,1	19,9	44,5	14,6	15,9	-	15,3	2,5	-	0,4	7,4	4,9	191	
En yüksek	72,1	7,4	41,2	26,5	27,5	24,2	36,3	16,9	25,4	1,6	16,3	0,6	-	0,3	8,7	2,5	161	
Erkek Toplam	55,9	6,8	29,1	22,0	25,6	19,9	37,6	17,8	20,3	0,5	17,0	1,7	0,1	0,3	7,0	7,4	813	
TOPLAM	48,4	4,4	31,2	15,5	21,8	13,4	32,6	13,0	13,3	0,6	16,5	1,0	0,2	0,4	7,3	17,7	1628	

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 6.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkek Üreme Organları İsimleri Bilgisi (Yüzde)

	Prostat	Testis	Penis	Sperm	Testos- teron	Diğer	Bilmiyor	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	1,0	26,1	38,7	19,9	0,3	3,4	39,6	416
20-24	2,1	28,4	46,5	14,2	0,5	2,6	39,4	400
Yerleşim yeri								
Kent	1,5	31,9	50,7	18,9	0,2	3,5	30,9	550
Kır	1,6	17,6	25,7	13,3	0,8	2,0	57,3	267
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	-	4,7	14,2	2,2	-	1,3	82,3	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	0,5	15,1	31,4	13,7	-	0,8	56,6	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	1,8	36,2	46,7	23,5	0,1	3,6	27,8	333
Lise mezunu ve üzeri	3,0	36,7	63,2	16,9	1,5	5,4	18,2	178
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	-	8,9	15,4	9,7	-	0,4	76,6	137
Düşük	0,7	24,0	36,7	13,2	-	2,7	44,6	163
Orta	2,0	23,8	40,9	21,3	-	0,7	39,0	191
Yüksek	1,5	32,0	52,8	18,3	0,2	6,7	29,3	188
En yüksek	3,4	47,7	64,7	21,4	2,0	4,1	11,0	137
Kadın Toplam	1,5	27,2	42,5	17,1	0,4	3,0	39,5	816
ERKEK								
Yaş								
15-19	3,9	40,5	75,2	14,0	0,9	3,0	19,2	499
20-24	4,8	47,7	85,8	8,5	0,4	3,4	10,0	313
Yerleşim yeri								
Kent	5,1	47,0	82,6	11,8	0,8	3,8	11,7	545
Kır	2,5	35,6	72,7	12,1	0,6	1,8	23,7	268
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	2,7	28,0	68,8	10,4	-	4,1	25,6	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	4,9	46,7	80,8	11,5	0,7	2,6	14,1	444
Lise mezunu ve üzeri	4,1	48,5	85,7	13,7	1,4	4,0	10,5	224
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	3,9	34,0	69,8	10,5	1,0	1,7	27,7	154
Düşük	3,5	33,6	74,5	14,8	1,0	2,6	21,8	154
Orta	3,9	41,8	79,8	15,7	-	3,3	11,5	152
Yüksek	3,7	48,8	82,4	8,3	-	2,7	12,4	191
En yüksek	6,3	56,1	88,8	11,1	1,8	5,5	6,0	161
Erkek Toplam	4,2	43,3	79,3	11,9	0,7	3,2	15,7	813
TOPLAM	2,9	35,2	60,9	14,5	0,6	3,1	27,6	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlerin erkeklerin üreme organlarından bildiklerinin isimlerini saymaları istenmiştir. Bu sıralama sırasında gençlere hatırlatma yapılmamış, belirtilen organlar soru kağıdı üzerinde işaretlenmiştir. Gençler birden fazla yanıt verebilmişlerdir (Tablo 6.5).

Gençlerin yüzde 60,9'u penisi, yüzde 35,2'si testisi ve yüzde 2,9'u prostatı belirtmişlerdir. Erkeklerde penis (yüzde 79,3), testis (yüzde 43,3) ve prostat (yüzde 4,2) yanıtlarının yüzdeleri kadınlara göre belirgin olarak çok daha yüksektir (kadınlarda sırasıyla; yüzde 42,5, yüzde 27,2 ve yüzde 1,5).

Kadın ve erkeklerde üreme organlarının isimlerinin sıralanması 20-24 yaş grubunda ve kentsel bölgede yaşayan gençlerde daha yüksektir. Öğrenim ve refah düzeyleri yükseldikçe kadın ve erkek üreme sistemindeki organların söylenme yüzdeleri de artmaktadır.

Yanıtlar arasında sperm (yüzde 14,5) ve testesteron (yüzde 0,6) gibi farklı iki yanıt da bulunmaktadır. Bu yanıtlar gençlerin üreme organlarının ismi ve işlevlerinin ayrımı konusunda farkındalıklarının az olduğunu göstermektedir.

Erkeklerin yüzde 15,7'si ve kadınların yüzde 39,5'i "bilmiyorum" yanıtı vermişlerdir. Kadınlarda "bilmiyorum" yanıtlarının yüzdesi erkeklerin iki katından daha yüksektir. Hem kadın hem de erkeklerde "bilmiyorum" yanıtları 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayanlarda daha yüksek olup öğrenim ve refah düzeyleri düştükçe artmaktadır. Bu grupların ya gerçekten hiç bir organın ismini bilmedikleri ya da kendilerini ifade etmekte güçlük yaşadıkları düşünülebilir.

Tablo 6.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Meni İçeriği Bilgileri (Yüzde)

	İdrar	Testesteron	Sperm	Diğer	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	20,5	54,0	67,9	0,7	415
20-24	16,6	51,3	77,5	2,0	398
Yerleşim yeri					
Kent	18,8	56,9	79,1	1,5	547
Kır	18,3	43,9	59,1	1,1	266
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	23,6	31,7	47,7	-	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	20,3	42,2	64,4	0,7	208
İlköğretim 2.kademe mezunu	15,4	56,6	77,1	1,6	331
Lise mezunu ve üzeri	20,1	68,3	87,0	2,6	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	23,6	35,6	48,2	0,6	137
Düşük	15,9	49,8	67,6	0,4	163
Orta	19,5	52,9	74,7	1,2	190
Yüksek	19,4	59,3	84,1	3,2	188
En yüksek	14,6	63,7	84,2	1,0	135
Kadın Toplam	18,6	52,7	72,6	1,4	813
ERKEK					
Yaş					
15-19	19,6	71,0	83,9	1,6	496
20-24	11,2	73,6	92,6	6,4	311
Yerleşim yeri					
Kent	15,4	73,0	89,7	4,2	539
Kır	18,3	70,0	82,4	1,9	268
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	9,8	57,2	71,3	4,8	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	18,9	74,1	87,9	2,2	441
Lise mezunu ve üzeri	14,9	77,2	96,6	5,4	221
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	21,9	61,2	78,5	3,9	154
Düşük	22,1	70,4	80,2	2,8	153
Orta	12,0	78,6	88,4	2,0	150
Yüksek	11,6	76,5	91,8	2,3	191
En yüksek	15,2	72,4	96,0	6,2	159
Erkek Toplam	16,3	72,0	87,3	3,4	807
TOPLAM	17,5	62,3	79,9	2,4	1620

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlere meni içeriği sorularak erkek üreme sistemi hakkındaki bilgilerinin derinliği irdelenmek istenmiştir. Bu soruda meni içeriği sorulduktan sonra seçenekler okunarak bilgileri değerlendirilmiştir. Tablo 6.6'ya göre meni içeriğinde sperm olduğunu bilme yüzde 79,9 iken kadınlarda bu yanıt yüzde 72,6 ve erkeklerde yüzde 87,3'tür. Erkeklik hormonu olan testesteronun meninin içerisinde olmasına ilişkin yanıtlar yüzde 62,3 olup kadınlarda yüzde 52,7 ve erkeklerde yüzde 72,0'dır. Menide idrar olduğunu düşünme ise yüzde 17,5 olup kadınlarda (yüzde 18,6) ve erkeklerde (yüzde 15,3) birbirine oldukça yakındır. Menide erkeklik hormonunun olduğuna ilişkin yanlış bilginin yanı sıra idrar olduğunu düşünme gençlerin bu konuda oldukça yetersiz bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Hem kadın hem de erkeklerde menide sperm ve testesteron olduğuna ilişkin yanıtların yüzdesi 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda daha yüksek olup öğrenim ve refah düzeyleri yükseldikçe artmaktadır.

6.3 Gebelik Oluşumu ve Gebeliği Önleyici Yöntemler Hakkındaki Bilgiler

Üreme ve cinsellik deneyimlerinin başladığı gençlik döneminde gebelik ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkında bilgi sahibi olunması "güvenli cinsellik" yaklaşımını kuvvetlendirmektedir. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkında çok daha detaylı bilgi öğrenilmiş olup Bölüm 7'de sunulmuştur.

Gebeliğin oluşma zamanı ve tek cinsel ilişki ile gebelik oluşma olasılığı konusundaki bilgiler gençlerin genel cinsel sağlık bilgisine sahip olma durumunun göstergesidir. Diğer taraftan riskli gebelikler için önemli bir bilgi olan gebelikler arası süre de güvenli annelik için önemli bir bilgidir. Ayrıca, gebelikler arası sürenin planlanması bilgisi ise gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımına ilişkin bazı bilgileri de beraberinde getirmektedir.

Gebe kalma zamanı konusundaki bilgi kadınların "adet döngüsü" (menstrüel siklus) bilgisini gerektirmektedir. Bu bilginin bilinmesi, gebelikten korunma yöntemlerinin çalışma mekanizmalarının kavranmasını kolaylaştıracaktır.

Gençlerin, kadınların gebelik oluşması için özel bir dönemleri olduğuna ilişkin bilgileri bulunmaktadır (yüzde 41,6) (Tablo 6.7). Kadınlar gebelik oluşma zamanı sorusunu yanıtlarken yanlış seçenekleri söylememişlerdir; erkekler ise "bilmiyorum" yanıtını vermeyi kadınlara göre daha fazla tercih etmişlerdir. Kadınlarda "bilmiyorum" yanıtının oranı yüzde 24,8 iken erkeklerde 51,0'dır; bu da her iki erkekten birinin bu soruya yanıt vermek istemediği anlamına gelmektedir.

Kadın ve erkeklerden 20-24 yaş grubunda olanlar ve kentsel bölgede yaşayanların bu soruya daha fazla doğru yanıt verdikleri görülmektedir. Öğrenim durumu ve refah düzeyinin, gebe kalma zamanı bilgisi üzerine etkisi gözlenmemiştir.

Gebelik oluşması için özel bir dönem olduğunu bilen gençler arasında, doğru bilgiye sahip olan genç oranı oldukça düşüktür (yüzde 27,4). Yaklaşık olarak her dört gençten birinin kadınların ovülasyon zamanı hakkında kabaca bilgisi bulunmaktadır. Bu yüzde kadınlarda daha düşük (yüzde 26,3) iken erkeklerde (yüzde 29,3) daha yüksektir.

Gebelik için özel bir dönem olduğunu söyleyen gençlerin yüzde 44,8'i gebelik oluşma dönemini "adet bittikten sonra" olarak tanımlamışlardır. Bu oran kadınlarda yüzde 49,4 ve erkeklerde yüzde 36,6'dır. Kadınların, genel olarak erkeklere göre ovülasyon zamanı hakkında bilgisi daha azdır.

Medeni durumun bu bilgiyi etkileyebileceği düşünülmeyle beraber, gebelik için özel bir dönem (ovülasyon zamanı) olduğunu söyleyen evli ve evli olmayan kadınların doğru

bilgiye sahip olma oranları birbirine yakındır (sırasıyla yüzde 25,3 ve yüzde 26,8). Ancak, evli olmayan kadınların gebelik için özel bir dönem olduğu sorusunun "bilmiyorum" yanıtlarının yüzdesi evli olanlara göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 29,9 ve yüzde 11,9). Evli erkek sayısı yorum yapmak için yeterli değildir. Evli olmayan erkeklerin de yarısından fazlası (yüzde 52,5) "gebe kalma olasılığının daha fazla olduğu bir dönem" in var olup olmadığını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 6.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gebe Kalma Olasılığı Olan Dönem Bilgisi (Yüzde Dağılımı)

	Var	Yok	Bilmi-yor	Top-lam	Sayı	Gebe kalma olasılığı olan dönem							
						Var							
						Adet-ten hemen önce	Adet sıra-sında	Adet bittik-ten sonra	İki adet orta-sında	Diğer	Bilmi-yor	Top-lam	Sayı
KADIN													
Yaş													
15-19	40,9	27,0	32,1	100,0	416	13,3	3,6	48,8	19,2	3,9	11,1	100,0	170
20-24	65,6	17,2	17,2	100,0	400	6,3	0,5	49,9	30,8	6,8	5,8	100,0	262
Yerleşim yeri													
Kent	59,0	18,8	22,2	100,0	550	10,7	1,2	47,8	25,4	6,5	8,4	100,0	325
Kır	40,4	29,3	30,3	100,0	267	4,1	3,3	54,5	28,9	2,9	6,3	100,0	108
Öğrenim durumu													
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	47,1	28,1	24,8	100,0	93	8,4	-	48,4	27,2	3,0	13,0	100,0	44
İlköğretim 1.kademe mezunu	54,2	19,8	26,0	100,0	209	2,4	1,1	63,3	19,7	8,0	5,6	100,0	113
İlköğretim 2.kademe mezunu	49,3	24,5	26,2	100,0	333	12,7	2,2	43,8	28,0	5,6	7,7	100,0	164
Lise mezunu ve üzeri	61,6	17,4	21,0	100,0	178	10,9	2,3	43,6	30,3	4,5	8,5	100,0	110
Hanehalkının refah düzeyi													
En düşük	39,2	28,5	32,3	100,0	137	4,8	-	56,1	27,7	4,4	7,0	100,0	54
Düşük	43,2	30,3	26,5	100,0	163	5,4	1,6	65,6	16,4	-	11,0	100,0	70
Orta	54,1	22,5	23,4	100,0	191	7,1	3,6	55,4	19,4	7,1	7,3	100,0	103
Yüksek	63,0	16,1	20,9	100,0	188	6,6	0,7	40,2	34,1	10,6	7,8	100,0	118
En yüksek	63,0	14,3	22,7	100,0	137	20,3	2,0	37,8	30,8	2,4	6,7	100,0	86
Medeni durum													
Hiç evlenmemiş	46,1	24,0	29,9	100,0	586	12,5	2,0	41,6	26,8	6,0	11,1	100,0	270
Evlenmiş	70,6	17,5	11,9	100,0	230	3,3	1,3	62,5	25,3	5,1	2,5	100,0	162
Kadın Toplam	53,0	22,2	24,8	100,0	816	9,0	1,7	49,4	26,3	5,6	7,9	100,0	432
ERKEK													
Yaş													
15-19	23,5	17,8	58,7	100,0	499	11,9	5,9	32,9	27,4	1,4	20,5	100,0	117
20-24	40,8	20,5	38,7	100,0	313	17,8	3,0	40,0	31,1	0,7	7,4	100,0	128
Yerleşim yeri													
Kent	29,4	20,6	50,0	100,0	545	15,9	2,0	41,1	33,1	1,0	6,9	100,0	160
Kır	31,8	15,3	52,9	100,0	268	13,3	8,9	28,0	22,4	1,0	26,4	100,0	85
Öğrenim durumu													
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	15	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	4
İlköğretim 1.kademe mezunu	28,5	18,8	52,7	100,0	125	(3,2)	(1,7)	(54,6)	(34,5)	(-)	(5,9)	100,0	36
İlköğretim 2.kademe mezunu	28,1	18,3	53,6	100,0	444	21,1	4,1	33,4	28,6	0,7	12,1	100,0	125
Lise mezunu ve üzeri	36,3	18,1	45,6	100,0	224	11,6	6,3	34,0	29,6	2,0	16,5	100,0	81
Hanehalkının refah düzeyi													
En düşük	29,1	11,6	59,3	100,0	154	(8,5)	(15,5)	(37,4)	(19,3)	(-)	(19,2)	100,0	45
Düşük	22,6	21,3	56,1	100,0	154	(9,8)	(5,1)	(46,5)	(24,1)	(-)	(14,5)	100,0	35
Orta	31,0	15,0	54,0	100,0	152	(24,3)	(-)	(41,9)	(26,6)	(3,4)	(3,7)	100,0	47
Yüksek	28,1	27,6	44,3	100,0	191	(8,0)	(-)	(28,6)	(42,9)	(-)	(20,5)	100,0	54
En yüksek	40,2	16,7	43,1	100,0	161	21,2	3,3	33,3	29,8	1,3	11,1	100,0	65
Medeni durum													
Hiç evlenmemiş	28,1	19,4	52,5	100,0	766	16,2	5,0	34,4	28,2	1,1	15,0	100,0	215
Evlenmiş	(64,7)	(10,0)	(25,3)	100,0	46	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	30
Erkek Toplam	30,2	18,8	51,0	100,0	813	15,0	4,4	36,6	29,3	1,0	13,7	100,0	245
TOPLAM	41,6	20,5	37,9	100,0	1629	11,2	2,7	44,8	27,4	4,0	10,0	100,0	678

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdelere gösterilmemiştir.
( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Gençlerin cinsel sağlık bilgisini irdeleyen bir diğer soru ise "tek bir cinsel ilişki ile gebe kalma olasılığı"dır. Tablo 6.8'de görüldüğü gibi gençlerin yüzde 73,8'i tek cinsel ilişki ile gebelik oluşabileceğini düşünmektedirler. Bu yüzde kadınlarda yüzde 70,5 ve erkeklerde yüzde 77,0'dır. "Bilmiyorum" yanıtı ise toplam yüzde 7,9'dur (kadınlarda yüzde 9,2 ve erkeklerde yüzde 6,7).

Hem kadın hem de erkeklerde "tek cinsel ilişki ile gebe kalma olasılığı" nı bilme oranı 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayanlarda daha yüksektir. Öğrenim durumu ve refah düzeyi yükseldikçe tek cinsel ilişki ile gebe kalınabileceği yanıtının yüzdesi de artmaktadır.

Tablo 6.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Tek Cinsel İlişki ile Gebe Kalma Olasılığı Bilgisi (Yüzde Dağılımı)

	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	65,3	22,5	12,2	100,0	414
20-24	76,0	17,9	6,1	100,0	399
Yerleşim yeri					
Kent	74,4	19,2	6,4	100,0	548
Kır	62,6	22,4	15,0	100,0	266
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	64,0	21,2	14,9	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	66,8	22,8	10,4	100,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	70,1	20,9	9,0	100,0	331
Lise mezunu ve üzeri	79,4	15,3	5,4	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	53,1	29,9	17,0	100,0	137
Düşük	65,8	22,7	11,4	100,0	163
Orta	76,2	17,4	6,4	100,0	191
Yüksek	76,7	17,7	5,6	100,0	188
En yüksek	77,3	15,1	7,6	100,0	135
Medeni durum					
Hiç evlenmemiş	68,4	20,2	11,4	100,0	584
Evlenmiş	76,0	20,2	3,7	100,0	229
Kadın Toplam	70,5	20,2	9,2	100,0	813
ERKEK					
Yaş					
15-19	73,3	17,5	9,1	100,0	499
20-24	82,9	14,4	2,7	100,0	313
Yerleşim yeri					
Kent	78,8	16,4	4,8	100,0	545
Kır	73,5	16,2	10,3	100,0	268
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	73,4	17,2	9,5	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	77,3	15,2	7,5	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	83,4	13,7	2,9	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	70,1	17,1	12,7	100,0	154
Düşük	74,7	21,1	4,2	100,0	154
Orta	78,3	14,7	7,0	100,0	152
Yüksek	80,3	12,9	6,8	100,0	191
En yüksek	80,8	16,5	2,7	100,0	161
Medeni durum					
Hiç evlenmemiş	76,4	16,5	7,1	100,0	766
Evlenmiş	(87,6)	(12,4)	(-)	100,0	46
Erkek Toplam	77,0	16,3	6,7	100,0	813
TOPLAM	73,8	18,3	7,9	100,0	1626

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 6.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İki Gebelik Arasındaki Süre Bilgisi (Yüzde Dağılımı)

	Bir yıldan kısa	1	2	3	4	5	6 ve üzeri	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN										
Yaş										
15-19	1,8	8,7	28,2	23,0	12,5	18,1	6,8	0,8	100,0	416
20-24	1,4	4,6	22,4	22,8	15,1	18,7	14,6	0,5	100,0	400
Yerleşim yeri										
Kent	1,4	6,7	24,9	22,2	13,2	19,6	11,6	0,4	100,0	550
Kır	1,8	6,8	26,3	24,4	15,0	15,9	8,6	1,2	100,0	267
Öğrenim durumu										
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	0,8	8,9	17,8	29,3	16,8	15,0	9,8	1,6	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	1,0	5,7	17,7	21,7	13,7	22,2	16,9	1,1	100,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	2,2	6,5	31,5	21,0	12,9	17,2	8,4	0,3	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	1,6	7,2	27,0	24,1	14,1	17,6	8,1	0,2	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi										
En düşük	0,9	6,4	26,2	24,0	11,0	18,3	11,1	2,0	100,0	137
Düşük	0,2	10,3	19,5	17,3	16,2	22,2	13,5	0,8	100,0	163
Orta	2,9	4,0	21,3	24,5	17,1	18,4	12,0	-	100,0	191
Yüksek	1,4	7,5	26,7	24,7	13,4	18,0	8,1	0,2	100,0	188
En yüksek	2,3	5,6	35,2	23,8	9,6	14,4	8,4	0,6	100,0	137
Kadın Toplam	1,6	6,7	25,3	22,9	13,8	18,4	10,6	0,7	100,0	816
ERKEK										
Yaş										
15-19	1,3	16,4	34,2	23,5	7,4	9,1	3,4	4,8	100,0	499
20-24	0,5	7,4	34,6	22,7	12,2	14,3	6,7	1,5	100,0	313
Yerleşim yeri										
Kent	0,7	13,1	33,2	24,6	9,5	11,5	4,4	3,1	100,0	545
Kır	1,6	12,7	36,7	20,4	8,8	10,2	5,1	4,5	100,0	268
Öğrenim durumu										
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	0,6	15,7	42,2	13,9	9,0	9,0	3,5	6,1	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	1,3	12,2	34,5	23,3	9,0	11,5	4,6	3,7	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	0,8	12,3	31,2	28,3	9,2	11,1	5,8	1,3	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi										
En düşük	2,0	15,8	32,1	18,2	8,1	13,2	3,8	6,9	100,0	154
Düşük	2,0	14,0	33,6	27,8	6,8	6,4	3,9	5,4	100,0	154
Orta	1,1	10,5	34,9	20,5	7,9	14,4	6,4	4,4	100,0	152
Yüksek	-	14,4	36,7	24,7	9,8	7,0	6,7	0,7	100,0	191
En yüksek	0,2	9,7	33,9	24,3	13,4	15,2	2,2	1,2	100,0	161
Erkek Toplam	1,0	12,9	34,3	23,2	9,2	11,1	4,7	3,6	100,0	813
TOPLAM	1,3	9,8	29,8	23,0	11,5	14,7	7,7	2,1	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlerin riskli doğurganlık ile ilgili bir davranış olan "iki gebelik arasındaki süre" bilgisi Tablo 6.9'da verilmiştir. İki yıldan sık olan gebeliklerde gebelik, doğum ve lohusalık ile ilgili sağlık sorunları anne ve bebeğin sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir. Gençler arasında gebelikler arası süre "iki yıldan daha kısa olsun" diyenlerin yüzdesi 11,1, "iki yıl" diyenler yüzde 29,8 ve "iki yıldan uzun olmalı" diyenler yüzde 56,9'dur. Doğru bilgi yüzdesi, kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir. Kadınlarda gebelikler arasındaki süre iki yıldan kısa olsun diyenler yüzde 8,3, iki yıl diyenler yüzde 25,3 ve iki yıldan uzun olsun diyenler yüzde 65,7'dir. Oysa erkeklerde bu yüzdeler sırasıyla yüzde 13,9, 34,3 ve 48,2'dir.

Doğru bilginin yüzdesi kadın ve erkeklerin yaş gruplarına ve yerleşim birimlerine göre önemli bir farklılık göstermemektedir.

Gençlerin gebeliği önleyici yöntemleri kendiliğinden sıralama ve gebeliği önleyici yöntemin ismini hatırlattıktan sonra duyduğunu söyleme yüzdeleri Tablo 6.10'da verilmiştir. Kadınların en fazla kendiliğinden söyledikleri yöntemler arasında oral

kontraseptif (yüzde 79,9), rahim içi araç (yüzde 54,1) ve kondom (yüzde 50,6) gelmektedir. Kadınlara söylemedikleri yöntemler hatırlatıldıktan sonra tüp ligasyonu (yüzde 61,6), geri çekme (yüzde 48,7) ve enjekte edilen kontraseptifler (iğne) (yüzde 47,9) kadınların önemli bir bölümü tarafından hatırlanmıştır. Hiç duyulmadığı belirtilen yöntemlerin arasında kadın kondomu (yüzde 73,6), implant (yüzde 71,3), vazektomi (yüzde 69,0) ve diyafram/spermisit (yüzde 69,0) ilk sıralarda gelmektedir.

Erkeklerin gebeliği önleyici yöntem sıralamaları kadınların yanıtlarına benzer olmakla beraber yüzdeler çok daha düşüktür. Erkeklerin en fazla kendiliğinden belirttikleri gebeliği önleyici yöntem yüzde 64,8 ile oral kontraseptif (gebeliği önleyici haplar), yüzde 64,6 ile kondom ve yüzde 12,1 ile rahim içi araçtır. Erkeklerin kendiliğinden söylemedikleri diğer gebeliği önleyici yöntemlerin isimleri sıralandığı zaman hatırladıkları yöntemlerin ilk üç sırasında geri çekme (yüzde 68,3), enjekte edilen kontraseptifler (yüzde 44,4) ve tüp ligasyonu (yüzde 40,8) gelmektedir. Erkeklerin belirtmedikleri yöntemler arasında implant (yüzde 87,9), emzirme (yüzde 81,2) ve diyafram/spermisit (yüzde 72,7) ilk sıralarda gelmektedir.

Tablo 6.10. Gençlerin Cinsiyete Göre Gebeliği Önleyici Yöntemlerin İsimleri Bilgisi (Kendiliğinden ve İrdeleyerek Belirtme) (Yüzde Dağılımı)

	Kadın				Erkek			
	Kendiliğinden Evet	İrdeleyerek Evet	Duymayan	Toplam	Kendiliğinden Evet	İrdeleyerek Evet	Duymayan	Toplam
Tüp ligasyonu	12,5	61,6	25,9	100,0	7,8	40,8	51,5	100,0
Vazektomi	1,2	29,7	69,0	100,0	2,8	29,7	67,5	100,0
Oral kontraseptif	79,9	17,1	3,0	100,0	64,8	25,7	9,5	100,0
Rahim içi araç	54,1	35,5	10,5	100,0	12,1	32,1	55,7	100,0
Enjekte edilen kontraseptifler	25,1	46,9	28,0	100,0	6,6	44,4	49,0	100,0
İmplant	5,0	23,7	71,3	100,0	0,7	11,4	87,9	100,0
Kondom	50,6	27,2	22,2	100,0	64,6	26,8	8,5	100,0
Kadın kondomu	2,2	24,2	73,6	100,0	4,7	34,5	60,8	100,0
Diyafram/Spermisit	3,3	27,7	69,0	100,0	2,4	25,0	72,7	100,0
Emzirme	0,4	46,6	53,0	100,0	0,2	18,7	81,2	100,0
Takvim	1,9	41,6	56,5	100,0	1,5	34,3	64,2	100,0
Geri çekme	15,2	48,7	36,1	100,0	8,2	68,3	23,5	100,0

Tablo 6.11’de gençlerin yaş, yerleşim yeri ve medeni duruma göre duydukları gebeliği önleyici yöntemler sıralanmıştır. Kadın ve erkeklerin gebeliği önleyici yöntemlerin isim sıralaması, toplumda çok bilinen yöntemlerle uyumludur. Özellikle oral kontraseptif, rahim içi araç ve kondom gençlerin en fazla belirttiği yöntemlerdir. Ancak, enjekte edilen kontraseptifler ve geri çekme de oldukça yüksek yüzdelerle sıralanan yöntemler arasındadır. Tüp ligasyonu kadınların yüzde 74,1’i erkeklerin ise yüzde 48,6’sı tarafından bilinmektedir. Erkek yöntemi olan vazektomiyi ise kadınların 31,0’ı ve erkeklerin 32,5’i belirtmiştir. Kadınların yüzde 6,5’i ve erkeklerin yüzde 5,8’i gebeliği önleyici yöntemler arasında acil kontraseptif yöntemler, kürtaj ve uterusun ameliyatla alınmasını sıralamışlardır (tabloda gösterilmemiştir).

Tablo 6.11’de görüldüğü gibi gençlerin önemli bir kısmının bildikleri ve söyledikleri gebeliği önleyici yöntemler için yaş grupları, yerleşim yeri ve medeni durum yanıtlarının dağılımını önemli ölçüde etkilememektedir. Ancak, daha az sıklıkla isimleri söylenen yöntemlerde sosyodemografik özelliklere göre bilginin de farklılaşmakta olduğu görülmektedir.

20-24 yaş grubu 15-19 yaş grubuna göre, kentsel kesimde yaşayanlar kırsal kesimde yaşayanlara göre ve evlenmiş gençler evlenmemiş gençlere göre tüp ligasyonu, vazektomi ve implant yöntemlerini daha çok belirtmişlerdir.

Enjekte edilen kontraseptifler ise kullanım farklılığı nedeniyle kırsal kesimde yaşayanlar tarafından kentsel kesimde yaşayanlara göre daha fazla belirtilmiştir. Hem

kadın hem de erkeklerde 20-24 yaş grubu ve evli olanlar, 15-19 yaş grubuna ve evli olmayanlara göre enjekte edilen kontraseptifleri daha fazla oranda belirtmişlerdir.

Ülkemizde sık olarak kullanılan rahim içi araç 20-24 yaş grubu, kentsel kesimde yaşayanlar ve evliler tarafından daha fazla belirtilmiştir. Yine kullanan grubun daha ileri yaşta olması ve evli olması bu dağılımı etkilemiş olabilir.

Kondom ise erkeklerin daha yüksek yüzdeler ile belirttiği bir yöntem olup yine 20-24 yaş grubu, kentsel kesimde yaşayanlar ve evli gençler tarafından daha fazla belirtilen bir yöntem olmuştur.

Geleneksel yöntemlerden takvim ve emzirme yöntemlerinin kadınlar tarafından belirtilme yüzdeleri erkeklere göre çok daha yüksektir. Yine yaş grubu 20-24 arasında olanlar, kentsel kesimde yaşayanlar ve evli olanlar bu yöntemleri daha fazla belirtmektedirler. Diğer taraftan, takvim yönteminde evli olmayan ve evli olan erkekler arasında yüzde farkı kadınlara göre çok daha büyüktür. Geri çekme yöntemini, erkekler kadınlara göre daha fazla belirtmişlerdir. Yine, yaş artıkça, kentsel kesimde yaşama ve evli olma ile geri çekme yöntemi hakkında verilen yanıtların yüzdeleri de artmaktadır

Tablo 6.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gebeliği Önleyici Yöntemleri Duyma Durumları (Yüzde)

	Herhangi bir yöntem	Herhangi bir modern yöntem	Tüp ligasyonu	Vazektomi	Oral kontraseptif	Rahim içi araç	Enjekte edilen kontraseptif	İmplant	Kondom	Kadın kondomu	Diyafram/Spermisit	Geleneksel yöntem	Emzirme	Takvim	Geri çekme	Diğer	Sayı
KADIN																	
Yaş																	
15 - 19	99,2	99,2	65,8	23,9	95,6	83,4	64,6	22,3	70,4	23,5	25,8	75,5	37,4	37,1	47,3	5,9	416
20 - 24	99,9	99,7	82,8	38,3	98,4	95,9	79,7	35,3	85,5	29,3	36,3	91,8	57,0	50,1	81,2	7,1	400
Yerleşim yeri																	
Kent	99,9	99,8	77,9	31,9	98,5	90,9	71,0	33,1	84,1	28,1	31,7	86,9	48,9	46,8	69,2	6,0	550
Kır	98,7	98,7	66,3	28,9	93,9	86,8	74,1	19,5	64,8	22,8	29,5	76,6	43,1	36,5	53,0	7,5	267
Medeni durum																	
Hiç evlenmemiş	99,3	99,2	69,8	28,0	96,5	86,5	64,3	23,4	73,3	26,2	30,7	78,4	36,5	42,9	53,1	6,9	586
Evlenmiş	100,0	100,0	85,2	38,4	98,4	97,2	91,5	42,1	89,3	26,9	31,7	96,5	73,8	44,9	91,4	5,3	230
Kadın Toplam	99,5	99,4	74,1	31,0	97,0	89,5	72,0	28,7	77,8	26,4	31,0	83,5	47,0	43,5	63,9	6,5	816
ERKEK																	
Yaş																	
15 - 19	97,9	97,9	41,6	28,5	87,1	35,8	46,0	6,9	86,8	31,0	25,2	81,3	19,1	28,2	70,3	8,3	496
20 - 24	99,8	99,8	59,5	38,9	95,9	57,7	58,8	20,5	98,9	52,1	30,7	90,8	18,4	48,1	86,5	1,9	313
Yerleşim yeri																	
Kent	99,7	99,7	50,4	36,6	90,2	47,0	49,2	13,4	95,1	40,8	29,2	87,6	16,9	38,0	80,3	6,4	544
Kır	96,5	96,5	44,8	24,2	91,1	38,7	54,6	9,6	84,0	35,9	23,5	79,6	22,7	31,3	68,9	4,6	265
Medeni durum																	
Hiç evlenmemiş	98,6	98,6	47,4	31,6	90,0	42,1	49,3	11,0	90,9	38,9	27,3	84,3	17,8	35,1	75,5	6,0	762
Evlenmiş	(100,0)	(100,0)	(67,6)	(48,1)	(97,9)	(79,9)	(77,9)	(31,3)	(100,0)	(44,2)	(28,0)	(96,3)	(35,7)	(48,9)	(94,1)	(2,3)	46
Erkek Toplam	98,6	98,6	48,5	32,5	90,5	44,3	51,0	12,1	91,5	39,2	27,3	85,0	18,8	35,8	76,5	5,8	809
TOPLAM	99,1	99,0	61,4	31,7	93,7	67,0	61,5	20,4	57,6	32,7	29,1	84,2	32,9	39,7	70,2	6,1	1625

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.
 ( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 6.12’de gençlerin acil kontrasepsiyon konusundaki bilgileri irdelenmiştir. Gençlerin yüzde 27,0’ı acil kontrasepsiyonu duyduklarını belirtmişlerdir. Bu oran, erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 30,7 ve 23,2). Acil kontrasepsiyonu bildiğini söyleyen gençlerin bildikleri yöntemleri sıralamaları istenmiştir. Gençler birden fazla yöntem sıralayabildikleri için söylenen acil kontrasepsiyon sayısı bu yöntemi bildiğini söyleyenlerin sayısından fazladır.

Kadınlarda 20-24 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna göre (sırasıyla, yüzde 32,2 ve 14,5), kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlarda kırsal kesimde yaşayanlara göre (sırasıyla, yüzde 24,7 ve yüzde 20,0) acil kontrasepsiyon yöntemleri duyduğuna ilişkin yüzdeler daha yüksektir. Diğer taraftan, öğrenim durumu ve refah düzeyi yükseldikçe acil kontrasepsiyonları duyduğuna ilişkin bilgi de artmaktadır.

Erkeklerde ise 20-24 yaş grubunda acil kontrasepsiyon duyma yüzdesi 15-19 yaş grubuna göre daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 38,0 ve 26,2). Yerleşim yerlerinin özelliğine göre acil kontrasepsiyon bilme yüzdesi farklılık göstermemektedir.

Acil kontrasepsiyonu bildiğini söyleyen gençler arasında en fazla bilinen yöntem yüzde 59,4 ile “ertesi gün hapı”dır; bu yüzde erkeklerde yüzde 64,7 ve kadınlarda yüzde 52,5’dir. Rahim içi araç da acil kontrasepsiyon olarak kullanılmaktadır. Ancak, rahim içi aracın acil kontrasepsiyon olarak kullanımı gençlerin yüzde 1,8’i tarafından belirtilmiştir. Kadın ve erkeklerde rahim içi aracın acil kontrasepsiyon olarak belirtilme yüzdeleri çok benzerdir (sırasıyla, yüzde 1,8 ve yüzde 1,7)

Ertesi gün hapı bilgisi de aynı şekilde 20-24 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna göre daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 78,0 ve 52,4). Acil kontrasepsiyonu bildiğini söyleyen gençler tarafından acil kontrasepsiyon olarak belirtilen diğer yöntemler arasında kürtaj, doğum kontrol hapı, iğne, yıkanma, idrarın boşaltılması, ilişkiden sonra hemen ayağa kalkılması gibi pek çok farklı yöntem bulunmaktadır. Aslında bu yöntemlerin hiç birinin acil kontrasepsiyon amaçlı kullanımı olmamakla beraber gençlerin bu yolların korunmasız bir cinsel ilişki sonrası kullanılabileceğine ilişkin yanlış bilgileri olduğu görülmektedir.

Kadınlarda ertesi gün hapına ilişkin bilgi, kentsel kesimde yaşama, öğrenim durumunun ve refah düzeyinin yükselmesi ile artmaktadır. Diğer taraftan, yanlış bilgiyi içeren diğer acil kontrasepsiyon bilgisi olarak sınıflandırılan yanıtın yüzdesi de kırsal kesimde artmaktadır; ayrıca, öğrenim durumu ve refah düzeyi düştükçe yanlış bilgi oranları artmaktadır.

Acil kontrasepsiyonu bildiğini söyleyen ve kentsel kesimde yaşayan genç erkeklerde ertesi gün hapının belirtilme yüzdesi kırsal kesime göre daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 70,5 ve 52,5). Erkeklerde öğrenim durumu ve refah düzeyi yükseldikçe acil kontrasepsiyon bilme yüzdesi artmakla beraber, acil kontrasepsiyon bildiğini söyleyen erkek sayısı yorum yapabilmek için yeterli değildir.

Tablo 6.12. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Acil Kontrasepsiyon Bilgileri (Yüzde Dağılımı) ve Duydukları Acil Kontrasepsiyonlar (Yüzde)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı	Acil kontrasepsiyon			
					Ertesi gün hapı	Rahim içi araç	Diğer	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	14,5	85,5	100,0	416	53,3	2,5	44,2	60
20-24	32,2	67,8	100,0	400	52,1	1,5	50,0	128
Yerleşim yeri								
Kent	24,7	75,3	100,0	550	55,9	1,5	44,9	135
Kır	20,0	80,0	100,0	267	43,8	2,4	56,5	53
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	14,6	85,4	100,0	93	(*)	(*)	(*)	14
İlköğretim 1.kademe mezunu	22,2	77,8	100,0	209	21,1	3,7	77,6	46
İlköğretim 2.kademe mezunu	23,2	76,8	100,0	333	67,6	2,1	34,7	76
Lise mezunu ve üzeri	29,3	70,7	100,0	178	66,2	-	33,8	52
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	12,7	87,3	100,0	137	(*)	(*)	(*)	17
Düşük	13,3	86,7	100,0	163	(27,1)	(1,7)	(71,2)	21
Orta	25,5	74,5	100,0	191	37,6	3,6	65,4	48
Yüksek	29,0	71,0	100,0	188	62,8	2,3	36,3	55
En yüksek	34,4	65,6	100,0	137	(80,5)	(-)	(20,9)	47
Medeni durum								
Hiç evlenmemiş	21,1	78,9	100,0	586	70,4	1,3	31,0	122
Evlenmiş	28,6	71,4	100,0	230	19,2	2,6	79,9	66
Kadın Toplam	23,2	76,8	100,0	816	52,5	1,8	48,2	188
ERKEK								
Yaş								
15-19	26,2	73,8	100,0	499	52,5	0,6	49,1	131
20-24	38,0	62,0	100,0	313	78,0	3,0	26,8	119
Yerleşim yeri								
Kent	31,0	69,0	100,0	545	70,5	2,6	32,4	169
Kır	30,1	69,9	100,0	268	52,4	-	51,3	81
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	15	-	-	-	-
İlköğretim 1.kademe mezunu	19,7	80,3	100,0	125	(*)	(*)	(*)	25
İlköğretim 2.kademe mezunu	31,2	68,8	100,0	444	66,9	-	38,2	138
Lise mezunu ve üzeri	38,7	61,3	100,0	224	60,7	0,9	39,7	87
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	22,1	77,9	100,0	154	(53,0)	(-)	(51,4)	34
Düşük	33,9	66,1	100,0	154	(61,2)	(4,9)	(47,5)	52
Orta	26,2	73,8	100,0	152	(53,6)	(1,9)	(44,5)	40
Yüksek	26,4	73,6	100,0	191	(68,9)	(2,0)	(33,7)	50
En yüksek	45,4	54,6	100,0	161	75,6	-	26,1	73
Medeni durum								
Hiç evlenmemiş	30,5	69,5	100,0	766	64,0	0,8	39,4	234
Evlenmiş	(33,7)	(66,3)	100,0	46	(*)	(*)	(*)	16
Erkek Toplam	30,7	69,3	100,0	813	64,7	1,7	38,5	250
TOPLAM	27,0	73,0	100,0	1629	59,4	1,8	42,7	438

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Bölüm 7

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar ve HIV/AIDS Konusundaki Bilgiler

Dünyanın çeşitli ülkelerinde gençlerin cinsel davranışlarının farklı olduğu görülmektedir. Erken menarş, kültürel örüntü, sosyoekonomik durum ve kadının statüsü gibi pek çok etmenin gençlerin üreme ve cinsel davranışlarını değiştirdiği bilinmektedir. Pek çok ülkede gençlerin ilk cinsel deneyimleri erken yaşlara doğru kaymaktadır; diğer taraftan gençler arasında kontraseptif kullanım oranlarının da düşük olduğu bilinmektedir. Bu da gençler arasında cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların (CYBE) görülme sıklığının artmasına neden olmaktadır. Gençler arasında üreme ve cinsel sağlık düzeylerini etkileyen temel etmenlerden biri gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV/AIDS (Human Immunodeficiency Virus - İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü; Acquired Immune Deficiency Syndrome - Kazanılmış Bağışıklık Yetmezliği Sendromu) hakkındaki bilgileridir. Gençlere yönelik cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunma ve kontrol müdahalelerinin başarılı olabilmesi için özellikle cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkında bilgilerinin bilinmesine gereksinim vardır. Gençlerin korunma önlemlerinin alınması, riskli cinsel davranışlar, hastalık belirtilerinin bilinmesi, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların belirtileri ortaya çıktığı zaman sağlık kuruluşuna başvurmanın gerekliliği konularında bilgilerinin öğrenilmesi müdahale alanının belirlenmesini sağlayacaktır (WHO, 2007a). Bu bölümde, gençlerin CYBE ve HIV/AIDS hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

7.1. Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar Hakkında Bilgiler

Tablo 7.1'e göre gençlerin yüzde 83,7'si cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyduğunu belirtmiştir; bu oran kadınlarda yüzde 79,9 iken erkeklerde yüzde 87,5'dir. Erkekler, kadınlara göre cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları daha fazla duyduklarını belirtmişlerdir.

Kadınlarda 20-24 yaş grubunda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyma oranı yüzde 82,6 olup, bu oran erkeklerde 15-19 yaş grubunda duyanların yüzdesinden bile daha düşüktür. Bu durum da kadınların cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar konusundaki duyularının erkeklere göre çok daha düşük olduğunu göstermektedir.

Kadın ve erkeklerde öğrenim durumları yükseldikçe cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyma yüzdeleri de giderek artmaktadır. Lise ve üzeri okullardan mezun olan kadın ve erkeklerde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyma yüzdeleri birbirine oldukça yakındır (sırasıyla yüzde 95,5 ve yüzde 95,4).

Refah düzeyi en düşük grupta olan her iki kadından biri ve yaklaşık her dört erkekten üçü cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyduğunu belirtmiştir. Refah düzeyi yükseldikçe hem kadın hem de erkeklerde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyma yüzdeleri yükselmektedir. Hanehalkı refah düzeyi en yüksek grupta olan kadınlar ve erkekler arasında cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyma yüzdeleri birbirine oldukça yakındır (sırasıyla yüzde 95,0 ve yüzde 97,9).

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyduğunu söyleyen gençlere bildikleri hastalıkların isimleri, hastalık belirtileri, hastalık durumunda başvuracakları sağlık kuruluşu, hastalıktan korunma ve hastalığın neden olduğu sağlık sorunları hakkında sorular sorulmuştur. Bu nedenle Tablo 7.2-7.13 arasındaki tablolar sadece cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyan gençlerin yanıtlarını içermektedir.

Tablo 7.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre CYBE Duyma Durumları (Yüzde Dağılımı)

	Duymuş	Duymamış	Toplam	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	77,3	22,7	100,0	416
20-24	82,6	17,4	100,0	400
Yerleşim yeri				
Kent	85,7	14,3	100,0	550
Kır	67,9	32,1	100,0	267
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	46,4	53,6	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	70,2	29,8	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	87,2	12,8	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	95,5	4,5	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	47,8	52,2	100,0	137
Düşük	74,4	25,6	100,0	163
Orta	87,5	12,5	100,0	191
Yüksek	89,2	10,8	100,0	188
En yüksek	95,0	5,0	100,0	137
Kadın Toplam	79,9	20,1	100,0	816
ERKEK				
Yaş				
15-19	84,0	16,0	100,0	499
20-24	93,2	6,8	100,0	311
Yerleşim yeri				
Kent	91,2	8,8	100,0	542
Kır	80,1	19,9	100,0	268
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	74,9	25,1	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	88,0	12,0	100,0	441
Lise mezunu ve üzeri	95,4	4,6	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	71,6	28,4	100,0	154
Düşük	86,6	13,4	100,0	154
Orta	86,7	13,3	100,0	152
Yüksek	93,1	6,9	100,0	189
En yüksek	97,9	2,1	100,0	161
Erkek Toplam	87,5	12,5	100,0	810
TOPLAM	83,7	16,3	100,0	1626

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 7.2. CYBE Duyduğunu Belirten Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duydukları Hastalıkların İsimleri (Yüzde Dağılımı)

	HIV/AIDS	Hepatit	Gonore (Bel soğukluğu)	Mantar	Sfiliz (Frengi)	Kanser/Rahim ağzı kanseri	Cinsel yara/ Siğil	Diğer	Bilmiyor	Toplam
KADIN										
Yaş										
15-19	84,6	26,2	10,2	2,2	6,4	3,4	0,9	3,8	11,0	322
20-24	86,6	22,2	11,3	13,0	8,6	4,5	3,9	7,1	7,4	330
Yerleşim yeri										
Kent	88,1	26,0	12,3	8,9	7,9	3,6	2,4	5,7	6,5	471
Kır	79,2	19,4	6,7	4,5	6,3	4,8	2,5	5,0	16,1	181
Öğrenim durumu										
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	58,4	9,2	-	1,8	-	1,6	-	10,3	27,5	43
İlk. 1.kademe mezunu	75,9	9,5	4,2	8,3	1,0	6,3	2,3	7,8	15,1	147
İlk. 2.kademe mezunu	88,2	28,8	15,4	7,9	10,3	3,4	2,9	4,5	7,3	290
Lise mezunu ve üzeri	96,4	32,7	11,2	7,5	10,2	3,6	2,4	4,0	2,7	170
Hanehalkının refah düzeyi										
En düşük	69,6	6,3	4,8	3,0	-	12,5	2,2	10,5	16,4	66
Düşük	80,1	19,2	4,1	4,1	3,4	1,7	2,4	5,1	13,3	121
Orta	84,3	26,3	9,8	4,3	6,1	3,3	0,7	5,4	10,8	167
Yüksek	90,5	24,2	11,4	12,7	10,8	4,3	4,1	5,9	7,0	168
En yüksek	94,3	35,1	20,3	11,0	12,6	2,1	2,6	2,9	2,4	130
Kadın Toplam	85,6	24,2	10,7	7,6	7,5	4,0	2,4	5,5	9,2	652
ERKEK										
Yaş										
15-19	94,3	27,9	7,2	1,8	2,7	0,8	0,9	2,6	3,8	420
20-24	96,5	35,8	32,7	3,4	13,7	0,8	1,0	4,7	2,4	290
Yerleşim yeri										
Kent	95,2	35,3	21,2	2,6	8,6	1,2	0,7	3,6	3,3	495
Kır	95,2	21,4	9,3	2,0	4,0	0,0	1,5	3,0	3,0	215
Öğrenim durumu										
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	9
İlk. 1.kademe mezunu	91,2	15,2	14,4	-	2,1	0,0	-	4,4	6,1	94
İlk. 2.kademe mezunu	94,6	31,9	17,5	4,1	8,6	0,4	1,5	4,3	3,4	389
Lise mezunu ve üzeri	99,1	37,3	20,3	0,5	7,4	2,1	0,4	0,5	0,5	213
Hanehalkının refah düzeyi										
En düşük	93,9	22,9	7,5	1,4	2,9	0,0	0,7	1,1	4,0	110
Düşük	88,5	23,3	13,0	0,5	4,3	1,9	-	8,5	10,0	134
Orta	95,1	36,1	21,0	3,0	7,1	1,1	2,9	5,0	0,7	132
Yüksek	97,0	28,4	15,1	2,3	4,9	1,1	0,7	2,6	2,2	176
En yüksek	99,8	42,4	28,6	4,3	15,5	0,0	0,6	0,3	0,2	158
Erkek Toplam	95,2	31,1	17,6	2,4	7,2	0,8	1,0	3,4	3,2	709
TOPLAM	90,6	27,8	14,3	4,9	7,4	2,3	1,7	4,4	6,1	1361

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

CYBE duyduğunu belirten gençlerden cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan bildiklerinin isimlerini sıralamaları istenmiştir. Gençlere, seçenekler sıralanmamış olup gençlerin söyledikleri bütün yanıtlar soru kağıdı üzerine kaydedilmiştir. Gençler birden fazla hastalık ismi sıralamış olabilirler. Söylenen seçeneklerin yüzdeleri araştırma sırasında görüşülen kişi sayısına göre alınmıştır. Bu nedenle yanıtların yüzdelerinin toplamı 100'ü geçmektedir (Tablo 7.2).

CYBE duyduğunu söyleyen gençler içinde genel olarak HIV/AIDS en fazla söylenen yanıtıdır (yüzde 90,6), daha sonra sırasıyla hepatit (yüzde 27,8) ve gonore yer almaktadır (yüzde 14,3). Ülkemizde Hepatit B'nin görülme ve taşıyıcılık sıklığı HIV/AIDS'e göre çok daha yüksek iken, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar sıralamasında HIV/AIDS birinci sırada yer almaktadır. Bu sonuç, HIV/AIDS'e medya/kamuoyunda çok daha sık yer verilmesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

CYBE duyduğunu söyleyen kadınlar arasında en fazla bilinen HIV/AIDS (yüzde 85,6), ikinci olarak hepatit (yüzde 24,2) ve üçüncü sırada ise gonore (yüzde 10,7) gelmektedir. CYBE duyduğunu söyleyen erkeklerde de bu üç enfeksiyonun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ancak, erkeklerin yanıtlarına ilişkin yüzdelerin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (yüzde 95,2; yüzde 31,1 ve yüzde 17,6). Bu da erkeklerin CYBE isimleri konusunda daha bilgili olduklarının dolaylı bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Diğer hastalıkların belirtilme oranları çok düşük olmakla beraber verem, kemik erimesi, idrar yolu enfeksiyonları, dizanteri ve tifo gibi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla ilişkisi olmayan yanıtları içermektedir.

Hem erkek hem de kadınlar arasında öğrenim düzeyi ve refah düzeyi yükseldikçe cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların isimlerini sıralama oranları da artmaktadır.

CYBE duyduğunu söyleyen gençlere erkek ve kadınlara cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulaştığı zaman ortaya çıkan belirtilerin neler olduğu sorulmuştur. Gençlere seçenekler sıralanmamış olup, söylenen bütün yanıtlar soru kağıdı üzerine kaydedilmiştir. Bu nedenle yüzdelerin toplamı 100'ü geçmektedir. Bu sorunun yanıtları Tablo 7.3'de sunulmuştur.

CYBE duyduğunu söyleyen gençlerin yüzde 65,1'i cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların erkeklerde yol açtığı belirtileri bilmediklerini söylemişlerdir. Bu yüzde kadınlarda erkeklerle göre daha da yüksektir (sırasıyla, yüzde 73,7 ve 57,2). Bu da gençlerin sadece hastalıkları duyduklarını ancak belirtileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Genital bölgede olan yakınmalar kadınların en fazla belirttikleri sorunlar arasında yer almaktadır. Kadınlar cinsel yolla bulaşan bazı enfeksiyonların belirtilerini genital bölgede kaşıntı ve kızarıklık şeklinde olduğunu belirtirken, erkekler bu yakınmaları daha az belirtmişlerdir. Diğer taraftan erkeklerin yüzde 5,0'ı "genital bölgede yaralar" şeklinde olan bir yanıt üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Cinsel sorunlar, kadınlar gibi erkekler tarafından da çok fazla dile getirilmemiştir. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların en önemli komplikasyonu olan kısırlık (infertilite) ise gençlerin yüzde 1,2'si tarafından belirtilmiştir. Penisten akıntı, erkeklerde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların tipik bir belirtisi olup erkeklerin yüzde 8,2'si tarafından belirtilmiştir. Yine erkeklerin yüzde 6,5'i idrar yaparken yanma seçeneğini CYBE belirtisi olarak belirtmişlerdir.

Gençler, cinsel yolla bulaşan bazı enfeksiyonların genel bulguları üzerinde durmayı tercih etmişlerdir. Bu bulgular genel olarak AIDS'in bulguları şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 7.3. CYBE Duyduğunu Söyleyen Gençler Arasında Erkekler için CYBE Belirtileri (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Genital bölgede yakınmalar			
Genital bölgede kaşıntı	3,8	2,9	3,3
Genital bölgede kızarıklık	3,2	2,9	3,1
Genital bölgede yaralar	4,0	5,0	4,5
Cinsel sorunlar			
İktidarsızlık	2,5	3,5	3,0
Cinsel isteksizlik	1,3	0,7	1,0
Boşalma sorunları	0,9	0,8	0,8
İnfertilite	0,4	2,0	1,2
Penisten akıntı	1,8	8,2	5,1
İdrar yakınmaları			
İdrar yaparken yanma	1,8	6,5	4,3
İdrarla ilgili sorunlar	0,2	0,8	0,5
Ağrılar			
Kasık ağrısı	1,5	2,9	2,2
Karın ağrısı	1,0	2,6	1,8
Bel ağrısı	0,4	2,1	1,3
Genel enfeksiyon belirtileri			
Kilo kaybı	5,8	10,4	8,2
Ateş	1,7	0,8	1,2
Halsizlik	3,7	5,3	4,5
Bulantı/Kusma	0,8	0,9	0,8
Bağışıklık sisteminin bozulması	0,9	1,7	1,3
Cilt yakınmaları			
Saç dökülmesi	1,2	1,0	1,1
Cilt ve mukoza ile ilgili sorunlar	-	0,1	0,1
Psikolojik sorunlar	0,8	1,1	1,0
Diğer	3,5	6,9	5,3
Bilmiyor	73,7	57,2	65,1
Sayı	652	709	1361

Tablo 7.4. CYBE Duyduğunu Söyleyen Gençler Arasında Kadınlar için CYBE Belirtileri (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Genital bölgede yakınmalar			
Genital bölgede yaralar	4,9	3,1	4,0
Genital bölgede kaşıntı	6,4	1,6	3,9
Genital bölgede kızarıklık	3,4	2,2	2,7
Cinsel sorunlar			
Cinsel ilişkide rahatsızlık	2,8	1,9	2,3
Cinsel isteksizlik	0,2	0,1	0,2
Üreme organlarına ilişkin sorunlar			
Kötü kokulu akıntı	3,9	2,6	3,2
Adet düzensizliği	2,0	2,9	2,4
İnfertilite	0,7	1,6	1,2
Rahim/Yumurtalık sorunları	0,4	0,1	0,2
İdrar yakınmaları			
İdrar yaparken yanma	2,5	2,1	2,3
İdrarla ilgili sorunlar	-	0,2	0,1
Ağrılar			
Karın ağrısı	2,0	2,0	2,0
Kasık ağrısı	1,3	1,5	1,4
Genel enfeksiyon belirtileri			
Kilo kaybı	5,5	7,0	6,2
Halsizlik	0,6	1,6	1,1
Bulantı/Kusma	0,9	0,4	0,6
Ateş	0,3	0,4	0,4
Bağışıklık sisteminin bozulması	-	0,5	0,2
İştahsızlık	0,2		0,1
Cilt yakınmaları			
Cilt ve mukoza ile ilgili sorunlar	0,7	0,4	0,5
Saç dökülmesi	0,2	0,2	0,2
Psikolojik Sorunlar	0,4	0,4	0,4
Diğer	15,3	9,9	12,5
Belirti yok	0,5	0,9	0,7
Bilmiyor	69,5	74,6	72,2
Sayı	652	709	1361

Tablo 7.4'te görüldüğü gibi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyduğunu söyleyen gençlerin yüzde 72,2'si cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların kadınlardaki belirtileri hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Tablo 7.3'ün tam tersi olarak erkekler kadınlara göre daha fazla oranda "bilmiyorum" yanıtı vermişlerdir (sırasıyla yüzde 74,6 ve 69,5). Bu bulgu, her iki cinsiyetin de kendi cinsiyetine ilişkin belirtileri daha fazla bilme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Gençlerin CYBE hakkında duyuları olduğunu ancak belirtiler açısından yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Gençlerin yüzde 0,7'si kadınlarda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların hiç belirti vermediği şeklinde yanıt vermişlerdir. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları olan kadınların

belirgin yakınmaları olmayabileceği sağlık personeli tarafından bilinen bir durumdur. Ancak, gençlerin bu belirtiyi bilerek söyleyip söylemedikleri konusunda yorum yapabilmek zordur.

Genital bölge yakınmaları kadınlar tarafından daha fazla söylenen yanıtlar olmuştur. Diğer taraftan cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların en önemli komplikasyonlarından biri olan infertilitenin, kadınlar tarafından daha az belirtilmiş olması yine dikkat çekicidir (yüzde 1,2). Adet düzensizliği, kötü kokulu akıntı gibi belirtilerin ise çok az da olsa belirtildiği görülmektedir.

Gençler, cinsel yolla bulaşan bazı enfeksiyonların genel bulgularından özellikle kilo kaybını belirtmişlerdir. Diğer taraftan yine AIDS'in belirtilerinin kısmen yanıtlar arasında olduğu dikkat çekmektedir.

Kadınlarda görülen diğer belirtiler arasında, CYBE belirtileri ile çok ilgisi olmayan yanıtlar da alınmıştır. Bu yanıtlar arasında iltihap, kemik yakınmaları, kemik erimesi, baş ağrısı, baş dönmesi vb. yakınmalar yer almaktadır.

CYBE duyduğunu belirten gençlerin önemli bir kısmı cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların bulgularını bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle bu tür yakınmaları bilen gençlerin, bu sorunları olduğunda kimlerle paylaşacakları ve hangi sağlık kuruluşuna başvuracakları da sorulmuştur. Tablo 7.5 ve Tablo 7.6 cinsel yolla bulaşan enfeksiyon belirtisi söyleyen gençlerin yanıtlarını göstermektedir. Gençlere yanıtlar okunmamış olup gençlerin belirttikleri her yanıt soru kağıdı üzerine kaydedilmiştir. Bu nedenle yanıt yüzdelerinin toplamı 100'den büyüktür.

CYBE duyduğunu ve enfeksiyon belirtilerini söyleyen gençlerin yüzde 77,7'si bu tür bir yakınması olduğunda bu sorununu doktor ile paylaşacağını belirtmiştir. Doktorla sorun paylaşma hem kadın hem de erkeklerde en yüksek yüzdeye sahiptir (sırasıyla yüzde 75,8 ve 79,2).

CYBE duyan ve belirtileri söyleyen gençlerin yüzde 26,8'i eş/sevgilileri ile bu sorunlarını paylaşacaklarını belirtmişlerdir. Eşi/sevgilisi ile paylaşacağını söyleyen kadınların oranı (yüzde 40,0) erkeklerle göre (yüzde 17,0) daha fazladır.

Kadınların sorun paylaşabildiği bir diğer grup ise aile bireyleridir. Kadınlar, anne, baba ve kız kardeşleri ile sorunlarını paylaşabileceklerini belirtmişlerdir. Kadınların yaşları küçüldükçe ve kırsal kesimde anne ile paylaşım artarken, yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde anne ve kız kardeşi ile paylaşımın yüzdeleri de düşmektedir. Ayrıca, kadınlarda yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde baba ile de paylaşım yüzdesi artmaktadır.

Erkeklerde yaş küçüldükçe ve kentsel kesimde anne ve baba ile paylaşım artmaktadır. Erkeklerde anne ile paylaşım yüzdesinin kadınlardan daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu da annenin rolünü daha da vurgulamaktadır.

Erkeklerde bir diğer önemli grup ise erkek arkadaşlardır. Yaş arttıkça ve kentsel kesimde erkek arkadaşın önemi de artmaktadır. Yaş küçüldükçe ve kentsel kesimde erkekler için kız arkadaş da sorun paylaşılan kişi arasında yer almaktadır. Erkekler için arkadaşlar ile paylaşım yüzdeleri oldukça yüksek olup, arkadaşlar ile paylaşım tercihini kadınlardan daha fazla kullanmaktadırlar.

Tablo 7.5. CYBE Duyan ve Belirtilerini Söyleyen Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sorununu Paylaşacağı Kişi (Yüzde)

	Kadın					Erkek					TOPLAM
	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	
Anne	21,9	19,4	18,7	25,2	20,3	32,5	18,0	27,5	17,8	25,3	23,2
Baba	7,2	10,4	10,0	7,0	9,2	32,6	17,8	27,8	16,6	25,3	18,4
Eş/Sevgili	28,5	46,6	40,7	37,6	40,0	13,5	20,5	16,6	18,3	17,0	26,8
Kız kardeş	7,1	6,6	7,2	5,4	6,7	3,2	1,3	1,7	4,1	2,3	4,2
Erkek kardeş	5,1	4,5	5,0	3,8	4,7	9,1	2,0	6,0	4,1	5,6	5,2
Kız arkadaş	8,5	3,1	3,5	9,7	5,1	10,5	8,8	11,1	4,9	9,7	7,7
Erkek arkadaş	4,3	2,4	2,4	5,1	3,1	17,8	21,2	19,6	19,2	19,5	12,5
Kadın yakın akraba	2,6	2,8	2,0	5,0	2,8	-	2,7	1,3	1,5	1,3	1,9
Erkek yakın akraba	1,0	-	0,5	-	0,4	-	3,2	1,6	1,5	1,6	1,1
Yakın hissedilen kişi	2,2	0,6	1,1	1,2	1,1	1,5	1,1	1,0	2,5	1,3	1,2
Öğretmen	-	-	-	-	-	1,0	-	0,6	-	0,5	0,3
Hemşire/Ebe	-	2,0	1,7	-	1,3	1,8	0,5	1,2	1,2	1,2	1,2
Doktor	71,6	78,3	75,4	77,1	75,8	72,7	85,8	76,7	87,4	79,2	77,7
Psikolog	1,0	1,5	1,7	-	1,3	1,9	1,5	1,7	1,9	1,7	1,5
Diğer	5,2	0,8	1,9	3,9	2,4	1,8	-	1,2	-	0,9	1,6
Sayı	78	135	160	54	214	144	143	221	65	287	501

Tablo 7.6. CYBE Duyan ve Belirtilerini Bilen Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sorunu için Başvuracağı Sağlık Kuruluşu (Yüzde)

	Kadın					Erkek					TOPLAM
	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	
Sağlık ocağı/AÇSAP merkezi	6,9	11,3	9,0	11,5	9,6	21,1	16,9	16,4	28,0	19,0	15,0
Okul reviri	5,3	1,2	3,6	-	2,7	6,2	4,5	5,8	4,1	5,4	4,3
İşyeri reviri	1,7	1,0	1,3	1,1	1,3	2,4	2,1	2,5	1,5	2,2	1,8
Medikososyal	-	-	-	-	-	0,5	1,0	0,6	1,2	0,7	0,4
Devlet hastanesi	39,2	48,0	46,4	39,5	44,7	73,4	68,8	70,4	73,5	71,1	59,8
Üniversite hastanesi	5,8	11,7	10,8	5,5	9,5	11,7	8,6	8,7	15,2	10,2	9,9
Özel muayenehane/Klinik	55,8	43,4	48,5	46,8	48,0	25,6	36,7	31,6	29,5	31,1	38,4
Sağlık kuruluşu	3,0	4,2	3,7	3,9	3,8	0,7	-	0,5	-	0,4	1,8
Doktor	3,2	6,7	5,2	6,1	5,4	5,8	-	3,4	1,2	2,9	4,0
Psikolog	-	0,4	0,4	-	0,3	1,4	-	0,9	-	0,7	0,5
Diğer	3,5	5,3	2,7	10,4	4,6	1,0	5,9	4,4	-	3,4	3,9
Sayı	80	135	162	54	216	146	144	224	65	290	505

Tablo 7.6'da CYBE duyduğunu ve belirtileri konusunda görüşü olan gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyon belirtilerini fark ettiklerinde başvuracakları sağlık kuruluşları verilmiştir. Genç kadınlar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyon belirtileri olduğunda başvurabilecekleri ilk sağlık kuruluşu olarak özel muayenehane/klinikleri belirtmişlerdir (yüzde 48,0). İkinci sağlık kuruluşu yüzde olarak oldukça yakın bir değere sahip olan devlet hastanesidir (yüzde 44,7). Birinci basamak sağlık kuruluşları (yüzde 9,6) ve üniversite hastaneleri de (yüzde 9,5) daha sonraki sıralarda yer almaktadır.

Erkeklerde ise yüzde 71,1 ile ilk sırada devlet hastanesi ve yüzde 31,1 ile özel muayenehane/klinik yer almaktadır. Sağlık ocağı üçüncü sırada (yüzde 19,0) ve üniversite hastanesi ise dördüncü sırada (yüzde 10,2) gelmektedir.

CYBE duyduğunu söyleyen gençlerin tek bir cinsel ilişki ile cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulaşma riski konusundaki bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Tablo 7.7'de görüldüğü gibi kadınların yüzde 81,3'ü ve erkeklerin yüzde 85,4'ü tek bir cinsel ilişki ile cinsel yolla enfeksiyon bulaşabileceğini söylemiştir.

Kadınlarda yaş büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve refah düzeyleri yükseldikçe tek bir cinsel ilişki ile cinsel yolla bulaşan enfeksiyon bulaşabileceği bilgisi de artmaktadır. Erkeklerde ise yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde tek cinsel ilişki ile cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların bulaşma riskine ilişkin yanıt yüzdesi de artarken öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri ile ilişkileri gözlenmemektedir. Bu bulgu, erkeklerin bilgisini etkileyen başka etmenlerin olma olasılığını düşündürmektedir.

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyan gençlere korunma yolu olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 7.8'de görüldüğü gibi yaklaşık, her beş kadından dördü (yüzde 78,8) ve her on erkekte dokuzu (yüzde 91,0) cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı yapılabilecek bir şeyler olduğunu düşünmektedirler. Kentsel kesimde yaşayan kadınlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe doğru yanıt yüzdesi de genel olarak artmaktadır. Erkeklerde ise yaş büyüdükçe doğru yanıt yüzdesi artmakta, ancak yerleşim yeri, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyi ile bir ilişki görülmemektedir. Bu sorunun yorumunda daha farklı değişkenlerin etkisi olduğu düşünülmelidir.

Tablo 7.7. CYBE Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre "Tek Bir Cinsel İlişkiyle CYBE Bulaşma Riski" Konusundaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı)

	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	79,2	13,5	7,3	100,0	320
20-24	83,4	11,7	4,8	100,0	330
Yerleşim yeri					
Kent	81,6	12,6	5,8	100,0	469
Kır	80,8	12,5	6,7	100,0	181
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	70,0	26,5	3,6	100,0	41
İlk. 1.kademe mezunu	76,7	15,4	8,0	100,0	147
İlk. 2.kademe mezunu	81,4	11,8	6,8	100,0	290
Lise mezunu ve üzeri	88,1	8,1	3,8	100,0	170
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	63,6	27,5	8,9	100,0	66
Düşük	77,6	15,8	6,6	100,0	119
Orta	81,0	13,0	6,0	100,0	167
Yüksek	83,7	10,0	6,4	100,0	168
En yüksek	91,2	4,9	3,9	100,0	130
Kadın Toplam	81,3	12,6	6,1	100,0	650
ERKEK					
Yaş					
15-19	80,4	14,8	4,8	100,0	420
20-24	92,4	5,9	1,7	100,0	292
Yerleşim yeri					
Kent	85,9	11,0	3,1	100,0	497
Kır	84,0	11,5	4,5	100,0	215
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	9
İlk. 1.kademe mezunu	89,2	10,3	0,5	100,0	94
İlk. 2.kademe mezunu	82,7	13,0	4,3	100,0	391
Lise mezunu ve üzeri	90,8	5,5	3,7	100,0	213
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	75,7	20,4	3,8	100,0	110
Düşük	88,1	9,7	2,2	100,0	134
Orta	91,2	3,9	4,9	100,0	132
Yüksek	79,8	15,0	5,2	100,0	178
En yüksek	91,3	7,4	1,3	100,0	158
Erkek Toplam	85,4	11,1	3,5	100,0	712
TOPLAM	83,5	11,8	4,7	100,0	1362

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 7.8. CYBE Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlardan Korunma Yolu Olma Konusundaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı)

	Var	Yok	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	80,0	6,3	13,7	100,0	322
20-24	77,5	9,3	13,2	100,0	330
Yerleşim yeri					
Kent	80,7	7,4	11,9	100,0	471
Kır	73,7	8,9	17,3	100,0	181
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	69,7	13,4	16,9	100,0	43
İlk. 1.kademe mezunu	70,5	12,4	17,1	100,0	147
İlk. 2.kademe mezunu	80,5	5,8	13,8	100,0	290
Lise mezunu ve üzeri	85,0	6,0	8,9	100,0	170
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	73,9	8,9	17,2	100,0	66
Düşük	74,9	2,7	22,4	100,0	121
Orta	80,5	9,0	10,5	100,0	167
Yüksek	81,0	7,1	11,8	100,0	168
En yüksek	79,6	11,4	9,1	100,0	130
Kadın Toplam	78,8	7,8	13,4	100,0	652
ERKEK					
Yaş					
15-19	87,5	3,7	8,8	100,0	420
20-24	96,0	1,2	2,8	100,0	292
Yerleşim yeri					
Kent	90,9	3,5	5,6	100,0	497
Kır	91,2	0,8	8,0	100,0	215
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	9
İlk. 1.kademe mezunu	95,4	4,6	-	100,0	94
İlk. 2.kademe mezunu	88,1	3,7	8,2	100,0	391
Lise mezunu ve üzeri	93,8	0,1	6,1	100,0	213
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	92,7	-	7,3	100,0	110
Düşük	88,6	3,3	8,2	100,0	134
Orta	92,4	2,3	5,3	100,0	132
Yüksek	88,4	4,0	7,6	100,0	178
En yüksek	93,5	2,9	3,6	100,0	158
Erkek Toplam	91,0	2,7	6,4	100,0	712
TOPLAM	85,1	5,1	9,7	100,0	1364

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 7.9. CYBE Duyan ve Korunma Yolu Olduğunu Belirten Gençlerin Enfeksiyonlardan Korunma Yolları Konusundaki Görüşleri (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Kondom kullanmak	38,9	75,2	59,1
Güvenilir bir cinsel eş	25,2	21,0	22,9
Cinsel eş sayısını sınırlandırmak	7,9	4,5	6,0
Para karşılığı biriyle birlikte olmamak	2,8	8,2	5,8
Çok eşli birisiyle birlikte olmamak	2,3	5,0	3,8
Ortak jilet kullanmamak	0,9	1,9	1,4
Kan ürünlerine ilişkin öneriler	1,1	0,1	0,6
Cinsel ilişkide bulunmamak	14,0	12,3	13,0
Öpüşmemek	0,3	2,3	1,4
İlaç/Hap/İğne kullanmak	4,7	3,1	3,8
Aşı	1,6	0,2	0,8
Geri çekme	1,1	0,7	0,9
Kontraseptif kullanımı	1,2	0,4	0,8
Doktora gitmek	5,1	2,6	3,7
Hastaneye gitmek	2,8	0,3	1,4
Sağlık kontrolüne gitmek	1,3	1,4	1,3
Hasta kişilerden uzak durma	1,4	0,3	0,8
Hijyen ile ilgili öneriler	2,9		1,3
Bilgilenmek	0,5	-	0,2
Diğer	3,7	2,2	2,8
Bilmiyor	13,8	3,8	8,2
Sayı	513	645	1159

CYBE duyan ve korunma yolu olduğunu belirten gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı korunmak için neler yapılabileceği konusunda yanıtları Tablo 7.9'da sunulmuştur. Gençlerin ilk yanıtları yüzde 59,1 ile kondom kullanmak (kadınlarda yüzde 38,9 ve erkeklerde yüzde 75,2) iken ikinci yanıt yüzde 22,9 ile güvenilir bir eş (kadınlarda yüzde 25,2 ve erkeklerde yüzde 21,0) şeklindedir. Güvenli cinsellik ile ilgili diğer yanıtlar arasında, yüzdeleri düşük olmakla beraber, "cinsel eş sayısını sınırlandırma", "para karşılığı biriyle beraber olmama" ve "çok eşli biriyle beraber olmama" yer almaktadır.

Cinsel perhiz anlamında olan "cinsel ilişkide bulunmamak" ise yüzde 13,0 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu yanıtın kadınlar arasındaki yüzdesi 14,0 iken erkeklerde yüzde 12,3'tür.

Bir diğer doğru yanıt ise kan yoluyla bulaşmaya ilişkin seçenekler şeklindedir. Bu seçeneklerin yüzdeleri çok yüksek olmamakla beraber seçenekler arasında yer alması bu bilginin bazı gençlere ulaşılabildiğini göstermektedir.

Diğer yanıtlar arasında, genel olarak hastalıklardan korunmaya yönelik öneriler doğrultusunda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara özel yanıtlar olmadığı görülmektedir. Bunlar, ilaç/hap/iğne ile aşı kullanmak, doktora, hastaneye ve sağlık kuruluşuna gitmek, hijyen ve hasta kişilerden uzak durmaya yönelik önlemlerdir.

Tablo 7.10. CYBE Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Hastalıklardan Aşı ile Korunulabileceği Konusundaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	14,2	85,8	100,0	322
20-24	15,8	84,2	100,0	330
Yerleşim yeri				
Kent	15,3	84,7	100,0	471
Kır	14,2	85,8	100,0	181
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	6,0	94,0	100,0	43
İlk. 1.kademe mezunu	8,8	91,2	100,0	147
İlk. 2.kademe mezunu	16,7	83,3	100,0	290
Lise mezunu ve üzeri	19,7	80,3	100,0	170
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	13,8	86,2	100,0	66
Düşük	5,8	94,2	100,0	121
Orta	14,6	85,4	100,0	167
Yüksek	15,7	84,3	100,0	168
En yüksek	23,7	76,3	100,0	130
Kadın Toplam	15,0	85,0	100,0	652
ERKEK				
Yaş				
15-19	10,0	90,0	100,0	420
20-24	17,5	82,5	100,0	292
Yerleşim yeri				
Kent	14,6	85,4	100,0	497
Kır	9,6	90,4	100,0	215
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	9
İlk. 1.kademe mezunu	4,6	95,4	100,0	94
İlk. 2.kademe mezunu	14,8	85,2	100,0	391
Lise mezunu ve üzeri	12,2	87,8	100,0	213
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	6,0	94,0	100,0	110
Düşük	17,8	82,2	100,0	134
Orta	13,9	86,1	100,0	132
Yüksek	10,7	89,3	100,0	178
En yüksek	16,0	84,0	100,0	158
Erkek Toplam	13,1	86,9	100,0	712
TOPLAM	14,0	86,0	100,0	1364

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 7.10'da CYBE duyan gençlerin aşı ile korunulan cinsel yolla bulaşan enfeksiyon olup olmadığı konusundaki bilgileri sunulmuştur. CYBE duyan gençlerin yüzde 14,0'ı aşı ile korunulabilen cinsel yolla bulaşan enfeksiyon olduğunu belirtmiştir. Kadınlarda, aşı ile korunulabilen enfeksiyon olduğunu söyleyenlerin oranı erkeklere göre daha yüksektir.

Kadınlarda yüzde 15,0 olan bu oran 20-24 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna göre ve kentsel kesimde görüşülen kadınlarda kırsal kesimde görüşülen kadınlara göre, öğrenim durumu yükseldikçe ve hanehalkı refah düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Ancak, erkeklerde 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde bu alandaki bilgi artarken, öğrenim ve hanehalkı refahı ile aşı ile korunulabilen hastalıklar olduğu konusundaki bilginin arasında ilişki olduğunu söylemek güçtür.

Tablo 7.11’de CYBE duyan ve aşı ile korunulabileceğini söyleyen gençlerin belirttikleri aşı ile korunulabilen hastalık isimleri verilmiştir. Gençler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların aşı ile korunulabilen hastalıklar olduğunu söylerken, çok az sayıda genç hastalık adı sıralayabilmiştir. Örneğin, ülkemizde son yıllarda hepatit B aşısı olabildiğince geniş gruplara yapılmaya çalışılmaktadır. Buna karşın, yaklaşık iki gençten biri bu aşı hakkında bilgiye sahiptir. Diğer taraftan son yıllarda ülkemizde de sık olarak konuşulan hepatit C hastalığının da aşısı olduğuna ilişkin yanlış bir kanaat vardır. Bu yanlış bilgi hepatit tiplerinin karıştırılması ile ortaya çıkmış olabilir.

Piyasaya yeni çıkan bir aşı olan HPV aşısı serviks kanserinden (rahim ağzı kanseri) korumaktadır. Bu aşı hakkında bilginin kadınlarda yüzde 9,0 ve erkeklerde yüzde 6,6 olması, bu bilginin yeni olmasına karşılık kısmen duyulduğunu göstermektedir.

Gençlerin yüzde 31,3’ü HIV/AIDS için aşı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, gonore ve sfiliz de aşısı olduğu düşünülen hastalıklar arasındadır. Gençlerin kan uyuşmazlığı, menenjit, tetanos, verem gibi bildikleri diğer aşı türlerinin CYBE’lara karşı kullanıldığı düşünceleri diğer yanıtının içinde yer almaktadır.

Tablo 7.11. CYBE Duyan ve Aşı ile Korunulabileceğini Belirten Gençlerin Aşı ile Korunulabilen CYBE’lerin İsimleri Konusundaki Bilgileri (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Hepatit B	59,8	49,4	54,8
HIV/AIDS	26,6	36,4	31,3
Hepatit C	21,0	31,5	26,0
HPV	9,0	6,6	7,8
Gonore	2,0	3,1	2,5
Sfiliz	1,9	2,9	2,4
Diğer	12,6	14,9	13,7
Sayı	98	91	188

CYBE duyan gençlere, hastalıkların tedavi edilmeme durumunda kalıcı bir sağlık sorunu olasılığı konusundaki bilgileri de sorulmuştur. CYBE duyan gençlerin yüzde 94,7’si hastalıkların tedavi edilmediği halde kalıcı sağlık sorunlarına neden olacağı şeklinde yanıt vermişlerdir. Kadınlar arasında soruna neden olacağı şeklinde yanıt verme yüzde 95,2 ve erkekler arasında yüzde 94,2’dir. Hem kadınlarda hem de erkeklerde yaş gruplarına, yerleşim birimlerine, öğrenim durumuna ve hanehalkı refah düzeyine göre bilgide çok az artış olmaktadır (tablosu verilmemiştir).

CYBE duyan ve hastalıklar tedavi edilmezse kalıcı sağlık sorunlarına neden olacağını belirten gençlere bu sorunların neler olabileceği sorularak bilginin içeriği değerlendirilmek istenmiştir. Gençlere soru sorulduktan sonra yanıtlar okunmamış ve alınan yanıtlar soru kağıdı üzerinde işaretlenmiştir. Bu nedenle bu sorunun yanıtlarının gençlerin bilgilerini kısmen gösterdiği düşünülmektedir.

Tablo 7.12’de görüldüğü gibi, CYBE duyan ve tedavi edilmediğinde sağlık sorunlarına neden olacağını belirten gençlerin yüzde 22,9’u bu konuda yeterli bilgileri olmadıklarını

söylemişlerdir. Gençlerin bir kısmı ise genel sağlık sorunları üzerinde durmuşlardır; ve bu yanıtlar arasında "ölüm" çok dikkat çekici bir yüzdeye sahiptir (yüzde 36,4). Bu cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için doğru olan bir bilgidir. Ölümün hangi hastalıklar için söylendiğine ilişkin bir bilgimiz bulunmamakla beraber AIDS olma olasılığının yüksek olduğu düşünülebilir.

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların kasık ağrısı ve akıntı (pelvik enflamatuvar hastalığın en belirgin bulguları), üreme organlarında iltihap ve üreme sağlığı sorunları oluşturduğu da verilen yanıtlar arasındadır. Bu sorunların infertiliteye neden olduğu bilinmektedir. Bu da topluma yönelik olarak CYBE hakkında yapılan bilgilendirmede en fazla vurgulanan sorunlardan biridir. İnfertilite yanıtının hem erkeklerde (yüzde 15,5) hem de kadınlarda (yüzde 11,5) ikinci yanıt olması dikkat çekicidir.

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların psikolojik boyutu da gençler tarafından dile getirilmiştir (yüzde 9,4). Erkeklerin yüzde 10,3'ü ve kadınların yüzde 8,5'i psikolojik sorunlara neden olacağını belirtmiştir.

Kanser oluşturacağı bilgisinin de yine az da olsa gençlere ulaştırılabilen bir bilgi olduğu düşünülmektedir (yüzde 3,5). Kanser bilgisi kadınlarda erkeklere göre daha fazla gündeme getirilmiştir (sırasıyla yüzde 5,6 ve 1,6).

Tablo 7.12. CYBE Duyan ve Tedavi Edilmediği Durumlarda Sağlık Sorunlarına Neden Olacağını Belirten Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ortaya Çıkabilecek Sağlık Sorunları (Yüzde)

	Kadın					Erkek					Toplam
	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	15-19	20-24	Kent	Kır	Toplam	
Üreme organlarında iltihaplanma	2,4	3,6	3,2	2,3	3,0	4,9	3,4	4,2	4,5	4,3	3,7
Devamlı kasık ağrısı/Akıntı	0,2	1,0	0,9	-	0,6	3,4	5,1	3,6	5,3	4,1	2,4
Üreme sağlığı sorunları	1,1	1,9	0,6	3,7	1,5	0,7	0,7	0,9	0,3	0,7	1,1
Çocuk sahibi olamama	14,5	8,6	12,1	10,0	11,5	15,4	15,7	14,9	16,9	15,5	13,6
Cinsel isteksizlik	5,6	3,3	3,8	6,0	4,4	6,1	12,3	9,6	6,6	8,7	6,6
Cinsel sorunlar	1,1	0,9	0,6	2,0	1,0	0,5	2,0	1,0	1,5	1,2	1,1
AIDS ve semptomları şeklinde sorunlar	0,4	0,5	0,6	-	0,5	3,1	4,1	4,3	1,6	3,5	2,0
Psikolojik sorunlar	9,2	7,9	8,2	9,2	8,5	8,0	13,5	11,3	7,9	10,3	9,4
Ölüm	36,1	35,5	35,3	37,3	35,8	34,2	40,6	37,6	35,0	36,9	36,4
Hastalığın diğer organlara yayılımı	6,8	8,6	8,3	6,2	7,7	5,6	5,5	6,3	3,8	5,6	6,6
Kanser	4,1	7,1	5,8	5,2	5,6	2,2	0,8	1,7	1,5	1,6	3,5
Başka hastalıklara neden olma	2,5	4,0	3,9	1,6	3,3	1,5	1,3	1,9	0,3	1,4	2,3
Genel sağlık sorunları	0,8	1,2	1,1	0,7	1,0	1,7	0,9	1,6	0,8	1,4	1,2
Halsizlik	-	1,2	0,4	1,2	0,6	0,2	1,3	0,2	1,7	0,7	0,6
Felç	1,4	0,9	0,9	1,8	1,1	0,4	-	0,2	0,3	0,2	0,7
Başkasına bulaştırma	3,9	2,3	3,2	2,7	3,0	2,2	1,8	1,4	3,7	2,0	2,5
Çocuğuna bulaştırma	4,7	1,4	2,7	3,8	3,0	1,5	1,3	1,3	1,7	1,4	2,2
Diğer	3,2	4,8	4,4	3,0	4,0	3,1	5,7	3,3	6,3	4,2	4,1
Bilmiyor	22,6	25,0	24,7	21,7	23,8	24,7	18,3	21,9	22,4	22,0	22,9
Sayı	304	317	446	175	621	391	277	470	198	668	1289

Tablo 7.13. CYBE'ları Duyan Gençlerin Bu Enfeksiyonlar Hakkındaki Bilgi Kaynakları (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Anne	11,0	6,4	8,6
Baba	2,2	7,6	5,0
Eş/Sevgili	2,4	0,2	1,2
Kız kardeş	5,0	0,5	2,7
Erkek kardeş	1,7	3,0	2,4
Kız arkadaş	19,7	8,7	14,0
Erkek arkadaş	1,7	49,7	26,7
Kadın yakın akraba	4,2	0,1	2,1
Erkek yakın akraba	0,4	2,8	1,6
Kuzen	0,4	0,3	0,4
Çevre/İşyeri arkadaşı	1,5	0,9	1,2
Komşu	1,7	-	0,8
HIV/AIDS ile yaşayan kişi	0,9	0,1	0,5
Öğretmen	6,1	8,8	7,5
Okul	31,9	32,6	32,3
Hemşire/Ebe	2,1	0,7	1,4
Doktor	6,9	4,4	5,6
Sağlık kuruluşu	0,9	0,3	0,5
Görsel basın	59,9	46,9	53,2
Yazılı basın	19,8	22,1	21,0
İnternet	5,2	15,3	10,5
Radyo	1,2	1,1	1,1
Afiş/Broşür	5,8	2,9	4,3
Kitap	1,1	0,2	0,6
Konferans/Seminer	2,6	0,7	1,6
Askerlik	-	8,3	*
Diğer	3,5	3,5	3,5
Sayı	652	709	1361

* Askerlik yalnızca erkekler için söz konusu olduğu için yüzdesi verilmemiştir.

CYBE duyan gençlere bu bilgilerini nereden öğrendiklerine ilişkin bulgular Tablo 7.13'de sunulmuştur. Genç kadınların birey olarak bilgi kaynakları arasında kız arkadaş (yüzde 19,7) ve anne (yüzde 11,0) yer almaktadır. Erkeklerde ise erkek arkadaşın çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir (yüzde 49,7).

CYBE duyan hem kadın hem de erkeklerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için belirttikleri bilgi kaynaklarının başında medya gelmektedir. Gençlerin yüzde 53,2'si (kadınların yüzde 59,9 ve erkeklerin yüzde 46,9) görsel medyayı bilgi kaynağı olarak gösterirken yüzde 21,0'ı yazılı basının (kadınların yüzde 19,8 ve erkeklerin yüzde 22,1) bilgi kaynağı olduğunu belirtmektedir.

CYBE duyan gençlerin bir diğer bilgi kaynağı ise okullardır. Okulların bilgi kaynağı olarak belirtilmesi erkeklerde yüzde 32,6 iken kadınlarda yüzde 31,9'dur. Kadınlar arasında okula devam hızı erkekler göre daha düşük olmasına karşın bilgi kaynağına ilişkin yanıtların benzer yüzdelerde olması, "okul"un ne kadar önemli bir kaynak olduğunu bir kere daha vurgulamaktadır.

CYBE duyan erkekler için bir başka bilgi kaynağı da "askerlik" olarak ifade edilmiştir. Erkeklerin yüzde 8,3'ünün askerlik yanıtını vermesi çok dikkat çekicidir. Bu da askerlik döneminde yapılan bilgilendirmelerin etkili olduğunu göstermektedir.

7.2. HIV/AIDS Hakkında Bilgiler

HIV/AIDS görülme sıklığı ülkemizde çok yüksek olmasa da enfeksiyondan korunma önlemleri alınmazsa yayılma olasılığının yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle gençlerin cinsel yaşamla yeni tanıştıkları göz önüne alındığında, onların HIV/AIDS hakkındaki bilgileri öğrenmesi özel önem taşımaktadır. Bu bölümde gençlerin HIV/AIDS hakkındaki bilgileri sunulmaktadır.

Soru kağıdının bu bölümünün başında gençlere cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları sıralamaları istenmiştir. Bu sıralamanın sonuçları Tablo 7.2'de sunulmuştur. Gençlerin HIV/AIDS hakkındaki bilgilerinin öğrenilmesine ilişkin soruların başında HIV/AIDS'i CYBE arasında kendiliğinden sıralamayan gençlere HIV/AIDS'i duyup duymadıkları sorulmuştur. Tablo 7.14 kendiliğinden ve irdelenince HIV/AIDS'i duyduğunu söyleyen gençlerin oranlarını göstermektedir. Her 100 gençten 91'i HIV/AIDS'i kendiliğinden CYBE arasında sıralamıştır. HIV/AIDS'i kendiliğinden belirtmeyen her on gençten altısı hastalığın ismi söylenince hatırlamıştır. Bu tablo göstermektedir ki gençlerin hemen hepsi HIV/AIDS'i duymuştur. Gençlerin yaşları büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayan gençlerde, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe HIV/AIDS'i kendiliğinden belirtme ve irdelendiği zaman hatırlama oranlarında artış vardır.

Gençlerin HIV/AIDS hakkında bilgilerinin ölçmek için Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Özel Oturumunda (2002, Dakar) HIV/AIDS izlemi için kabul edilen göstergelerden gençlere yönelik hazırlanan bir indeks kullanılmıştır. Bu indekste beş soru bulunmaktadır. Bu soruların yanıtlarına göre gençlerin HIV/AIDS hakkındaki bilgileri değerlendirilmektedir. Bu çalışmada da uluslararası karşılaştırmalarda kullanılmak amacıyla bu indeks hesaplanmıştır (UNAIDS, 2002).

Bu araştırmada hesaplanan "15-24 Yaşlarındaki Nüfus İçinde HIV/AIDS Hakkında Doğru Bilgilere Sahip Olanların Oranı" aynı zamanda Binyıl Kalkınma Hedefleri göstergelerinden biridir (Gösterge no: 19b).

Tablo 7.15'de bu indekse ait sorulara verilen yanıtlar görülmektedir. HIV/AIDS'i kendiliğinden ya da irdelerek söyleyen gençlerin yüzde 83,1'i "AIDS'ten korunmak için bir şeyler yapılabileceğini" bilmektedirler. İkinci en yüksek yüzde ise yüzde 76,4 ile "HIV/AIDS virüsü taşımayan ve sadece birbirleriyle cinsel ilişki yaşayan çiftlerde bulaşma riski azalır", daha sonra yüzde 74,4 ile "Sağlıklı görünen bir kişide HIV virüsü bulunabilir" bilgisi ve yüzde 72,3 ile "Kondom kullanma ile HIV/AIDS bulaşma riski azalır" bilgisi gelmektedir. Diğer iki sorudaki bilgiler ise daha az oranda bilinmiştir: "Hasta olan kişi ile yemek paylaşımı ile HIV virüsü bulaşmaz" yüzde 52,0 ve "Sivrisinek ısırığı ile HIV virüsü bulaşmaz" yüzde 36,9 ile gelmektedir.

HIV/AIDS'i duyan erkeklerin "AIDS'ten korunmak için bir şeyler yapılabilir" ve "Kondom kullanma ile HIV/AIDS bulaşma riski azalır" bilgileri bu hastalığı duyduğunu söyleyen kadınlara göre daha fazladır. Kadınların da "Sağlıklı görünen bir kişide HIV virüsü bulunabilir" ve "Hasta olan kişi ile yemek paylaşımı ile HIV virüsü bulaşmaz" bilgileri de erkeklere göre daha fazladır.

HIV/AIDS'i duyan gençlerin bazı sorulara "Bilmiyorum" yanıtı vermeleri oldukça dikkat çekicidir. Kadınlar arasında "Kondom kullanma ile HIV/AIDS bulaşma riski azalır" yüzde 25,9, "Sivrisinek ısırığı ile HIV virüsü bulaşmaz" yüzde 27,9 ve "AIDS'ten korunmak için bir şeyler yapılabilir" ifadelerine yüzde 20,0 oranlarında "Bilmiyorum" yanıtı

belirtmiştir. Erkeklerde "Bilmiyorum" yanıtlarının en yüksek olduğu durum yüzde 23,5 ile "Sivrisinek ısırığı ile HIV virüsü bulaşmaz" ifadesi içindir.

Genel olarak HIV/AIDS'i duyan kadın ve erkeklerde yaş büyüdükçe ya da kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan gençler arasında bilgi yüzdesi artmaktadır.

Tablo 7.14. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre CYBE Arasında HIV/AIDS'i Kendiliğinden ve Hatırlatınca Belirtme (Yüzde)

	Kendiliğinden	Sayı	İrdeleyerek	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	84,6	322	63,9	144
20-24	86,6	330	64,4	114
Yerleşim yeri				
Kent	88,1	471	75,6	134
Kır	79,2	181	51,7	123
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(58,4)	43	35,6	68
İlk. 1.kademe mezunu	75,9	147	62,8	98
İlk. 2.kademe mezunu	88,2	290	84,4	76
Lise mezunu ve üzeri	96,4	170	(*)	14
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	69,6	66	45,5	91
Düşük	80,1	121	61,0	66
Orta	84,3	167	78,7	50
Yüksek	90,5	168	(*)	36
En yüksek	94,3	130	(*)	14
Kadın Toplam	85,6	652	64,1	258
ERKEK				
Yaş				
15-19	94,3	420	50,0	104
20-24	96,5	290	(84,7)	31
Yerleşim yeri				
Kent	95,2	495	60,1	71
Kır	95,2	215	55,8	64
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	9	(*)	9
İlk. 1.kademe mezunu	91,2	94	(47,5)	40
İlk. 2.kademe mezunu	94,6	389	57,8	74
Lise mezunu ve üzeri	99,1	213	(*)	12
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	93,9	110	40,2	50
Düşük	88,5	134	(60,3)	36
Orta	95,1	132	(76,7)	27
Yüksek	97,0	176	(*)	18
En yüksek	99,8	158	(*)	4
Erkek Toplam	95,2	709	58,1	135
TOPLAM	90,6	1361	62,0	393

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 7.15. HIV/AIDS'i Duyan Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre HIV/AIDS Hakkındaki Bazı Bilgileri* (Yüzde)

		Kadın					Erkek					Toplam
		15 - 19	20 - 24	Kent	Kır	Toplam	15 - 19	20 - 24	Kent	Kır	Toplam	
HIV/AIDS virüsü taşımayan ve sadece birbirleriyle cinsel ilişki yaşayan çiftlerde bulaşma riski azalır.	Evet	77,8	74,2	77,5	72,2	76,0	76,6	77,2	78,8	72,7	76,9	76,4
	Hayır	11,1	15,4	12,6	15,0	13,3	17,3	16,8	14,7	22,2	17,1	15,2
	Bilmiyor	11,1	10,4	9,9	12,8	10,7	6,2	5,9	6,5	5,2	6,1	8,3
Kondom kullanma ile HIV/AIDS bulaşma riski azalır.	Evet	56,2	67,6	64,7	54,7	61,9	78,6	87,7	88,0	70,3	82,4	72,3
	Hayır	13,1	11,5	12,5	11,8	12,3	6,5	10,4	6,8	10,9	8,1	10,1
	Bilmiyor	30,7	20,9	22,8	33,5	25,9	14,9	1,8	5,2	18,9	9,6	17,5
Sağlıklı görünen bir kişide HIV virüsü bulunabilir.	Evet	75,5	78,6	78,7	73,0	77,1	69,0	76,3	74,6	66,2	72,0	74,4
	Hayır	16,0	10,2	11,9	16,2	13,1	23,8	18,1	19,2	26,2	21,5	17,4
	Bilmiyor	8,5	11,2	9,4	10,9	9,8	7,2	5,7	6,1	7,6	6,6	8,2
Sivrisinek ısırığı ile HIV virüsü bulaşabilir.	Evet	30,7	36,4	33,0	34,8	33,5	36,2	48,4	40,5	42,7	41,2	37,4
	Hayır	41,1	36,1	39,8	35,6	38,6	36,2	33,9	34,5	36,9	35,3	36,9
	Bilmiyor	28,2	27,6	27,2	29,5	27,9	27,6	17,7	25,0	20,4	23,5	25,7
Hasta olan kişi ile yemek paylaşımı ile HIV virüsü bulaşır.	Evet	33,5	33,2	34,0	31,6	33,4	43,8	41,1	43,8	40,4	42,7	38,1
	Hayır	54,6	57,1	56,7	53,5	55,8	46,8	50,7	48,4	48,4	48,4	52,0
	Bilmiyor	12,0	9,7	9,2	14,8	10,8	9,4	8,2	7,8	11,2	8,9	9,8
Bir insanın AIDS'ten korunmak için yapabileceği şeyler vardır.	Evet	79,3	74,1	79,5	69,7	76,7	87,1	92,5	90,9	85,9	89,3	83,1
	Hayır	2,9	3,6	3,1	3,5	3,2	1,7	3,9	2,2	3,7	2,6	2,9
	Bilmiyor	17,8	22,2	17,3	26,8	20,0	11,2	3,6	7,0	10,4	8,1	13,9
	Sayı	364	359	517	207	724	448	309	516	240	756	1480

* Doğru yanıtlar koyu renkle yazılmıştır.

Tablo 7.16. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Birleşmiş Milletler Gençlere Yönelik HIV/AIDS Bilgi İndeksi (Yüzde Dağılımı)

	Doğru	Yanlış	Toplam	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	9,4	90,6	100,0	416
20-24	9,9	90,1	100,0	400
Yerleşim yeri				
Kent	10,8	89,2	100,0	550
Kır	7,2	92,8	100,0	267
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	0,6	99,4	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	7,5	92,5	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	11,2	88,8	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	13,5	86,5	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	2,3	97,7	100,0	137
Düşük	8,2	91,8	100,0	163
Orta	10,1	89,9	100,0	191
Yüksek	10,4	89,6	100,0	188
En yüksek	17,0	83,0	100,0	137
Kadın Toplam	9,6	90,4	100,0	816
ERKEK				
Yaş				
15-19	11,9	88,1	100,0	499
20-24	10,1	89,9	100,0	313
Yerleşim yeri				
Kent	12,6	87,4	100,0	545
Kır	8,5	91,5	100,0	268
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	7,0	93,0	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	10,4	89,6	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	14,8	85,2	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	7,1	92,9	100,0	154
Düşük	9,4	90,6	100,0	154
Orta	12,5	87,5	100,0	152
Yüksek	9,8	90,2	100,0	191
En yüksek	17,4	82,6	100,0	161
Erkek Toplam	11,2	88,8	100,0	813
TOPLAM	10,4	89,6	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Birleşmiş Milletler'in gençlerde HIV/AIDS bilgisini izlemeye yönelik oluşturduğu indekste soruların yanıtları iki soru dışında genelde yüksek değerlere sahiptir. Ancak beş soruya da doğru yanıt veren gençlerin tüm gençlere oranı şeklinde hesaplanan indeks değerlerine bakıldığında gençlerin yalnızca yüzde 10,4'ü indeksten tam puan alabilmiştir. Bu indeks değerleri HIV/AIDS'i duyan ve duymayan tüm gençler üzerinden hesaplanmaktadır (Tablo 7.16). İndeks soruları değerlendirildiği zaman soruların güvenli

cinsellik ve korunma üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak, bu araştırmada da gençlerin düşük puan almalarına neden olan indeksin iki sorusu (sivrisinekle bulaşmama ve ortak yemek ile bulaşmama) bilginin niteliğini ölçmeye yöneliktir.

Erkeklerde indeksten tam puan alma yüzde 11,2 iken kadınlarda yüzde 9,6'dır. Kadın ve erkeklerde yaş grupları arasında indeksten tam puan alma yüzdeleri arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, kentte yaşayan kadın ve erkekler kırsal kesimde yaşayan akranlarına göre daha yüksek puan almışlardır. Kadınlarda öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe indeks puanlarının daha da yükseldiği görülmektedir. Erkeklerde ise sadece öğrenim düzeyinin yükselmesi ile indeks puanlarında yükselme olduğu gözlenmektedir. Erkeklerde hanehalkı refah düzeyi ile indeks puanı arasında doğrusal bir ilişki olduğu düşünülmemektedir.

Tablo 7.17'de HIV/AIDS'i duyan gençlerin korunma için yapılması gerekenler konusundaki görüşlerini göstermektedir. Gençler birden fazla yanıt söyledikleri için yüzdeler görüşülen genç sayısını yansıtmamaktadır. Gençlerin yaklaşık yarısı kondom kullanmak (yüzde 47,1) ve güvenilir bir cinsel eş (yüzde 29,0) yanıtlarını belirtmişlerdir. Ancak kadın ve erkeklerin yanıtları ayrı olarak değerlendirildiğinde erkeklerin kondom kullanma konusundaki yanıt yüzdesinin (yüzde 62,6), kadınların yanıtlarının yüzdesinin (yüzde 28,3) iki katından daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, erkekler arasında "para karşılığında biriyle beraber olmama" şeklinde olan yanıtların yüzdesi de kadınlara göre daha yüksektir (kadınlarda yüzde 3,0 ve erkeklerde yüzde 8,0). Ancak, "güvenilir bir eş", "cinsel eş sayısını sınırlandırmak" ve "çok eşli biriyle beraber olmamak" yanıtlarında kadın ve erkeklerin benzer oranlarda yanıt verdikleri görülmektedir.

Cinsel perhiz de HIV/AIDS için korunma önlemleri arasında yer almaktadır. Gençlerin yaklaşık beşte biri (yüzde 20,1) cinsel ilişkide bulunmamak yanıtını korunma olarak belirtmişlerdir. Erkek ve kadınların bu yanıtı işaretleme yüzdeleri birbirlerine yakındır.

HIV/AIDS'i duyduklarını belirten erkek ve kadınların korunma önlemi olmayan ya da yanlış bilgiye sahip olduklarını gösteren seçenekleri de belirttikleri görülmektedir.

"Bilmiyorum" yanıtının işaretlenme yüzdesi 7,7 olup, kadınların (yüzde 11,7) "bilmiyorum" yanıtını erkeklere (yüzde 4,4) göre daha fazla vermeleri de dikkat çekicidir. Kadınlar kendilerini bu konuda daha yetersiz görmektedirler.

Tablo 7.17. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Korunma Yolları Konusundaki Görüşleri (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Kondom kullanmak	28,3	62,6	47,1
Güvenilir bir cinsel eş	28,4	29,6	29,0
Cinsel eş sayısını sınırlandırmak	9,8	7,8	8,7
Para karşılığı biriyle birlikte olmamak	3,0	8,0	5,7
Çok eşli birisiyle birlikte olmamak	3,3	4,7	4,1
Ortak jilet kullanmamak	2,1	2,8	2,5
Kan ürünlerine ilişkin öneriler	4,9	1,2	2,9
Cinsel ilişkide bulunmamak	19,9	20,4	20,1
Öpüşmemek	1,4	2,5	2,0
İlaç/Hap/İğne kullanmak	0,6	1,7	1,2
Aşı	4,0	2,4	3,1
Doktora gitmek	6,3	1,5	3,7
Hastaneye gitmek	1,4	1,1	1,2
Sağlık kontrolüne gitmek	0,9	0,3	0,6
Hasta kişilerden uzak durma	4,8	1,3	2,9
Kişisel hijyen malzemeleri ile ilgili öneriler	0,4	0,2	0,3
Eşya kullanımına dikkat etmek	2,0	1,2	1,6
Hijyene önem vermek	1,2	0,1	0,6
Diğer	4,1	2,8	3,4
Bilmiyor	11,7	4,4	7,7
Sayı	555	675	1231

HIV/AIDS’i duyan gençlerin bu virüsü taşıyan kişilere karşı yaklaşımını dolaylı yoldan ölçmeye yönelik hazırlanan sorulara yanıtları Tablo 7.18’de sunulmuştur. HIV/AIDS’i duyan gençlerin yüzde 70,2’si yanak yanağa öpüşmekten, yüzde 61,0’ı sarılmaktan, yüzde 57,9’u aynı odada bulunmaktan ve yüzde 45,4’ü ise tokalaşmaktan rahatsız olacaklarını belirtmişlerdir. Tüm durumlardaki yanıt yüzdeleri erkeklerde kadınlara göre belirgin olarak daha da yüksektir.

Tablo 7.18. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Çevrelerinde HIV Taşıdığını Öğrendiği Birisiyle İletişiminde Rahatsızlık Duyacağı Durumlar (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Yanak yanağa öpüşmek	66,2	74,0	70,2
Sarılmak	57,5	64,3	61,0
Aynı odada bulunmak	50,9	64,6	57,9
Tokalaşmak	40,6	50,0	45,4
Başka bir şey	8,6	11,0	9,8
Sayı	724	754	1478

Tablo 7.19. HIV/AIDS’i Duyan Gençlerin Korunma Yolları Konusundaki Bilgi Kaynakları (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Anne	5,0	5,9	5,4
Baba	1,6	6,9	4,3
Eş/Sevgili	1,8	0,1	0,9
Kız kardeş	2,1	0,6	1,3
Erkek kardeş	0,2	3,0	1,6
Kız arkadaş	11,9	6,3	9,0
Erkek arkadaş	1,2	40,7	21,4
Kadın yakın akraba	2,0	0,1	1,0
Erkek yakın akraba	0,4	2,3	1,3
Kuzen	0,4	-	0,2
Çevre/İşyeri arkadaşı	1,7	0,4	1,0
Komşu	1,8	-	0,9
AIDS hastası	0,7	0,1	0,4
Okul	30,6	34,1	32,4
Öğretmen	7,6	9,5	8,6
Hemşire/Ebe	1,2	1,5	1,3
Doktor	4,1	4,3	4,2
Sağlık kuruluşu	0,8	0,1	0,4
Görsel basın	69,8	52,8	61,1
Yazılı basın	18,4	24,4	21,5
İnternet	6,3	13,2	9,8
Radyo	1,1	1,3	1,2
Film	0,2	-	0,1
Kitap	4,9	2,9	3,9
Konferans/Seminer	2,7	0,9	1,8
Afiş/Broşür	1,4	0,6	1,0
Askerlik	-	9,1	*
Diğer	1,2	2,2	1,7
Total	724	755	1479

* Askerlik yalnızca erkekler için söz konusu olduğu için yüzdesi verilmemiştir.

Gençlerin HIV/AIDS’ten korunma yolları konusundaki bilgilerine ait kaynakları belirtmeleri istenmiştir. Gençler bilgi kaynağı olarak birden fazla seçenek işaretlemişlerdir. Bilgi kaynağına ilişkin yüzdeler toplam kişi sayısı üzerinden alınmıştır.

Genç kadınların yüzde 11,9’u kız arkadaşlarından ve yüzde 5,0’i annelerinden HIV/AIDS hakkında bilgi aldıklarını belirtmişlerdir. Genç erkeklerin de yüzde 40,7’si erkek arkadaşlarından, yüzde 6,9’u babalarından ve yüzde 5,9’u annelerinden HIV/AIDS hakkında bilgi almışlardır.

Görüşülen gençlerin her iki cinsiyette yaklaşık üçte biri HIV/AIDS’in bilgi kaynağı olarak “okul”u belirtmişlerdir. Okullardaki biyoloji dersleri içinde HIV/AIDS hakkında bilgi yok denilecek kadar az olmakla beraber okulun gençler açısından önemli bir bilgi kaynağı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, okul yanıtının içinde dolaylı olarak arkadaş da yer alıyor olabilir.

Gençlerin HIV/AIDS için en önemli bilgi kaynakları arasında görsel (yüzde 61,1) ve yazılı basın (yüzde 21,5) gelmektedir. Kadınlar görsel basını erkeklere göre daha fazla belirtirken; erkekler ise kadınlara göre yazılı basını daha fazla belirtmişlerdir.

Gençlerin HIV/AIDS hakkında bilgi kaynakları arasında sağlık personelinin çok az bir yeri bulunmaktadır. Bu grup içinde yüzde 4,2 ile doktor en fazla bilginin alındığı kaynak olarak belirtilmiştir. Diğer taraftan önemli bilgi kaynağı olarak düşünülen afiş/broşür, kitap ve konferans/seminerlerin yüzdesi, sırasıyla yüzde 1,0, yüzde 3,9 ve yüzde 1,8 şeklindedir.

Bölüm 8

Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma Konularında Görüşler

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'nda (TGCSÜSA) 15-24 yaş grubundaki gençlere, üreme sağlığı ile ilgili bilgileri konusunda bazı sorular yöneltildikten ve gebeliği önleyici yöntemler hakkındaki detaylı bilgileri sorulduktan sonra, evlilik ve çocuk sahibi olma konularında bazı görüşlerini öğrenmeye ilişkin sorular yöneltmiştir. Bu bölümde 15-24 yaş gençlerin kadın ve erkekler için ideal olarak gördükleri evlenme yaşı, evlenme kararının nasıl verilmesi gerektiği, sahip olmak istedikleri ideal çocuk sayısı ve bu çocukların cinsiyeti, sahip olmak istedikleri çocuk sayısı kararının nasıl alınması gerektiği, bir kadının ilk defa anne olması ve bir erkeğin ilk defa baba olması için ideal yaş, ve iki doğum arasında geçmesi gereken süre sorularına verdikleri yanıtlar incelenmektedir.

8.1. Kadın ve Erkekler için İdeal Evlenme Yaşı

Evlilik ve çocuk sahibi olmak konusundaki tutum sorularının ilk ikisi bir kadının ve erkeğin kaç yaşında evlenmesi gerektiği üzerine olmuştur. Bu sorulara alınan yanıtların tümü sayısal olmamıştır. Görüşülen kişilerin bir kısmı bu sorulara "Bilmiyorum" ya da sayısal olmayan "Diğer" yanıtları vermişlerdir. "Sizce bir kadın kaç yaşında evlenmelidir?" sorusuna görüşülen kişilerin yüzde 2,4'ü, "Sizce bir erkek kaç yaşında evlenmelidir?" sorusuna ise yüzde 3,3'ü sayısal olmayan yanıtlar vermişlerdir (Bilmiyor, Hazır hissettiğinde, Askerden dönünce, vb.).

Tablo 8.1'de gençlerin bazı sosyodemografik özelliklerine göre kadın ve erkekler için belirttikleri en uygun evlenme yaşları sunulmaktadır. Bu sorulara "Bilmiyor" veya sayısal olmayan "Diğer" yanıtlarını verenler tabloya dahil edilmemiştir.

Kadınlar için belirtilen ortalama ideal ilk evlenme yaşı 22,2, erkekler için ise 24,3'dür. Bu soruya verilen yanıtlar cinsiyete göre incelendiğinde 15-24 yaş grubundaki genç kadınlar arasında ideal evlenme yaşı kadınlar için 22,6, erkekler için ise 25,1'dir. 15-24 yaş grubu genç erkeklerin verdiği yanıtlar incelendiğinde de kadınlar için evlenme yaşının ortalamasının 21,7, erkekler için ise 23,6 olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulara göre kadınlar tarafından belirtilen ideal evlenme yaşları, erkeklerin belirttiklerine göre ortalama olarak kadınlar için yaklaşık 1 yaş erkekler için ise 1,5 yaş daha fazladır.

Gerek erkekler gerekse kadınlar arasında 20-24 yaş grubundakilerin belirttiği ideal evlenme yaşları 15-19 yaş grubuna göre daha yüksektir. Benzer şekilde, kentlerde yaşayan gençler kırsal bölgelerde yaşayan gençlere göre daha yüksek evlenme yaşları belirtmişlerdir. Öğrenim durumunun yüksekliği ve hanehalkının refah düzeyi ile ortalama ideal evlenme yaşı arasında da belirgin doğrusal bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Kadınlar için en düşük ortalama ideal evlenme yaşı hanehalkı refah düzeyi en düşük olan genç erkekler arasında (20,3) görülürken en yüksek ortalama hanehalkı refah düzeyi en yüksek olan kadınlar arasındadır (24,2). Benzer şekilde, erkekler için belirtilen en düşük ortalama evlenme yaşını yine hanehalkı refah düzeyi en düşük grupta olan genç erkekler arasında (21,7) görülürken en yüksek ortalama ise en üst hanehalkı refah düzeyi dilimindeki kadınlar arasında (26,6) gözlenmiştir.

Tablo 8.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın ve Erkekler için Belirttikleri En Uygun Evlenme Yaşı (Ortalama)¹

	Kadın için evlenme yaşı	Erkek için evlenme yaşı	Sayı
KADIN			
Yaş			
15-19	22,2	24,4	416
20-24	23,1	25,8	400
Yerleşim yeri			
Kent	23,0	25,6	550
Kır	21,9	24,1	267
Öğrenim durumu			
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	21,4	23,7	93
İlk. 1.kademe mezunu	21,9	24,5	209
İlk. 2.kademe mezunu	22,7	25,1	333
Lise mezunu ve üzeri	24,1	26,5	178
Hanehalkının refah düzeyi			
En düşük	21,3	23,4	137
Düşük	22,2	24,4	163
Orta	22,3	25,1	191
Yüksek	23,2	25,7	188
En yüksek	24,2	26,6	137
Kadın Toplam	22,6	25,1	816
ERKEK			
Yaş			
15-19	21,5	23,0	499
20-24	22,0	24,5	313
Yerleşim yeri			
Kent	22,1	24,1	545
Kır	20,8	22,5	268
Öğrenim durumu			
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	15
İlk. 1.kademe mezunu	20,5	22,7	125
İlk. 2.kademe mezunu	21,7	23,5	444
Lise mezunu ve üzeri	22,5	24,4	224
Hanehalkının refah düzeyi			
En düşük	20,3	21,7	154
Düşük	20,9	23,2	154
Orta	21,4	23,6	152
Yüksek	22,0	24,2	191
En yüksek	23,7	25,1	161
Erkek Toplam	21,7	23,6	813
TOPLAM	22,2	24,3	1629

¹ Sayısal olmayan yanıtlar dışarıda bırakıldıktan sonra alınan ortalamalar.

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle ortalamalar gösterilmemiştir.

8.2. Evlenme Şekli

"Bireyler evlenecekleri kişiyi nasıl seçmelidir, kendileri mi, aile büyükleri mi, yoksa aileleri ile beraber mi?" sorusuna alınan yanıtların dağılımı Tablo 8.2'de sunulmaktadır. 15-24 yaş gençlerin yüzde 66,8'i bu soruya "kendileri" olarak yanıt vermişlerdir. Erkekler arasında bu oran yüzde 75,5'e kadar çıkarken kadınlar arasında yüzde 58,2 olmuştur. "Aile büyükleri ile beraber" yanıtını verenlerin oranı kadınlar arasında yüzde 38,0 erkekler arasında ise yüzde 20,5'tir. "Aile büyükleri" karar versin yanıtının ise hem kadınlar hem de erkekler arasında oldukça düşük bir düzeyde olduğu gözlenmiştir (sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 3,6).

Tablo 8.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Tercih Ettikleri Evlenme Şekli (Yüzde Dağılımı)

	Kendileri	Aile büyükleri	Aile büyükleri ile beraber	Diğer	Toplam	Sayı
KADIN						
Yaş						
15-19	55,9	3,3	40,6	0,3	100,0	416
20-24	60,7	3,0	35,2	1,1	100,0	400
Yerleşim yeri						
Kent	57,8	2,5	39,2	0,5	100,0	550
Kır	59,1	4,4	35,5	1,0	100,0	267
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	61,1	13,2	23,9	1,8	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	48,0	4,1	46,1	1,7	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	62,3	0,9	36,8	-	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	61,1	0,9	38,0	-	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	58,0	7,6	32,4	2,0	100,0	137
Düşük	50,8	1,5	47,7	-	100,0	163
Orta	56,8	4,5	37,2	1,4	100,0	191
Yüksek	60,3	1,1	38,6	-	100,0	188
En yüksek	66,5	1,3	32,2	-	100,0	137
Kadın Toplam	58,2	3,1	38,0	0,7	100,0	816
ERKEK						
Yaş						
15-19	75,0	3,9	20,4	0,6	100,0	499
20-24	76,2	3,1	20,7	-	100,0	313
Yerleşim yeri						
Kent	75,4	3,8	20,4	0,4	100,0	545
Kır	75,7	3,2	20,8	0,3	100,0	268
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	73,9	3,6	22,5	-	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	72,7	5,6	21,0	0,7	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	81,4	0,0	18,6	0,0	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	74,8	1,1	23,6	0,5	100,0	154
Düşük	77,2	6,9	14,5	1,4	100,0	154
Orta	74,2	3,8	22,0	-	100,0	152
Yüksek	70,4	5,9	23,7	-	100,0	191
En yüksek	81,9	-	18,1	-	100,0	161
Erkek Toplam	75,5	3,6	20,5	0,4	100,0	813
TOPLAM	66,8	3,4	29,3	0,5	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

"Evlenilecek kişiyi çiftlerin kendileri belirlemeli" diyen erkekler arasında yerleşim yerine ve yaş grubuna göre belirgin bir farklılık gözlenmezken, bu yanıtın yüzdesinin öğrenim durumunun ve hanehalkı refah düzeyinin yükselmesi ile arttığı görülmüştür. Kadınlar arasında ise 20-24 yaş grubunda bu oran 15-19 yaş grubuna göre belirgin olarak daha yüksek iken yerleşim yerine, öğrenim durumuna ve hanehalkının refah düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

"Bireylerin evlenecekleri kişiye aile büyükleri karar versin" diyen kadınların oranının öğretim düzeyinin artmasıyla azaldığı gözlenirken erkekler arasında bu ilişki gözlenmemiştir.

“Evlenecek kişiye aile büyükleri ile beraber karar verilmeli” yanıtının yüzdesi erkekler arasında incelenen sosyodemografik özelliklere göre belirgin bir farklılaşma göstermezken; kadınlar arasında 20-24 yaş grubunda ve kentsel yerleşim biriminde daha yüksek olduğu olduğu dikkat çekmiştir.

8.3. Çocuk Sahibi Olmaya Karar Verme Şekli

Gerek erkeklerin gerekse kadınların büyük bir çoğunluğu bir ailenin sahip olacağı çocuk sayısına çiftlerin kendilerinin karar vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir (kadınlar arasında yüzde 93,1 erkekler arasında yüzde 90,5) (Tablo 8.3). Çocuk sayısına karar vermesi gereken kişinin kadın veya erkek olması gerektiğini söyleyenlerin yüzdesi kadınlar arasında yüzde 5'e (sırasıyla yüzde 3,7 ve 2,3) ulaşmazken erkeklerde “erkeklerin karar vermesi gerektiği” görüşü yüzde 6,4'tür. “Aile büyüklerinin karar vermesi gerekir” diyenlerin yüzdesi hem kadınların hem de erkeklerin yanıtları arasında oldukça düşük düzeylerde kalmıştır (kadınlarda yüzde 0,5 ve erkeklerde yüzde 0,8).

“Sahip olunması istenilen çocuk sayısına eşler birlikte karar verir” diyenlerin yüzdesi erkekler arasında değişik sosyodemografik özelliklere göre belirgin olarak farklılık göstermemektedir; ancak yaş grubu, öğrenim durumu ve hanehalkının refah düzeyinin artmasıyla küçük düzeyde artışlar da söz konusudur. Kadınlar arasında bu oranın kentlerde yaşayanlarda (yüzde 96,0) kırsal alanda yaşayan kadınlara (yüzde 87,3) göre daha yüksek olduğu görülmüş ve ayrıca kadınlar arasında öğrenim düzeyi ve hanehalkının refah düzeyi yükseldikçe bu oranın belirgin olarak yükseldiği gözlenmiştir.

8.4. İlk Anne ve Baba Olma Yaşı

2007 TGCSÜSA'da gençlere sorulan tutum sorularından bazıları kendi düşüncelerine göre bir kadının ilk anne olma yaşı ile bir erkeğin ilk baba olma yaşı idi. İdeal anne olma yaşını gruplara göre ayırdığımızda erkeklerin ve kadınların verdiği yanıtların dağılımı birbirlerine oldukça benzemektedir. Tablo 8.4'den görüldüğü gibi genç kadınlar arasında yüzde 83,1'lik bir oran ilk anne olma yaşının 20-29 arasında olması gerektiğini söylemiştir. Genç erkekler arasında ise bu yaş grubunu belirtenlerin oranı benzer şekilde 83,7 olmuştur. Öğrenim düzeyi düşük olan kadınlar arasında 15-19 ve 20-24 yaş grubunu ilk anne olma yaşı olarak belirtme yüzdeleri daha yüksek iken; öğrenim düzeyi yüksek olan kadınlarda 25-29 yaş grubunu ilk anne yaşı olarak belirtme daha yüksektir. Aynı eğilim genç erkekler arasında da görülmektedir. Hanehalkı refah düzeyine göre incelendiğinde de benzer bir eğilime rastlanmaktadır; refah düzeyi arttıkça 15-19 ve 20-24 yaş grubunu ifade edenlerin oranı azalmakta 25-29 yaş grubunu belirtenlerin oranı ise artmaktadır.

Tablo 8.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Ailenin Kaç Çocuk Sahibi Olacağına Kimin Karar Vermesi Gerektiği Konusundaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı)

	Kadın	Erkek	İkisi birlikte	Aile büyükleri	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN							
Yaş							
15-19	2,9	1,9	93,7	0,9	0,6	100,0	416
20-24	4,6	2,7	92,5	0,1	0,1	100,0	400
Yerleşim yeri							
Kent	2,3	1,6	96,0	0,1	0,1	100,0	550
Kır	6,7	3,7	87,3	1,4	1,0	100,0	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	12,9	8,5	73,1	3,9	1,7	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	3,8	3,2	92,6	0,3	-	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	2,6	0,9	96,3	-	0,2	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	1,1	0,4	98,2	-	0,3	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	4,3	5,6	85,9	3,1	1,1	100,0	137
Düşük	4,0	3,3	92,4	-	0,3	100,0	163
Orta	5,2	1,9	92,9	-	-	100,0	191
Yüksek	2,6	0,5	96,7	-	0,1	100,0	188
En yüksek	2,4	0,6	96,7	-	0,4	100,0	137
Kadın Toplam	3,7	2,3	93,1	0,5	0,4	100,0	816
ERKEK							
Yaş							
15-19	2,0	7,0	89,2	1,4	0,5	100,0	499
20-24	1,9	5,5	92,6	-	-	100,0	313
Yerleşim yeri							
Kent	2,3	6,4	90,3	1,0	0,1	100,0	545
Kır	1,3	6,4	91,1	0,6	0,7	100,0	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	1,7	8,0	89,7	0,6	-	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	1,3	6,5	90,4	1,4	0,4	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	2,1	5,9	91,8	-	0,2	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	1,0	8,1	89,3	1,1	0,5	100,0	154
Düşük	1,8	6,2	89,3	2,7	-	100,0	154
Orta	2,1	6,2	90,3	0,7	0,7	100,0	152
Yüksek	2,3	6,7	91,0	-	-	100,0	191
En yüksek	2,4	4,8	92,5	-	0,3	100,0	161
Erkek Toplam	1,9	6,4	90,5	0,8	0,3	100,0	813
TOPLAM	2,8	4,3	91,8	0,7	0,3	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 8.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Kadının İlk Defa Anne Olmasını Uygun Buldukları Yaş (Yüzde Dağılımı)

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	Sayısal olmayan yanıtlar	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN									
Yaş									
15-19	3,8	42,1	39,8	5,0	0,2	6,6	2,4	100,0	416
20-24	1,2	43,0	41,3	5,5	0,7	5,9	2,5	100,0	399
Yerleşim yeri									
Kent	1,6	39,3	44,1	6,5	0,5	6,3	1,7	100,0	549
Kır	4,4	49,3	33,3	2,6	0,2	6,1	4,0	100,0	267
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	10,8	48,9	19,9	2,0	2,1	6,4	9,9	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	2,5	57,8	29,1	2,3	-	6,6	1,8	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	1,6	40,8	43,5	6,2	0,2	5,8	1,9	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	-	24,1	59,6	8,9	0,4	6,6	0,3	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	6,9	53,4	23,3	3,2	-	6,4	6,8	100,0	137
Düşük	2,5	43,4	37,7	4,2	2,1	7,0	3,1	100,0	163
Orta	3,1	48,0	40,0	1,5	-	5,8	1,7	100,0	191
Yüksek	0,6	42,0	42,4	7,5	-	6,3	1,2	100,0	188
En yüksek	-	23,9	59,6	10,8	-	5,7	-	100,0	136
Kadın Toplam	2,5	42,6	40,5	5,3	0,4	6,2	2,4	100,0	816
ERKEK									
Yaş									
15-19	6,0	48,0	34,9	3,5	0,3	3,4	3,9	100,0	499
20-24	3,9	37,7	47,4	6,8	-	2,9	1,3	100,0	313
Yerleşim yeri									
Kent	4,5	41,6	43,1	6,1	0,3	2,5	2,0	100,0	545
Kır	6,6	49,1	32,8	2,1	-	4,6	4,8	100,0	268
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	13,1	44,7	27,9	3,9	-	2,9	7,6	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	5,2	46,4	38,1	4,9	0,1	2,8	2,5	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	1,1	37,2	51,4	5,3	0,5	4,5	-	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	8,9	57,1	20,9	1,7	-	4,6	6,7	100,0	154
Düşük	5,2	56,8	30,4	1,6	0,7	0,7	4,5	100,0	154
Orta	6,3	45,0	41,8	0,3	-	4,8	1,8	100,0	152
Yüksek	5,1	37,3	48,7	3,1	-	4,3	1,6	100,0	191
En yüksek	0,7	26,4	53,8	17,0	0,3	1,5	0,3	100,0	161
Erkek Toplam	5,2	44,0	39,7	4,8	0,2	3,2	2,9	100,0	813
TOPLAM	3,9	43,3	40,1	5,0	0,3	4,7	2,7	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 8.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Bir Erkeğin İlk Defa Baba Olmasını Uygun Buldukları Yaş (Yüzde Dağılımı)

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	Sayısal olmayan yanıtlar	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN									
Yaş									
15-19	0,6	22,6	50,4	15,7	1,3	4,7	4,6	100,0	416
20-24	-	16,3	48,4	24,6	2,7	4,5	3,5	100,0	400
Yerleşim yeri									
Kent	0,1	15,1	51,3	22,4	2,6	5,1	3,4	100,0	550
Kır	0,7	28,7	45,5	15,3	0,6	3,7	5,6	100,0	267
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	2,7	36,3	36,0	6,3	2,1	4,2	12,3	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	-	28,3	49,2	13,1	0,7	3,6	5,1	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	-	16,7	51,1	22,4	2,0	4,7	3,2	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	-	6,1	53,4	30,9	3,3	6,0	0,3	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	1,8	35,8	38,2	11,6	-	3,5	9,0	100,0	137
Düşük	-	22,7	49,5	16,6	2,9	4,3	4,0	100,0	163
Orta	-	17,1	56,1	16,7	1,5	4,4	4,3	100,0	191
Yüksek	-	16,1	49,6	23,3	2,0	6,3	2,8	100,0	188
En yüksek	-	7,6	51,0	33,1	3,3	4,3	0,8	100,0	137
Kadın Toplam	0,3	19,5	49,4	20,1	1,9	4,6	4,1	100,0	816
ERKEK									
Yaş									
15-19	2,0	35,4	47,0	9,8	1,1	2,9	1,9	100,0	499
20-24	0,8	20,1	55,2	20,9	-	2,8	0,2	100,0	313
Yerleşim yeri									
Kent	1,1	25,5	55,5	14,8	0,5	2,0	0,7	100,0	545
Kır	2,5	37,7	39,2	12,6	1,0	4,6	2,5	100,0	268
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	3,2	36,4	48,1	7,7		2,9	1,7	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	1,5	31,7	48,5	13,9	0,6	2,4	1,5	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	0,8	19,6	55,7	18,8	1,2	4,0	-	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	2,9	53,8	24,1	8,1	1,7	5,9	3,5	100,0	154
Düşük	2,6	32,8	50,5	10,9	0,7	0,7	1,9	100,0	154
Orta	1,1	24,1	62,9	9,7	0,4	1,9	-	100,0	152
Yüksek	1,3	26,8	50,1	17,1	0,5	4,1	0,2	100,0	191
En yüksek	-	11,4	62,8	23,4	-	1,5	0,9	100,0	161
Erkek Toplam	1,5	29,5	50,1	14,1	0,6	2,8	1,2	100,0	813
TOPLAM	0,9	24,5	49,8	17,1	1,3	3,7	2,7	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

İlk defa baba olma yaşı gruplara ayrıldıktan sonra gençlerin verdiği yanıtlar incelendiğinde (Tablo 8.5) hem kadınların hem de erkeklerin neredeyse yarısının 25-29 yaş grubunu ideal baba olma yaşı olarak ifade ettikleri gözlenmektedir (sırasıyla yüzde 49,4 ve yüzde 50,1). İlk baba olma yaşı olarak 20-24 yaş grubunu belirtenlerin oranı hem erkekler hem kadınlar arasında öğrenim durumunun ve hanehalkı refah düzeyinin artmasıyla düşmektedir. Diğer taraftan ise öğrenim durumunun artması ve hanehalkı refah düzeyinin yükselmesi ile ilk baba yaşı 25-29 ve 30-34 yaş gruplarına kaymaktadır.

Kırsal alanda yaşayan kadınlar ve erkeklerin daha yüksek bir yüzdesi ilk baba olma yaşı olarak 20-24 yaş grubunu ifade ederken; özellikle erkeklerde olmak üzere kentsel alanda yaşayanlar arasında daha fazla 25-29 yaş grubu söylenmektedir.

Tablo 8.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadın ve Erkekler için Belirttikleri İlk Anne ve Baba Olma Yaşı (Ortalama)¹

	İlk anne olma yaşı	İlk baba olma yaşı	Sayı
KADIN			
Yaş			
15-19	24,2	26,2	377
20-24	24,4	27,2	368
Yerleşim yeri			
Kent	24,7	27,3	503
Kır	23,4	25,5	242
Öğrenim durumu			
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	22,5	24,5	78
İlk. 1.kademe mezunu	23,3	25,7	191
İlk. 2.kademe mezunu	24,6	27,1	306
Lise mezunu ve üzeri	25,8	28,1	167
Hanehalkının refah düzeyi			
En düşük	22,9	24,8	120
Düşük	24,2	26,4	149
Orta	23,9	26,6	175
Yüksek	24,6	27,2	171
En yüksek	25,9	28,4	130
Kadın Toplam	24,3	26,7	745
ERKEK			
Yaş			
15-19	23,7	25,3	476
20-24	24,5	26,6	304
Yerleşim yeri			
Kent	24,4	26,1	531
Kır	23,3	25,1	249
Öğrenim durumu			
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	14
İlk. 1.kademe mezunu	23,1	25,0	120
İlk. 2.kademe mezunu	23,9	25,6	427
Lise mezunu ve üzeri	24,9	26,8	215
Hanehalkının refah düzeyi			
En düşük	22,6	24,1	140
Düşük	23,2	25,0	150
Orta	23,7	25,8	149
Yüksek	24,3	26,3	183
En yüksek	26,0	27,4	157
Erkek Toplam	24,0	25,8	780
TOPLAM	24,2	26,2	1524.6

¹ Sayısal olmayan yanıtlar dışarıda bırakıldıktan sonra alınan ortalamalar.

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle ortalamalar gösterilmemiştir.

İlk anne ve ilk baba olma yaşı ile ilgili her iki soruya da erkekler ve kadınlar tarafından yüzde 6-8 arası değişen sayısal olmayan yanıtlar verilmiştir. Bu sayısal olmayan yanıtlar göz ardı edilerek hesaplanan ideal ilk anne ve ilk baba olma yaşlarının ortalamaları Tablo 8.6'da sunulmaktadır.

İlk anne olma yaşı için erkeklerin ve kadınların beyan ettikleri yaşların ortalaması birbirine oldukça yakınken (sırasıyla 24,3 ve 24,0 yaş) ilk baba olma yaşı için kadınların idealindeki ortalama yaş (26,7) ise erkeklerin idealinden (25,8 yaş) neredeyse 1 yaş daha yüksektir. Kentsel alanda yaşayan kadınlar arasında ilk defa anne ve baba olma yaşları daha

yüksek ortalamalara sahipken, yaşın, öğrenim durumunun ve hanehalkının refah düzeyinin artmasıyla ortalama ilk anne ve ilk baba olma yaşının arttığı gözlenmektedir.

8.5. İstenilen Çocuk Sayısı ve Cinsiyeti

Çocuk sahibi olma ile ilgili olarak gençlere yöneltilen bir başka soru ise hayatları boyunca kaç çocuk sahibi olmayı istedikleri idi. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 8.7'de sunulmaktadır. Hem kadınlar hem erkekler arasında en fazla tercih edilen çocuk sayısı 2'dir (sırasıyla yüzde 61,6 ve yüzde 58,0). Erkekler arasında 3 ve 4 çocuk tercih edenlerin oranı kadınlara göre daha yüksektir. Daha önceki göstergelerdeki eğilimlerle tutarlı bir şekilde, gerek erkekler gerekse kadınlar için kırsal alanda yaşayan, öğrenim durumu ve hanehalkının refah düzeyi daha düşük olanlar arasında istenilen çocuk sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

İdeal çocuk sayısı sorusunu takiben gençlere bu çocuklardan kaçının kız kaçının erkek olmasını istedikleri sorulmuştur. Cinsiyet belirtmek istemeyenlerin yanıtları "farketmez" kategorisine yerleştirilmiştir. Diğer yandan belirli bir cinsiyet için en az sayı tercihi belirten ama diğer çocuk veya çocukların cinsiyeti için "farketmez" diyenlerin de yanıtlarının ayrıştırılması sağlanmıştır.

İstenilen çocuk sayısının 2 civarında yoğunlaşmasının bir sonucu olarak kız ve erkek çocuk tercihlerinde de 1 çocuk en fazla ifade edilen yanıt olmuştur (kız çocuk için kadınlarda yüzde 64,0, erkeklerde yüzde 62,7 ve erkek çocuk için kadınlarda yüzde 64,8 erkeklerde yüzde 50,1) (tablosu verilmemiştir).

Erkekler arasında erkek çocuk sayısı tercihinin biraz daha fazla olduğu gözlenmektedir (2 veya daha fazla erkek çocuk isteyenlerin oranı kadınlar arasında yüzde 16,1 iken erkekler arasında yüzde 32,3'dür) (tablosu verilmemiştir). Sayısal olmayan yanıtlar ise genel olarak oldukça düşükdür. Bu yanıtlar dışarıda bırakıldıktan sonra alınan ortalamalar Tablo 8.8'de görülmektedir. İstenilen toplam çocuk sayısı ortalaması kadınlar arasında 2,3 erkekler arasında 2,5'dir. Kız ve erkek çocuk sayısı tercihleri arasında ortalamalar birbirine oldukça yakındır. "Cinsiyeti farketmez" olarak ifade edilen çocuk sayıları ortalaması da aynıdır. İstenilen çocuk sayıları ortalamalarının kadınlarda kırsal alanda daha yüksek olduğu, öğrenim durumunun ve hanehalkı refah düzeyinin artmasıyla düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Diğer yandan, erkekler arasında bu ortalamalar arasındaki farklılaşma daha az belirgindir.

Tablo 8.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İstedikleri Çocuk Sayısı (Yüzde Dağılımı)

	0	1	2	3	4+	Sayısal olmayan/ Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	1,6	7,1	66,2	14,8	9,3	1,0	100,0	416
20-24	1,9	7,2	56,8	23,7	8,6	1,7	100,0	400
Yerleşim yeri								
Kent	1,9	8,4	64,3	17,0	7,0	1,5	100,0	550
Kır	1,4	4,5	56,1	23,7	13,1	1,1	100,0	267
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	1,9	2,8	42,6	27,2	25,0	0,6	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	1,8	5,6	56,5	22,6	11,4	2,1	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	2,2	7,2	68,3	16,1	5,3	0,9	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	0,7	11,3	65,1	16,4	4,7	1,9	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	3,0	5,8	52,4	17,0	19,8	2,1	100,0	137
Düşük	0,1	3,6	69,7	17,5	9,1	-	100,0	163
Orta	2,5	7,6	62,1	18,2	7,8	1,7	100,0	191
Yüksek	1,0	8,8	55,1	26,9	5,7	2,6	100,0	188
En yüksek	2,3	9,8	69,5	14,1	4,2	-	100,0	137
Kadın Toplam	1,7	7,2	61,6	19,2	9,0	1,4	100,0	816
ERKEK								
Yaş								
15-19	2,0	2,7	55,5	26,5	12,6	0,8	100,0	499
20-24	0,7	3,3	62,1	22,6	10,9	0,3	100,0	313
Yerleşim yeri								
Kent	1,1	3,2	58,9	25,5	10,9	0,4	100,0	545
Kır	2,2	2,2	56,3	23,9	14,1	1,1	100,0	268
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	2,8	2,1	41,7	28,5	24,1	0,8	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	0,7	3,1	59,1	25,5	10,6	0,9	100,0	444
Lise mezunu ve üzeri	2,4	2,5	64,8	22,6	7,8	-	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	1,7	0,7	48,1	28,3	19,2	2,0	100,0	154
Düşük	1,6	1,7	53,9	27,1	15,2	0,6	100,0	154
Orta		1,6	56,4	32,8	9,2	-	100,0	152
Yüksek	1,6	1,3	64,0	22,3	10,3	0,5	100,0	191
En yüksek	2,4	9,3	66,0	15,6	6,7	-	100,0	161
Erkek Toplam	1,5	2,9	58,0	25,0	12,0	0,6	100,0	813
TOPLAM	1,6	5,0	59,8	22,1	10,5	1,0	100,0	1629

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 8.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre İstedikleri Ortalama Çocuk Sayısı¹

	İstenilen toplam çocuk sayısı	İstenilen kız çocuk sayısı	İstenilen erkek çocuk sayısı	Cinsiyeti farketmez denen çocuk sayısı
KADIN				
Yaş				
15-19	2,2	1,0	1,0	0,2
20-24	2,3	1,0	1,0	0,3
Yerleşim yeri				
Kent	2,2	1,0	1,0	0,2
Kır	2,5	1,1	1,1	0,3
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	2,8	1,3	1,3	0,2
İlk. 1.kademe mezunu	2,4	1,0	1,1	0,3
İlk. 2.kademe mezunu	2,2	1,0	0,9	0,2
Lise mezunu ve üzeri	2,1	0,9	0,9	0,3
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	2,5	1,1	1,1	0,3
Düşük	2,3	1,1	1,1	0,2
Orta	2,2	1,0	1,0	0,2
Yüksek	2,3	1,0	1,0	0,3
En yüksek	2,1	0,9	0,9	0,3
Kadın Toplam	2,3	1,0	1,0	0,3
ERKEK				
Yaş				
15-19	2,5	0,9	1,3	0,4
20-24	2,5	0,9	1,2	0,5
Yerleşim yeri				
Kent	2,5	0,8	1,2	0,4
Kır	2,5	0,9	1,3	0,4
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)
İlk. 1.kademe mezunu	2,9	0,9	1,3	0,6
İlk. 2.kademe mezunu	2,5	0,9	1,2	0,4
Lise mezunu ve üzeri	2,4	0,8	1,3	0,2
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	2,7	0,9	1,4	0,4
Düşük	2,6	0,9	1,2	0,5
Orta	2,6	0,8	1,2	0,6
Yüksek	2,5	0,9	1,3	0,3
En yüksek	2,2	0,8	1,1	0,3
Erkek Toplam	2,5	0,9	1,2	0,4
TOPLAM	2,4	0,9	1,1	0,3

¹ Sayısal olmayan yanıtlar dışarıda bırakıldıktan sonra alınan ortalamalar.

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle ortalamalar gösterilmemiştir.

Bölüm 9

Üreme Hakları ve Cinsel Haklar ile Davranışlar Konularında Bazı Görüşler

Üreme sağlığını en üst düzeyde tutabilmek için üreme sağlığı bilgisine ve nitelik ve nicelik yönünden yeterli üreme sağlığı hizmetlerine ulaşılabilmesi gerekmektedir. Bu durum ise kişisel hakları temel alan üreme hakları ve cinsel haklar kavramını gündeme getirmektedir. Gençlik dönemi, üreme sağlığı bilgisinin en fazla gereksinim duyulduğu dönemlerden biridir. Cinsellikle tanışma süreci de gençlere yönelik özel cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine gerekli kılmaktadır. Üreme hakları ve cinsel haklar kapsamında yer alan bilgilendirme, danışmanlık, hizmet sunumunun yanı sıra gizlilik, mahremiyet ya da ayrımcılık yapılmaması gibi pek çok hassas konu da gündeme gelmektedir (IPPF, 2000). Gençlerin önemli üreme sağlığı sorunları arasında üreme hakları ve cinsel haklara erişim zorlukları da yer almaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada gençlerin üreme hakları ve cinsel haklar konusundaki görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır.

9.1. Kendin Olma Hakkı

Kendin olma hakkı: kendi kararını vermede, kendini ifade etmede, cinsellikten zevk almada, güvenli olmada, evlenmeyi ya da evlenmemeyi seçmede ve aile planlamasında özgür olma haklarını içermektedir (IPPF, 2007).

Tablo 9.1’de genç kadınların ve genç erkeklerin cinsellik ile ilgili bazı hakları konusundaki görüşleri sunulmuştur. Gençlerin karar verebilme hakkı olarak “cinselliklerini yaşamaya kendileri karar verirler”, kendini ifade edebilme hakkı olarak “kendi aralarında cinsel konuları konuşabilirler” ve kendini koruma anlamında “erkek/kız arkadaşlarının cinsel isteklerine hayır diyebilmeli” şeklinde ifade edilmiş ve gençlerin bu ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Tabloda “katılıyorum” diyen cevaplayıcıların yüzdesi verilmiştir.

Gençlerin yüzde 72,7’si “genç kadınların cinselliklerini yaşamalarına kendilerinin karar vereceklerini” belirtmiştir (kadınlarda yüzde 75,2 ve erkeklerde yüzde 70,2). Yaklaşık her dört gençten üçü bu görüşe katıldığını belirtmektedir. 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayan kadınlarda bu ifadelere katılma yüzdesi artmaktadır. Ancak kadınların öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri ile bu yaklaşıma katılma durumu arasında bir ilişki kurulamamıştır. Erkekler, kadınların böyle bir hakkı olduğuna kadınlardan daha az katılmaktadır. Erkeklerde katılma kararına ilişkin yüzdelerde yaş, yerleşim yeri, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyine göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

Gençlerin yüzde 78,6’sı “genç erkeklerin cinselliklerini yaşamasına kendilerinin karar vereceklerini” belirtirken, kadınların yüzde 70,4’ü ve erkeklerin yüzde 86,9’u bu önermeye katılmışlardır. 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayan kadınlarda bu ifadelere katılma yüzdesi artmaktadır. Ancak kadınların öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri ile bu yaklaşıma katılma durumu arasında bir ilişki gözlenmemektedir. Benzer şekilde erkeklerin yaş, yerleşim yeri, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyi ile bu yaklaşıma katılma durumu arasında bir ilişki gözlenmemektedir. Erkekler, erkeklerin karar verme hakkına kadınlara göre daha fazla katılmaktadırlar.

Gençlerin yüzde 91,7'si "genç kadınların kendi aralarında cinsel konuları konuşmalarına" katılırken, kadınların yüzde 90,9'u ve erkeklerin yüzde 92,6'sı bu hakka katılmaktadır. Hem kadın hem de erkeklerde yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde yaşama ile bu önermeyi kabul etme yüzdesi yükselmektedir.

Gençlerin yüzde 89,3'ü "genç erkeklerin kendi aralarında cinsel konuları konuşmalarına" katılırken, kadınların yüzde 85,8'i ve erkeklerin yüzde 92,8'i bu önermeye katılmaktadırlar. Kadınlarda bu önermeye katılma ile yaş, yerleşim yeri, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri arasında ilişki bulunamamıştır. Oysa erkeklerde yaş büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe bu önermeye katılma artmaktadır.

Tablo 9.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genç Kadınlar ve Genç Erkeklerin Üreme Haklarına Bakışları (Yüzde)

	Genç kadınlar			Genç erkekler			Sayı
	Cinselliklerini yaşamaya kendileri karar vermeli	Kendi aralarında cinsel konuları rahatlıkla konuşabil-meli	Erkek arkadaş-larının cinsel isteklerine hayır diyebil-meli	Cinselliklerini yaşamaya kendileri karar vermeli	Kendi aralarında cinsel konuları rahatlıkla konuşabil-meli	Kız arkadaş-larının cinsel isteklerine hayır diyebil-meli	
KADIN							
Yaş							
15-19	72,0	89,8	89,7	66,1	85,5	80,5	416
20-24	78,6	91,9	91,1	74,8	86,0	81,7	400
Yerleşim yeri							
Kent	77,3	91,2	94,4	72,7	85,8	84,8	550
Kır	71,1	90,0	82,1	65,7	85,8	73,4	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	65,4	91,2	73,6	66,5	80,1	66,5	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	81,3	92,0	86,0	75,4	84,9	76,5	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	73,8	89,5	94,5	68,4	85,1	82,2	333
Lise mezunu ve üzeri	76,1	91,7	96,4	69,9	90,6	91,7	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	67,2	88,6	77,1	63,8	84,1	71,6	137
Düşük	73,0	91,6	87,1	68,6	87,7	73,4	163
Orta	76,7	94,6	92,6	68,2	86,6	84,5	191
Yüksek	81,0	88,9	95,3	74,9	80,7	83,7	188
En yüksek	76,0	89,6	97,7	76,0	90,9	91,3	137
Kadın Toplam	75,2	90,9	90,4	70,4	85,8	81,1	816
ERKEK							
Yaş							
15-19	70,1	90,4	80,1	86,4	90,5	75,6	498
20-24	70,4	96,0	83,1	87,7	96,5	76,4	313
Yerleşim yeri							
Kent	69,6	93,2	82,9	85,7	95,3	77,8	544
Kır	71,4	91,3	77,9	89,5	87,7	72,2	268
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	61,4	84,8	68,7	85,6	85,5	55,8	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	71,5	92,0	80,0	86,6	92,5	77,9	443
Lise mezunu ve üzeri	71,4	97,9	90,8	88,1	97,3	83,2	224
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	65,0	91,8	71,1	87,4	88,8	64,2	154
Düşük	79,4	91,6	85,8	91,7	90,6	80,8	153
Orta	66,4	92,9	82,9	83,1	94,2	79,8	152
Yüksek	63,2	90,6	76,3	81,3	92,2	70,1	191
En yüksek	78,3	96,3	90,8	92,2	98,1	85,9	161
Erkek Toplam	70,2	92,6	81,2	86,9	92,8	75,9	812
TOPLAM	72,7	91,7	85,8	78,6	89,3	78,5	1628

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdelere gösterilmemiştir.

Gençlerin yüzde 85,8'i "genç kadınların erkek arkadaşlarının isteklerine hayır diyebilme" hakkına katılmaktadırlar. Bu oran kadınlarda yüzde 90,4 ve erkeklerde yüzde 81,2'dir. Yine yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde yaşayan gençlerde katılma oranları yükselmektedir.

Gençlerin yüzde 78,5'i "genç erkeklerin kız arkadaşlarının isteklerine hayır diyebilme" hakkına katılmaktadırlar. Kadınlarda bu hak önermesine katılma oranı yüzde 81,1 ve erkeklerde yüzde 75,9'dur. Kadın ve erkeklerde kentsel kesimde yaşama ile öğrenim durumu yükseldikçe, bu hak önermesine katılma oranları da artmaktadır

Tablo 9.2. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Cinsel İlişki Yaşayan Arkadaşa Sahip Olma Durumları ve Cinsel İlişki Yaşayan Arkadaşın Cinsiyeti (Yüzde Dağılımı)

	Cinsel ilişki yaşayan arkadaşı olan					Cinsel ilişki yaşayan arkadaş cinsiyeti				
	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı	Kız arkadaş	Erkek arkadaş	Her ikisi	Toplam	Sayı
KADIN										
Yaş										
15-19	33,7	63,9	2,4	100,0	416	61,6	6,2	32,2	100,0	140
20-24	35,5	62,4	2,1	100,0	400	49,9	7,8	42,3	100,0	142
Yerleşim yeri										
Kent	39,0	58,4	2,6	100,0	550	52,5	7,7	39,9	100,0	215
Kır	25,7	72,9	1,4	100,0	267	65,9	4,9	29,2	100,0	69
Kadın Toplam	34,5	63,2	2,3	100,0	816	55,7	7,0	37,3	100,0	282
ERKEK										
Yaş										
15-19	40,6	56,0	3,4	100,0	496	5,8	49,6	44,6	100,0	201
20-24	67,5	29,0	3,5	100,0	313	3,6	36,6	59,8	100,0	211
Yerleşim yeri										
Kent	57,7	38,6	3,7	100,0	544	3,9	40,7	55,4	100,0	314
Kır	37,3	59,8	2,9	100,0	265	7,1	50,1	42,8	100,0	99
Erkek Toplam	51,1	45,5	3,4	100,0	809	4,7	43,0	52,4	100,0	413
TOPLAM	42,8	54,4	2,8	100,0	1625	25,4	28,4	46,3	100,0	696

Gençlerin doğrudan cinsel ilişki deneyimini sorarak gerçekçi bir bilgi alınamayacağı düşünülerek cinsel ilişki deneyimi olan arkadaşlarının olup olmadığı sorularak bir fikir elde edilmek istenmiştir. Burada benzer gruplarda görüşülen gençlerin cinsel ilişki deneyimi olan arkadaş olarak aynı gençleri söyleme olasılıkları yüksektir. Ayrıca, gençlerin "cinsel ilişki"den ne anladıkları da değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum göz önüne alınarak yorum yapılmalıdır. Tablo 9.2'de görüldüğü gibi gençlerin yüzde 42,8'i cinsel ilişki deneyimi yaşayan bir arkadaşı olduğunu belirtmektedir; bu yüzde kadınlarda yüzde 34,5 iken erkeklerde yüzde 51,1'dir.

Her iki yaş grubundaki kadınlar benzer yüzdelerde cinsel ilişki deneyimi olan arkadaşlarının olduğunu belirtmişlerdir; ancak 15-19 yaş grubunda daha çok kız arkadaşları olduğunu söylerken 20-24 yaş grubunda her iki cinsiyetten de arkadaşlarının olduğunu belirme yüzdesi artmıştır. Kentsel kesimde cinsel ilişki deneyimi olan arkadaşına sahip olma kadınlar arasında daha yüksektir.

Erkeklerde cinsel ilişki deneyimi olan arkadaş yüzdelerinin kadınların yanıtlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerde cinsel ilişki deneyimi olan erkek veya kız arkadaşı olmayanların oranı 15-19 yaş grubunda yüzde 56,0 iken, 20-24 yaş grubunda yüzde 29,0'a düşmektedir. Kırsal kesimde yaşayan erkeklerde cinsel ilişki deneyimi olan arkadaş oranları kentsel kesimde yaşayan gençlere göre çok daha yüksektir. Erkeklerde de cinsel ilişki deneyimi olan arkadaşlar, hem erkek hem de kadın olarak belirtilmiştir.

Tablo 9.3. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Erkeklerin İlk Cinsel İlişki Deneyim Yaşı Hakkındaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı ve Ortanca)

	17 ve altı	18-24	25 ve üstü	Diğer	Bilmiyor	Yüzde	Sayı*	Ortanca	En düşük	En yüksek	Sayı
KADIN											
Yaş											
15-19	5,0	54,9	9,3	19,8	11,1	100,0	416	20	15	30	288
20-24	7,1	58,3	10,3	16,9	7,3	100,0	400	20	13	31	303
Yerleşim yeri											
Kent	6,5	57,7	8,9	19,0	7,9	100,0	550	20	13	30	402
Kır	5,1	54,2	11,7	17,0	11,9	100,0	267	20	14	31	189
Kadın Toplam	6,0	56,6	9,8	18,4	9,2	100,0	816	20	13	31	591
ERKEK											
Yaş											
15-19	19,9	59,6	4,8	12,8	2,9	100,0	496	18	13	30	418
20-24	16,6	67,4	5,3	9,6	1,1	100,0	313	18	14	29	280
Yerleşim yeri											
Kent	18,1	64,9	5,3	9,0	2,7	100,0	544	18	13	30	480
Kır	19,7	57,9	4,4	16,9	1,1	100,0	265	18	14	29	217
Erkek Toplam	18,6	62,6	5,0	11,6	2,2	100,0	809	18	13	30	698
TOPLAM	12,3	59,6	7,4	15,0	5,7	100,0	1625	19	13	31	1289

* Yüzde dağılım istatistikleri için verilen gözlem sayısıdır.

Cinsel ilişki deneyimi yaşama kararı temel üreme hakları ve cinsel haklardan birisidir. Araştırma sırasında, gençlerden ilk cinsel ilişki deneyimi için uygun buldukları yaşları belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 9.3'te gençlerin erkekler için ilk cinsel ilişki yaşına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Kadınların görüşlerine göre erkeklerin ortanca ilk cinsel ilişki yaşı "20", erkeklerin görüşlerine göre "18" ve toplamda "19" olarak bulunmaktadır. Gençler, erkekler için ilk cinsel ilişki yaşını "13", en büyük cinsel ilişki yaşını "31" olarak belirtmişlerdir. Kadınların yüzde 56,6'sı ve erkeklerin yüzde 62,6'sı erkeklerin ilk cinsel ilişki yaşı için 18-24 yaşları arasını işaret etmiştir. Erkeklerin yüzde 18,6'sı ilk cinsel ilişki yaşı için 17 yaş ve altını belirtmişlerdir. Kadınlarda 17 yaş ve altını söyleme oranı yüzde 6,0'dır.

Tablo 9.4'te gençlerin kadınlar için ilk cinsel ilişki yaşı için önerileri yer almaktadır. Kadınların görüşlerine göre kadınların ortanca ilk cinsel ilişki yaşı "20", erkeklerin görüşlerine göre "19" ve toplamda "20" olarak bulunmaktadır. Gençler, kadınlar için ilk cinsel ilişki yaşı "13" ve en büyük ilk cinsel ilişki yaşı "30" olarak belirtmişlerdir. Kadınlar, kadınlarda ilk cinsel ilişki yaşı için erkeklere göre daha fazla "diğer" seçeneğine yoğunlaşmışlardır (sırasıyla yüzde 34,2 ve yüzde 21,0). "Diğer" seçeneği genel olarak "evlenince" yanıtını içermektedir. Erkeklerin yüzde 61,2'si kadınların 18-24 yaş arasında ve yüzde 8,8'i ise 17 yaş ve altında ilk cinsel ilişkiyi yaşamasını onaylamaktadır.

Tablo 9.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kadınların İlk Cinsel İlişki Deneyim Yaşı Hakkındaki Görüşleri (Yüzde Dağılımı ve Ortanca)

	17 ve altı	18-24	25 ve üstü	Diğer	Bilmiyor	Yüzde	Sayı*	Ortanca	En düşük	En yüksek	Sayı
KADIN											
Yaş											
15-19	1,2	51,8	5,7	34,3	7,1	100,0	416	20	15	30	244
20-24	3,0	50,1	8,7	34,1	4,0	100,0	400	20	15	30	247
Yerleşim yeri											
Kent	2,2	48,3	8,6	36,4	4,5	100,0	550	20	15	30	325
Kır	1,9	56,5	4,3	29,6	7,7	100,0	267	20	15	30	167
Kadın Toplam	2,1	51,0	7,2	34,2	5,6	100,0	816	20	15	30	492
ERKEK											
Yaş											
15-19	9,4	58,9	4,4	22,5	4,8	100,0	496	19	13	30	360
20-24	7,8	64,7	7,0	18,6	1,9	100,0	313	20	14	30	249
Yerleşim yeri											
Kent	7,9	63,2	6,4	18,4	4,1	100,0	544	19	13	30	422
Kır	10,5	57,0	3,3	26,2	3,0	100,0	265	19	14	29	188
Erkek Toplam	8,8	61,2	5,4	21,0	3,7	100,0	809	19	13	30	609
TOPLAM	5,4	56,1	6,3	27,6	4,6	100,0	1625	20	13	30	1101

* Dağılım istatistikleri için verilen gözlem sayısıdır.

Tablo 9.5'te gençlerin evlilik öncesi cinsel ilişki konusundaki görüşleri sunulmaktadır. Gençlerin yüzde 83,9'u kadınlar için evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylamazken, erkekler için bu oran yüzde 56,8'dir. Kadınlara yönelik kısıtlayıcı tutumun gençler arasında daha yoğun olduğu görülmektedir. Kadınların yüzde 86,4'ü ve erkeklerin yüzde 81,5'i kadınların evlilik öncesi cinsellik yaşamalarını onaylamamaktadırlar. Oysa erkekler için farklı yüzdeler ifade edilmektedir; kadınların yüzde 66,1'i ve erkeklerin yüzde 47,4'ü erkeklerin evlilik öncesi cinsellik deneyimi yaşamalarını onayladıklarını belirtmiştir. Erkekler evlilik öncesi cinsellik deneyimi yaşamayı kendileri için uygun görmekte ancak kadınlara aynı hakkı tanımamaktadırlar.

Hem erkeklerde hem de kadınlarda yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde yaşayan gençlerde evlilik öncesi cinsellik daha fazla onaylanmaktadır. Kadın ve erkeklerde öğrenim ve hanehalkı refah düzeyi yükselmesi ile erkeklerde evlilik öncesi cinselliğin onaylanma yüzdesi artmaktadır.

Kadınlarda, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyi ile kadınların evlilik öncesi cinselliğinin onaylanması arasında ilişki gözlenmemektedir. Ancak, kadınlarda öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe erkeklerin evlilik öncesi cinsellik deneyimi yaşamalarına ilişkin onay yüzdesi artmaktadır.

Tablo 9.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Genç Erkek ve Genç Kadınların Evlilik Öncesinde Cinsellik Deneyimini Onaylama (Yüzde Dağılımı)

	Genç kadınların evlilik öncesi cinsellik deneyimini onaylama				Genç erkeklerin evlilik öncesi cinsellik deneyimini onaylama				Sayı
	Onaylı-yor	Onayla-mıyor	Karar-sız	Toplam	Onaylı-yor	Onayla-mıyor	Karar-sız	Toplam	
KADIN									
Yaş									
15-19	10,1	88,6	1,4	100,0	26,6	70,9	2,4	100,0	416
20-24	14,0	84,1	1,9	100,0	36,4	61,0	2,6	100,0	400
Yerleşim yeri									
Kent	14,0	84,3	1,7	100,0	36,5	61,2	2,3	100,0	550
Kır	7,9	90,6	1,5	100,0	20,9	76,2	2,9	100,0	267
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	8,6	91,4	-	100,0	21,5	77,0	1,5	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	7,0	90,7	2,3	100,0	27,5	69,8	2,7	100,0	209
İlköğretim 2.kademe mezunu	16,2	81,7	2,0	100,0	34,0	63,2	2,7	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	11,9	87,1	1,0	100,0	36,8	60,8	2,4	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	5,1	94,9	-	100,0	14,5	83,0	2,5	100,0	137
Düşük	7,7	90,9	1,3	100,0	25,8	73,0	1,2	100,0	163
Orta	9,1	90,5	0,4	100,0	29,5	67,5	3,0	100,0	191
Yüksek	16,6	80,8	2,6	100,0	38,1	58,5	3,4	100,0	188
En yüksek	21,6	74,3	4,1	100,0	48,7	49,3	2,0	100,0	137
Kadın Toplam	12,0	86,4	1,6	100,0	31,4	66,1	2,5	100,0	816
ERKEK									
Yaş									
15-19	13,1	82,8	4,1	100,0	43,7	51,0	5,2	100,0	496
20-24	18,6	79,4	2,0	100,0	56,6	41,7	1,6	100,0	313
Yerleşim yeri									
Kent	16,8	80,5	2,7	100,0	52,7	43,5	3,9	100,0	544
Kır	11,9	83,6	4,5	100,0	40,6	55,6	3,8	100,0	265
Öğrenim durumu									
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	11,5	82,8	5,6	100,0	58,2	38,2	3,6	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	15,9	81,1	3,1	100,0	44,8	51,1	4,1	100,0	443
Lise mezunu ve üzeri	14,8	82,5	2,7	100,0	51,4	44,7	3,9	100,0	221
Hanehalkının refah düzeyi									
En düşük	9,4	84,2	6,4	100,0	42,1	54,0	4,0	100,0	151
Düşük	15,3	81,5	3,3	100,0	41,6	54,1	4,2	100,0	153
Orta	8,1	89,3	2,6	100,0	44,4	52,7	2,9	100,0	152
Yüksek	19,7	78,2	2,1	100,0	53,4	42,9	3,7	100,0	191
En yüksek	22,2	75,4	2,4	100,0	60,3	35,3	4,4	100,0	161
Erkek Toplam	15,2	81,5	3,3	100,0	48,7	47,4	3,9	100,0	809
TOPLAM	13,6	83,9	2,5	100,0	40,0	56,8	3,2	100,0	1625

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 9.6. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Eşcinsel Arkadaşa Karşı Tutumları (Yüzde Dağılımı)

	Arkadaşlığa devam eder	Arkadaşlığa devam etmez	Bilmiyor	Toplam	Sayı
KADIN					
Yaş					
15-19	28,5	66,4	5,1	100,0	416
20-24	30,4	65,2	4,5	100,0	399
Yerleşim yeri					
Kent	32,6	63,1	4,3	100,0	550
Kır	22,9	71,3	5,9	100,0	266
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	14,8	78,6	6,6	100,0	93
İlköğretim 1.kademe mezunu	19,6	74,8	5,6	100,0	208
İlköğretim 2.kademe mezunu	33,3	63,3	3,4	100,0	333
Lise mezunu ve üzeri	41,6	52,8	5,5	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	13,3	81,5	5,2	100,0	137
Düşük	28,6	66,9	4,5	100,0	163
Orta	20,0	74,6	5,4	100,0	191
Yüksek	38,0	56,4	5,6	100,0	188
En yüksek	48,1	49,3	2,6	100,0	137
Kadın Toplam	29,4	65,8	4,8	100,0	815
ERKEK					
Yaş					
15-19	18,6	78,4	2,9	100,0	496
20-24	20,6	78,6	0,8	100,0	313
Yerleşim yeri					
Kent	20,4	77,4	2,2	100,0	544
Kır	17,4	80,7	1,9	100,0	265
Öğrenim durumu					
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlköğretim 1.kademe mezunu	9,1	88,5	2,3	100,0	125
İlköğretim 2.kademe mezunu	22,6	75,8	1,6	100,0	443
Lise mezunu ve üzeri	19,3	79,2	1,5	100,0	221
Hanehalkının refah düzeyi					
En düşük	14,6	82,9	2,5	100,0	151
Düşük	11,9	84,6	3,5	100,0	153
Orta	25,3	72,7	2,0	100,0	152
Yüksek	23,0	77,0		100,0	191
En yüksek	21,1	75,9	3,0	100,0	161
Erkek Toplam	19,4	78,5	2,1	100,0	809
TOPLAM	24,4	72,1	3,5	100,0	1624

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Cinsel eşin cinsiyeti de kişinin yönelimi olup temel üreme hakkı ve cinsel haklar arasında tanımlanmaktadır. Eşcinsel yönelime ilişkin toplumsal yargıların olduğu bilinmektedir. Gençlerin üreme hakları ve cinsel haklar konusundaki bilgilerini ve tutumlarını etkileyeceği düşünülerek "arkadaşınızın eşcinsel olduğunu öğrendiğinizde arkadaşlığınıza devam eder misiniz?" sorusu ile konunun irdelenmesi düşünülmüştür.

Tablo 9.6'ya göre, gençlerin yüzde 72,1'i bu arkadaşlığı bitireceğini ama her dört gençten biri devam edeceğini belirtmiştir. Kadınların yanıtlarına göre eşcinsel arkadaşın kabulü genel ortalamaya göre daha yüksek (yüzde 29,4) iken; erkeklerin tutumlarının biraz daha katı olduğu görülmektedir (yüzde 19,4).

Kadınların yaşı büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe eşcinsel yönelimi olan arkadaşın kabul etme oranları artmakta ve arkadaşlığını bitirme eğilimi azalmaktadır. En yüksek hanehalkı refah düzeyinde eşcinsel yönelimi olan arkadaşın kabulü de en fazladır (yüzde 48,1).

Erkeklerde yaş, yerleşim yeri, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri ile ilişki gözlenmemektedir; en yüksek kabul değeri ise hanehalkı refah düzeyi orta derecede olan gençlerdedir (yüzde 25,3). Bu iki yüzde değeri, erkek ve kadınlar arasında eşcinsel kişiye karşı tutumlarda önemli fark olduğu hakkında ipucu vermektedir.

9.2. Bilme Hakkı

Bilme hakkı, cinsellik, kontraseptifler, CYBE/HIV/AIDS ve üreme ve cinsel hakları içermektedir (IPPF, 2007).

Tablo 9.7'de gençlerin üreme sağlığı bilgilerini edindikleri kaynaklar sunulmaktadır. Genç kadınların kişi odaklı bilgi kaynaklarının başında kız arkadaşı (yüzde 30,3), anne (yüzde 21,2) ve kız kardeş (yüzde 13,2) gelmektedir. Yaş küçüldükçe ve kentsel kesimde bu kişilerle paylaşım genel olarak artma eğilimindedir. Yani gençlik döneminin başlarında ve kentsel kesimde anne ve kardeş ile paylaşım artmaktadır. Oysa erkeklerin kişi odaklı temel kaynakları "erkek arkadaş" şeklindedir (yüzde 45,7). Diğer seçenekler arasında ikinci sırada baba (yüzde 9,3) ve üçüncü sırada kız arkadaş (yüzde 7,7) gelmektedir.

Okul ve öğretmen seçenekleri gençler tarafından temel bilgi kaynakları arasında belirtilmiştir. Kadınların yüzde 9,6'sı öğretmen ve yüzde 32,6'sı okulu bilgi kaynağı olarak gösterirken, erkeklerin yüzdeleri sırasıyla yüzde 9,8 ve yüzde 34,4'tür. Yaşın artması ile okulun kaynak olarak gösterilmesi de azalmaktadır. Düzenli eğitimin içinde üreme sağlığı bilgileri hemen hemen hiç yer almadığı için bu bilgi ilgi çekicidir.

Diğer taraftan basın, özellikle görsel basın gençler arasında yüzde 33,6 ile bilgi kaynağı olarak gösterilirken, bu oran erkekler arasında yüzde 37,7 ve kadınlarda yüzde 29,6'dır. Yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde yüzdeler artmaktadır. Yazılı basın görsel basın kadar olmasa da yine de pek çok bilgi kaynağından daha yüksek bir yüzdeye sahiptir. Genel olarak gençlerin yüzde 19,4'ü, kadınların yüzde 16,1'i ve erkeklerin yüzde 22,7'si yazılı basını bilgi kaynağı olarak göstermişlerdir.

Gençlerin bilgi alma haklarını kullanma durumunun genel çerçevesini gösteren bu tabloda, bilgi almadığını söyleyen genç yüzdesi 13,6; kadınlarda yüzde 14,9 ve erkeklerde yüzde 12,2'dir. Bu yüzdeler gençlerin bir kısmının "bilgi alma" hakkını kullanmadığını göstermektedir.

Tablo 9.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Aldıkları Kişiler (Yüzde)

	Kadın					Erkek					Toplam
	15 - 19	20 - 24	Kent	Kır	Toplam	15 - 19	20 - 24	Kent	Kır	Toplam	
Anne	23,6	18,7	25,6	12,0	21,2	7,0	7,2	9,6	2,0	7,1	14,2
Baba	3,2	3,0	3,7	1,9	3,1	9,1	9,6	12,5	2,9	9,3	6,2
Kız kardeş	14,5	11,9	14,7	10,1	13,2	0,2	0,6	0,4	0,3	0,3	6,8
Erkek kardeş	1,1	0,6	0,8	1,0	0,9	2,5	5,0	4,1	2,1	3,4	2,1
Kız arkadaş	30,7	29,9	31,2	28,6	30,3	7,9	7,4	9,6	4,1	7,7	19,1
Erkek arkadaş	1,4	3,8	2,9	1,9	2,6	43,5	49,2	46,0	45,1	45,7	24,1
Kadın yakın akraba	7,7	9,5	10,4	4,8	8,6	-	0,5	0,3	-	0,2	4,4
Öğretmen	14,1	5,0	10,3	8,2	9,6	12,4	5,6	9,1	11,1	9,8	9,7
Okul	44,8	19,8	36,5	24,5	32,6	38,9	27,2	34,9	33,3	34,4	33,5
Doktor	3,2	13,4	8,1	8,4	8,2	4,6	5,8	6,5	2,0	5,0	6,6
Görsel basın	27,7	31,6	32,0	24,5	29,6	32,5	46,1	42,4	28,2	37,7	33,6
Yazılı basın	14,8	17,4	17,9	12,3	16,1	18,5	29,3	26,2	15,6	22,7	19,4
İnternet	4,5	6,3	6,6	2,9	5,4	7,7	16,8	13,6	6,4	11,2	8,3
Bilgi almamış	14,2	15,7	11,0	22,9	14,9	15,9	6,2	8,8	19,2	12,2	13,6
Sayı	416	400	550	266	816	498	313	544	268	812	1628

9.3. Kendini Koruma ve Başkası Tarafından Korunma Hakkı

Kendini koruma ve başkası tarafından korunma hakkı, istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar/HIV/AIDS ve cinsel istismardan korunmayı içermektedir. Bu araştırmada ağırlıklı olarak kontraseptif kullanımı üzerinde durulmuştur.

Gençler, bir üreme ve cinsel sağlık hakkı olarak kontraseptifler hakkında bilgi ve danışmanlık alma ve hizmet alma haklarına ulaşabilmelidirler. Bu hakların somut bir göstergesi olarak kontraseptif kullanma konusundaki görüşlerinin önemli olacağı düşünülebilir. Bu araştırmada görüşülen gençlerin önemli bir kısmı evli değildir, bu nedenle gelecekte gebeliği önleyici yöntem kullanma konusundaki görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Bu haklara ulaşma konusundaki duyarlılıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Gençlerin gebeliği önleyici yöntem kullanma eğilimlerine ilişkin bulgular Tablo 9.8'de sunulmuştur.

Gençlerin yüzde 54,8'i gelecekte gebeliği önleyici bir yöntem kullanmayı planlamaktadırlar. Bu yüzde kadınlarda yüzde 64,3 ve erkeklerde yüzde 47,5'tir. Erkek ve kadınlarda yaş büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe gebeliği önleyici yöntem kullanma eğiliminin arttığı gözlenmektedir.

Gebeliği önleyici yöntem kullanma eğilimi yaş gruplarına göre incelendiğinde, cinsiyetler arası farklılık daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin, 15-19 yaş grubunda gebeliği önleyici yöntem kullanma eğilimi yüzde 45,9 iken 20-24 yaş grubunda yüzde 71,1'dir. Bu yüzdeler kadınlarda sırasıyla yüzde 57,5 ve yüzde 76,8 iken, erkeklerde yüzde 37,0 ve yüzde 66,8'dir.

Tablo 9.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanma Düşünceleri (Yüzde Dağılımı)

	Kadın					Erkek					Toplam				
	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Sayı
Yaş															
15-19	57,5	27,6	14,9	100,0	382	37,0	48,6	14,5	100,0	495	45,9	39,4	14,6	100,0	876
20-24	76,8	11,6	11,6	100,0	205	66,8	28,6	4,7	100,0	272	71,1	21,3	7,6	100,0	477
Yerleşim yeri															
Kent	67,6	21,8	10,6	100,0	378	49,8	39,4	10,7	100,0	512	57,4	31,9	10,7	100,0	890
Kır	58,2	22,5	19,3	100,0	208	43,0	45,5	11,6	100,0	255	49,8	35,1	15,1	100,0	463
Öğrenim durumu															
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	54,5	27,9	17,6	100,0	49	(*)	(*)	(*)	100,0	14	47,2	36,1	16,7	100,0	62
İlköğretim 1.kademe mezunu	54,7	27,8	17,5	100,0	107	44,7	39,4	15,9	100,0	96	49,9	33,3	16,8	100,0	203
İlköğretim 2.kademe mezunu	64,5	22,4	13,2	100,0	287	43,7	45,1	11,2	100,0	437	51,9	36,1	12,0	100,0	724
Lise mezunu ve üzeri	74,1	15,1	10,8	100,0	141	59,2	32,3	8,5	100,0	216	65,1	25,5	9,4	100,0	358
Hanehalkının refah düzeyi															
En düşük	50,3	27,0	22,8	100,0	95	32,5	53,3	14,2	100,0	143	39,6	42,8	17,6	100,0	238
Düşük	53,3	30,6	16,1	100,0	113	42,3	48,8	9,0	100,0	139	47,2	40,6	12,2	100,0	253
Orta	69,1	19,1	11,8	100,0	125	49,4	41,4	9,2	100,0	141	58,7	30,9	10,4	100,0	266
Yüksek	73,7	17,3	9,0	100,0	133	47,1	37,9	15,0	100,0	184	58,3	29,2	12,5	100,0	317
En yüksek	70,2	18,3	11,5	100,0	120	64,5	28,6	6,9	100,0	160	66,9	24,2	8,9	100,0	279
Toplam	64,3	22,0	13,7	100,0	586	47,5	41,4	11,0	100,0	767	54,8	33,0	12,2	100,0	1353

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gelecekte yöntem kullanacağını belirten gençlere, hangi yöntemleri kullanmayı tercih edecekleri sorulmuştur (Tablo 9.9). Böylece kontraseptif bilgisine ve hizmetlere ulaşma konusundaki yaklaşımları belirlenmek istenmiştir. Gelecekte yöntem kullanmayı düşündüğünü belirten gençlerin önemli bir kesimi modern bir yöntem kullanacağını belirtmiştir (yüzde 84,8); bu yüzde kadınlarda yüzde 79,3 ve erkeklerde yüzde 90,5'tir. Kadınlar kullanabilecekleri yöntemler arasında oral kontraseptif (yüzde 40,2), rahim içi araç (yüzde 16,6) ve kondom (yüzde 11,3) olarak bir sıralama yapmışlardır. Kadınlar arasında vazektomi hariç olmak üzere diğer tüm modern yöntemlere ilişkin yanıtlar da bulunmaktadır. Erkeklerin yanıtları kondom (yüzde 59,7) ve oral kontraseptif (yüzde 20,1) seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Diğer yanıtlar arasında bazı modern yöntemlerin gündeme gelmemesine karşılık ancak vazektominin yanıtlar arasında olması dikkat çekicidir.

Tablo 9.9'un bulguları göstermektedir ki, gençler modern yöntemler üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Kadınların kadın yöntemleri, erkeklerin ise erkek yöntemleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gençler, kontraseptif kullanma haklarını kullanacaklarına ilişkin beyanlarda bulunmuşlardır. Diğer taraftan, gençlerin eşlerinin yöntem kullanabileceği konusunda da görüşleri bulunmaktadır.

Tablo 9.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Kullanmayı Tercih Edecekleri Yöntemler (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Herhangi bir modern yöntem	79,3	90,5	84,8
Tüp ligasyonu	4,2	1,8	3,0
Vazektomi	-	2,4	1,2
Oral kontraseptif	40,2	20,1	30,3
Rahim içi araç	16,6	2,9	9,8
Enjekte edilen kontraseptif	3,6	3,7	3,7
İmplant	3,2	-	1,6
Kondom	11,3	59,7	35,1
Kadın kondomu	0,3	-	0,1
Diyafram/Spermisit	0,0	-	0,0
Geleneksel Yöntem	4,8	3,8	4,4
Emzirme	0,2	-	0,1
Takvim	0,5	-	0,3
Geri çekme	2,6	2,7	2,6
Diğer	1,5	1,2	1,4
Bilmiyor	15,9	5,6	10,8
Sayı	377	365	741

Gençlerin gelecekte kullanmayı düşündükleri yöntemleri temin edecekleri sağlık kuruluşları hakkındaki görüşleri Tablo 9.10'da sunulmuştur. Bu da hizmet alma hakkına nerede ulaşabileceğini düşündüğünü göstermek için sorulan bir sorudur. Bu tabloya göre gençlerin yüzde 64,7'si gebeliği önleyici yöntemleri eczanelerden almayı tercih edeceklerini belirtirken, yüzde 14,4'ü ise devlet hastanelerini yöntemle ulaşmak için kullanacağını düşünmektedir. Özel hastane/poliklinik tercihi yüzde 7,4, birinci basamak sağlık kuruluşu yüzde 6,5 ve özel muayenehane yüzde 5,2 oranlarında bildirilmiştir.

Erkeklerin gelecekte kullanmayı düşündükleri yöntemler kondom ve oral kontraseptif olarak yoğunlaştığından dolayı eczane yüzde 79,3 ile tercih edilmektedir. Diğer yöntemler için ise genel olarak devlet hastanesi (yüzde 11,5) yanıtının ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak kadınların yanıtlarının tercih edilen yöntemlerin farklı olmasına bağlı olarak erkeklere göre farklılaştığı görülmektedir. Kadınların gebeliği önleyici yöntemle ulaşılacak sağlık

kuruluşları sıralamasında eczanelerin tercih yüzdesi erkeklere göre oldukça düşüktür (yüzde 48,4). Kadınların tercih edecekleri yöntemlere yönelik olarak da devlet hastanesi (yüzde 17,7), özel hastane/klinik (yüzde 12,4) ve özel muayenehane (yüzde 10,1) yer almaktadır. Kadınlar, etraflarındaki kişilerin kullandıkları gebeliği önleyici yöntemleri sağladıkları sağlık kuruluşlarından etkilenmiş olabilirler.

Diğer taraftan kentsel bölgede yaşayan kadın ve erkeklerin gebeliği önleyici yöntem temininde eczaneyi ön plana daha fazla çıkardıkları dikkat çekici bir bulgudur. Yaş, kadınlar için önemli bir değişken olarak görülmemekle birlikte erkeklerde yaşın büyümesiyle devlet hastanesi tercihinde bir miktar artış olduğu görülmektedir.

Tablo 9.10. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Gelecekte Kullanmayı Tercih Edilen Yöntemleri Temin Edecekleri Yer (Yüzde Dağılımı)

	Devlet kuruluşu		Özel sektör			Diğer	Toplam	Sayı
	Hastane	Birinci basamak sağlık kuruluşu	Hastane/ Poliklinik	Muayehane	Eczane			
KADIN								
Yaş								
15-19	17,4	9,4	13,0	10,1	48,7	1,3	100,0	179
20-24	18,2	11,7	11,4	10,0	47,9	0,8	100,0	118
Yerleşim yeri								
Kent	17,9	8,5	12,8	8,7	50,7	1,3	100,0	208
Kır	17,3	14,5	11,3	13,3	43,0	0,6	100,0	89
Kadın Toplam	17,7	10,3	12,4	10,1	48,4	1,1	100,0	297
ERKEK								
Yaş								
15-19	9,7	4,9	3,5		78,2	3,7	100,0	168
20-24	13,3	1,2	2,2	1,8	80,4	1,2	100,0	163
Yerleşim yeri								
Kent	11,6	1,7	1,6	0,4	82,4	2,3	100,0	233
Kır	11,1	6,3	5,9	2,0	71,7	2,9	100,0	97
Erkek Toplam	11,5	3,1	2,9	0,9	79,3	2,5	100,0	330
TOPLAM	14,4	6,5	7,4	5,2	64,7	1,8	100,0	627

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan ve gebelikten korunma hakkı da önemli bir cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkıdır. Bu nedenle sağlık sektörü gençlere yönelik verilen "güvenli cinsellik" mesajları içinde kondom kullanımını yoğun olarak vurgulamaktadır. Bu çalışma içinde gençlerin kondoma ulaşma konusundaki görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Kondoma ulaşma ve kullanma konusunda oluşturulan altı önermeye gençlerin katılımına ilişkin yanıtlar Tablo 9.11'de sunulmuştur.

"Gençlerin kondoma ulaşması zordur" önermesine gençlerin yüzde 27,6'sı katılmaktadır. Bu önermeye kadınların yüzde 29,1'i ve erkeklerin yüzde 26,3'ü katılmaktadır. Her dört gençten biri kondoma ulaşma konusunda gençlerin zorluk çektiğini düşünmektedir. Kadınların yanıtları arasında 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayan kadınlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri düştükçe kondoma ulaşmanın zorlaşacağı görüşü sıklaşmaktadır. Erkeklerin yanıtlarında da hanehalkı refah düzeyi hariç olmak üzere 15-19 yaş grubunda, kırsal bölgede yaşayanlarda ve öğrenim düzeyi düşük olan gençlerde bu önermeye katılma oranları artmaktadır.

"Genç kadınların kondom alması ayıp değildir" önermesine gençlerin yüzde 67,7'si katılırken; "Genç erkeklerin kondom alması ayıp değildir" önermesine katılım yüzde 85,2'ye çıkmaktadır. Bu önermelere kadınların sırasıyla yüzde 71,6'sı ve 87,2'si katılmaktadır. Erkeklerde katılma yüzdeleri ise sırasıyla yüzde 64,5 ve yüzde 83,5 şeklindedir. Bu yüzdeler kadınların bir erkek yöntemi olarak tanımlanan kondoma ulaşma konusunda bazı zorluklar yaşayacağını düşündüklerini göstermektedir. Ancak, kadınlardan "genç kadınların kondom alması ayıp değildir" önermesine alınan katılıyorum yanıtının oranı erkeklerin yanıtlarına göre daha yüksektir. Yani kadınların bu yöntemle ulaşabilecekleri konusunda daha iyimser oldukları görülmektedir.

Kadın ve erkeklerde, 20-24 yaş grubunda olma ve kentsel bölgede yaşama, kadın ve erkeklerin daha rahat kondoma ulaşabileceklerine ilişkin görüşleri daha da baskın hale getirmektedir. Ancak, yaş gruplarında, yerleşim yerlerinde, öğrenim ve hanehalkı refah düzeylerine göre alınan yüzdelerin hepsinde erkeklerin bu konuda daha rahat olacakları görüşü daha yaygın olarak görülmektedir. Gençlerin ve özellikle de kadınların kondoma ulaşması konusunda toplumsal görüşlerin gençleri etkilediği düşünülebilir.

"Kadın, erkeğin kondom kullanmasını isteme hakkına sahiptir" önermesine gençlerin yüzde 90,1'i katılmaktadır. Bu önermeye kadınların yüzde 92,0'ı ve erkeklerin yüzde 88,6'sı katılmaktadır. Her on gençten dokuzu kadınların cinsel eşlerinden rahatlıkla kondom kullanmasını istemeleri gerektiğini belirtmektedirler. Kadın ve erkeklerin yanıtlarında 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde ve öğrenim düzeyi arttıkça yüzdeler de yükselmektedir. Bu oranlar, gençlerin kendini ifade etme hakkı, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunma hakkı, istediği zaman gebe kalma hakkı gibi pek çok üreme hakları ve cinsel haklara ilişkin görüşün gençler arasında yerleşmeye başladığını göstermektedir.

"Kondom kullanımı zordur" görüşünün toplumda kondom kullanımının sıklığını olumsuz olarak etkilediği düşünülmektedir. Ancak gençler arasında bu önermeye katılma oranının oldukça düşük olduğu gözlenmektedir (yüzde 15,4). Kadınlar arasında bu oran yüzde 18,1 iken erkekler arasında yüzde 13,1'dir. Kadın ve erkeklerde, 20-24 yaş grubunda ve kırsal kesimde yaşayan gençlerde bu önermeye katılma yüzdeleri yükselmektedir. Hem kadın hem de erkeklerde 15-19 yaş grubu "kondom kullanımının kolay olduğunu" düşünmektedir. Bu bulguyu yorumlamaya ilişkin herhangi bir değişken bu araştırmada mevcut değildir; ancak yaş ile beraber bu önermeye katılımın artmasının gelecekte kondom kullanımı davranışını etkileyebileceği düşünülebilir. Diğer taraftan, kadınlarda öğrenim düzeyi ve hanehalkı refah düzeyi düştükçe bu önermeye katılım oranları da yükselmektedir. Kondoma ilişkin detaylı bilginin bu gruplara ulaşması ile ilgili bir sorun yaşandığı ya da toplumsal bazı yargıların bu gruplarda etkili olduğu düşünülebilir.

Kondom kullanımına ilişkin bilgiyi ölçmeyi amaçlayan "Bir kondom sadece bir kez kullanılabilir" önermesine katılma oranı gençler arasında yüzde 79,7; kadınlarda yüzde 73,7 ve erkeklerde yüzde 84,6'dır. Erkeklerin bu konudaki bilgisinin daha iyi olduğu görülmektedir. 20-24 yaş grubunda yer alan ve kentsel bölgede yaşayan kadınların bu konudaki bilgisi daha yüksek olup öğrenim ve hanehalkı refah düzeyi ile herhangi önemli bir farklılık oluşmamaktadır. Erkeklerde ise sadece 20-24 yaş grubunda bu konudaki bilginin arttığı, yerleşim yerlerinin ya da öğrenim ve hanehalkı refah düzeylerinin farklı olmasının bu bilgiyi etkilemediği düşünülmektedir.

Tablo 9.11. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kondom Yöntemini Bilen Gençler Arasında Kondom Kullanımı Hakkında Bazı Önermelere Katılma Durumları (yüzde)

	Gençlerin kondoma ulaşımı zordur	Genç kadınların kondom alması ayıp değildir	Genç erkeklerin kondom alması ayıp değildir	Kadın, erkeğin kondom kullanmasını isteme hakkına sahiptir	Kondom kullanımı zordur	Bir kondom sadece bir kez kullanılabilir	Kondom yöntemini bilen genç sayısı
KADIN							
Yaş							
15-19	34,8	64,6	83,5	88,0	14,6	60,2	290
20-24	24,1	77,6	90,4	95,4	21,2	85,5	334
Yerleşim yeri							
Kent	27,1	73,0	86,1	93,1	16,2	76,2	452
Kır	34,5	67,9	90,1	89,0	23,3	67,4	171
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	48,5	62,8	78,5	85,7	41,5	76,7	54
İlköğretim 1.kademe mezunu	27,3	70,4	86,0	89,0	28,8	76,1	145
İlköğretim 2.kademe mezunu	28,2	69,2	87,1	93,8	13,0	72,0	256
Lise mezunu ve üzeri	25,7	78,8	90,9	93,8	8,8	73,2	168
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	47,8	60,7	78,9	86,2	42,5	64,4	65
Düşük	38,0	75,8	85,4	95,4	20,3	70,2	103
Orta	23,8	67,4	88,1	90,5	16,7	74,8	155
Yüksek	28,1	75,9	87,5	92,7	14,1	79,2	169
En yüksek	20,4	73,0	91,0	93,0	11,3	72,8	132
Kadın Toplam	29,1	71,6	87,2	92,0	18,1	73,7	624
ERKEK							
Yaş							
15-19	28,6	58,7	78,0	87,3	10,9	81,1	432
20-24	23,0	72,5	91,2	90,4	16,1	89,6	309
Yerleşim yeri							
Kent	27,2	68,7	85,5	88,7	11,7	85,2	517
Kır	24,1	54,8	78,8	88,3	16,2	83,3	225
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	14
İlköğretim 1.kademe mezunu	33,7	58,7	84,7	78,1	26,9	89,2	103
İlköğretim 2.kademe mezunu	24,5	65,0	82,4	89,0	10,1	82,1	404
Lise mezunu ve üzeri	25,1	66,8	86,8	93,0	11,7	86,9	217
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	30,2	55,1	78,6	86,1	14,3	77,8	114
Düşük	28,2	58,6	83,8	88,4	16,4	85,9	134
Orta	25,5	66,5	86,2	88,6	13,6	79,1	146
Yüksek	31,5	62,5	78,0	84,0	15,7	88,0	187
En yüksek	16,4	76,6	90,7	95,9	5,9	89,5	160
Erkek Toplam	26,3	64,5	83,5	88,6	13,1	84,6	742
TOPLAM	27,6	67,7	85,2	90,1	15,4	79,7	1365

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Bölüm 10

Ergenlik ve Üreme Sağlığı ile İlgili Bazı Deneyimler

Dünya Sağlık Örgütüne göre ergenlik dönemi 10-19 yaşlar arasındadır. Genellikle çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilen ergenlik dönemi, gerçekte fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunluğa erişmenin tamamlandığı bir dönemdir. Ergenler, bu dönemde olan değişimlere uyum sağlamakta bazen zorlanabilmektedirler. Ergenlik dönemi sırasında olan değişimler hakkında bilgilendirme yapılması değişim sürecinin daha kolay geçmesini sağlamaktadır. Ergenin, ergenlik döneminde herhangi bir endişe yaşandığında sorununun hemen çözümlenmesi, onun psikolojik olarak da rahatlamasını sağlar. Ayrıca ergenler, cinsel büyüme ve gelişme ile ilgili bilgilere ve sorunları olduğunda sağlık hizmetlerine ulaşma haklarına da sahiptirler (SB, 2007). Gençlerin üreme ve cinsel sağlık bilgisine ulaşma, cinsel haklar ve üreme hakları konularındaki bilgi ve görüşleri raporun diğer bölümlerinde yer almaktadır. Bu bölümde ergenlik dönemi cinsel büyüme ve gelişme sırasındaki deneyimleri ve sorunlarla karşılaştıklarında çözüm yolları; ayrıca evli gençlerin doğurganlık özellikleri incelenmiştir.

Ergenlik ve üreme sağlığı ile ilgili deneyimleri, kadınlarda bazı ergenlik deneyimleri, erkeklerde bazı ergenlik deneyimleri, sevgilisi olma deneyimi ve evli kadınların doğurganlık deneyimleri olmak üzere dört ayrı başlık halinde sunulmaktadır.

10.1. Kadınlarda Bazı Ergenlik Deneyimleri

Kadınların ergenlik dönemi ile ilgili deneyimleri irdelenirken, öncelikle büyüme ve gelişme sırasında herhangi bir endişe yaşama durumları incelenmiştir. Tablo 10.1'de 15-24 yaş grubu kadınların bazı sosyodemografik özelliklerine göre ergenlik döneminde büyüme ve gelişme süreci nedeniyle endişe yaşama durumları sunulmuştur.

Gençlere, ergenlik döneminde yaşadıkları değişimlerin onlarda bir endişe haline gelip gelmediği sorulmuştur. Genç kadınların yüzde 83,4'ü ergenlik sırasında yaşadıkları değişimlerden dolayı endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Ergenlik döneminde belirtilen bu endişelerin çoğunluğu ergenlikte normal süreç içinde beklenen değişimlerdir ve ergenlerin bu değişimler ile baş edebilmesi gerekmektedir. Ergenlik sırasında ortaya çıkan endişelerin yüzdesinin yüksekliği ergenlik sürecindeki değişimlerin kabulü konusunda zorlanıldığını yansıtabilmektedir.

Ergenlikte olan değişimleri sırasında endişe yaşadığını söyleyen kadın oranı yüzde 83,4 ve hiç endişe yaşamayan kadın yüzdesi ise 16,6 dır. Genç kadınların ergenlik sırasında yaşadıkları ortanca endişe sayısı "iki" dir. En fazla sahip olunan endişe sayısı ise "sekiz"dir. Genç kadınların yaş gruplarına, yerleşim yerlerine, öğrenim durumlarına ve hanehalkı refah düzeylerine göre sahip olunan ortanca endişe sayısı arasında hiç bir farklılık yoktur (tablosu verilmemiştir). Bu sayılar da göstermektedir ki; ergenlik dönemini çok sancılı geçiren bir genç kadın grubu bulunmaktadır.

Tablo 10.1. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Endişe yaşadı	Endişe yaşamadı	Toplam	Sayı
Yaş				
15-19	81,7	18,3	100,0	415
20-24	85,2	14,8	100,0	397
Yerleşim yeri				
Kent	84,3	15,7	100,0	546
Kır	81,8	18,2	100,0	266
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	87,2	12,8	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	84,2	15,8	100,0	206
İlk. 2.kademe mezunu	82,6	17,4	100,0	332
Lise mezunu ve üzeri	82,8	17,2	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	79,3	20,7	100,0	137
Düşük	80,4	19,6	100,0	163
Orta	85,1	14,9	100,0	189
Yüksek	84,2	15,8	100,0	188
En yüksek	87,9	12,1	100,0	136
Kadın Toplam	83,4	16,6	100,0	812

Gençlere Tablo 10.2’de sıralanan konularla ilgili endişeleri olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 10.2’de görüldüğü gibi, genç kadınların en fazla sivilce (yüzde 37,0), kilo (yüzde 35,7) ve adet düzeni ile ilgili sorunları (yüzde 32,6) yaşamaktadırlar. Kadınların yaklaşık üçte biri ergenlik döneminde ruhsal durum (yüzde 29,6), meme büyümesi (yüzde 29,1) ve boy (yüzde 29,0) ile ilgili endişeleri olduğunu belirtmiştir. Diğer yanıtlar arasında, vücutta kılınma (yüzde 24,1) ve karşı cinsiyetle iletişim (yüzde 15,2) yer almaktadır.

Yaş gruplarına göre bazı farklılıklar gözlenmiştir: 20-24 yaş grubu kadınlarda meme büyümesi (yüzde 32,9), vücutta kılınma (yüzde 26,7) ve ruhsal duruma ilişkin endişeler (yüzde 33,7) 15-19 yaş grubuna göre daha çok belirtilmiştir. Diğer taraftan, boy, adet düzeni, kilo ve sivilce sorunları 15-19 yaş grubunda 20-24 yaş grubuna göre daha sık belirtilmiştir.

Kırsal kesimde yaşayan genç kadınların boy (yüzde 30,7) ve sivilce (yüzde 37,6) yakınmalarının yüzdeleri kentsel kesimde yaşayan genç kadınlara göre daha yüksektir. Diğer tüm yakınmaların yüzdeleri kentsel kesimde yaşayan genç kadınlarda kırsal kesimde yaşayanlara göre daha yüksektir.

Tablo 10.2. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Yaşadıkları Endişeler (Yüzde)

	Boy	Meme büyümesi	Adet düzeni	Kilo	Vücutta kıllanma	Sivilce	Ruhsal durum	Karşı cinsiyetle iletişim	Diğer	Sayı
Yaş										
15-19	30,6	25,5	34,5	36,7	21,6	38,0	25,6	15,5	1,5	415
20-24	27,3	32,9	30,7	34,7	26,7	35,9	33,7	14,9	3,7	398
Yerleşim yeri										
Kent	28,1	29,7	34,4	36,8	25,7	36,7	31,9	15,9	3,7	547
Kır	30,7	27,8	28,9	33,4	20,8	37,6	24,7	13,6	0,3	267
Toplam	29,0	29,1	32,6	35,7	24,1	37,0	29,6	15,2	2,6	813

Ergenlik döneminde olan değişimin herhangi biri ile paylaşımı önem taşımaktadır. Paylaşım, endişenin gerçek olup olmadığını ya da çözümüne ilişkin öneri geliştirmeyi sağlayabilir. Tablo 10.3'te genç kadınların ergenlik döneminde yaşadıkları en önemli endişeyi kimlerle paylaştıkları gösterilmektedir.

Tablo 10.3. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeleri Paylaştıkları Kişiler (Yüzde)

	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam
	15-19	20-24	Kent	Kır	
Anne	55,7	46,0	54,9	42,5	51,0
Baba	13,9	4,5	11,1	5,6	9,4
Kız kardeş	25,7	27,7	27,0	25,9	26,6
Erkek kardeş	4,5	3,5	4,7	2,5	4,0
Kız arkadaş	40,1	43,1	38,0	49,3	41,6
Erkek arkadaş	3,9	2,9	2,5	5,5	3,4
Kadın yakın akraba	13,6	11,6	14,3	9,0	12,6
Erkek yakınlar ve akrabalar	0,4	0,1	0,4	-	0,3
Eş	-	3,2	1,1	2,6	1,5
Kuzen	6,6	5,4	6,3	5,4	6,0
Öğretmen	3,5	2,2	2,5	3,7	2,9
Hemşire/Ebe	0,1	0,3	0,3	-	0,2
Psikolog	0,1	2,3	1,7	-	1,2
Doktor	8,9	12,4	10,2	11,4	10,6
Diğer	3,2	1,4	2,4	2,0	2,3
Sayı	238	224	316	146	462

Genç kadınların yaşadıkları en önemli endişelerini en fazla anneleri ile paylaştıkları görülmektedir (yüzde 51,0). Yaşı küçük olan ve kentsel kesimde yaşayan genç kadınlar, anneleri ile daha fazla iletişim kurduklarını belirtmişlerdir.

Genç kadınların endişelerini en fazla paylaştıkları diğer kişiler arasında kız arkadaş (yüzde 41,6) ve kız kardeş (yüzde 26,6) gelmektedir. Kırsal kesimde kız arkadaşla paylaşma (yüzde 49,3) kentsel kesime (yüzde 38,0) göre daha yüksektir. Ayrıca, 20-24 yaş grubu da kız arkadaşlarıyla bu endişelerini paylaştıkları 15-19 yaş grubuna göre daha fazla belirtmişlerdir (yüzde 43,1 ve yüzde 40,1)

Tablo 10.4. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeler İçin Başvurdukları Sağlık Kuruluşları (Yüzde Dağılımı) ve Memnun Kalma Durumları (Yüzde)

	Sağlık kuruluşuna başvuran	Sağlık kuruluşuna başvuran							Sağlık kuruluşuna başvurmayan	Sayı	Sağlık kuruluşundan memnun kalma	Sayı
		Sağlık ocağı/AÇSAP merkezi	Devlet hastanesi	Okul reviri/Doktor/Hemşire	Özel muayenehane/Klinik/Hastane	Üniversite hastanesi	Diğer	Sayı				
Yaş												
15-19	18,4	11,1	61,3	-	24,4	8,5	2,9	63	81,6	340	61,1	63
20-24	26,8	12,3	56,3	1,1	26,6	6,3	5,3	91	73,2	341	59,4	91
Yerleşim yeri												
Kent	24,3	9,6	58,0	-	27,7	9,3	4,1	113	75,7	464	60,7	113
Kır	18,9	(18,0)	(59,3)	(2,4)	(20,2)	(1,6)	(5,0)	41	81,1	218	(58,3)	41
Toplam	22,6	11,8	58,3	0,6	25,7	7,2	4,3	154	77,4	682	60,1	154

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 10.4'te ergenlik değişimleri sırasında genç kadınların en önemli endişeleri için sağlık kuruluşuna başvurma durumu sunulmuştur. Genç kadınların yüzde 22,6'sı en önemli olarak kabul ettikleri endişeleri için bir sağlık kuruluşuna başvurduğunu belirtmiştir. Başvurulan sağlık kuruluşları arasında yüzde 58,3 ile devlet hastanesi birinci sırayı almakta, yüzde 25,7 ile özel muayenehane/klinik/hastane ikinci sırayı ve yüzde 11,8 ile sağlık ocağı/AÇSAP merkezi üçüncü sırayı almaktadır.

Sağlık kuruluşuna başvuran genç kadınların yüzde 60,1'i başvurdukları sağlık kuruluşundan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir.

Genç kadınların ergenlikte yaşadıkları endişe türlerine göre en önemli endişenin ne tür bir yakınma olduğu, bu endişeyi paylaşma, sağlık kuruluşuna başvurma ve halen devam etme durumları Tablo 10.5'te verilmiştir.

Tablo 10.5. Genç Kadınların Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama, En Önemli Endişe, Endişeyi Herhangi Biri ile Paylaşma, Sağlık Kuruluşuna Gitme ve Halen Devam Etme Durumu (Yüzde)

	Endişe yaşama			Endişe yaşayanlar arasında				
	Yaşamadı	Yaşadı	Sayı	En önemli endişe olarak belirtme	En önemli endişeyi paylaşma	En önemli endişe için sağlık kuruluşuna başvurma	Halen endişesi devam eden	Sayı
Boy	71,0	29,0	816	25,7	70,1	20,1	52,5	237
Meme Büyümesi	70,9	29,1	816	16,6	63,1	20,4	40,2	237
Adet Düzeni	67,4	32,6	816	29,1	68,9	26,3	51,0	266
Kilo	64,3	35,7	816	27,0	72,4	23,5	56,7	291
Vücutta Kılınma	75,9	24,1	816	20,0	64,2	23,1	52,7	197
Sivilce	63,0	37,0	816	25,9	70,5	27,5	46,5	302
Ruhsal Durum	70,4	29,6	816	36,1	61,5	20,9	42,2	242
Karşı Cinsiyetle İletişim	84,8	15,2	816	20,3	59,0	21,5	49,7	124
Diğer	97,4	2,6	813	(47,6)	(59,2)	(39,6)	(25,9)	21

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır .

Genç kadınların büyüme ve gelişme sırasında en sık olarak yaşadıkları endişelerin başında sivilce (yüzde 37,0), kilo (yüzde 35,7) ve adet düzeni (yüzde 32,6) gelmektedir. Genç kadınların yaşadıkları endişeler içinde en önemli olarak tanımladıkları ilk üç endişe

ruhsal durum (yüzde 36,1), adet düzeni (yüzde 29,1) ve sivilce (yüzde 25,9) şeklinde sıralanmaktadır. Yani, ruhsal durumu sorun olarak belirten her 10 genç kadından dördü bu endişesini "en önemlisi" olarak da tanımlamaktadır.

En önemli endişeyi çevresindekilerle paylaşma oranları oldukça yüksektir. Genç kadınların en fazla paylaştığı ilk üç endişe şu şekilde sıralanmaktadır: Kilo (yüzde 72,4), sivilce (yüzde 70,5) ve boy (yüzde 70,1). Ancak, en önemli endişeleri için sağlık kuruluşuna başvuru ise yüzde 20,1-27,5 arasında değişmektedir. Yani, her 10 genç kadından 6-7'si endişelerini herhangi biri ile paylaşmakla beraber sağlık kuruluşuna başvuran genç sayısı 2-3 arasındadır. Buna karşılık endişesi olan genç kadınların yaklaşık yarısının (yüzde 40,2-56,7) sorununun devam ettiği görülmektedir.

Tablo 10.6. Genç Kadınların Yaşlarına Göre Menarş Yaşları (Yüzde Dağılımı)

Yaş	10 ve altı	11	12	13	14	15	16	17 ve üstü	Henüz olmamış	Toplam	Sayı
15	-	0,9	19,4	31,1	37,6	7,3	0,7	-	3,1	100,0	84
16	-	5,2	19,7	39,2	24,8	11,1	-	-	-	100,0	89
17	4,1	2,7	22,8	29,5	25,8	11,9	3,2	-	-	100,0	78
18	-	2,9	18,5	29,8	26,8	16,0	4,8	1,2	-	100,0	81
19	3,4	8,1	24,9	26,5	19,6	16,4	1,2	-	-	100,0	81
20	3,8	5,6	21,1	35,2	20,0	9,5	3,5	1,2	-	100,0	80
21	1,7	4,9	20,1	32,6	23,4	13,4	0,7	3,2	-	100,0	80
22	3,0	7,6	26,1	32,4	19,9	7,3	2,8	0,9	-	100,0	87
23	4,4	7,8	31,4	26,8	12,0	6,9	8,2	2,5	-	100,0	81
24	0,7	3,7	18,9	32,5	23,7	8,0	2,9	9,6	-	100,0	70
Toplam	2,1	5,0	22,3	31,6	23,4	10,8	2,8	1,7	0,3	100,0	810

* Bu soruya yanıt vermeyen altı kişi tablo dışı bırakılmıştır.

Genç kadınların yüzde 77,3'ünün menarş yaşı 12-14 yaş arasındadır. Ancak, genç kadınların arasında 10 yaş ve altında menarş yaşı söyleyenler olduğu kadar 17 yaş ve üzerini de belirten genç kadınlar bulunmaktadır (Tablo 10.6).

Kırsal kesimde görüşülen genç kadınların yüzde 33,5'i 12 yaş ve altında menarş yaşı belirtirken, kentsel kesimde bu oran yüzde 20,8'dir. 13-15 yaş arasında menarş yaşı söyleme kırsal kesimde yüzde 75,2 ve kentsel kesimde yüzde 61,3'tür. Kırsal kesimde menarş yaşının daha düşük olduğu söylenebilir (tablosu verilmemiştir).

Genç kadınların yüzde 54,2'sinin menstrüel siklus süresi "28-30 gün" arasındayken, yüzde 19,9'unun "21-27 gün", yüzde 0,9'unun 31-35 gün arasındadır. Ancak 20 gün ve daha kısa menstrüel sikluslu olanlar yüzde 3,7, 36 gün ve daha uzun menstrüel sikluslu olanlar yüzde 0,4'dür. Gençlerin yüzde 18,6'sı düzensiz menstrüel siklus tanımlamaktadırlar (tablosu verilmemiştir).

Tablo 10.7. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Menstrüel Siklusta Kullandıkları Hijyenik Malzeme (Yüzde)

	Hijyenik hazır pet	Tampon	Özel hazırlanmış adet bezi	Pamuk	Herhangi bir bez	Diğer	Sayı
Yaş							
15-19	93,9	-	2,6	-	4,9	0,4	414
20-24	92,8	1,0	4,5	0,1	5,0	0,6	400
Yerleşim yeri							
Kent	97,3	0,7	2,7	0,1	1,3	0,5	547
Kır	85,4	-	5,3	-	12,4	0,5	267
Öğrenim durumu							
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	68,5	-	12,2	-	17,7	3,9	93
İlk. 1.kademe mezunu	90,0	-	5,1	0,3	9,2	-	208
İlk. 2.kademe mezunu	98,9	1,2	1,9	-	1,0	0,1	331
Lise mezunu ve üzeri	100,0	-	0,3	-	0,7	-	178
Hanehalkının refah düzeyi							
En düşük	75,8	-	10,8	-	16,0	0,9	136
Düşük	92,0	-	1,9	-	8,3	1,4	163
Orta	97,2	-	3,6	-	2,3	0,2	189
Yüksek	99,0	2,1	1,9	0,3	0,3	-	188
En yüksek	99,5	-	0,5	-	-	-	137
Kadın Toplam	93,4	0,5	3,6	0,1	4,9	0,5	814

Kadınların önemli üreme sağlığı hijyen davranışlarından biri de menstrüel siklusda kullandıkları hijyenik malzeme tipidir. Genç kadınların yüzde 93,4'ü menstrüasyon sırasında hijyenik pet kullanmaktadır (Tablo 10.7). Tampon kentsel bölgede yaşayanlarda, 20-24 yaş grubunda ve hanehalkı refah düzeyi daha yüksek olan kesimde az da olsa tercih edilen bir materyaldir. Özel hazırlanmış adet bezinin gençler arasında, özellikle refah düzeyi düşük olan kadınlar tarafından halen kullanıldığı görülmektedir. Hijyen açısından en çok riske neden olan herhangi bir bez yine sosyal olarak daha alt düzeyde olan genç kadınlar arasında tercih edilmektedir. Kadınların içinde bazı grupların menstrüel siklus sırasında kullandıkları materyal açısından enfeksiyon riski taşıdıkları görülmektedir.

Genç kadınların menstrüel siklus hakkında bilgi kaynakları Tablo 10.8'de sunulmuştur. Yaklaşık her iki kadından biri menstrüasyon hakkında en az biri ile konuştuğunu, bilgi paylaşımı olduğunu belirtmiştir. 15-19 yaş grubunda, kentsel kesimde, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyi yükseldikçe menstrüel siklus hakkında bilgi almak için paylaşım artmaktadır (Öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyinin tablosu verilmemiştir).

Genç kadınların menstrüasyon bilgisini paylaştıkları kişiler arasında anne (yüzde 52,0), kız arkadaş (yüzde 22,7), kız kardeş (yüzde 22,2) ve kadın akraba (yüzde 12,2) ilk sıralarda az da olsa yer almaktadır. Ayrıca kuzen, erkek akraba da bu konunun paylaşıldığı kişiler arasında yer almaktadırlar. 15-19 yaş grubunda, kentsel kesimde, öğrenim düzeyi yükseldikçe ve hanehalkı refah düzeyi arttıkça anne ile paylaşımın artmakta, kız kardeş ile paylaşımın azalmadığı görülmektedir. Ancak, genç kadınların kız kardeş sahibi olup olmadıklarına göre ayrı bir analiz yapılamadığı için bu azalma eğiliminin gerçeği yansıtılabileceği de düşünülebilir.

Okul ve öğretmen, menstrüel siklus hakkında bilgi kaynakları arasında yer alması da olumlu olarak karşılanması gereken bir kaynaktır (yüzde 18,9). Genç dostu sağlık hizmetlerinin ülke düzeyinde yeterince yaygın olmaması nedeniyle sağlık personelinin bu grupla temasının düşüklüğü, sağlık personelinin bilgi kaynakları arasında en düşük oranlardan birine (yüzde 3,9) sahip olmasına neden olmaktadır.

Tablo 10.8. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Menstrüasyon Hakkında Bilgi Alınan Kişiler (Yüzde)

	Yaş		Yerleşim yeri		Kadın Toplam
	15-19	20-24	Kent	Kır	
Herhangi biri ile konuşmuş	59,9	50,5	57,3	51,2	55,3
Anne	49,8	54,6	57,6	39,0	52,0
Kız kardeş	21,5	22,9	20,3	26,5	22,2
Kız arkadaş	22,9	22,6	20,7	27,4	22,7
Kadın yakın akraba	12,1	12,3	15,1	5,6	12,2
Erkek yakın akraba	3,5	0,3	2,2	1,7	2,1
Kuzen	6,5	3,4	5,1	5,1	5,1
Öğretmen, okul	23,3	13,4	19,1	18,4	18,9
Sağlık personeli	5,6	1,7	4,2	3,2	3,9
Diğer	2,5	4,5	3,8	2,5	3,4
Sayı	248	202	313	137	450
Hiç kimseyle konuşmamış	40,1	49,5	42,7	48,8	44,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	414	400	547	267	814

10.2. Erkeklerde Bazı Ergenlik Deneyimleri

Erkeklerin de ergenlik dönemi ile ilgili deneyimleri irdelenirken, öncelikle büyüme ve gelişme sırasında herhangi bir endişe yaşama durumları incelenmiştir. Tablo 10.9'da erkeklerin bazı sosyodemografik özelliklerine göre ergenlik döneminde endişe yaşama durumları verilmiştir.

Tablo 10.9. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama Durumu (Yüzde Dağılımı)

	Endişe yaşadı	Endişe yaşamadı	Toplam	Sayı
Yaş				
15-19	67,5	32,5	100,0	498
20-24	63,2	36,8	100,0	313
Yerleşim yeri				
Kent	65,5	34,5	100,0	544
Kır	66,6	33,4	100,0	267
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	58,4	41,6	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	68,6	31,4	100,0	443
Lise mezunu ve üzeri	67,0	33,0	100,0	223
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	67,5	32,5	100,0	154
Düşük	61,8	38,2	100,0	153
Orta	67,9	32,1	100,0	152
Yüksek	68,0	32,0	100,0	190
En yüksek	63,6	36,4	100,0	161
Erkek Toplam	65,9	34,1	100,0	811

(*) Ağırlıksız gözlem sayısınının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlere, ergenlik döneminde yaşadıkları değişimlerin onlarda bir endişe haline gelip gelmediği sorulmuştur. Genç erkeklerin yüzde 65,9'u ergenlik sırasında yaşadıkları değişimlerden dolayı endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Genç erkeklerin endişelerine neden olan değişimlerin çoğunluğu ergenlikte normal süreç içinde beklenen değişimlerdir ve ergenlerin bu değişimler ile baş edebilmesi gerekmektedir. Ergenlik sırasında ortaya çıkan değişimlerden endişe duyanların yüzdesi, ergenlik sürecindeki değişimlerin kabulü konusunda zorlanıldığını göstermektedir (Tablo 10.9) .

Genç erkeklerin ergenlik sırasında yaşadıkları ortanca endişe sayısı "bir" dir. En fazla sahip olunan endişe sayısı ise "yedi"dir. Genç erkeklerin de yaş gruplarına, yerleşim yerlerine, öğrenim durumlarına ve refah düzeylerine göre sahip olunan ortanca endişe sayısı arasında hiç bir farklılık yoktur. Bu sayılar da göstermektedir ki; genç kadınlar gibi genç erkekler arasında da ergenlik dönemini geçirirken özellikle zorlananlar bulunmaktadır.

Tablo 10.10. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Yaşadıkları Endişeler (Yüzde)

	Boy	Meme büyümesi	Cinsel organın boyu	Kilo	Vücutta kıllanma	Sivilce	Ruhsal durum	Karşı cinsiyetle iletişim	Diğer	Sayı
Yaş										
15-19	18,4	9,2	7,1	23,2	16,1	37,6	15,0	16,4	1,5	499
20-24	17,2	7,4	8,2	21,4	13,0	31,5	11,2	19,1	3,2	313
Yerleşim yeri										
Kent	19,0	8,3	8,8	25,3	13,5	35,3	13,2	16,2	2,4	545
Kır	15,7	9,0	5,0	16,8	17,8	35,1	14,1	19,9	1,7	267
Erkek Toplam	17,9	8,5	7,5	22,5	14,9	35,2	13,5	17,4	2,2	812

Tablo 10.10'da görüldüğü gibi, genç erkekler en fazla sivilce (yüzde 35,2), kilo (yüzde 22,5), boy (yüzde 17,9) ve karşı cinsiyetle iletişim (yüzde 17,4) konularında endişe yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra genç erkekler vücutta kıllanma (yüzde 14,9), ruhsal durum (yüzde 13,5), meme büyümesi (yüzde 8,5) ve cinsel organın boyu (yüzde 7,5) ile ilgili sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir.

Yaş gruplarına göre bazı farklılıklar gözlenmiştir. Örneğin, 20-24 yaş grubu erkeklerde cinsel organın boyu ve karşı cinsiyetle iletişim daha fazla önem kazanırken, vücudun büyüme ve gelişmesine ilişkin endişeler 15-19 yaş grubunda yoğunlaşmaktadır.

Tablo 10.11'de genç erkeklerin ergenlik döneminde yaşadıkları en önemli endişeyi kimlerle paylaştığını göstermektedir.

Tablo 10.11. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeleri Paylaştıkları Kişiler (Yüzde)

	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam
	15-19	20-24	Kent	Kır	
Anne	35,4	35,4	40,0	25,6	35,4
Baba	31,5	30,9	34,0	25,6	31,3
Kız kardeş	6,5	4,7	7,4	2,3	5,8
Erkek kardeş	13,7	10,7	14,0	9,2	12,4
Kız arkadaş	11,7	9,0	14,3	2,8	10,6
Erkek arkadaş	52,5	55,3	48,4	64,6	53,6
Akraba (kadın ve erkek)	2,6	7,9	6,8	0,6	4,8
Öğretmen	7,8	1,4	2,3	11,2	5,1
Sağlık Personeli/Psikolog	15,5	19,5	19,1	13,1	17,2
Diğer	3,3	2,9	2,5	4,4	3,1
Sayı	187	133	218	103	320

Genç erkeklerin yaşadıkları en önemli endişelerini, aile üyeleri arasında en fazla anneleri ile paylaştıkları görülmektedir (yüzde 35,4). Anne ile paylaşım her iki yaş grubunda benzer yüzdeye sahip olmakla birlikte, kentsel kesimde yaşayan genç erkeklerde kırsal kesime göre daha yüksektir.

Genç erkeklerin yaşadıkları endişeyi babaları ile paylaşma oranları oldukça yüksektir (yüzde 31,3). Yine yaş gruplarına göre baba ile paylaşım yüksek düzeydedir. Kentsel kesimde yaşayanlar kırsal kesime göre endişelerini daha fazla oranda babaları ile paylaşmaktadırlar.

Genç erkeklerin en yakınlarının erkek arkadaş olduğu da görülmektedir (yüzde 53,6). Kırsal kesimde bu yakınlık daha da artmaktadır (yüzde 64,6).

Tablo 10.12. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Büyüme ve Gelişme Sırasında Yaşadıkları Endişeler için Başvurdukları Sağlık Kuruluşları (Yüzde Dağılımı) ve Memnun Kalma Durumları (Yüzde)

	Sağlık kuruluşuna başvuran	Sağlık kuruluşuna başvuran				Sayı	Sağlık kuruluşuna başvurmayan	Sayı	Sağlık kuruluşundan memnun kalma	Sayı
		Sağlık ocağı/AÇSAP merkezi	Devlet hastanesi	Özel muayenehane/Klinik/Hastane	Diğer					
Yaş										
15-19	19,3	23,2	54,5	18,3	13,1	65	80,7	338	57,7	65
20-24	24,7	(9,5)	(61,6)	(21,2)	(14,2)	49	75,3	198	(53,5)	49
Yerleşim yeri										
Kent	23,5	13,7	62,6	21,9	12,7	84	76,5	357	57,6	84
Kır	17,1	(27,1)	(43,8)	(13,1)	(15,9)	31	82,9	179	(51,1)	31
Toplam	21,3	17,3	57,6	19,6	13,5	114	78,7	536	55,9	114

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır .

Tablo 10.12'ye göre, ergenlik değişimleri sırasında genç erkeklerin en önemli endişeleri için sağlık kuruluşuna başvurma durumu sunulmuştur. Genç erkeklerin yüzde 21,3'ü, en önemli olarak kabul ettikleri endişeleri için herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurduğunu belirtmiştir. Başvurulan sağlık kuruluşları arasında yüzde 57,6 ile devlet hastanesi birinci sırayı almakta, yüzde 19,6 ile özel muayene/klinik/hastane takip etmekte ve yüzde 17,3 ile sağlık ocağı/AÇSAP merkezi üçüncü sırayı almaktadır.

Sağlık kuruluşuna başvuran genç erkeklerin yüzde 55,9'u başvurdukları sağlık kuruluşundan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 10.12).

Genç erkeklerin ergenlikte yaşadıkları endişe türlerine göre en önemli endişenin ne olduğu, endişeyi paylaşma, sağlık kuruluşuna başvurma ve halen devam etme durumları Tablo 10.13'te verilmiştir.

Tablo 10.13. Genç Erkeklerin Ergenlikte Bedenin Büyüme ve Gelişmesi Sırasında Endişe Yaşama, En Önemli Endişe, Endişeyi Herhangi Biri ile Paylaşma, Sağlık Kuruluşuna Gitme ve Halen Devam Etme Durumu (Yüzde)

	Endişe yaşama			Endişe yaşayanlar arasında				
	Yaşamadı	Yaşadı	Sayı	En önemli endişe olarak belirtme	En önemli endişeyi paylaşma	En önemli endişe için sağlık kuruluşuna başvurma	Halen endişesi devam eden	Sayı
Boy	82,0	18,0	813	43,0	59,0	15,7	55,3	146
Meme Büyümesi	91,5	8,5	813	22,5	65,8	9,9	64,9	69
Adet Düzeni	92,5	7,5	813	(31,4)	(46,0)	(2,2)	(64,4)	61
Kilo	77,5	22,5	813	18,6	60,7	16,9	46,0	183
Vücutta Kılanma	85,1	14,9	813	14,1	64,2	17,4	54,5	121
Sivilce	64,8	35,2	813	26,6	63,1	31,4	62,2	286
Ruhsal Durum	86,5	13,5	813	39,8	63,9	15,3	53,8	110
Karşı Cinsiyetle İletişim	82,6	17,4	812	33,4	48,6	7,3	46,9	141
Diğer	97,8	2,2	812	(*)	(*)	(*)	(*)	18

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdelere gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır .

Genç erkeklerin büyüme ve gelişme sırasında en sık olarak yaşadıkları endişelerin başında sivilce (yüzde 35,2), kilo (yüzde 22,5) ve boy (yüzde 18,0) gelmektedir. Boy (yüzde 43,0), ruhsal durum (yüzde 39,8) ve karşı cinsiyetle iletişim (yüzde 33,4) yaşanan endişeler arasında en önemli endişe olarak belirtilen endişeler olarak görülmektedir. Erkeklerin endişeleri genellikle fizik görünümün değişmesine ilişkindir. Ancak, en önemli endişelerin dağılımında cinsellik ve duygusallık da devreye girmektedir.

Genç erkeklerin en önemli endişeleri arasında paylaşılan ilk üç endişe şu şekilde sıralanmaktadır: Meme büyümesi (yüzde 65,8), vücutta kılanma (yüzde 64,2) ve ruhsal durum (yüzde 63,9).

Sağlık kuruluşuna başvuruda ise yine farklı bir sıralama görülmektedir: Sivilce (yüzde 31,4), vücutta kılanma (yüzde 17,4) ve kilo (yüzde 16,9) ilk üç sırada yer almaktadır. Gençlerin yaşadıkları endişeler ile bunların içinde en önemli saydıkları endişeler aslında iç dünyalarının karmaşıklığını dolaylı olarak göstermektedir. Diğer taraftan, en önemli endişeyi paylaşma ya da sağlık kuruluşuna başvuru açısından da bu karmaşa devam etmekte, endişeleri için çözüm yolları aramada farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Gerçek sorunlarını yakınları ile, fizik görünümüne ilişkin sorunlarını ise sağlık kuruluşları ile paylaşmaktadırlar. Buna karşılık endişesi olan genç erkeklerin yaklaşık yarısının (yüzde 46,0-64,9) en önemli endişe sorununun devam ettiği görülmektedir (Tablo 10.13).

Tablo 10.14. Genç Erkeklerin Yaşlarına Göre İlk Islak Rüya Yaşları (Yüzde)

Yaş	12 ve altı	13	14	15	16	17	18 ve üstü	Henüz olmamış	Toplam	Sayı
15	12,8	28,3	25,1	9,6	0,9	-	-	23,3	100,0	110
16	8,5	21,8	26,5	27,4	1,6	-	-	14,2	100,0	102
17	8,2	14,5	36,0	28,3	3,7	1,3	-	8,0	100,0	87
18	7,0	6,3	20,8	26,1	24,0	4,5	1,4	9,9	100,0	107
19	(11,6)	(18,4)	(23,1)	(18,1)	(19,0)	(3,5)	(-)	(6,3)	100,0	68
20	(9,8)	(19,9)	(35,6)	(13,8)	(11,0)	(1,8)	(8,1)	(-)	100,0	63
21	(16,8)	(6,8)	(21,5)	(34,2)	(13,7)	(4,0)	(-)	(3,0)	100,0	39
22	14,7	16,0	22,4	17,2	8,7	8,6	6,4	6,0	100,0	62
23	6,4	17,4	22,6	19,5	14,9	4,1	12,8	2,4	100,0	72
24	(10,5)	(15,8)	(32,5)	(17,5)	(18,8)	(1,7)	(1,3)	(1,9)	100,0	56
Toplam	10,1	17,2	26,5	20,9	10,9	2,6	2,7	9,1	100,0	767

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Görüşülen genç erkeklerin yüzde 64,6'sı ilk ıslak rüya yaşını 13-15 yaş arasında belirtmiştir. Ancak, erkekler ilk ıslak rüya yaşlarını belirtirken hafıza faktöründen etkilenmiş olabilirler. Çünkü, 15 yaş grubunda olan gençlerin yüzde 12,8'i ilk ıslak rüya yaşı için 12 yaş ve altını belirtmiştir. Diğer yaş gruplarında da 12 yaş ve altında farklı yüzdeler bulunmaktadır (Tablo 10.14).

Genç erkeklerin ıslak rüya hakkında bilgi kaynakları Tablo 10.15'te sunulmuştur. Yaklaşık her 10 erkekten dördü ıslak rüya hakkında en az biri ile konuştuğunu, bilgi paylaşımı olduğunu belirtmiştir. Genç erkeklerin ıslak rüya hakkında en fazla erkek arkadaşları ile paylaşım yaşadıkları görülmektedir (yüzde 74,7). Bu paylaşımın kırsal kesimde kentsel kesime göre daha fazla olduğu görülmektedir (sırasıyla, yüzde 73,6 ve yüzde 77,2). Erkek kardeş (yüzde 10,3) ve baba (yüzde 8,9) da, genç erkeklerin ıslak rüyalarını paylaştıkları kişilerdir. Kadın akraba ve tanıdık ile paylaşım yüzdesi yüksek görünmekle beraber kadın akraba ve tanıdıklar bir grup halinde alındığı için yüzde yüksek çıkmıştır.

Okul ve öğretmen, ıslak rüya hakkında bilgi kaynakları arasında yer alması önemli bir bulgudur (yüzde 5,8). Sağlık personelinin hiç bir şekilde sıralamada yer almaması ise düşündürücüdür.

Tablo 10.15. Genç Erkeklerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Islak Rüya Hakkında Bilgi Alınan Kişiler (Yüzde)

	Yaş		Yerleşim yeri		Erkek Toplam
	15-19	20-24	Kent	Kır	
Herhangi biri ile görüşmüş	41,2	42,9	43,3	39,0	41,9
Baba	10,5	6,9	11,1	4,1	8,9
Erkek kardeş	8,9	12,3	10,7	9,5	10,3
Erkek arkadaş	74,1	75,6	73,6	77,2	74,7
Kadın yakınlar ve akrabalar	6,6	7,6	6,1	9,3	7,1
Kuzen	3,2	3,0	4,2	0,7	3,1
Diğer yakınlar, akrabalar ve tanıdıklar	6,6	5,5	7,6	2,6	6,1
Öğretmen	7,8	3,0	6,7	3,6	5,8
Sayı	180	131	217	94	311
Hiç kimse ile konuşmamış	58,8	57,1	56,7	61,0	58,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	437	306	501	242	743

10.3. Sevgilisi Olma ile İlgili Bazı Deneyimler

Ergenlik ve gençlik dönemlerinde psikososyal ve cinsel gelişim sırasında karşı cinsiyet ile duygusal beraberlikler yaşama deneyimleri de önem taşımaktadır. Bu deneyimin gencin ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etki bırakması arzu edilmektedir. Ülkemizde gençlerin duygusal beraberlikleri hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır. Bu çalışmada gençlerin şimdiye kadar ve halen sevgilisi olması konusundaki deneyiminin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada, sadece sevgilisi olma boyutu ve gencin bu durumunu kiminle paylaştığını anlamaya yönelik sorulara yer verilmiştir.

Tablo 10.16'da gençlerin yüzde 68,9'unun şimdiye kadar sevgilisi olma deneyiminin olduğu görülmektedir. Genç kadınlarda bu oran yüzde 60,2 iken erkeklerde yüzde 77,6 ile daha yüksektir. İlk sevgilisinin olma yaşı da erkek ve kadınlar arasında değişmektedir. Erkeklerin sevgilisinin olma deneyimi daha erken yaşlardadır. Erkeklerde 12 yaş ve altında sevgilisinin olma oranı yüzde 16,1 iken kadınlarda yüzde 7,0'dır. Yine erkeklerde 13-15 yaş arasında sevgilisinin olma oranı yüzde 51,6 iken kadınlarda yüzde 48,8'dir. Erkeklerde bu yüzdelerin yüksek olması, kadınlarda ise düşük olması dikkat çekicidir. Bu soru özel yaşantı hakkında bir soru olduğu için kadınlar sevgililerinin olması konusunda yanıt verirken çekinmiş olabilirler ya da erkekler 12 yaş altında hoşlandıkları bir arkadaşlarını sevgili olarak değerlendirmiş olabilirler. Daha önce de açıklandığı gibi bu araştırma ile sadece duruma ilişkin bir tablo verilmesi amaçlanmıştır, soru kağıdı bu konuda yorum yapabilecek şekilde düzenlenmemiştir.

Halen sevgilisi olma ise genelde yüzde 52,3 iken, kadınlarda yüzde 52,0 ve erkeklerde yüzde 52,5'tir.

Hem kadın hem de erkeklerde şimdiye kadar sevgilisi olma yanıtının yüzdesi 15-19 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayanlarda yüksektir; ayrıca, öğrenim düzeyi arttıkça ve hanehalkı refah düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu oranlar, gencin sevgilisinin olmasının kabulünü ya da bu gençlerin olaya bakış açılarını ve ifade serbestliklerini yansıtır.

Tablo 10.16. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Şimdiye Kadar Sevgilisinin Olması (Yüzde), İlk Sevgilisinin Olduğu Yaş (Yüzde Dağılımı) ve Halen Sevgilisi Olma (Yüzde)

	Şimdiye kadar sevgilisi olma	Sayı	İlk sevgili olma yaşı					Bilmi-yor	Toplam	Sayı	Halen sevgilisi olma	Sayı
			12 ve altı	13-15	16-18	19 ve üstü						
KADIN												
Yaş												
15-19	58,3	416	10,1	55,6	32,2	1,0	1,1	100,0	241	51,7	226	
20-24	62,2	400	4,0	42,3	43,4	9,9	0,4	100,0	249	52,4	133	
Yerleşim yeri												
Kent	67,3	550	7,7	49,3	36,2	5,9	0,8	100,0	368	51,7	258	
Kır	45,6	267	4,8	47,4	43,0	4,3	0,6	100,0	122	52,6	101	
Öğrenim durumu												
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	43,0	93	(4,2)	(60,4)	(28,5)	(5,1)	(1,8)	100,0	40	(*)	21	
İlk. 1.kademe mezunu	45,9	209	6,8	43,4	39,0	10,9	-	100,0	96	(40,7)	48	
İlk. 2.kademe mezunu	65,5	333	7,1	50,2	38,3	3,6	0,9	100,0	216	52,1	185	
Lise mezunu ve üzeri	77,0	178	7,7	47,1	39,4	5,0	0,8	100,0	138	56,2	105	
Hanehalkının refah düzeyi												
En düşük	35,0	137	10,0	42,3	36,9	9,3	1,5	100,0	48	63,0	33	
Düşük	52,6	163	11,7	58,7	24,0	4,7	0,9	100,0	86	51,4	55	
Orta	61,2	191	3,9	47,6	42,1	4,5	1,9	100,0	117	40,2	78	
Yüksek	69,8	188	8,0	42,6	41,7	7,6	-	100,0	132	53,0	98	
En yüksek	79,8	137	3,8	52,8	40,2	3,2	-	100,0	107	57,0	96	
Kadın Toplam	60,2	816	7,0	48,8	37,9	5,5	0,8	100,0	489	52,0	359	
ERKEK												
Yaş												
15-19	72,8	498	21,6	60,2	16,1	0,7	1,4	100,0	363	48,6	358	
20-24	85,1	313	8,7	40,0	43,2	7,9	0,2	100,0	267	58,4	235	
Yerleşim yeri												
Kent	80,8	544	18,7	49,3	27,3	4,2	0,6	100,0	439	56,0	413	
Kır	71,1	268	10,1	57,0	28,3	2,9	1,6	100,0	190	44,4	180	
Öğrenim durumu												
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	15	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	13	(*)	11	
İlk. 1.kademe mezunu	74,0	125	4,9	46,8	39,7	8,5	-	100,0	93	55,4	72	
İlk. 2.kademe mezunu	74,7	443	17,2	57,4	21,3	2,7	1,4	100,0	331	51,5	325	
Lise mezunu ve üzeri	84,2	224	18,4	48,5	29,3	3,3	0,6	100,0	188	55,2	181	
Hanehalkının refah düzeyi												
En düşük	61,5	154	5,7	73,0	16,6	4,6	-	100,0	95	53,4	89	
Düşük	77,0	153	6,5	50,4	40,4	2,8	-	100,0	118	48,8	104	
Orta	77,6	152	20,2	45,3	32,5	2,0	-	100,0	118	53,4	109	
Yüksek	77,6	191	17,8	49,8	22,6	7,1	2,8	100,0	148	51,3	142	
En yüksek	93,3	161	25,4	45,8	25,6	2,2	1,0	100,0	150	54,9	149	
Erkek Toplam	77,6	812	16,1	51,6	27,6	3,8	0,9	100,0	630	52,5	593	
TOPLAM	68,9	1628	12,1	50,4	32,1	4,5	0,8	100,0	1119	52,3	952	

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 10.17. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Halen Olan Sevgilisi Hakkında Birisi ile Konuşma Durumu (Yüzde Dağılımı) ve Konuştuğu Kişiler (Yüzde)

	Herhangi biri ile görüşmüş	Herhangi biri ile görüşmüş											Hiç kimse ile konuşmamış	Toplam	Sayı	
		Anne	Baba	Kız kardeş	Erkek kardeş	Kız arkadaş	Erkek arkadaş	Kadın akraba	Erkek akraba	Öğretmen	Kuzen	Diğer				Sayı
KADIN																
Yaş																
15-19	91,8	45,6	14,3	34,8	13,2	70,5	16,5	26,1	3,6	4,2	6,7	4,9	107	8,2	100,0	117
20-24	98,4	77,5	41,1	37,8	29,5	75,9	31,5	29,8	16,3	1,9	9,6	3,3	69	1,6	100,0	70
Yerleşim yeri																
Kent	95,5	57,7	25,2	34,1	21,5	73,4	23,0	27,1	8,3	4,5	7,8	4,8	127	4,5	100,0	133
Kır	91,3	58,8	23,6	40,8	14,4	70,5	20,7	28,7	9,1	-	8,0	3,0	48	8,7	100,0	53
Kadın Toplam	94,3	58,0	24,8	36,0	19,6	72,6	22,3	27,5	8,6	3,3	7,8	4,3	176	5,7	100,0	186
ERKEK																
Yaş																
15-19	77,6	36,6	28,9	13,8	14,5	33,2	76,4	14,5	9,3	-	7,2	1,8	135	22,4	100,0	174
20-24	81,6	48,8	40,3	19,7	23,0	36,7	73,8	12,3	7,3	-	2,3	4,7	110	18,4	100,0	138
Yerleşim yeri																
Kent	80,4	46,4	39,1	17,2	21,8	37,5	73,9	14,5	9,3	-	6,1	3,5	183	19,6	100,0	231
Kır	76,3	29,1	18,7	13,9	7,7	26,5	79,3	10,6	5,7	-	1,8	1,9	61	23,7	100,0	80
Erkek Toplam	79,4	42,0	34,0	16,4	18,3	34,7	75,2	13,5	8,4	-	5,0	3,1	245	20,6	100,0	312
TOPLAM	84,9	48,7	30,1	24,6	18,8	50,5	53,1	19,4	8,5	1,4	6,2	3,6	420	15,1	100,0	498

Tablo 10.17’de görüldüğü gibi genç kadınların halen sevgilileri olmasına ilişkin durumunu herhangi biriyle paylaşma oranı (yüzde 94,3) erkeklere (yüzde 79,4) göre yüksektir. Genç kadınların sevgilileri olduğunu anne (yüzde 58,0), kız kardeş (yüzde 36,0), kadın akraba (yüzde 27,5), baba (yüzde 24,8), erkek kardeş (yüzde 19,6), erkek akraba (yüzde 8,6) ve kuzen (yüzde 7,8) ile paylaştıkları görülmektedir. Genç kadınların yüzde 72,6’sı bu durumu kız arkadaşları ve yüzde 22,3’ü ise erkek arkadaşları ile paylaştıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar bu tür beraberliklerinin olduğunu çevreleri ile daha kolay paylaşabilmekte ya da paylaşma gerekliliği duymaktadırlar. 20-24 yaş grubunda halen olan sevgili ilişkisinin etrafındaki bir kişi ile paylaşma eğilimi daha da artmaktadır.

Erkekler ise halen sevgililerinin olduğunu etraflarındaki kişiler ile daha az paylaşmaktadırlar. Erkekler için de anne yüzde 42,0 ile ilk sırada gelmektedir. Erkeklerin sevgilisi olma bilgisini baba (yüzde 34,0), erkek kardeş (yüzde 18,3), kız kardeş (yüzde 16,4) ve kadın akraba (yüzde 13,5) gibi yakın çevre ile paylaştığı görülmektedir. Erkeklerde bu bilgiyi erkek arkadaş ile paylaşma yüzde 75,2 ve kız arkadaşla paylaşma yüzde 34,7’dir. Erkeklerde 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayanlarda etrafındaki biri ile halen sevgilisi olma bilgisini paylaşma oranları, 15-19 ve kırsal kesime göre genel olarak daha yüksek olma eğilimindedir.

10.4. Evli Kadınların Doğurganlık Öyküleri

Bu araştırmanın soru kağıdında evli kadınların doğurganlık durumlarına ilişkin bir modül de yer almıştır. Bu modülde adet düzeni, doğurganlık öyküsü ve aile planlaması yöntemi kullanımına ilişkin sorular yer almıştır.

Genç kadınların yüzde 74,8’i düzenli adet gördüğünü belirtmiştir. Bu oran 15-19 yaş grubunda yüzde 72,3 ve 20-24 yaş grubunda yüzde 77,4’dür. Kentsel kesimde yaşayan genç kadınların yüzde 73,0’ı ve kırsal kesimde yaşayan kadınların yüzde 78,4’ü düzenli adet gördüğünü belirtmiştir (tablosu verilmemiştir). Düzenli adet görmeme nedenleri ise Tablo 10.18’de sunulmuştur.

Tablo 10.18. Genç Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düzenli Adet Görmeme Nedenleri (Yüzde)

	Yaş		Yerleşim yeri		
	15-19	20-24	Kent	Kır	Kadın Toplam
Adetleri düzene girmedi	23,4	5,5	14,4	18,5	15,5
Henüz adet görmeme	2,2	-	1,7	-	1,3
Rahim ve yumurtalık hastalığı	4,0	12,9	9,1	4,7	7,9
Hormon bozukluğu	6,0	3,9	5,2	4,7	5,1
Halen gebe (şüpheli gebelik dahil)	5,5	11,1	6,6	11,9	8,1
Doğum ve kürtaj sonrası	1,8	12,1	1,2	3,1	6,3
Emzirme	1,1	-	0,8	-	0,6
Kontraseptif kullanımı	0,8	7,6	3,7	3,8	3,7
Stres/sıkıntı	9,2	13,4	10,9	11,4	11,0
Mevsimsel değişim	2,0	2,0	2,1	1,7	2,0
Diğer	7,9	9,4	9,5	6,0	8,5
Bilmiyor	36,1	22,0	28,4	34,1	30,0
Sayı	115	90	148	58	205

Genç kadınların düzenli adet görmeme nedenleri arasında "adetlerin düzene girmemiş olması" ve "henüz adet görmeme" en büyük yüzdeyi alan iki gruptur (yüzde 16,8). Hastalıklar olarak tanımlanan grup ise toplam yüzde 13,0 iken halen gebe olma, doğum ve kürtaj sonrası adet görmeme ise yüzde 15,0'dır. Stres ve sıkıntı nedeniyle adet düzensizliği yüzde 11,0 iken mevsimsel değişikliklere bağlanan düzensizlik ise yüzde 2,0'dır.

Genç kadınların yüzde 30,0'ı adet düzensizliğinin nedenini bilmemektedir. "Bilmiyorum" yanıtları 15-19 yaş grubunda ve kırsal kesimde daha fazla söylenmiştir. "Bilmiyorum" yanıtları, genç kadınların üreme sağlığı için çok önemli olan menstrüel siklus konusunda sorunlarını paylaşamadıklarını ve özellikle sağlık kuruluşlarına başvuramadıklarını dolaylı olarak göstermektedir.

Tablo 10.19. Genç Evli Kadınların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Doğurganlık Öyküleri (Yüzde Dağılımı)

	Gebelik öyküsü			Canlı doğum			İsteyerek düşük			(Başka) Çocuk isteme		
	Var	Yok	Sayı	Var	Yok	Sayı	Var	Yok	Sayı	Evet	Hayır	Sayı
Yaş												
15-19	73,1	26,9	35	(73,5)	26,5)	25	12,4	(87,6)	25	(90,3)	(9,7)	30
20-24	89,3	10,7	195	86,6	13,4	174	14,7	85,3	174	66,4	33,6	186
Yerleşim yeri												
Kent	88,1	11,9	172	84,8	15,2	151	14,0	86,0	151	69,3	30,7	162
Kır	83,2	16,8	58	85,5	14,5	48	15,9	84,1	48	71,1	28,9	55
Öğrenim durumu												
Okula gitmemiş/İlk. 1. kademe mezunu veya daha az	93,6	6,4	147	87,1	12,9	137	17,5	82,5	137	65,7	34,3	141
İlk. 2. kademe veya üzeri	74,6	25,4	82	79,7	20,3	61	7,8	92,2	61	77,1	22,9	74
Hanehalkının refah düzeyi												
Düşük 3 dilim	89,1	10,9	158	86,8	13,2	141	18,2	81,8	141	67,3	32,7	153
Yüksek 2 dilim	81,8	18,2	72	80,4	19,6	59	5,5	94,5	59	75,6	24,4	64
Toplam	86,9	13,1	230	84,9	15,1	200	14,5	85,5	200	69,8	30,2	217

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Tablo 10.19'da evli kadınların doğurganlık öyküleri sunulmaktadır. Evli genç kadınların yüzde 86,9'unun gebelik öyküsü olup, 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim düzeyi düşük olanlarda ve hanehalkının refah düzeyi düşük olan genç kadınlarda gebelik yüzdesi daha yüksektir.

Evli genç kadınların yüzde 84,9'unun canlı doğumu ve yüzde 14,5'inin isteyerek düşüğü vardır. Genç kadınların ortalama canlı doğum sayısı 1,5 ve ortalama isteyerek düşük sayısı 0,2'dir (tablosu verilmemiştir). Canlı doğum ve isteyerek düşük öyküsü de 20-24 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna, öğrenim düzeyi düşük olan kadınlarda öğrenim düzeyi yüksek olan kadınlara ve hanehalkı geliri düşük olan kadınlarda yüksek olan kadınlara göre daha yüksek yüzdelere sahiptir. 20 yaş altı gebeliklerin riskli gebelik olduğu göz önüne alındığında, 15-19 yaş evli kadınların yüzde 73,1'i riskli gebelikle karşılaşmıştır.

Kadınların yüzde 69,8'i gelecekte başka çocuk sahibi olmak istemektedir. Ancak, çocuk isteme yüzdesi 15-19 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayan kadınlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyi yüksek olan kadınlarda daha yüksektir.

Genç kadınların yüzde 60,6'sı herhangi bir gebeliği önleyici yöntem kullanırken, yüzde 45,4'ü modern yöntem kullanmaktadır. Kullanılan yöntemlerin yüzde dağılımı ise şu

şekildedir: yüzde 35,4 RİA, yüzde 28,1 kondom, yüzde 23,1'i geri çekme, yüzde 9,0 oral kontraseptif, yüzde 2,5 enjekte edilen kontraseptif (iğne, enjeksiyon vb), yüzde 1,4 emzirme ve yüzde 0,5 diğer yöntemler. Gebeliği önleyici yöntemlerin ortalama kullanma süresi 18,0 ve ortanca olarak ise 12 aydır (tablosu verilmemiştir).

Gebeliği önleyici yöntem kullanmayan kadınların oranı yüzde 39,4'dür. Yöntem kullanmayanlar neden olarak şunları belirtmişlerdir: Halen gebe olma (yüzde 36,6), çocuk isteme (yüzde 25,5), emzirme (yüzde 6,1), lohusa olma (yüzde 5,7), eşi istemiyor (yüzde 5,6), eşi yanında değil (yüzde 5,3), gereksiz buluyor/inanmıyor (yüzde 3,0) ve eşinden ayrı/eşi vefat etmiş (yüzde 2,7) ve diğer (yüzde 7,1) (tablosu verilmemiştir).

Aile planlaması yöntemlerinin temin edildiği sağlık kuruluşlarının başında birinci basamak sağlık kuruluşları gelmektedir (yüzde 49,9). İkinci sırada yüzde 21,9 ile eczane gelmektedir; daha sonra sırasıyla devlet hastaneleri (yüzde 17,9), özel sağlık kuruluşları (yüzde 7,7) ve market (yüzde 2,5) gebeliği önleyici yöntem temin edilen yerlerdir (tablosu verilmemiştir).

Bölüm 11

Bilgi Alma ve Sağlık Hizmeti Sunumu Konusunda Görüşler ve Beklentiler

Çocukluktan erişkinliğe geçiş döneminde en fazla endişe yaşanan değişimlerden birisi cinsel büyüme ve gelişmedir. Bu dönemde ergenin en önemli gereksinimlerinin başında "bilgilendirme" gelmektedir. Özellikle büyüme ve gelişme süreci ile dikkat edilmesi gereken konuların bilgilendirme içinde yer almasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Gençlerin cinsel yaşamları da genellikle bu dönem içinde başlamaktadır. Bu da bilgilendirme içinde cinsellik konularının da yer almasına dikkat edilmesini gerektirmektedir (WHO, 2007a). Ülkemizde genellikle orta ve yüksek öğretim kurumlarına devam eden gençlerle cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilgiye ulaşma ve sağlık hizmetinden beklentiler konusunda yapılmış yerel çalışmalar bulunmaktadır. Sunulan hizmetlere yön vermesi amacıyla bu çalışma ile bir adım daha ileri gidilerek ülkede yaşayan 15-24 yaş grubu gençleri temsil edecek şekilde, ne kadar bilgilendirme yapıldığı ve sağlık hizmetlerinden beklentilerin ne olduğu konularında gençlerin görüşlerinin öğrenilmesi hedeflenmiştir.

11.1 Bazı Özel Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alma ve Bilgi Alınan Kaynaklar

Tablo 11.1'de gençlerin sosyodemografik özelliklerine göre bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularıyla ilgili bilgi alma durumları sunulmuştur. Genç kadınların yüzde 64,0'ı gebelik ve doğum, yüzde 63,2'si gebelikten korunma ve yüzde 60,4'ü cinsel ilişki hakkında bilgi aldıklarını belirtmişlerdir. Kadınların daha az bilgi aldıklarını söyledikleri konular cinsel organ temizliği (yüzde 48,0), cinsel sorunlar (yüzde 46,1) ve cinsellikle ilgili diğer konulardır (yüzde 2,5). Erkeklerin en fazla bilgi aldıkları konular arasında cinsel ilişki (yüzde 67,6), gebelikten korunma (yüzde 58,5), cinsel sorunlar (yüzde 56,4), gebelik ve doğum (yüzde 52,7) ve cinsel organ temizliği (yüzde 44,3) şeklindedir. Her iki cinsiyette de bilgilendikleri konular arasında "güvenli cinsellik" vurgulanmaktadır. Ancak, kadın ve erkeklerde her bir konu başlığında yapılan bilgilenme 100 gençten genelde 46-64 arasında değişmektedir. Bu da gençlerin bilgi verilen merkezlere ya da kişilere ulaşma sorunu olduğunu göstermektedir.

Evlenmiş olan kadınlar cinsel ilişki, gebelikten korunma, gebelik ve doğum ve cinsel sorunlar konularında evlenmemiş olanlara göre daha fazla bilgilendirme yapıldığını belirtmişlerdir. Evlenmiş olan erkeklerin sayısı yorum yapmak için yeterli olmamakla beraber bunlar, kadınların belirttikleri alanlarda evlenmemiş erkeklere göre daha fazla bilgiye ulaştıklarını belirtmektedirler. Bu da cinsellik ve üreme sağlığı ile bilgilerin evlilere daha kolay eriştiğini göstermektedir. Ayrıca, hem erkek hem de kadınların arasında 20-24 yaş grubunda olanlar, kentsel kesimde yaşayanlar, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyi arttıkça daha fazla bilgilenme yapıldığını belirtilmektedir.

Tablo 11.1. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Herhangi bir Kaynaktan Cinsellik ile İlgili Konularda Bilgi Alma (Yüzde)

	Cinsel ilişki	Cinsel organ temizliği	Gebelikten korunma	Gebelik ve doğum	Cinsel sorunlar	Cinsellikle ilgili diğer konular	Yüzde	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	55,9	45,4	55,1	57,4	43,8	2,7	100,0	415
20-24	65,0	50,7	71,5	70,8	48,5	2,3	100,0	399
Yerleşim yeri								
Kent	65,4	52,9	67,5	69,5	49,6	2,8	100,0	547
Kır	50,0	37,9	54,1	52,7	38,9	1,9	100,0	266
Medeni durum								
Evlenmedi	59,3	49,0	58,7	59,9	45,6	2,6	100,0	583
Evlendi	63,0	45,6	74,6	74,4	47,4	2,3	100,0	230
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	31,2	28,2	47,1	38,1	21,0	-	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	55,1	35,1	62,6	59,1	33,4	1,1	100,0	209
İlk. 2.kademe mezunu	65,8	52,4	65,3	68,2	52,8	3,9	100,0	330
Lise mezunu ve üzeri	72,4	65,8	68,3	75,4	62,3	2,9	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	40,3	27,2	48,5	45,0	28,3	0,6	100,0	136
Düşük	57,6	40,2	61,8	59,3	36,9	1,1	100,0	163
Orta	58,8	48,3	63,4	64,2	45,9	4,0	100,0	190
Yüksek	72,1	56,7	68,2	69,8	56,0	2,9	100,0	187
En yüksek	69,8	65,6	72,2	80,3	61,6	3,7	100,0	137
Kadın Toplam	60,4	48,0	63,2	64,0	46,1	2,5	100,0	813
ERKEK								
Yaş								
15-19	65,7	41,0	50,0	46,8	52,2	1,0	100,0	496
20-24	70,8	49,5	72,1	61,9	63,2	0,8	100,0	313
Yerleşim yeri								
Kent	73,0	45,9	62,1	57,3	58,2	1,3	100,0	542
Kır	56,8	41,0	51,1	43,3	52,8	-	100,0	268
Medeni durum								
Evlenmedi	67,4	44,4	57,4	51,9	56,2	0,8	100,0	763
Evlendi	(71,4)	(42,9)	(77,3)	(65,0)	(60,6)	(1,6)	100,0	47
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	54,3	36,9	55,5	38,8	39,7	-	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	67,8	44,5	53,3	52,6	55,4	0,8	100,0	441
Lise mezunu ve üzeri	77,8	49,4	73,6	63,3	69,8	1,7	100,0	224
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	50,6	31,5	46,6	42,3	44,3	-	100,0	154
Düşük	62,4	37,4	48,5	42,6	50,1	-	100,0	153
Orta	71,2	46,6	64,7	53,6	53,3	0,7	100,0	152
Yüksek	70,4	48,6	61,2	52,6	64,3	1,3	100,0	189
En yüksek	82,3	55,8	70,4	71,2	67,8	2,3	100,0	161
Erkek Toplam	67,6	44,3	58,5	52,7	56,4	0,9	100,0	809
TOPLAM	64,0	46,2	60,8	58,3	51,3	1,7	100,0	1623

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

( ) Ağırlıksız gözlem sayısı 25-49 arasındadır.

Cinsel ilişki, cinsel organ temizliği, gebelikten korunma, gebelik ve doğum, cinsel sorunlar ve cinsellikle ilgili diğer konuların herhangi birinden bilgi alanlara bu bilgilerin ulaşıldığı kaynaklar sorulmuş ve sonuçlar Tablo 11.2'de verilmiştir. Birden fazla kaynak söylendiği için yüzdelerin toplamı 100'den fazladır.

Kadınlarda aile ve yakınlarındaki kişilerden bu bilgileri öğrenme yüzde 0,4-31,3 arasında değişmektedir. Aile içinde anne (yüzde 23,5), kız kardeş (yüzde 15,5) ve kadın yakın akraba (yüzde 16,7) ilk üç sırayı almaktadır. Ancak, kız arkadaş ile paylaşım aile bireylerinden çok daha yüksek orandadır (yüzde 31,3).

Erkeklerde ise, yaklaşık her iki erkekten biri bu konuları erkek arkadaşıyla paylaştığını belirtmektedir (yüzde 51,2). Erkekler, bu konuları kız arkadaşları ile de paylaşmaktadırlar (yüzde 9,9). Erkeklerin aile fertlerinin içinde en fazla baba ile paylaşımları olduğu görülmektedir (yüzde 9,3).

Hem kadın hem de erkekler okulu bilgi kaynağı olarak yüksek oranlarda belirtmektedirler (sırasıyla yüzde 20,2 ve yüzde 30,5). "Okul" yanıtının içinde kendi akranları, öğretmenler ve okul kitapları konusunda bir özelleştirme yapmadan gruplaşma olduğu da düşünülebilir. Erkekler için bir diğer önemli bilgi kaynağı "askerlik" şeklinde belirtilmiştir.

Gençler, "doktor"dan bilgi aldıklarını da belirtmişlerdir. Kadınların yüzde 12,6'sı ve erkeklerin yüzde 7,4'ü doktordan bilgi aldığını söylerken, kadınların yüzde 6,1'i genellikle kadın sağlık personeli olan "hemşire" den bilgi aldıklarını belirtmişlerdir.

Görsel ve yazılı basın her iki cinsiyet için de en önemli bilgi kaynakları arasında yer almaktadır (sırasıyla yüzde 25,4 ve yüzde 31,1). Ayrıca internet önemli bilgi kaynakları arasındadır (yüzde 17,6). Her üç kaynağın da bilgi kaynağı olarak belirtilme oranları erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir.

Kitap da gençlerin belirttikleri kaynaklar arasındadır (yüzde 7,7). Bu kitabın içeriği hakkında bilgi olmamakla beraber kadınların yüzde 9,9'u ve erkeklerin yüzde 5,4'ü kaynak olarak belirtmişlerdir.

Bilgi almadığını belirten genç oranı yüzde 0,4 olup oldukça düşük bir yüzdendir. Bu oran kadınlarda yüzde 0,3 ve erkeklerde yüzde 0,4'dür.

Tablo 11.2. Gençlerin Cinsellik ile İlgili Konularda Bilgi Aldıkları Kaynaklar (Yüzde)

	Bilgi alınan kaynak		
	Kadın	Erkek	Toplam
Anne	23,5	5,5	14,7
Baba	2,2	9,3	5,7
Eş/Sevgili	5,0	1,1	3,1
Kız kardeş	15,5	0,2	8,0
Erkek kardeş	0,6	2,9	1,7
Kız arkadaş	31,3	9,9	20,9
Erkek arkadaş	1,3	51,2	25,6
Kadın yakın akraba	16,7	-	8,6
Erkek yakın akraba	0,4	3,9	2,1
Komşu	1,8	-	0,9
Kuzen	1,1	1,3	1,2
Okul	20,2	30,5	25,2
Öğretmen	7,8	11,1	9,4
Doktor	12,6	7,4	10,0
Hemşire/Ebe	6,1	0,7	3,5
Sağlık kuruluşu	1,0	0,1	0,6
Askerlik	-	9,1	*
Yazılı basın	24,3	38,1	31,1
Görsel basın	18,5	32,6	25,4
İnternet	11,0	24,5	17,6
Radyo	0,7	0,2	0,4
Film/CD	0,2	0,1	0,1
Kitap	9,9	5,4	7,7
Afiş/Broşür	0,6	1,0	0,8
Konferans/Seminer	0,7	0,5	0,6
Çevreden/İşyerinden	1,5	0,3	0,9
Evlendikten sonra	0,8	-	0,4
Diğer	3,1	1,9	2,5
Bilgi almamış	0,3	0,4	0,4
Sayı	680	647	1327

* Askerlik yalnızca erkekler için söz konusu olduğu için yüzdesi verilmemiştir.

11.2. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alınmak İstenen Kaynaklar

Tablo 11.3'te gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilgi almak istedikleri kaynaklar verilmiştir. Gençler bilgi kaynağı olarak sırasıyla doktor (yüzde 49,3), danışman (yüzde 11,7), hemşire (yüzde 3,8) ve uzman (yüzde 3,6) belirtmişlerdir. Gençler, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında sağlık kuruluşlarında çalışan personeli, özellikle hekimleri bilgi kaynağı olarak görmek istediklerini vurgulamışlardır.

Gençlerin aile ve yakın çevrelerindeki bireyleri gelecekte de bilgi kaynağı olmasına ilişkin bir istekleri bulunmaktadır. Bu da geçmişte bilgi kaynağı olan kişiler ile olan iletişimlerinin olumlu olmasından kaynaklanabilir. Genç kadınlar için "anne" yüzde 20,2 ve "kız arkadaş" yüzde 12,7 ile ilk iki sırada yer almaktadır. Erkekler için ise "baba" yüzde 14,8 ve "erkek arkadaş" yüzde 12,5 ile ilk iki sırada yer almaktadır. Erkeklerde de "anne" önemli bir kişi olarak ortaya çıkmaktadır (yüzde 11,8).

Özellikle kadınların erkeklere göre okuldan beklentileri oldukça düşüktür (sırasıyla, yüzde 9,7 ve yüzde 18,7). Ancak her yedi gençten biri okulun önemli bir bilgi kaynağı

olması gerektiğini belirtmektedir. Yine erkeklerde askerlik tercih edilen bir bilgi kaynağı olarak gösterilmektedir (yüzde 1,2).

İnternet, görsel ve yazılı basın, pek çok alanda gençlerin bilgi kaynağı olarak gösterilmekle beraber gençler bu kaynakları birinci sırada yer alması gereken bilgi kaynağı olarak görmek istemediklerini belirtmişlerdir (yüzde 7,1-6,0). Kadınlarda bu oran yüzde 4,4-5,5 arasında değişirken erkeklerde biraz daha yüksektir (yüzde 7,6-8,7). İlginç bir bulgu da gençlerin kitapları bilgi kaynağı olarak görmedikleridir (yüzde 2,1).

Tablo 11.3. Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Almak İstedikleri Kaynaklar (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Anne	20,2	11,8	16,0
Baba	4,4	14,8	9,6
Eş/Sevgili	3,3	0,3	1,8
Kız kardeş	8,6	0,6	4,6
Erkek kardeş	0,6	3,5	2,1
Kız arkadaş	12,7	1,8	7,3
Erkek arkadaş	0,3	12,5	6,4
Kadın yakın akraba	5,3	0,3	2,8
Erkek yakın akraba	0,2	2,5	1,3
Aile bireyleri	0,6	0,2	0,4
Çevreden/İşyerinden	1,2	0,7	0,9
Okul	9,7	18,7	14,2
Öğretmen	5,3	7,5	6,4
Doktor	43,0	55,7	49,3
Danışman	7,3	4,4	11,7
Hemşire/Ebe	6,2	1,5	3,8
Uzman	5,0	2,3	3,6
Sağlık kuruluşu	3,3	3,0	3,2
Bilgili/Eğitilmiş bir kişi	3,3	0,4	1,8
Psikolog/Psikiyatrist	0,8	1,3	1,1
Askerlik	-	1,2	*
Görsel basın	5,5	8,7	7,1
Yazılı basın	5,2	7,7	6,5
İnternet	4,4	7,6	6,0
Radyo	0,3	0,7	0,5
Kitap	3,2	1,0	2,1
Konferans/Seminer	1,4	1,4	1,4
Diğer	3,5	3,9	3,7
Bilgi almak istemiyor	2,0	1,2	1,6
Bilmiyor	1,6	1,0	1,3
Sayı	815	811	1626

* Askerlik yalnızca erkekler için söz konusu olduğu için yüzdesi verilmemiştir.

11.3. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmet Sunumu Konusunda Görüşler

Tablo 11.4'e göre gençlerin yüzde 96,3'ü cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti sunulmasını olumlu karşılamaktadır. Kadınların yüzde 95,5'i ve erkeklerin yüzde 97,1'i gençlere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti verilmesini onaylamaktadırlar. Kentlerde yaşayan gençlerde, öğrenim durumu yükseldikçe ve hanehalkı refah düzeyi arttıkça cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti sunumunun verilmesine ilişkin olumlu görüş yüzdesi de artmaktadır.

Tablo 11.4. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Üreme ve Cinsel Sağlık Hizmeti Sunulması Hakkındaki Görüşü (Yüzde Dağılımı)

	Verilmeli	Verilmemeli	Toplam	Sayı
KADIN				
Yaş				
15-19	96,2	3,8	100,0	415
20-24	94,7	5,3	100,0	400
Yerleşim yeri				
Kent	97,2	2,8	100,0	549
Kır	91,8	8,2	100,0	266
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	84,9	15,1	100,0	93
İlk. 1.kademe mezunu	92,3	7,7	100,0	208
İlk. 2.kademe mezunu	98,5	1,5	100,0	332
Lise mezunu ve üzeri	98,9	1,1	100,0	178
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	88,2	11,8	100,0	136
Düşük	95,2	4,8	100,0	163
Orta	95,4	4,6	100,0	191
Yüksek	98,5	1,5	100,0	188
En yüksek	99,0	1,0	100,0	137
Kadın Toplam	95,5	4,5	100,0	815
ERKEK				
Yaş				
15-19	95,8	4,2	100,0	496
20-24	99,2	0,8	100,0	313
Yerleşim yeri				
Kent	97,2	2,8	100,0	544
Kır	96,9	3,1	100,0	265
Öğrenim durumu				
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	100,0	15
İlk. 1.kademe mezunu	94,2	5,8	100,0	125
İlk. 2.kademe mezunu	97,1	2,9	100,0	443
Lise mezunu ve üzeri	99,2	0,8	100,0	221
Hanehalkının refah düzeyi				
En düşük	96,5	3,5	100,0	151
Düşük	94,7	5,3	100,0	153
Orta	98,7	1,3	100,0	152
Yüksek	97,1	2,9	100,0	191
En yüksek	98,5	1,5	100,0	161
Erkek Toplam	97,1	2,9	100,0	809
TOPLAM	96,3	3,7	100,0	1624

(*) Ağırlıksız gözlem sayısınının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Tablo 11.5'te gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri kapsamında sunulmasını istedikleri hizmetler verilmiştir. Gençler en fazla bilgilendirme (yüzde 76,0) hizmeti sunulmasını talep etmektedirler. Kadınlarda 15-19 yaş grubunda 20-24 yaş grubuna göre (sırasıyla yüzde 74,0 ve yüzde 73,0) ve kentsel kesimde kırsal kesime göre (sırasıyla yüzde 75,3 ve yüzde 69,7) bilgilendirme hizmetine talep daha yüksektir. Erkeklerde bu dağılım yaş gruplarında farklılık göstermektedir. Erkeklerde 20-24 yaş grubunda 15-19 yaş grubuna göre (sırasıyla yüzde 83,3 ve yüzde 75,2) ve kentsel kesimde kırsal kesime göre (sırasıyla yüzde 81,0 ve yüzde 72,9) daha fazla bilgilendirme hizmetine talep vardır.

Danışmanlık hizmeti gençlerin yüzde 22,7'si tarafından dile getirilmiştir. Erkeklerde danışmanlık hizmetine talep kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 30,3 ve 15,0).

Kadınlar arasında kentsel bölgede danışmanlık hizmetine talep kırsal kesime göre çok yüksektir (sırasıyla, yüzde 17,5 ve yüzde 9,5); erkeklerde de kentsel ve kırsal kesim arasında aynı farklılık görülmektedir (sırasıyla, yüzde 32,1 ve 26,7). Gençler, danışmanlık hizmetini daha da detaylandırarak "evlilik danışmanlığı" (yüzde 0,7) ve "psikolojik desteği" (yüzde 1,0) vurgulamışlardır.

Gençlerin yüzde 20,1'i cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların tedavisinin bu hizmetler arasında olmasını gerekli görmektedirler. Erkeklerde bu hizmete talep kadınlardan daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 25,1 ve 15,0). Gebeliği önleyici hizmetler de gençlerin yüzde 12,9'u tarafından ikinci sırada istenilen bir hizmettir. Üçüncü sırada yüzde 11,9 ile gebelik ve doğum hizmetleri yer almaktadır. Gebeliği önleyici hizmetler ve gebelik ve doğum hizmetleri kadınlarda erkeklere göre daha fazla talep edilmektedir (sırasıyla, yüzde 13,2 ve yüzde 12,6; yüzde 13,4 ve yüzde 10,3). Ayrıca, üreme sağlığı hizmetleri ve ana-çocuk sağlığı hizmetleri genel olarak talep edildiği belirtilen hizmetler arasında yer almıştır. Hem erkeklerde hem de kadınlarda 20-24 yaş grubu 15-19 yaş grubuna göre ve kentsel bölgede yaşayanlar kırsal bölgede yaşayanlara göre cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini daha fazla talep ettiklerini belirtmişlerdir.

Bu konuda görüş beyan etmeyerek "bilmiyorum" diye yanıtlayan genç yüzdesi de oldukça yüksektir (yüzde 12,3). Bu yüzde kadınlarda (yüzde 15,2) erkeklere (yüzde 9,4) göre daha yüksektir.

Tablo 11.5. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Merkezlerde Sunulması İstenen Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmeti (Yüzde)

	Kadın					Erkek					Toplam
	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam	
	15-19	20-24	Kent	Kır		15-19	20-24	Kent	Kır		
Bilgilendirme	74,0	73,0	75,3	69,7	73,5	75,2	83,3	81,0	72,9	78,4	76,0
Danışmanlık	14,2	15,9	17,5	9,5	15,0	29,5	31,6	32,1	26,7	30,3	22,7
Psikolojik destek	1,0	2,7	2,4	0,5	1,8	-	0,4	0,1	0,3	0,2	1,0
Evlilik danışmanlığı	1,7	0,5	1,3	0,7	1,1	0,2	0,3	0,4	-	0,2	0,7
CYBE tedavisi	13,7	16,4	16,4	12,0	15,0	20,9	31,5	29,2	16,6	25,1	20,1
Gebeliği önleyici yöntemler	11,0	15,6	14,5	10,4	13,2	10,0	16,6	14,8	8,2	12,6	12,9
Gebelik ve doğum hizmetleri	13,8	13,0	15,0	9,9	13,4	5,5	17,7	12,3	6,3	10,3	11,9
Gebeliğin isteğe bağlı sonlandırılması	2,1	2,6	2,6	1,9	2,3	2,6	7,3	5,6	2,2	4,5	3,4
Üreme sağlığı hizmetleri	2,3	0,6	1,1	2,3	1,5	-	0,1	0,1		0,1	0,7
Ana-çocuk sağlığı hizmetleri	-	0,3	0,1	0,2	0,2	-	0,8	0,3	0,4	0,3	0,2
Cinsellik, biriktelik ve hastalıklardan korunma ile ilgili konular	2,9	3,9	3,8	2,5	3,4	0,8	0,6	0,9	0,3	0,7	2,0
Ergenlik ve gençlik ile ilgili özel bilgilendirme	1,2	1,9	1,8	1,0	1,6	0,9	-	0,7	0,3	0,6	1,1
Her türlü konuda/her türlü hizmet/muayene	0,3	1,0	0,3	1,4	0,6	0,4	-	0,4	-	0,3	0,4
Diğer	1,4	0,5	1,0	0,9	1,0	0,3	0,3	0,4	-	0,3	0,6
Bilmiyor	16,5	13,9	12,2	21,8	15,2	11,8	5,8	6,8	14,8	9,4	12,3
Sayı	398	377	532	243	775	475	311	529	257	786	1560

Tablo 11.6. Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetinin Sunulması İsteddiği Yer (Yüzde)

	Kadın	Erkek	Toplam
Hastane/Doğumevi	33,0	42,8	37,9
Sağlık ocağı	22,2	27,4	24,8
Bağımsız danışma merkezi	11,3	11,0	11,2
Üniversite sağlık kuruluşu	2,4	4,0	3,2
AÇSAP merkezi	1,0	3,1	2,1
Sağlık kuruluşu	1,3	1,4	1,3
Okul	48,4	49,5	49,0
Dernek/Vakıf	2,5	2,7	2,6
Gençlerin bulunduğu ortam	1,5	0,6	1,0
Halk eğitim merkezi	0,8	1,0	0,9
Askerlik	0,1	1,4	0,7
Belediye	0,6	0,6	0,6
Köy	0,7	-	0,4
Konferans/Seminer	4,6	3,9	4,3
Kurs	0,8	-	0,4
Kitap	0,6	0,2	0,4
TV/Yazılı medya	3,8	4,9	4,4
İnternet	0,7	0,9	0,8
Aile	3,7	1,0	2,4
Ev	3,8	0,3	2,0
Diğer	4,2	3,9	4,0
Bilmiyor	9,6	5,9	7,8
Sayı	776	786	1561

Tablo 11.6'da gençlerin hizmet sunumunu istedikleri kuruluşlar verilmiştir. Gençlerin yaklaşık yarısı (yüzde 49,0) bu hizmetin okul tarafından verilmesini istemektedirler. Hem kadın hem de erkekler tarafından okul hizmet sunum yerlerinin başında yer almıştır.

Gençler tarafından hizmet sunumunun yapılması gereken kuruluşlar arasında "sağlık kuruluşları" da sayılmaktadır. Hastane (yüzde 37,9), sağlık ocağı (yüzde 24,8) ve gençlere özel bağımsız bir sağlık kuruluşu (yüzde 11,2) ilk üç sırada yer almaktadır. Erkekler tarafından hastane ve sağlık ocağı kadınlara göre daha fazla belirtilmiştir (sırasıyla, yüzde 42,8 ve 33,0; yüzde 27,4 ve yüzde 22,2).

Gençlerin hizmet sunumuna ilişkin diğer yanıtları oldukça dağınık bir şekildedir. Gençlerin çok az bir kısmı gençlerin bir araya toplanabileceği eğitim merkezlerini, bir kısmı yazılı kaynakları, bir kısmı medyayı ve bir kısmı da aile ortamı gibi kapalı ortamları işaret etmişlerdir.

Tablo 11.7'de gençlerin hizmet almayı istedikleri kişilerin yüzdeleri verilmiştir. Gençlerin yüzde 72,5'i cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini doktordan almayı talep etmektedirler. Erkeklerde doktordan hizmet alma isteği kadınlara göre çok daha fazladır (sırasıyla, yüzde 81,4 ve 63,5). İkinci sırada hizmet alınması istenilen profesyonel meslek grubu ise "hemşire"lerdir. Gençlerin yüzde 15,1'i, kadınların yüzde 14,7'si ve erkeklerin yüzde 15,6'sı hemşirelerden hizmet almayı talep etmişlerdir. Sağlık hizmeti sunan diğer bir profesyonel meslek grubu olan psikologlardan da gençlerin yüzde 12,6'sı cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti almak istemektedirler. Kadınlarda psikologdan hizmet alma isteğine ilişkin oran yüzde 9,8 ile erkeklerden (yüzde 15,3) daha düşüktür. Bir diğer önemli yanıt ise

“uzman” şeklindedir. Gençlerin yüzde 11,7’si (kadınların yüzde 15,5’i ve erkeklerin yüzde 8,0’i) uzmanlardan hizmet almak istediklerini belirtmişlerdir.

Kadınlarda 20-24 yaş grubunda olan ve kentsel kesimde yaşayanlarda doktor, hemşire ve uzmandan hizmet alma isteği 15-19 yaş grubunda olan ve kırsal kesimde yaşayanlara göre daha fazladır. Kentsel kesimde yaşayan kadınlarda kırsal kesimde yaşayan kadınlara göre psikologdan hizmet alma isteği talebi yüksektir.

Erkeklerde 20-24 yaş grubunda olma ve kentsel kesimde yaşama, doktor, hemşire ve psikologdan hizmet alma talebini artırmaktadır.

Öğretmen de cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmeti sunması istenilen kişiler arasında yer almaktadır. Gençlerin yüzde 14,5’i (kadınların yüzde 9,1’i ve erkeklerin yüzde 19,9’u) öğretmenden hizmet almayı talep etmişlerdir. Özellikle erkeklerde 15-19 yaş grubunda ve kırsal kesimde yaşayanlarda öğretmenden bilgi alma isteği daha da belirginleşmektedir. Diğer taraftan, gençlerin profesyonel bir meslek grubu sıralamadan akademisyen, bilgili/eğitilmiş bir kişi ve yetkili/görevli kişi yanıtları da mevcuttur (sırasıyla yüzde 0,8, yüzde 3,5 ve yüzde 1,2).

Tablo 11.7. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Merkezlerde Hizmet Sunması İstedikleri Kişiler (Yüzde)

	Kadın					Erkek					Toplam
	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam	Yaş		Yerleşim yeri		Toplam	
	15-19	20-24	Kent	Kır		15-19	20-24	Kent	Kır		
Doktor	63,2	63,7	67,2	55,4	63,5	79,1	84,9	85,3	73,3	81,4	72,5
Hemşire	13,6	15,9	12,4	19,7	14,7	14,5	17,2	16,8	13,2	15,6	15,1
Psikolog	9,8	9,9	11,3	6,6	9,8	12,0	20,5	17,8	10,2	15,3	12,6
Uzman	15,1	15,9	16,7	12,8	15,5	7,9	8,2	8,1	7,7	8,0	11,7
Psikiyatrist	0,1	0,8	0,4	0,5	0,4	1,1	-	0,4	1,2	0,7	0,6
Danışman	0,2	-	0,1	-	0,1	0,2	-	0,2	-	0,1	0,1
Öğretmen	9,1	9,2	9,6	8,0	9,1	21,8	16,9	17,7	24,4	19,9	14,5
Akademisyen	1,3	0,2	1,0	0,3	0,7	0,8	1,0	1,1	0,4	0,9	0,8
Bilgili/Eğitilmiş bir kişi	7,0	5,1	6,2	5,9	6,1	1,4	0,3	0,8	1,4	1,0	3,5
Yetkili/Görevli bir kişi	1,4	2,2	1,7	1,9	1,8	0,8	0,5	0,9	0,3	0,7	1,2
Gönüllüler	-	-	-	-	-	-	1,6	0,6	0,8	0,6	0,3
Aile	0,2	1,7	0,7	1,5	0,9	0,6	0,3	-	1,5	0,5	0,7
Gençler	0,3	0,7	0,6	0,3	0,5	-	-	-	-	-	0,3
Diğer	5,4	3,0	3,8	5,1	4,2	2,4	3,4	2,6	3,2	2,8	3,5
Bilmiyor	6,9	8,3	5,9	11,3	7,6	4,2	4,6	1,8	9,7	4,4	6,0
Sayı	399	377	532	244	776	475	311	529	257	786	1561

11.4. Evli Olmayan Gençlere Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetleri Sunumu Hakkında Görüşler

Gençlerin evli olmayan gençlere sunulmasını önerdikleri cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri Tablo 11.8’de verilmiştir. Gençlerin ilk üç sırada önerdikleri hizmet cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda bilgi alma (yüzde 89,9), cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi (yüzde 89,4) ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda danışmanlık (yüzde 86,8)

şeklinde. Daha sonra sırasıyla gebelik ve doğum hizmetleri (yüzde 76,2), gebeliği önleyici yöntemlerin sunumu (yüzde 76,1) ve gebeliğin isteğe bağlı sonlandırılması (yüzde 65,2) gelmektedir. Gençlerin büyük bir çoğunluğu genel olarak evli olmayan gençlere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri sunumunu onaylamaktadırlar. Erkeklerin evli olmayan gençlere yönelik hizmet sunumuna ilişkin onayları kadınlara göre çok daha fazladır.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe evli olmayan gençlere yönelik cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmet sunumuna ilişkin onayları artmaktadır.

Tablo 11.8. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Evli Olmayan Gençlere Sunulması Gereken Hizmetler Hakkındaki Görüşleri (Yüzde)

	Cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda bilgi	Cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda danışmanlık	Gebeliği önleyici yöntemlerin sunulması	Cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi	Gebeliğin isteğe bağlı olarak sonlandırılması	Gebelik ve doğum hizmetleri	Diğer cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri	Sayı
KADIN								
Yaş								
15-19	88,3	84,3	72,3	86,8	61,3	74,6	0,7	415
20-24	88,2	87,5	77,3	87,8	66,9	77,5	0,6	400
Yerleşim yeri								
Kent	90,2	88,1	78,9	90,0	67,3	78,1	0,8	549
Kır	84,1	81,2	66,3	81,7	57,3	71,7	0,5	266
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	67,8	69,4	54,8	65,5	47,7	66,1	0,3	93
İlk. 1.kademe mezunu	82,7	82,3	68,2	83,8	59,3	67,3	0,3	209
İlk. 2.kademe mezunu	93,7	88,0	79,4	91,1	68,6	78,8	0,7	333
Lise mezunu ve üzeri	95,4	95,2	84,0	95,5	69,3	85,8	1,3	178
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	68,7	71,6	56,4	72,3	53,1	67,5	0,7	136
Düşük	91,7	88,1	68,5	87,4	63,2	73,8	0,8	163
Orta	90,9	85,7	77,4	88,6	64,8	76,9	0,3	191
Yüksek	92,0	89,7	82,6	92,9	64,6	80,2	1,1	188
En yüksek	94,6	92,5	86,2	92,5	74,5	80,2	0,5	136
Kadın Toplam	88,2	85,9	74,8	87,3	64,1	76,0	0,7	815
ERKEK								
Yaş								
15-19	89,6	84,7	73,9	89,0	64,5	75,5	-	499
20-24	94,6	92,4	83,0	95,4	69,3	77,8	1,6	312
Yerleşim yeri								
Kent	92,9	88,6	78,8	94,8	68,4	78,9	0,5	544
Kır	88,6	85,7	74,7	84,6	62,1	71,2	1,0	268
Öğrenim durumu								
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	15
İlk. 1.kademe mezunu	81,7	85,1	71,0	83,8	58,2	64,8	-	125
İlk. 2.kademe mezunu	92,6	87,6	78,0	91,4	65,7	78,3	0,2	443
Lise mezunu ve üzeri	96,4	90,3	84,2	95,8	72,0	79,9	1,9	224
Hanehalkının refah düzeyi								
En düşük	87,1	85,9	70,4	79,9	62,7	72,1	-	154
Düşük	90,6	87,1	72,4	89,5	60,8	78,8	1,0	154
Orta	93,7	89,4	82,4	97,0	64,7	75,4	-	152
Yüksek	90,3	87,1	79,7	93,8	68,2	73,4	-	191
En yüksek	95,9	88,8	81,4	96,4	74,6	82,6	2,2	160
Erkek Toplam	91,5	87,7	77,4	91,5	66,3	76,4	0,6	811
TOPLAM	89,9	86,8	76,1	89,4	65,2	76,2	0,7	1626

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Gençlerin evli olmayan gençlere yönelik sunulan cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin yararlılığı konusundaki görüşleri Tablo 11.9'da verilmiştir. Gençlerin yüzde 38,6'sı evli olmayan gençlere yönelik sunulan cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini "çok yararlı", yüzde 53,0'ı "yararlı" bulurken yüzde 5,9'u "yararsız" bulmaktadır. Genç kadınlarda "çok yararlı ve yararlı" bulma oranı yüzde 97,1 iken erkeklerde bu oran yüzde 86,3'tür.

Tablo 11.9. Gençlerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre Evli Olmayan Gençlere Sunulan Hizmetlerin Yararlılığı Konusunda Görüşleri (Yüzde Dağılımı)

	Çok yararlı	Yararlı	Yararsız	Fikri yok	Yüzde	Sayı
KADIN						
Yaş						
15-19	30,6	66,7	1,5	1,2	100,0	400
20-24	44,7	52,2	1,5	1,7	100,0	377
Yerleşim yeri						
Kent	39,9	57,6	1,4	1,0	100,0	532
Kır	31,9	64,0	1,7	2,5	100,0	244
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	29,5	65,9	1,1	3,5	100,0	79
İlk. 1.kademe mezunu	36,8	59,6	0,3	3,3	100,0	191
İlk. 2.kademe mezunu	37,0	60,7	1,6	0,7	100,0	328
Lise mezunu ve üzeri	42,7	54,7	2,7		100,0	177
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	25,8	68,3	1,3	4,6	100,0	120
Düşük	32,5	65,3	1,2	1,0	100,0	155
Orta	43,8	53,5	0,7	2,0	100,0	183
Yüksek	46,0	52,1	1,9		100,0	184
En yüksek	33,1	64,1	2,5	0,3	100,0	135
Kadın Toplam	37,4	59,7	1,5	1,4	100,0	777
ERKEK						
Yaş						
15-19	35,9	49,4	12,0	2,7	100,0	475
20-24	45,8	41,9	7,9	4,4	100,0	309
Yerleşim yeri						
Kent	40,4	46,3	10,4	2,9	100,0	527
Kır	38,5	46,9	10,3	4,3	100,0	257
Öğrenim durumu						
Okula gitmemiş/İlk.1.kad.bitirmemiş	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	14
İlk. 1.kademe mezunu	48,3	38,0	5,2	8,5	100,0	118
İlk. 2.kademe mezunu	37,5	50,3	9,2	3,0	100,0	429
Lise mezunu ve üzeri	38,6	45,0	14,9	1,6	100,0	218
Hanehalkının refah düzeyi						
En düşük	41,7	46,2	10,6	1,5	100,0	146
Düşük	36,5	44,7	15,3	3,5	100,0	145
Orta	46,9	43,7	7,5	2,0	100,0	150
Yüksek	37,3	47,0	7,1	8,7	100,0	185
En yüksek	37,3	50,4	12,2		100,0	157
Erkek Toplam	39,8	46,5	10,4	3,4	100,0	784
TOPLAM	38,6	53,0	5,9	2,4	100,0	1560

(*) Ağırlıksız gözlem sayısının 25'ten az olması nedeniyle yüzdeler gösterilmemiştir.

Bölüm 12

Sonuç ve Öneriler

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması (TGCSÜSA) Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem tasarımı, 15-24 yaş grubu gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilgi, tutum ve davranışlarını ölçmek üzere ve cinsiyet temelinde olmak üzere, Türkiye genelinde (15-19 ve 20-24 yaş grupları düzeyinde) istatistiksel anlamlılığı olabilecek şekilde tasarlanmıştır. Araştırmanın bulgularının sunumu sırasında yaygınlığı yüksek değişkenler için kır/kent düzeyinde tahminler yapılmıştır.

2007 TGCSÜSA raporu, ülke genelinde toplam 146 kümede yer alan 3506 hanehalkının 2963'ü ile (yüzde 85'i) yapılan görüşmelerin sonuçlarını vermektedir. Görüşme yapılan hanehalklarında, bireysel görüşme 15-24 yaş grubu 1232 erkekte (hanelerde halen yaşayanlar üzerinden yapılan değerlendirmede) cevaplama oranı yüzde 74 iken, 1237 kadında cevaplama oranı yüzde 86'dır.

Araştırmanın sonuç ve önerileri, araştırmanın bulgular bölümündeki sıralama kullanılarak verilmiştir.

Hanehalkı ve Konut Özellikleri

2007 TGCSÜS Araştırmasında toplam 2963 hanehalkında yaşayan 13304 kişinin bazı sosyodemografik özellikleri derlenmiştir. Hanehalklarında yaşayan toplam nüfusun yüzde 9,5'i, 15-19 yaş grubunda ve yüzde 9,3'ü 20-24 yaş grubundadır. Kentsel kesimde 15-19 yaş grubu nüfus, toplam nüfusun yüzde 9,1'ini ve 20-24 yaş grubu nüfus ise yüzde 9,6'sını oluşturmaktadır. Bu yüzdeler, kırsal kesim için yüzde 10,3 ve 8,6 şeklindedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre toplumda yaşayan 10 kişiden yaklaşık ikisi gençlik yaş (15-24) grubundadır.

Altı yaş ve üzerindeki erkeklerin yüzde 88,5'i; kadınların ise yüzde 74,6'sı ilköğretimin birinci basamağını oluşturan 5 yıllık öğrenimi tamamlamıştır (6-14 yaş grubunda yer alan kişilerin büyük bölümünün halen ilköğretimlerine devam ettikleri göz önünde bulundurulmalıdır). Genel olarak erkeklerin öğrenim düzeyi kadınlara göre daha yüksektir. Araştırma sırasında görüşülen hanehalklarındaki 15-19 yaş grubu kadınların yüzde 7,6'sı ve 20-24 yaş grubundaki kadınların yüzde 11,4'ü herhangi bir öğretim kurumuna devam etmemiştir. Bu yüzdeler erkeklerde, sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 3,9'dur. Gençler arasında yüksek öğretim kurumuna devam etme/mezun olma yüzdesinin diğer yaş gruplarına göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Genel olarak her on konuttan beşi şebeke suyundan, çoğunlukla da konutun içinde bulunan şebeke suyundan içme suyunu temin etmektedir. Ancak bu oran kentsel ve kırsal alanlardaki hanelerde farklılaşma göstermektedir. Kentsel kesimde ortak kullanılan şebeke ya da farklı su kaynaklarını içme suyu kaynağı olarak kullanma yüzde 5,4 iken kırsal

kesimde 53,2'dir. Kentsel kesimde ev içinde tuvalet olması yüzde 91,0 ve kırsal kesimde yüzde 53,8'dir.

Konut özelliklerinin yanısıra hanedeki dayanıklı tüketim malları da hanehalkının sosyo-ekonomik seviyesinin iyi bir göstergesidir. Kentsel yerleşim birimlerinde bulunan hanehalklarının kırsal alanlarda yer alan hanehalklarına kıyasla daha fazla dayanıklı tüketim mallarına sahip oldukları gözlenmektedir.

Kentsel ve kırsal kesimde yaşayan gençlerin evlerindeki yaşam olanakları farklılık göstermektedir. Kırsal kesimdeki gençler, evlerindeki yaşam olanakları açısından kentsel kesimdeki gençlere göre daha fazla dezavantajlı grupta yer almaktadırlar.

Gençlere ait Sosyodemografik Özellikler

Kentsel kesimde görüşülen 15-19 yaş grubu gençlerin yüzde 57,8'i ve 20-24 yaş grubundaki gençlerin yüzde 42,2'si erkektir. Kırsal kesimde bu yüzdeler sırasıyla yüzde 68,7 ve 31,3'dür. Hem kentsel hem de kırsal alanlarda 20-24 yaş grubunda görüşülen erkeklerin oranlarının düşük olma nedenlerinin başında araştırma sırasında askerlik hizmetini yapmakta olan gençlere ulaşamaması gelmektedir.

15-24 yaş grubundaki gençlerin öğrenim durumu değerlendirildiğinde; erkekler arasında ilköğretim, lise ve üzeri mezunların oranları kadınlara göre daha fazladır. Kentsel alanda en az ilköğretim veya eşdeğerini bitirmiş olanların (8 yıl ve üzeri) oranı erkekler arasında yüzde 84,1 iken kadınlar arasında yüzde 70,4'tür. Kırsal alanda ise fark daha da açılmaktadır; bu oranlar erkekler için yüzde 79,7 iken kadınlar arasında yüzde 47,2'dir.

Gençlerin, özellikle kırsal kesimde yaşayan gençlerin ve kadınların öğretim kurumlarına ulaşması için farklı stratejilere gereksinim bulunmaktadır.

Genel olarak bakıldığında; Türkiye'de erken yaşta evlilik çok ön plana çıkmamaktadır. 15-19 yaş grubunda erkekler arasında halen evli olanların oranı yüzde 1'in altında iken kadınlar arasında %7,5 olması dikkat çekicidir. Diğer yandan 20-24 yaş grubunda kadınların neredeyse yarısının evlenmiş olmasına karşılık erkeklerin yedide birinden azı evlenmiştir. Kadınlarda gençlik döneminde evlenme oldukça yaygındır. 15-24 yaş gençler arasında resmi nikahı olmayanların oranı yüzde 12,0'dır.

Özellikle kadınların evlilik yaşları konusunda daha sağlıklı karar verebilmeleri için farklı yaklaşımların kullanılmasına gereksinimleri vardır.

Gençlerin hukuksal olarak bireysel haklarını koruyabilmeleri için resmi nikahın önemini kavramaları sağlanmalıdır.

15-24 yaş grubundaki erkeklerin yaklaşık yarısına yakını gelir getiren/getirmeyen bir işte çalışmakta olduklarını belirtmişlerdir. Kadınların ise yaklaşık üçte biri gelir getiren/getirmeyen bir işte çalışmaktadır. Diğer yandan kadınların yaklaşık dörtte birinin ve erkeklerin neredeyse üçte birinin sosyal güvencesi yoktur. **Dolayısıyla, sağlıkla ilgili diğer sorunlarının yanı sıra, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili olarak bir sağlık kuruluşuna danışma ve ulaşma anlamında bu yaş grubunun engellerle karşılaşmaları beklenebilir.**

Gençler arasında 12 yaşına kadar yaşadığı yerleşim yeri ile araştırma sırasında yaşamakta olduğu yerleşim yeri aynı diyenlerin yüzdesi kadınlar arasında yüzde 57,4; erkekler arasında ise yüzde 69,6'dır.

Gençlerin annelerinin öğrenim durumları babalara göre daha düşüktür. 15-24 yaş grubu genç kadınların yüzde 38,7'sinin genç erkeklerin ise yüzde 33,9'unun annesinin okula hiç gitmemiş olduğu saptanmıştır. Babalarının okula gitmeme oranı, genç kadınlar arasında yüzde 15,8 iken genç erkekler arasında yüzde 10,8'dir.

Gençlerin çoğunun (yüzde 81,5) babasının bir işte çalıştığı görülürken annesi çalışan gençlerin oranı yüzde 16,5'dir. Gençlerin dörtte birinden fazlası ailelerinin ekonomik durumlarını "iyi" veya "çok iyi" olduğunu beyan etmiş; beşte üçünden biraz fazlası da "orta" olduğunu söylemiştir.

Yaşam Tarzı

Gençlerin yüzde 65,6'sı genel olarak sağlığının "çok iyi" ya da "iyi" olduğunu belirtmişlerdir. Sağlığına "çok fazla" ya da "fazla" özen gösterdiğini söyleyen gençlerin oranı ise yüzde 45,7'dir. Genel olarak erkeklerin daha büyük bir oranı kadınlara göre, hem sağlık durumlarını "çok iyi" ve "iyi" olarak belirtmekte hem de sağlıklarına "daha fazla" özen gösterdiklerini belirtmektedirler. **Gençler, genel olarak kendilerini sağlıklı olarak görmekte; ancak sağlıklarına yeterince özen göstermediklerini de düşünmektedirler.**

Sigara kullanımı gençler, özellikle erkekler, arasında oldukça yaygındır. Kadınların yüzde 19,2'si erkeklerin ise yüzde 37,7'si halen sigara kullandıklarını söylemektedirler.

Sigara kullanma alışkanlığının yaş ile arttığı ve çoğunlukla ömür boyu kalıcı bir alışkanlık olduğu da gözönüne alınarak; sigara kullanımının zararlarına ilişkin bilgilerin, özellikle daha genç yaşta gençlere ulaştırılmasına ilişkin yolların bulunması ve gençlerin sigara kullanma alışkanlığından korunması gerekmektedir.

Son 3 ay içinde alkollü içki içme erkekler arasında 25,9 ve kadınlar arasında yüzde 7,5'dir. Son üç ay içinde alkollü içki içen erkeklerin yüzde 5,7'si kendisini kaybedecek kadar alkollü içki içtiğini belirtmiştir. Ayrıca, erkeklerin yüzde 18,9'u alkollü içki içme ile ilgili olarak çevrelerinden uyarı aldıklarını söylemişlerdir.

Özellikle genç yaşta kendini kaybedecek kadar alkollü içki içmenin sağlık etkileri ve alkollü içki içmenin yol açabileceği sosyal sorunlar hakkında gençlerin bilgilendirilmeleri faydalı olacaktır.

Gençlerin herhangi bir derneğe üye olma veya bir dernek, kulüp veya vakfın etkinliklerine katılmış olma oranları oldukça düşüktür (kadınlar arasında yüzde 5,6; erkekler arasında yüzde 13,2).

Gençlerin sivil toplum kuruluşlarına üyeliğinin veya etkinliklerine katılımının teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması gerekir.

İnternet kullanımı kadınlar arasında erkeklere göre oldukça düşük düzeydedir (kadınlarda yüzde 34,4 ve erkeklerde yüzde 71,1). İnternet kullanımının düşük olmasının kırsal alanda yaşama, öğrenim düzeyi ve hanehalkı refah düzeylerinin düşük olmasıyla doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Gençler, internette CSÜS ile ilgili bilgilere rastladıklarını belirtmişlerdir. En sık karşılaştıkları konuları "gençlik ve şiddet", "prezervatif reklamı" ve "CYBE/HIV/AIDS" olarak belirtmişlerdir. İnternet kullanan genç kızların yüzde 36,0'ı ve erkeklerin yüzde 41,8'i internette karşılaştıkları bilgileri "güvenilir" bulmaktadırlar. Gençler, özellikle Sağlık Bakanlığı ve üniversitelerin elektronik bilgi sayfalarında bulunan bilgileri güvenilir bulduklarını belirtmişlerdir.

Gençlerin tamamının internete ulaşımının sağlanması ve internetin her yerde erişilebilir olması sağlanmalıdır.

İnternette CSÜS ile ilgili gençlere yönelik olarak doğru ve güvenilir bilginin gençlere ulaştırılması yerinde olacaktır.

Üreme Sağlığı Bilgisi

Bu araştırmanın en önemli bulguları arasında, 15-24 yaş grubu gençlerin üreme sağlığı konusundaki bilgileri yer almaktadır. Gençlik dönemindeki üreme sağlığı düzeyini yükseltmek için gençlerin üreme sağlığı bilgisine ulaşmalarının sağlanması ve gençlerin bilgiye ulaşma haklarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kadınlarda Bazı Ergenlik Değişimleri ve Kadın Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler

- Gençler, genç kızlardaki ergenlik değişimleri içinde meme büyümesi (yüzde 59,9), adet görme (yüzde 45,0) ve vücutta bazı bölgelerde kıllanma (yüzde 32,9) olmak üzere "cinsel gelişim" belirtilerini ilk sıralarda ifade etmişlerdir. **Bu soruyu yanıtlarken genç kadınların kendilerince önemli buldukları deneyimlerinden ve erkeklerin de gözlemlerinden yararlanmış olma olasılıklarının yüksek olduğu düşünülmektedir.**
- Gençlerden kadın üreme organlarından bildiklerinin isimlerini saymaları istenmiştir. Gençlerin yüzde 49,7'si vajinayı, yüzde 40,2'si overleri ve yüzde 27,9'u uterusu kadın üreme organı olarak sıralamışlardır. Erkeklerin yüzde 21,1'i ve kadınların yüzde 27,7'si "bilmiyorum" yanıtı vermiştir. Hem kadın hem de erkeklerde "bilmiyorum" yanıtları, 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayanlarda daha yüksektir; ayrıca, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri düştükçe de "bilmiyorum" yanıtının oranı artmaktadır.
- Gençlerin yüzde 41,0'ı bebeğin büyüdüğü organ olan uterusu belirtmiştir (kadınlarda 48,6 ve erkeklerde yüzde 33,4). Diğer yandan, gençlerin yüzde 38,9'u bebeğin büyüdüğü organı bilmediğini belirtmiştir (kadınlarda yüzde 35,3 ve erkeklerde yüzde 42,5). Hem kadın hem de erkeklerde 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe bebeğin büyüdüğü organ olan "uterus" yanıtının oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Erkeklerde Bazı Ergenlik Değişimleri ve Erkek Üreme Sistemi Hakkındaki Bilgiler

- Gençler, erkeklerde ergenlikte olan değişimler arasında ilk üç sırada vücutta bazı bölgelerde kıllanma (yüzde 48,4), boy uzaması (yüzde 32,6) ve seste değişiklik (yüzde 31,2) belirtilmiştir. **Hem genç kadınların hem de erkeklerin önemli bir bölümü, erkeklerde ergenlik değişimi olarak fiziksel büyüme ve erkek görünümünün oluşmasında etkili olan ikincil cinsiyet özelliklerine ilişkin yanıtları vurgulamışlardır. Erkekler de muhtemelen yaşadıkları önemli deneyimlerden yararlanarak ergenlik değişimine ilişkin belirtileri sıralamışlardır.**

- Gençlerden erkek üreme organlarından bildiklerinin isimlerini saymaları istenmiştir. Gençlerin yüzde 60,9'u penisi, yüzde 35,2'si testisi ve yüzde 2,9'u prostatı belirtmişlerdir. Erkeklerde erkek üreme organlarının isimlerini doğru olarak sıralama oranları kadınlara göre daha yüksektir. Erkeklerin yüzde 15,7'si ve kadınların yüzde 39,5'i erkek üreme organlarının isimlerini bilmediklerini belirtmişlerdir. Hem kadın hem de erkeklerde "bilmiyorum" yanıtının oranları, 15-19 yaş grubunda, kırsal kesimde yaşayanlarda daha yüksek olup; öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri düştükçe artmaktadır. **"Bilmiyorum" yanıtı veren gençlerin ya gerçekten hiç bir organın ismini bilmedikleri ya da kendilerini ifade etmekte güçlük yaşadıkları düşünülebilir.**
- Meninin içeriğinde "sperm" olduğunu bilme oranı genel olarak yüzde 79,9 iken; kadınlarda bu yanıtın oranı yüzde 72,6 ve erkeklerde yüzde 87,3'tür. Erkeklik hormonu olan testesteronun meninin içerisinde olduğuna ilişkin yanıtın oranı yüzde 62,3 ve menide idrar olduğunu düşünme oranı ise yüzde 17,5'dir. **Gençler, menide erkeklik hormonunun olduğuna ilişkin yanlış bilginin yanı sıra idrar olduğunu da düşünmektedirler.**

Gebelik Oluşumu ve Gebeliği Önleyici Yöntemler Hakkındaki Bilgiler

- Gençlerin yüzde 41,6'sının kadınların gebelik oluşması için özel bir dönemi (ovülasyon dönemi) olduğuna ilişkin bilgileri bulunmaktadır. Bu bilgiyi söyleyen yaklaşık olarak her üç-dört gençten birinin kadınların ovülasyon zamanı hakkında kabaca bilgisi bulunmaktadır. **Kadınlarda "bilmiyorum" yanıtının oranı yüzde 24,8 iken erkeklerde 51,0'dır; bu da her iki erkekten birinin ve her dört kadından birinin bu soruya yanıt vermek istemediği ya da bu konuda bilgisinin olmadığı anlamına gelmektedir.**
- Gençlerin yüzde 73,8'i tek cinsel ilişki ile gebelik oluşabileceğini düşünmektedirler. Hem kadın hem de erkeklerde "tek cinsel ilişki ile gebe kalma olasılığı"na ilişkin yanıtın oranı 20-24 yaş grubunda ve kentsel kesimde yaşayanlarda daha yüksektir. Öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe "tek cinsel ilişki ile gebe kalılabileceği" yanıtının oranı da artmaktadır. **Gençlerin kadınlardaki ovülasyon zamanı ve tek cinsel ilişki ile gebelik oluşabileceği bilgileri birlikte yorumlandığında, gençlerin bu konuda kabaca bilgisinin olduğu ama yetersiz olduğu izlenimi edinilmektedir.**
- Gençler arasında gebelikler arası süre "iki yıldan daha kısa olsun" diyenlerin oranı yüzde 11,1, "iki yıl" diyenlerin oranı yüzde 29,8 ve "iki yıldan uzun olmalı" diyenlerin oranı yüzde 56,9'dur. Doğru bilgi oranı, kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir (sırasıyla, yüzde 65,7 ve yüzde 48,2).
- Kadın ve erkeklerin gebeliği önleyici yöntemlerin isimlerini sıralaması sırasında toplumda çok bilinen yöntemleri sıraladıkları gözlenmiştir. Özellikle oral kontraseptif (yüzde 79,9), tüp ligasyonu (yüzde 61,6), rahim içi araç (yüzde 54,1) ve kondom (prezervatif) (yüzde 50,6) ile genç kadınların en fazla belirttiği yöntemlerdir. Ancak irdelendiğinde, genç kadınlar tarafından geri çekme (yüzde 48,7) ve iğne/enjeksiyon da (yüzde 46,9) oldukça yüksek oranlarda gebeliği önleyici yöntem olarak sıralanmaktadır. Erkeklerin gebeliği önleyici yöntem sıralamaları, kadınların yanıtlarına benzer olmakla beraber yüzdeler çok daha düşüktür.
- Yaş grupları, yerleşim yeri ve medeni durumun, gençlerin gebeliği önleyici yöntemler için verdikleri yanıtların dağılımını önemli ölçüde etkilemediği gözlenmiştir. Ancak, 20-24 yaş grubu 15-19 yaş grubuna göre, kentsel kesimde yaşayanlar kırsal kesimde yaşayanlara göre ve evlenmiş gençler evlenmemiş gençlere göre tüp ligasyonu, vazektomi ve implant yöntemlerini daha çok belirtmişlerdir.
- Gençlerin yüzde 27,0'ı acil kontrasepsiyonu duyduklarını belirtmişlerdir. Bu oran erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 30,7 ve 23,2). Acil kontrasepsiyon olarak en fazla belirttikleri yöntem yüzde 59,4 ile "ertesi gün hapi"dır; Acil kontrasepsiyonu bilen erkekler arasında yüzde 64,7 ve kadınlar arasında yüzde 52,5 oranlarında ertesi gün hapını bilme yanıtı alınmıştır. Gençler tarafından acil kontrasepsiyon olarak belirtilen diğer yöntemler ise yanlıştır.

Sonuç olarak, gençler ergenlik değişimleri hakkında yorum yaparken yaşadıkları cinsel gelişim deneyimlerden önemli bulduklarını vurgulamışlardır. Gençlerin, hem kadın hem de erkek üreme organları ve fizyolojisi hakkında bilgilerinin yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bilgi sorularının pek çoğuna alınan "bilmiyorum" yanıtı, gençlerin bu konularda kendilerine güvenmediklerini ya da bu konuları dile getiremediklerini göstermektedir. Gençlerin, kontrasepsiyon hakkındaki bilgileri üreme organları bilgilerine göre daha fazladır. Gençler, özellikle toplumda çok bilinen yöntemleri bilmektedirler; ancak acil kontraseptifler konusunda yetersiz bilgileri vardır. Genel olarak, gençlerin yaşları büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe üreme sağlığı bilgileri de artmaktadır.

Gençlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda yaşamlarını sağlıklı yönlendirebilmeleri için gerekli bilgilere ve eğitim programlarına erişme gereksinimleri vardır. Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında bilgilendirmenin erken çocukluk döneminde başlatılması; özellikle örgün eğitim programındaki müfredatta yer alması bu gereksinimi karşılayacaktır.

Bu ihtiyacın giderilmesine ve bu alandaki eşitsizliklerin (cinsiyet, refah düzeyi, kentsel-kırsal) en aza indirilmesine yönelik acil önlemler alınmalıdır.

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar ve HIV/AIDS Konusundaki Bilgiler

Gençlerin güvenli cinsellik yaklaşımına sahip olabilmeleri için öncelikle cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve korunma konusunda bilgilere gereksinimleri bulunmaktadır. Özellikle, cinsellik deneyiminin genellikle ilk yaşandığı yıllarda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkındaki bilgi çok önem taşımaktadır.

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar Hakkında Bilgiler

- Gençlerin yüzde 83,7'si cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları duyduğunu belirtmiştir; bu oran kadınlarda yüzde 79,9 iken erkeklerde yüzde 87,5'dir.
- CYBE duyduğunu söyleyen gençler içinde genel olarak HIV/AIDS en fazla söylenen enfeksiyondur (yüzde 90,6), ikinci sırada hepatit (yüzde 27,8) ve daha sonra gonore (yüzde 14,3) gelmektedir. **Ülkemizde Hepatit B'nin görülme ve taşıyıcılık sıklığı HIV/AIDS'e göre çok daha yüksek iken, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların isim sıralamasında HIV/AIDS birinci sırada yer almaktadır. Bu sonuç, HIV/AIDS'e medya/kamuoyunda çok daha sık yer verilmesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.**
- CYBE duyduğunu söyleyen gençlerin yüzde 65,1'i cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların erkeklerde ve yüzde 72,2'si kadınlarda yol açtığı belirtileri bilmediklerini söylemişlerdir. **Bu bulgular gençlerin hastalıkları sadece duyduklarını; belirtileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.**
- CYBE duyduğunu söyleyen gençlerin yüzde 83,5'i tek bir cinsel ilişki ile bulaşma olabileceğini; yüzde 85,1'i de korunma yolu olduğuna ilişkin görüş belirtmiştir. **Bu da gençlerin söz konusu enfeksiyonların bulaşıcılığı ve bunlardan korunabileceği konusunda bilgileri olduğunu göstermektedir.**
- CYBE duyan gençlerin yüzde 14,0'ı aşı ile korunulabilen cinsel yolla bulaşan enfeksiyon olduğunu belirtirken çok az sayıda genç aşı ile korunulabilen enfeksiyon adı sıralayabilmiştir. **Bu da gençlerin genel kavramlar olarak bazı bilgilerinin olduğunu, ancak derinlemesine bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.**
- CYBE duyan gençlerin yüzde 94,7'si enfeksiyonların tedavi edilmediği durumlarda kalıcı sağlık sorunlarına neden olacağını belirtmişlerdir. Ancak, CYBE duyan ve tedavi edilmediği halde sağlık sorunlarına neden olacağını belirten gençlerin yüzde 22,9'u, bu

sorunları bilmediğini belirtmiştir. Gençlerin bir kısmı ise genel sağlık sorunları üzerinde durmuştur ve bu yanıtlar arasında "ölüm" çok dikkat çekici bir yüzdeye sahiptir (yüzde 36,4). Gençler, infertilite (yüzde 13,6), psikolojik sorunlar (yüzde 9,4), cinsel isteksizlik (yüzde 6,6) ve hastalığın diğer organlara yayılmasını (yüzde 6,6) belirtmişlerdir.

- CYBE duyduğunu ve hastalık belirtilerini söyleyen gençlerin yüzde 77,7'si bu tür bir yakınması olduğunda bu sorununu doktor ile paylaşacağını belirtmiştir. Daha sonra her iki cinsiyette de eş yanıtı (yüzde 26,8) gelmektedir. Genç kadınlarda üçüncü sırada anne (yüzde 20,3); erkeklerde baba (yüzde 25,3) ve anne (yüzde 25,3) yer almaktadır. Erkeklerde arkadaş da önemli bir yüzde sahiptir (yüzde 19,5).
- Genç kadınlar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyon belirtileri olduğunda başvurabilecekleri ilk sağlık kuruluşu olarak özel muayenehane/klinikleri (yüzde 48,0) ve devlet hastanelerini (yüzde 44,7) belirtmişlerdir. Erkeklerde ise yüzde 71,1 ile ilk sırada devlet hastanesi ve yüzde 31,1 ile özel muayenehane/ klinik yer almaktadır.
- CYBE duyan ve korunma yolu olduğunu belirten gençlerin yüzde 59,1'i kondom kullanmayı (kadınlarda yüzde 38,9 ve erkeklerde yüzde 75,2), yüzde 22,9'u güvenilir bir eşi (kadınlarda yüzde 25,2 ve erkeklerde yüzde 21,0) CYBE'den korunma yolu olarak belirtmişlerdir. **İlk iki yanıtın "güvenli cinsellik" tanımına yakın çıkması topluma ve gençlere verilen mesajların gençlere ulaştırılmaya çalışıldığını ancak gençlerden istenilen düzeyde doğru yanıt alınmadığını göstermektedir.**
- **CYBE duyan hem kadın hem de erkeklerin CYBE için belirttikleri bilgi kaynaklarının başında medya gelmektedir.** Gençlerin yüzde 53,2'si görsel medyayı bilgi kaynağı olarak gösterirken yüzde 21,0'ı yazılı basının bilgi kaynağı olduğunu belirtmektedir. Okulların bilgi kaynağı olarak belirtilmesi erkeklerde yüzde 32,6 iken kadınlarda yüzde 31,9'dur. **Kadınlar arasında okula devam oranı erkeklere göre daha düşük olmasına karşın bilgi kaynağına ilişkin yanıtların benzer oranlarda olması, "okul"un ne kadar önemli bir kaynak olduğunu bir kere daha vurgulamaktadır.** Genç kadınların birey olarak bilgi kaynakları arasında kız arkadaş (yüzde 19,7) ve anne (yüzde 11,0) yer almaktadır. **Erkeklerde ise erkek arkadaşın çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir (yüzde 49,7).**

HIV/AIDS Hakkında Bilgiler

- Araştırmada, her 100 gençten 91'i HIV/AIDS'i bir CYBE olarak kendiliğinden belirtmiştir. HIV/AIDS'i kendiliğinden belirtmeyen dokuz gençten altısı enfeksiyonun ismi söylenince hatırlamıştır. **Gençlerin hemen hepsi HIV/AIDS enfeksiyonunu duymuştur.**
- Gençlere HIV/AIDS hakkında bilgilerini ölçmek için Birleşmiş Milletler'in HIV/AIDS Özel Oturumunda (2002, Dakar) kabul edilen gençler için hazırlanan indeks kullanılmıştır. Bu indeks aynı zamanda Binyıl Kalkınma Hedeflerine ait bir göstergedir. Erkeklerde indeksten tam puan alma oranı yüzde 11,2 iken kadınlarda tam puan oranı yüzde 9,6'dır. Kadın ve erkeklerde yaş grupları arasında indeksten tam puan alma oranları arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, kentte yaşayan kadın ve erkekler kırsal kesimde yaşayan akranlarına göre daha yüksek puan almışlardır. Kadınlarda öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe indeks puanlarının daha da yükseldiği görülmektedir. Erkeklerde ise sadece öğrenim düzeyinin yükselmesi ile indeks puanlarında yükselme olduğu gözlenmektedir.
- HIV/AIDS'i duyan gençlerin yüzde 47,1'i kondom kullanmanın (erkeklerde yüzde 62,6 ve kadınlarda yüzde 28,3) korunma için en önemli yol olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla yüzde 29,0'ı "güvenilir bir cinsel eşi sahip olma" ve yüzde 20,1 "cinsel ilişkide bulunmamak" şeklinde yanıtlar alınmıştır. Güvenli cinsellik ile ilgili diğer yanıtlar arasında, yüzdeleri düşük olmakla beraber, "cinsel eş sayısını sınırlandırma", "para karşılığı biriyle beraber olmama" ve "çok eşli biriyle beraber olmama" da yer almaktadır.
- HIV/AIDS'i duyan gençlerin yüzde 70,2'si yanak yanağa öpüşmekten, yüzde 61,0'ı sarılmaktan, yüzde 57,9'u aynı odada bulunmaktan ve yüzde 45,4'ü ise tokalaşmaktan rahatsız olacaklarını belirtmişlerdir. Erkekler bu durumlardan daha fazla rahatsız olmaktadır. **HIV taşıyan bir kişi ile beden temasının istenmemesinin yanı sıra aynı ortamda dahi olmak istememeye ilişkin yoğun duygu ve düşünceler gençler tarafından dile getirilmiştir. Gençlerin sayılan bu durumlar ile virüsün**

bulaşmadığını bildiklerini daha önceki sorulardan bilmekteyiz. Ancak, gençlerin HIV/AIDS enfeksiyonu olan kişilere karşı yaklaşımlarının bilgilerine paralel olmadığını, ülkemizde bu konuda gerekli önlemler alınmadığı takdirde HIV/AIDS'e karşı sosyal ayrımcılığın devam edebileceği düşünülmektedir.

- Gençlerin HIV/AIDS için en önemli bilgi kaynakları arasında görsel (yüzde 61,1) ve yazılı basın (yüzde 21,5) gelmektedir. Her iki cinsiyette de görüşülen gençlerin yaklaşık üçte biri HIV/AIDS'in bilgi kaynağı olarak "okul"u belirtmişlerdir. **Okullardaki HIV/AIDS hakkında bilgi olmakla beraber, okulun gençler açısından önemli bir bilgi kaynağı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, "okul" yanıtının içinde dolaylı olarak "arkadaş" da yer alıyor olabilir.** Genç kadınların yüzde 11,9'u kız arkadaşlarından ve genç erkeklerin de yüzde 40,7'si erkek arkadaşlarından HIV/AIDS hakkında bilgi almışlardır. Gençlerin HIV/AIDS hakkında bilgi kaynakları arasında sağlık personelinin, afiş/broşür, kitap ve konferans/seminerlerin etkisi oldukça düşüktür.

Sonuç olarak, gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların varlığından haberdar oldukları; ancak, bulguları, tedavi edilmediği zaman ortaya çıkacak sağlık sorunları ve tek cinsel ilişki ile bulaşma riski konularındaki bilgileri yeterli olmadığı görüşüne varılmıştır. Güvenli cinsellik konusunda gençlere bilgi ulaştığı, ancak gençlerin sahip olduğu bilginin yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Genel olarak, erkeklerin bu konudaki bilgileri kadınlara göre daha fazladır. Gençlerin, hastalığın yakınması olduğu durumda başvuracakları sağlık kuruluşları genellikle ikinci basamak sağlık kuruluşları ve özel hekimler şeklindedir. Gençler, hizmet alma sırasında bazı çekinceleri olduğuna ilişkin görüşlerini sağlık kuruluşu tercihleri ile dolaylı olarak belirtmişlerdir. Gençlerin, bilgi kaynaklarının ilk 2 sırasında medya ve okul; 3. sırada ise kızlarda aile; erkeklerde ise arkadaşlar yer almaktadır. Okulun müfredatının yanı sıra sosyal ortamı ile de bilgi kaynağı olarak sıralanmış olma olasılığı yüksektir. Ancak, gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkındaki bilgilere bu kaynaklardan doğru ve yeterli olarak ulaşmada güçlükler ile karşılaştıkları da düşünülmektedir. Gençlerin, medyadan ne içerikte bilgi aldıkları konusunda bazı endişeleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Gençlerin, HIV/AIDS enfeksiyonunu duymakla beraber derinlemesine olarak yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve HIV/AIDS ile yaşayan kişilere karşı önyargılı bir yaklaşım içinde oldukları anlaşılmaktadır. Yine, CYBE da olduğu gibi medya, okul ve arkadaşlar önemli bilgi kaynakları arasındadır.

Gençlerin, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV/AIDS hakkında sistematik olarak (hastalığın belirtileri, neden olacağı sorunlar, korunma yolları, tedavi yaklaşımları vb.) bilgi almaları gerekmektedir. Bu bilgilendirme sırasında ülkemizde sık olarak görülen hastalıklara öncelik verilmelidir.

En önemli bilgi kaynaklarından biri olan okullardan ve arkadaş ortamından yararlanılmalıdır; bu nedenle cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara yönelik bilginin okul ortamında verilmesine yönelik özendirici yaklaşımlara gereksinim vardır.

CYBE ve HIV/AIDS enfeksiyonuna ilişkin ayrımcılık yaklaşımı, tedavi kurumlarına başvuruyu azaltabileceği gibi; çeşitli endişeler nedeniyle tedavi kurumu seçimini etkileyebilir. Bu da sorunun toplumsal boyutunun daha da büyümesine neden olabilir. Bu nedenle, gençlerin CYBE ve HIV/AIDS ile yaşayan kişilere karşı doğru yaklaşım geliştirecek şekilde bilgilendirme programlarına gereksinim vardır.

Medya, gençlerin CYBE ve HIV/AIDS hakkında temel bilgi kaynaklarının başında yer almaktadır. Ancak, medyanın doğru bilgilendirme yapması için daha da güçlendirilmesine yönelik yeni stratejilere gereksinim vardır.

Evlilik ve Çocuk Sahibi Olma Konularında Görüşler

Gençlere evlilik ve çocuk sahibi olma konusunda çeşitli görüş soruları yöneltilmiştir. İlk evlenme yaşının kadınlar ve erkekler için kaç olması gerektiği sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde kadınlar için ortalama ilk evlenme yaşının 22,2 erkekler için ortalama ilk evlenme yaşının 24,3 olduğu görülmüştür. Genç kadınlar arasında ilk evlenme yaşı olarak kadınlar ve erkekler için hesaplanan ortalamaların erkeklerin belirttiğine göre biraz daha yüksek olması dikkat çekicidir. Her iki cinsiyet içinde de öğrenim düzeyi yüksek olanlar daha yüksek ilk evlenme yaşları belirtmişlerdir.

Genç erkeklerin dörtte üçü genç kadınların ise beşte üçüne yakın bir oranı evliliğe erkek ve kadının kendilerinin karar vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aile büyükleri ile birlikte karar verilsin diyenlerin payı genç kadınlar arasında erkeklere göre daha yüksektir (yüzde 38,0'a karşılık yüzde 20,5). Diğer yandan, hem kadınların hem erkeklerin önemli bir çoğunluğu (sırasıyla yüzde 93,1 ve yüzde 90,5) sahip olunacak çocuk sayısı kararını karı-kocanın birlikte vermesi gerektiğini belirtmişlerdir.

İstenen ilk anne olma yaşı ortalama olarak 24,2 ilk baba olma yaşı ise 26,2 olarak bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre biraz daha büyük yaşları, ilk anne ve baba olma yaşları olarak ifade ettikleri görülmüştür.

Sahip olmak istedikleri çocuk sayısı konusundaki tercihleri incelendiğinde istenen ortalama toplam çocuk sayısının 2,4 olduğu (kadınlar arasında 2,3 erkekler arasında 2,5) ve kadınların ortalama olarak 1 erkek çocuk ve 1 kız çocuk istemesine karşılık erkeklerin ortalama 0,9 kız çocuk ve 1,1 erkek çocuk istemesi dikkat çekicidir.

Üreme Hakları ve Cinsel Haklar Konularında Bazı Görüşler

Üreme ve cinsel sağlık düzeyinin iyileştirilebilmesi için üreme hakları ve cinsel haklar konusunda toplumun duyarlılığının sağlanması gerekmektedir. Aslında, üreme ve cinsel sağlık ile ilgili her türlü konu üreme hakları ve cinsel haklar içinde yer almaktadır. Üreme hakları ve cinsel haklar hakkında gençlerin bazı yaklaşımlarının öğrenilmesinin bilgilendirme ve hizmet sunumuna katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Kendin Olma Hakkı

Cinsel davranışları konusunda karar verme, ifade etme haklarına ilişkin görüşlere katılma;

- Gençlerin yüzde 72,7'si genç kadınların cinselliklerini yaşamasına kendilerinin karar vereceklerine (kadınlarda yüzde 75,2 ve erkeklerde yüzde 70,2),
- Gençlerin yüzde 78,6'sı genç erkeklerin cinselliklerini yaşamasına kendilerinin karar vereceklerine (kadınlarda yüzde 70,4 ve erkeklerde yüzde 86,9),
- Gençlerin yüzde 91,7'si genç kadınların kendi aralarında cinsel konuları konuşmalarına (kadınlarda yüzde 90,9 ve erkeklerde yüzde 92,6),
- Gençlerin yüzde 89,3'ü genç erkeklerin kendi aralarında cinsel konuları konuşmalarına (kadınlarda yüzde 85,8 ve erkeklerde yüzde 92,8),
- Gençlerin yüzde 85,8'i genç kadınların erkek arkadaşlarının isteklerine hayır diyebilme önermesine (kadınlarda yüzde 90,4 ve erkeklerde yüzde 81,2),
- Gençlerin yüzde 78,5'i genç erkeklerin kız arkadaşlarının isteklerine hayır diyebilme önermesine (kadınlarda yüzde 81,1 ve erkeklerde yüzde 75,9) katılmaktadırlar.

Araştırmada gençlere cinsel ilişki deneyimleri ile ilgili doğrudan soru yöneltilmemiş çevresindeki arkadaşlarının böylesi deneyimlerine ilişkin bilgi sorulmuştur. Gençlerin yüzde 42,8'i cinsel ilişki deneyimi yaşayan bir arkadaşı olduğunu belirtmektedir; bu yüzde

kadınlarda yüzde 34,5 iken erkeklerde yüzde 51,1'dir. Araştırmanın sonuçları, ülkemizde cinsellik deneyimleri erkekler arasında daha yüksek oranda 15-19 yaş grubunda başlamakta olduğu şeklinde yorumlanabilir. Cinsel birliktelik deneyimi olan gençlerin birbirleriyle bu bilgiyi paylaştıkları düşünülmektedir. **Cinsel birliktelik deneyimi olma kararı gencin kendisine ait olan bir karar olup önemli üreme ve cinsel sağlık haklardan biridir. Ayrıca, bu hak içinde gencin kiminle cinsel birliktelik deneyimi olacağı konusunda da özgürlüğünün olduğu da belirtilmektedir. Bu çalışmada elde edilen veri oldukça sınırlı olup bu alanda daha ayrıntılı yorum yapılması doğru değildir.**

Kadınların görüşlerine göre erkekler için önerilen ortanca ilk cinsel ilişki yaşı "20", erkeklerin görüşlerine göre "18" ve toplamda "19" olarak bulunmaktadır.

Gençlerin yüzde 83,9'u kadınlar için evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylamazken, erkekler için bu oran yüzde 56,8'dir. **Hem erkekler hem de kadınlar arasında erkeklerin evlilik öncesi cinsel deneyimi daha fazla onaylanırken kadınlar hakkındaki onaylama daha düşüktür.** Hem erkeklerde hem de kadınlarda yaş büyüdükçe ve kentsel kesimde yaşayan gençlerde evlilik öncesi cinsellik deneyimi daha fazla onaylanmaktadır. Kadınlarda öğrenim ve hanehalkı refah düzeylerinin yükselmesi ile evlilik öncesi cinsellik deneyimini onaylama oranı artmakla beraber erkeklerde sadece hanehalkı refah düzeyi ile ilişki gözlenmektedir.

Gençlerin yüzde 72,1'i arkadaşının eşcinsel olduğunu öğrendiğinde, bu arkadaşlığı bitireceğini belirtmiştir. **Kadınların bu konuda eşcinsel arkadaşın kabulü erkekler için daha yüksek iken; erkeklerin tutumlarının biraz daha katı olduğu görülmektedir.** Kadınlarda yaş büyüdükçe, kentsel kesimde yaşama ile, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri ile eşcinsel olmaya ilişkin olumlu tutum artarken, erkeklerde bu değişkenlerle eşcinsellere bakış arasında ilişki bulunmamaktadır.

Bilme Hakkı

Gençler arasında üreme sağlığı bilgi kaynakları şu şekilde bulunmuştur:

- Görsel basın yüzde 33,6 ile ve yazılı basın yüzde 19,4,
- Okul, temel bilgi kaynaklarından birisi (yüzde 33,5),
- Genç kadınların kişi odaklı bilgi kaynaklarının başında kız arkadaşı (yüzde 30,3), anne (yüzde 21,2) ve kız kardeş (yüzde 13,2) gelmektedir. **Gençlik döneminin başlarında ve kentsel kesimde anne ve kardeş ile paylaşım artmaktadır.**
- Erkeklerin kişi odaklı temel kaynakları "erkek arkadaşı" şeklindedir (yüzde 45,7).

Kendini Koruma ve Başkası Tarafından Korunma Hakkı

- Gençlerin yüzde 54,8'i gelecekte gebeliği önleyici bir yöntem kullanmayı planlamaktadırlar (Kadınlarda yüzde 64,3 ve erkeklerde yüzde 47,5). Erkek ve kadınlarda yaş büyüdükçe, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe gebeliği önleyici yöntem kullanma eğiliminin de arttığı gözlenmektedir.
- Gelecekte yöntem kullanmayı düşündüğünü belirten gençlerin önemli bir kesimi modern bir yöntem kullanacağını belirtmiştir (yüzde 84,8; kadınlarda yüzde 79,3 ve erkeklerde yüzde 90,5). **Kadınların kadın yöntemleri, erkeklerin ise erkek yöntemleri üzerinde yoğunlaşması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Gençler, kontraseptif kullanma haklarını kullanacaklarına ilişkin ifadelerde bulunmuşlardır.**
- Gençlerin yüzde 64,7'si gebeliği önleyici yöntemleri "eczane"lerden almayı tercih edeceklerini belirtirken, yüzde 14,4'ü ise devlet hastanelerinin yöntemlere ulaşmak için kullanılacağını düşünmektedir. Gelecekte kullanılacak yöntemler arasında kondom ve oral kontraseptif olması, eczane seçeneğini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle, kentsel

bölgede yaşayan kadın ve erkeklerin gebeliği önleyici yöntem temininde eczaneyi ön plana daha fazla çıkardıkları dikkat çekici bir bulgudur.

Kondom Kullanımına İlişkin Görüşler:

- "Gençlerin kondoma ulaşması zordur" önermesine her dört gençten üçü katılmamaktadır.
- "Genç kadınların kondom alması ayıp değildir" önermesine gençlerin yüzde 67,7'si katılmaktadır.
- "Genç erkeklerin kondom alması ayıp değildir" önermesine katılım yüzde 85,2'dir.
- "Kadın, erkeğin kondom kullanmasını isteme hakkına sahiptir" önermesine gençlerin yüzde 90,1'i katılmaktadır.
- "Kondom kullanımı zordur" görüşüne katılma oranının düşük olduğu gözlenmektedir (yüzde 15,4). Kadın ve erkeklerde, 20-24 yaş grubunda ve kırsal kesimde yaşayan gençlerde bu önermeye katılma yüzdesi yükselmektedir. **Yaş ile beraber bu önermeye katılımın artmasının gelecekte kondom kullanımı davranışını etkileyebileceği düşünülebilir. Diğer taraftan, kadınlarda öğrenim düzeyi düştükçe ve hanehalkı refah düzeyleri azaldıkça bu önermeye katılım oranları da yükselmektedir. Kondoma ilişkin detaylı bilginin bu gruplara ulaşması ile ilgili bir sorun yaşandığı ya da toplumsal bazı yargıların bu gruplarda yer aldığı düşünülebilir.**
- "Bir kondom sadece bir kez kullanılabilir" şeklinde oluşturulan önermeye katılma gençler arasında yüzde 79,7'dir. Erkeklerin bu konudaki bilgi düzeyinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu izlenmektedir.

Sonuç olarak, gençlerin karar verme haklarına ilişkin bazı toplumsal norm ve değerlerden etkilendikleri düşünülebilir. Özellikle kadınların cinsellik hakkında karar verme ve paylaşma konularında daha tutucu davranışlara sahip oldukları düşünülmektedir.

Gençlerin cinsel ilişki deneyimleri konusunda üreme hakları ve cinsel haklar çerçevesinde kararları bulunmakta ve genel olarak ilk cinsel ilişki yaşı için 18-20 yaşlarını belirtmektedirler. Kadınlar için önerilen ortalama evlenme yaşı 22,2 iken erkekler için 24,3'dür. Ancak, gençlerin önemli bir kısmı evlilik öncesi cinselliği de onaylamamaktadırlar. Bütün bu bulgular bir araya getirildiğinde gençlerin kendi cinsellikleri konusunda kararlarını kendilerinin alması ile toplumun değer yargıları arasında kaldıkları düşünülebilir. Kentsel bölgede yaşayan gençlerde, yaş büyüdükçe, öğrenim düzeyi ve hanehalkı refah düzeyleri yükseldikçe gençlerin üreme haklarına ve cinsel haklarına ilişkin yaklaşımları, gençlerin karar vermelerine ilişkin görüşlerin olumlu yönde geliştiği düşünülmektedir.

Gençler, bilgiye ulaşma konusunda medya, okul, arkadaş ve aileyi belirtmektedirler. Ancak, rapor içinde yer alan bulgular göstermektedir ki; "bilgi alan gençlerin güvenilir bilgi kaynağına ulaşma durumları" tartışmalıdır. Aile bireyleri ya da arkadaşlar eksik ya da yanlış bilgiye sahip olabilirler; medyada ulaşılan bilginin niteliği de bilinmemektedir.

Gençler, gebeliği önleyici yöntem kullanma konusunda hakları olduğunun farkındadırlar. Ancak, yöntemin sağlanacağı en önemli kaynak "eczane" olarak çıkmıştır.

Kondom kullanımı konusunda gençler genel olarak pozitif bir tutuma sahiptirler. Özellikle 20-24 yaş grubunda olma, kentsel yerleşim yerlerinde yaşama, öğrenim düzeyinin ve hanehalkı refah düzeylerinin yükselmesi ile kondom kullanımına ilişkin bilgi artmakta, olumlu tutum gelişmektedir.

Gençlerin, üreme hakları ve cinsel hakları öğrenmeleri ve benimsemeleri için; özellikle okul programları ve medyada doğru bilgilendirilme yapılmasına ilişkin kuvvetli stratejilere gereksinim vardır.

Gençlerin, üreme hakları ve cinsel hakları hakkında tutumları konusunda kendi norm ve değerlerine sahip çıkmaları için desteklenmeleri gerekmektedir.

Gençlerin danışmanlık alabileceği genç dostu sağlık hizmeti sunum birimlerinin daha da yaygınlaştırılmasına gereksinim olduğu ve gençlerin bu merkezlere yönlendirilmesi gerekmektedir.

Ergenlik ve Üreme Sağlığı İle İlgili Bazı Deneyimler

Gençlere yönelik sunulan üreme ve cinsel sağlık hizmetlerini yönlendirmesi açısından ergenlik dönemindeki deneyimlerin öğrenilmesi önemlidir.

Kadınlarda Bazı Ergenlik Deneyimleri

- Genç kadınlar, ergenlik döneminde en fazla sivilce, kilo ve adet düzeni ile ilgili sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların yaklaşık üçte biri ergenlik döneminde ruhsal durum, meme büyümesi ve boy ile ilgili endişeleri olduğunu belirtmiştir. Diğer yanıtlar arasında, vücutta kılınma ve karşı cinsiyetle iletişim yer almaktadır.
- Ergenlikte olan değişimleri endişe şeklinde yaşadığını söyleyen genç kadın oranı yüzde 84,5'dir. Genç kadınların ergenlik sırasında yaşadıkları ortanca endişe sayısı "iki" dir.
- Genç kadınların en önemli olarak tanımladıkları ilk üç endişe ruhsal durum, adet düzeni ve sivilce şeklinde sıralanmaktadır. Yani, ruhsal durumu sorun olarak belirten her 10 genç kadından dördü bu endişesini "en önemlisi" olarak da tanımlamaktadır.
- Genç kadınların yaşadıkları en önemli endişelerini en çok anneleri (yüzde 51,0), kız arkadaşları (yüzde 41,6) ve kız kardeşleri (yüzde 26,6) ile paylaştıkları görülmektedir.
- Genç kadınların yüzde 22,6'sı en önemli olarak kabul ettikleri endişeleri için bir sağlık kuruluşuna başvurduğunu belirtmiştir. Başvurulan sağlık kuruluşları yüzde 58,3 ile devlet hastanesi, yüzde 25,7 ile özel muayenehane/klinik/hastane ve yüzde 11,8 ile sağlık ocağı/AÇSAP merkezidir. Sağlık kuruluşuna başvuran genç kadınların yüzde 60,1'i başvurdukları sağlık kuruluşundan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Genç kadınların yüzde 77,3'ünün menarş yaşı 12-14 yaş arasındadır. Genç kadınların yüzde 54,2'sinin menstrüel siklus süresi "28-30 gün" arasındadır. Genç kadınların yüzde 93,4'ü menstrüasyon sırasında hijyenik pet kullanmaktadır. Yaklaşık her iki kadından biri menstrüasyon hakkında en az bir kişi ile konuştuğunu, bilgi paylaşımı olduğunu belirtmiştir. Genç kadınların menstrüasyon bilgisini en sık paylaştıkları kişiler arasında anne (yüzde 52,0), kız arkadaş (yüzde 22,7), kız kardeş (yüzde 22,2), kadın akraba (yüzde 12,2) ve öğretmen (okul yanıtı dahil olarak yüzde 18,9) gelmektedir.

Erkeklerde Bazı Ergenlik Deneyimleri

- Genç erkeklerin büyüme ve gelişme sırasında en sık yaşadıkları endişelerin başında sivilce (yüzde 35,2), kilo (yüzde 22,5) ve boy (yüzde 18,0) gelmektedir. Boy (yüzde 43,0), ruhsal durum (yüzde 39,8) ve karşı cinsiyetle iletişim (yüzde 33,4) yaşanan endişeler arasında en önemli endişe olarak belirtilen endişeler olarak görülmektedir. Erkeklerin endişeleri genellikle fizik görünümün değişmesine ilişkindir. Ancak, en önemli endişelerin dağılımında cinsellik ve duygusallık da devreye girmektedir.

- Genç erkeklerin en önemli endişeleri arasında paylaşılan ilk üç endişe şu şekilde sıralanmaktadır: Göğüs büyümesi (yüzde 65,8), vücutta kıllanma (yüzde 64,2) ve ruhsal durum (yüzde 63,9).
- Sağlık kuruluşuna başvuruda ise yine farklı bir sıralama görülmektedir: Sivilce (yüzde 31,4), vücutta kıllanma (yüzde 17,4) ve kilo (yüzde 16,9) ilk üç sırada yer almaktadır. Genç erkeklerin vurguladıkları en önemli endişeleri ise boy, ruhsal durum ve karşı cinsiyetle iletişim şeklindedir. Erkeklerin endişeleri genellikle fizik görünümün değişmesine ilişkindir. Ancak, en önemli endişelerin dağılımında ise cinsellik ve duygusallık da devreye girmektedir. Gençlerin yaşadıkları endişeler ile bunların içinde en önemli saydıkları endişeler aslında iç dünyalarının karmaşıklığını dolaylı olarak göstermektedir.
- Genç erkeklerin yaşadıkları en önemli endişelerini, erkek arkadaşları (yüzde 53,6), anneleri (yüzde 35,4) ve babaları (yüzde 31,3) ile paylaştıkları görülmektedir.
- Genç erkeklerin yüzde 21,3'ü, en önemli olarak kabul ettikleri endişeleri için herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurduğunu belirtmiştir. Başvurulan sağlık kuruluşları arasında yüzde 57,6 ile devlet hastanesi birinci sırayı almakta, yüzde 19,6 ile özel muayene/klinik/hastane ve yüzde 17,3 ile sağlık ocağı/AÇSAP merkezi üçüncü sırayı almaktadır. Sağlık kuruluşuna başvuran genç erkeklerin yüzde 55,9'u başvurdukları sağlık kuruluşundan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Görüşülen genç erkeklerin yüzde 64,6'sı ilk ıslak rüya yaşını 13-15 yaş arasında belirtmiştir. Genç erkeklerin ıslak rüya hakkında en fazla erkek arkadaşları ile paylaşım yaşadıkları görülmektedir (yüzde 74,7).

Sevgilisi Olma İle İlgili Bazı Deneyimler

- Gençlerin yüzde 68,9'u şimdiye kadar sevgilisi olma deneyimlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Genç kadınlarda bu oran yüzde 60,2 iken erkeklerde yüzde 77,6 ile daha yüksektir. Erkeklerin sevgilisinin olma deneyimi daha erken yaşlardadır.
- Sevgilisi olma deneyimi olan gençler içinde halen sevgilisi olma durumu ise genelde yüzde 52,3 iken, kadınlarda yüzde 52,0 ve erkeklerde yüzde 52,5'tir.
- Genç kadınların halen sevgilileri olmasına ilişkin durumu herhangi biriyle paylaşma oranı (yüzde 94,3) erkeklerde (yüzde 79,4) göre yüksektir.
- Genç kadınlar sevgilileri olduğunu anne (yüzde 58,0), kız kardeş (yüzde 36,0), kadın akraba (yüzde 27,5) ve baba (yüzde 24,8) ile paylaşmaktadırlar.
- Erkekler için de anne yüzde 42,0 ile ilk sırada gelmektedir. Daha sonra baba (yüzde 34,0), erkek kardeş (yüzde 18,3), kız kardeş (yüzde 16,4) ve kadın akraba (yüzde 13,5) ile yakın çevrede paylaşıldığı görülmektedir. Erkeklerde de bu bilgiyi erkek arkadaş ile paylaşma yüzde 75,2 ve kız arkadaşla paylaşma yüzde 34,7'dir.

Evli Kadınların Doğurganlık Öyküleri

- Genç kadınların yüzde 74,8'i düzenli adet gördüğünü belirtmiştir. Bu oran 15-19 yaş grubunda yüzde 72,3 ve 20-24 yaş grubunda yüzde 77,4'dür.
- Genç kadınların düzenli adet görmeme nedenleri arasında "adetlerin düzene girmemiş olması" ve "henüz adet görmeme" en büyük yüzdeyi alan iki gruptur (yüzde 16,8). Genç kadınların yüzde 30,0'i adet düzensizliğinin nedenini bilmemektedir. "Bilmiyorum" yanıtları 15-19 yaş grubunda ve kırsal kesimde daha fazla söylenmiştir. **"Bilmiyorum" yanıtları, genç kadınların üreme sağlığı için çok önemli olan menstrüel siklus konusunda sorunlarını paylaşmadıklarını ve özellikle sağlık kuruluşlarına başvurmadıklarını göstermektedir.**
- Evli genç kadınların yüzde 86,9'unun gebelik öyküsü olup, 20-24 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayanlarda, öğrenim düzeyi düşük olanlarda ve hanehalkının refah durumu düşük olan genç kadınlarda gebelik yüzdesi daha yüksektir.
- Evli genç kadınların ortalama canlı doğum sayısı 1,47 ve ortalama isteyerek düşük sayısı 0,24'dür.

- Kadınların yüzde 69,8'i gelecekte başka çocuk sahibi olmak istemektedir. Ancak, çocuk isteme yüzdesi 15-19 yaş grubunda, kentsel kesimde yaşayan kadınlarda, öğrenim ve gelir düzeyi yüksek olan kadınlarda daha yüksektir.
- Genç kadınların yüzde 60,6'sı gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır. Yani her 10 genç kadından altısı yöntem kullanmaktadır.
- Aile planlaması yöntemlerinin temin edildiği sağlık kuruluşlarının başında birinci basamak sağlık kuruluşları (yüzde 49,9), eczane (yüzde 21,9) ve devlet hastaneleri (yüzde 17,9) gelmektedir.

Sonuç olarak, genç kadın ve erkeklerin büyük bir kısmı ergenlikte büyüme ve gelişme sırasındaki değişimler sırasında "endişe" yaşadıklarını belirtmektedirler. Gençler, ergenlik sırasındaki değişimleri ile baş etmede zorlanmaktadır. Genç kızlar bu sorunlarını yakın çevrelerindeki kadınlar ile, erkekler ise yakın çevrelerindeki erkekler ile paylaşmaktadırlar. Gençlerin yaklaşık dörtte biri sorunları için sağlık kuruluşuna başvurmaktadır. Birinci basamak sağlık kuruluşları başvuru alan sağlık kuruluşları arasında çok az yer almaktadır.

Genç kadınlar menstrüel siklus ile ilgili deneyimlerini sorun yapmakla beraber yine menstrüel siklusu hakkında etraflarındaki kadın yakınlar ile konuşmaktadırlar. Menstrüel siklusları düzensiz olan kadınların yaklaşık üçte birinin herhangi bir kişiye danışmadıkları bulunmuştur. Genç erkekler ise "ıslak rüya" ile ilgili deneyimlerini en fazla erkek arkadaşları ile paylaşmaktadırlar.

"Sevgilisi olma deneyimi" kişinin duygusal gelişimi açısından önem taşımaktadır. Yaklaşık olarak her on gençten yedisinin sevgilisi olma deneyimi bulunmakta; bu deneyimi yaşayan her iki gençten birinin halen sevgilisi bulunmaktadır. Gençler sevgilileri olduğunu aynı cinsiyetteki yakınları ile paylaşmaktadırlar.

Evli kadınların büyük bir çoğunluğunun doğurganlığı başlamıştır; yaklaşık 10 genç kadından yedisi gelecekte çocuk sahibi olmak istemekte ve halen 10 gençten altısı aile planlaması yöntemi kullanmaktadır. Yöntemin sağlandığı kurumların başında birinci basamak sağlık hizmetleri gelmektedir.

Ergenlik döneminde büyüme ve gelişmenin izlenmesine yönelik hizmetler genişletilmelidir. Bu izleme sırasında ergenin büyüme ve gelişme ile ortaya çıkan endişeleri profesyonel olarak yapılan bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri ile çözümlenmelidir. Özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinde bu hizmetin geliştirilmesi gerekmektedir.

Gençlerin duygusal ilişkileri konusunda daha fazla araştırma yapılmasına gereksinim vardır.

Evli genç kadınların, üreme ve cinsel sağlık hizmetlerine ulaşımı ve hizmet alımı sırasındaki memnuniyet durumlarını irdelemeye yönelik yeni bilgilere gereksinim vardır.

Bilgi Alma ve Sağlık Hizmeti Sunumu Konusunda Görüşler ve Beklentiler

Gençlerin üreme ve cinsel sağlık konularında bilgi almak istenilen kaynaklar ve hizmetlere ilişkin beklentileri, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için öğrenilmesi gereken bilgilerin başında yer almaktadır.

Bazı Özel Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alma ve Bilgi Alınan Kaynaklar:

- Her 4-6 genç kadından ve erkekten birisi gebelik ve doğum, gebelikten korunma, cinsel ilişki, cinsel organ temizliği, cinsel sorunlar ve cinsellikle ilgili diğer konular hakkında bilgi aldıklarını belirtmişlerdir. **Her iki cinsiyette de bilgilendirildiği konular arasında "güvenli cinsellik" öncelik almaktadır.** Evlenmiş olma bu bilgiye ulaşma açısından avantaj sağlamaktadır. Ayrıca, hem erkek hem de kadınların arasında 20-24 yaş grubunda olanlar, kentsel kesimde yaşayanlar, öğrenim durumu ve hanehalkı refah düzeyleri arttıkça daha fazla bilgilendirme olduğu gözlenmektedir.
Bilgi kaynakları:
- Yazılı basın (yüzde 31,1), görsel basın (yüzde 25,4) ve internet (yüzde 17,6) (Her üç kaynağın da bilgi kaynağı olarak belirtilme oranları erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir.),
- Kadınlarda; kız arkadaş (yüzde 31,3), anne (yüzde 23,5), kız kardeş (yüzde 15,5) ve kadın yakın akraba (yüzde 16,7),
- Erkeklerde; erkek arkadaş (yüzde 51,2),
- Okullar (yüzde 25,2),
- Erkeklerde; askerlik (yüzde 9,1).

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Bilgi Alınmak İstenen Kaynaklar:

- Doktor (yüzde 49,3), danışman (yüzde 11,7), hemşire (yüzde 3,8) ve uzman (yüzde 3,6),
- Genç kadınlar için "anne" (yüzde 20,2) ve "kız arkadaş" (yüzde 12,7),
- Erkekler için ise "baba" (yüzde 14,8) ve "erkek arkadaş" (yüzde 12,5) ve "anne" (yüzde 11,8).
- Okul (yüzde 14,2),
- Görsel ve yazılı basın ve internet, (sırasıyla, yüzde 7,1; yüzde 6,5 ve yüzde 6,0).
- Erkeklerde; askerlik (yüzde 1,2).

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmet Sunumu Konusunda Görüşler

- Gençlerin yüzde 96,3'ü üreme ve cinsel sağlık hizmeti sunulmasını olumlu karşılamaktadır.
- Gençlerin üreme ve cinsel sağlık hizmetleri kapsamında sunulmasını istedikleri hizmetler: Bilgilendirme (yüzde 76,0), danışmanlık hizmeti (yüzde 22,7), cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların tedavisi (yüzde 20,1), gebeliği önleyici hizmetler (yüzde 12,9) ve gebelik ve doğum hizmetleri (yüzde 11,9). Bu konuda görüş beyan etmeyerek "bilmiyorum" diye yanıtlayan gençlerin oranı yüzde 12,3'dür.
- Gençlerin yaklaşık yarısı (yüzde 49,0) bu hizmetin okul tarafından verilmesini istemektedirler. Gençler tarafından hizmet sunumunun yapılması gereken kuruluşlar arasında "sağlık kuruluşları" da sayılmaktadır. Hastane (yüzde 37,9), sağlık ocağı (yüzde 24,8) ve gençlere özel bağımsız bir sağlık kuruluşu (yüzde 11,2) olarak ilk üç sırada yer almaktadır.
- Gençlerin yüzde 72,5'i üreme ve cinsel sağlık hizmetlerini doktordan, yüzde 15,1'i hemşirelerden, yüzde 12,6'sı psikologlar ve yüzde 11,7'si uzmanlardan almak istemektedirler. Öğretmen yüzde 14,5 ile üreme ve cinsel sağlık hizmeti sunması istenilen kişiler arasında yer almaktadır.

Evli Olmayan Gençlere Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetleri Sunumu Hakkında Görüşler

- Gençlerin evli olmayan gençlere sunulmasını önerdikleri üreme ve cinsel sağlık hizmetleri bilgilendirme (yüzde 89,9), cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi (yüzde 89,4) ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda danışmanlık (yüzde 86,8) şeklindedir.
- **Gençlerin büyük bir çoğunluğu genel olarak evli olmayan gençlere üreme ve cinsel sağlık hizmetleri sunumunu onaylamaktadırlar. Erkeklerin evli olmayan gençlere yönelik hizmet sunumuna ilişkin onayları kadınlara göre çok daha fazladır.**
- Gençlerin yüzde 91,6'sı evli olmayan gençlere yönelik sunulan cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini "çok yararlı" ve "yararlı" bulmaktadır. Kadınlar bu konuda daha isteklidirler (kadınlarda yüzde 97,1 ve erkeklerde yüzde 86,3). Gençlerin yaş grupları, yerleşim yerleri, öğrenim ve hanehalkı refah düzeylerine göre evli olmayan gençlere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin yararlılığı konusunda belirgin bir fark bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, gençler en çok medya, okul ortamı ve aynı cinsiyette olan yakınlarından üreme ve cinsel sağlık bilgisi almakta; ancak cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında sağlık kuruluşlarında çalışan personeli, özellikle hekimleri de bilgi kaynağı olarak görmek istediklerini vurgulamaktadırlar. Bu da medyanın verdiği bilgi içeriğinin onlara yetmediği, daha çok karşılıklı kişi ilişkisinin içinde bulunduğu danışmanlık ve hizmetlere gereksinim duyduklarını düşündürmektedir.

Gençler, ailelerinden bilgi almaya devam etmeyi arzu etmektedirler. Ayrıca, gençler okul ortamında öğretmenlerinden bilgi almayı arzu etmektedirler.

Gençler, evli olmayan gençlere de üreme ve cinsel sağlık hizmeti verilmesini onaylamaktadırlar.

Üreme sağlığı ve cinsel sağlık bilgilendirilmesi örgün eğitim sistemi içinde müfredat içinde sistematik bir şekilde yer almalıdır.

Eğitim kurumları ile sağlık kuruluşları arasında ortak çalışmalar yapılarak, gençlerin gereksinimlerine yönelik ek bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri yürütülmelidir.

Gençlere yönelik üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda bilgilendirme, danışmanlık ve sağlık hizmetleri sağlık kuruluşları tarafından genç dostu olacak şekilde üstlenilmelidir.

Gençlere yönelik kolay ulaşılabilir bilgilendirme, danışmanlık ve hizmet içeren sağlık kuruluşlarının sayısının ve yaygınlığının arttırılmasına gereksinim vardır. Hizmet sunumunda "ruh sağlığı" hizmetlerine mutlaka yer verilmelidir.

Üreme ve cinsel sağlık hizmeti, evli ve evli olmayan herkese sunulmalıdır.

Bölüm 13

Araştırmanın Ardından*

1994'te Kahire'de gerçekleştirilen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (ICPD), ülkeler, "bilgi ve hizmetler, adolesanların kendi cinselliklerini anlayabilmelerine ve kendilerini istenmeyen gebeliklerden, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan ve bunlar sonucunda oluşabilecek infertilite riskinden koruyabilmelerine yardımcı olacak şekilde temin edilebilir olmalıdır. Bu, genç erkeklerin, kadınların özgür iradesine saygı duymasını ve cinsellik ve üremeyle ilgili konularda kadınların sorumluluklarını paylaşmalarını sağlayacak şekilde eğitilmelerini de içermelidir." (ICPD Eylem Planı, paragraf 7.41) maddesinde hemfikir olmuşlardır. Bu madde, daha sonra ICPD +5 (1999) ve Pekin +5'te (2000) de gözden geçirilmiş ve adolesanların[†] cinsel ve üreme sağlığının iyileştirilmesi için eğitim ve genç-dostu sağlık hizmetlerini de içeren birtakım özel tedbirlerin alınması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Türkiye, ICPD Eylem Planının uygulanmasında, başta güvenli annelik, kadının statüsünün güçlendirilmesi ve gençlere yönelik cinsel sağlık/üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerinin geliştirilmesi olmak üzere, söz konusu politikaları ulusal gündemine aktaran öncü ülkeler arasında yer almaktadır.

Ülkemizde, özellikle son yıllarda gençlerin CSÜS gereksinimlerini karşılamaya yönelik kapsamlı programlar yürütülmektedir. Ancak, bu alanda ihtiyaçların ve önceliklerin somut belirlenmesine olanak sağlayacak ulusal, özgün verilerin yetersizliği önemli bir sorun olarak politika yapıcılarının ve uygulayıcılarının karşısına çıkmaktadır. Bu önemli ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak, 4. Ülke Programı (2006-2010) çerçevesinde Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), 2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'na (TGCSÜSA) teknik ve mali destek sağlamıştır.

İnanıyoruz ki, nüfusunun yaklaşık dörtte birini gençlerin ve de yine nüfusunun yarısını, 28 yaşın altındaki bireylerin oluşturduğu ülkemizde, ulusal temsiliyeti, konusu ve hedef kitlesi açısından bir ilki oluşturan bu araştırma farklı alanlarda okuyuculara ve kullanıcılara bir takım nesnel girdiler, veriler ve katkılar sağlayacaktır. Bu verilerin, içeriği, güncelliği ve ulusal temsiliyeti doğrultusunda; konusu veya çalışma alanı gereği; başta eğitim ve sağlık sektörü olmak üzere; akademisyenlere, politika yapıcılara, karar vericilere, yöneticilere, hizmet sunuculara ve de tabii ki gençlere ilgili alanlarda ışık tutacağını umuyoruz.

UNFPA Türkiye Ofisi olarak, bu bulguları önümüzdeki dönemde, bu alanda çalışan ilgili sektörlerle yapılandırılmış toplantı ve atölye çalışmalarında tartışmayı planlamaktayız. Bu alanda karşılanmamış gereksinimlere yönelik geliştirilecek politika ve uygulamaya yönelik çalışmalarda bir araya gelmeyi umuyoruz. Bu çalışmaların öncesinde, araştırmanın ardından bazı temel bulguları paylaşmanın ve genel görünümü irdelemenin, bu alanda yürütülecek bu çalışmaların önünü açacağını düşünüyoruz.

Genç nüfus yapısının önemli bir fırsat penceresi olduğu çeşitli düzeylerde sık sık dile getirilen ülkemizde, bu genç nüfusun gereksinimlerinin gerektiği gibi karşılanması; yaşama, üretime daha güçlü ve sağlıklı kazandırılmasının gerekliliği de yadsınamaz bir gerçektir. Araştırmanın temel bulgularının da ortaya koyduğu gibi, bu önceliklerden biri de cinsel sağlık alanında gençlerin bilgi ve hizmet desteğine olan ihtiyacıdır.

* UNFPA Türkiye Ofisi tarafından araştırma sonuçlarına dayalı olarak hazırlanmıştır.

† DSÖ tarafından 10-19 yaş arası adolesan dönem, 15-24 yaş arası gençlik dönemi ve 10-24 yaş arası da genç insanlar olarak tanımlanmaktadır.

Gençleri mümkün olan her alanda yaşama daha hazırlıklı kılmak, biyolojik değişim süreçlerini daha kolay yönetebilecek hale getirmek, BİLMEMENİN MALİYETİ ve RİSKLERİ'ni azaltacaktır. Ayrıca gençleri CSÜS alanında daha yetkin ve yeterli hale getirmek, gençleri ve toplumu daha mutlu, kendi ile barışık ve sağlıklı kılacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) ve UNFPA'ın içinde bulunduğumuz yüzyılda gençler için oluşturduğu ortak gündemin içinde;

- ✓ öğretim, eğitim ve gelir getirici fırsatlara erişimin artırılması yoluyla, güvenli ve destekleyici ortam yaratarak erken evlilik ve çocuk sahibi olmanın ertelenmesini özendirme;
- ✓ yerinde kararlar verebilmeleri için, doğru bilgi ve yaşam becerilerinin sağlanması;
- ✓ üreme sağlığı hizmetlerini de içeren, ekonomik olarak karşılanabilir, erişilebilir, saklı kalabilen ve yargılayıcı olmayan sağlık hizmetlerine erişimin artırılması;
- ✓ özellikle kriz durumlarında danışmanlık hizmeti sağlanması;
- ✓ genç insanlara cinsel davranış ve üreme sağlığı yönünden olgunlaşma sürecinde destek olabilmeleri için ebeveynler, toplumsal gruplar, okullar, kurumlar, medya ve akran gruplarına sağlık eğitimi verilmesi bulunmaktadır.

Dünyaya paralel olarak Türkiye'de de cinsel ilişkiye başlama yaşının giderek düştüğü, evlilik yaşının ise yükseldiği varsayılmaktadır. Cinsel ilişkiye başlama yaşının düşmesi, ciddi riskleri de beraberinde getirebilmektedir.

Dünyada her 100 adolesandan 85'i gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır ve tüm yenidoğanların onda birinden fazlası olan 15 milyon bebek, adolesan yaştaki annelerden doğmaktadır. Bilgi eksikliği, gebelikten korunma yöntemlerine erişememe ve istismar bu yaş grubunda istenmeyen gebeliklerle karşılaşmada en önemli risktir. Yirmi yaşından önce gebe olan adolesanlar, diğer kadınlara göre daha çok gebelik zehirlenmesi ve zor doğum sorunu yaşarlar. Adolesan annelerin bebeklerinde düşük doğum ağırlığı, prematürelilik ve doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası gerçekleşen ölümler daha fazladır. Bu araştırmanın sonuçları arasında da gençlerin gelişim fizyolojisi ve gebelik ile ilgili bilgilerin yetersizliğine işaret eden veriler bulunmaktadır.

Tüm dünyada, gençler arasında cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların (CYBE) görülme sıklığı artmaktadır. Bu da halk sağlığı açısından önemli sorunları beraberinde getirmektedir. CYBE, bireylerde önemli tıbbi ve psikososyal problemlere yol açmaktadır. CYBE, infertiliteden, kanserlere ve ölümlere kadar dramatik sonuçlara neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, HIV/AIDS geçişi ülkemizde de özellikle gençler arasında daha ciddi bir tehdide dönüşebilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için ayrı bir ekonomik ve sosyal soruna dönüşen bu risklerden korunmak, sadece doğru bilgi ve olumlu davranışlarla mümkündür. Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri de Türkiye'de sadece on gençten birisinin HIV/AIDS ile ilgili doğru bilgiye sahip oluşudur.

Bireylerin sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürmelerinde cinsellikle ilgili doğru karar verme becerilerini geliştirmeleri de önem taşımaktadır. Sağlıklı karar verme süreci, gençlerin davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, olası sorunlarla mücadele edebilmeleri, zamanında karşılanması gereken önemli bir gereksinim ve yaşam becerisidir. Bu konuda gençlerin yeterli hale gelmelerinin temel basamaklarını;

- gençlerin cinsel gelişim süreçlerini bilebilmeleri,
- bu konuda temel bilgilere ve yaşam becerilerine sahip olmaları,
- diğer bireylerin yaşam alanlarına insan hakları temelli ve saygılı yaklaşımları,
- yaşayış ve paylaşımlarının sorumluluklarını taşıyabilme bilincine ve duyarlılığına sahip olabilmeleri,
- bu temel bilgi, beceri ve öngörülerini zamanında sağlıklı kaynaklardan edinebilme hakkına ve olanaklarına sahip olabilmeleri oluşturur.

Toplum bu alanda başta örgün eğitim olmak üzere gerekli alt yapıyı hazırlamadıkça ve gençlerin erişimine hazır hale getirmedikçe; gençler cinsel yaşam açısından her zaman bilmemenin maliyeti ve önemli riskleri ile yüzyüze yaşayacaklardır. Hatta bu maliyet sadece gençlik dönemi ile sınırlı kalmayacak, yaşamlarının ileriki dönemlerine de kazanılmış bir yük olarak taşınacaktır. Bu maliyet doğal olarak sosyal, sağlık, toplumsal ve ekonomik yönlerden de topluma yansımaktadır. Örneğin çok basit önlemlerle önüne geçilebilen bir CYBE'nin yol açabileceği kısırlık, ileride tedaviye yönelik yüksek maliyetler gibi ekonomik sorunlarla birlikte; damgalanma, boşanma gibi sosyal sonuçlara da yol açabilmektedir.

Cinsel davranışlar ve riskler arasındaki ilişkiyi irdeleyecek olursak, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, erken gebelikler, istenmeyen gebelikler, düşükler, erken annelikler, cinsel ilişkiye ve evliliğe zorlanan gençler ilk bakışta ön plana çıkmaktadır. Bu temel riskleri sayısız bağlı sağlık sorunları ve toplumsal problemler izlemektedir. Bu riskleri yönetebilmenin en etkili araçlarından biri gençleri bu sorunlarla baş edebilme açısından yetkin kılabilmek üzere gerekli bilgi ve beceri ile zamanında buluşturabilmektir. Bunun için en ETKİLİ, UCUZ, ERİŞİLEBİLİR araç ise ÖRGÜN EĞİTİMDİR.

Dünyada gençlerin cinsel eğitime ilişkin düşüncelerin ortaya çıkması ile birlikte konuya ilişkin farklı bakış açılarını içeren tartışmalar da başlamıştır. Cinsel sağlık eğitiminin, gençlerin cinsel konulara karşı ilgisini artırarak, daha erken yaşlarda cinsel ilişkiye başlamalarına neden olacağı öne sürülürken; cinsel sağlık eğitiminin böyle bir sonuç doğurmayacağını da savunanların sayısı bir hayli yüksek olmuştur.

Okullarda cinsel sağlık eğitimi programlarının yürütüldüğü ülkelerde ise tartışmalar daha çok eğitimin varlığı ya da yokluğu üzerine değil; aslında olması gerektiği gibi hedefi ve içeriği üzerine yoğunlaşmıştır.

1993 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından yürütülen bir çalışmada, cinsel sağlık eğitimi programlarıyla ilgili birçok araştırma incelenmiş ve genel hatlarıyla aşağıdaki sonuçlar ortaya konulmuştur:

- ① Araştırmalardan hiçbiri cinsel sağlık eğitiminin, cinsel ilişkinin erken yaşlarda başlamasına neden olduğunu ve cinsel aktiviteyi artırdığını göstermemiştir. Bunun aksine birkaç araştırma, eğitimin, cinsel ilişkiyi geciktirdiğini göstermiştir.
- ① Çalışmada eğitimle birlikte, cinsel yönden aktif adolesanların güvenli cinsel davranışlarda bulunma yüzdelerinin arttığı saptanmıştır.
- ① Yalnızca cinsel ilişkiyi ertelemeyi destekleyen programların ve yaklaşımların gençler arasında yapılandırılmış cinsel eğitim programlarından daha az kabul gördüğü ve daha düşük etkili olduğu bulunmuştur.
- ① Araştırmalarda etkili cinsel sağlık eğitimi programlarının geliştirilmesindeki önceliğin savunuculuk çalışmaları ile sağlanan bilinçli toplum desteği olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı programların ebeveynler, öğretmenler, politikacılar, toplum liderleri ve medya dahil toplumun tüm kesimlerini kapsaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yine Dünya Sağlık Örgütü tarafından yürütülen kapsamlı bir çalışmada örgün eğitimlerinde cinsel sağlık eğitime yer veren gelişmiş ülkelere ait araştırma raporları incelenmiş ve bu çalışmada da eğitimin cinsel ilişkiye başlamayı özendirdiği ya da doğrudan cinsel ilişkiye başlama yaşını öne çektiğine yönelik somut kanıtlar bulunamamıştır. Ayrıca çalışmada, cinsel sağlık eğitimi ve HIV/AIDS programlarının birlikte yürütüldüğü yaklaşımların ilk cinsel ilişkiyi geciktirdiği, cinsel aktiviteyi azalttığı ve güvenli cinsel uygulamaların kabulünü artırdığı bulunmuştur.

Ülkelerin çoğunda standart bir uygulama haline gelen cinsel sağlık eğitiminin, zorunlu eğitimin bir parçası olması ve müfredatta gerektiği şekilde yer alması ülkemizde henüz başarısızdır. Bu nedenle gençler en doğru, kolay ve ucuz yolla erişilebilecek bilgilerden yoksun kalmakta ve bu dönemleriyle neredeyse boğuşmaktadırlar. Gençler bu eksikliği,

ihtiyaç duydukları bilgileri arkadaşlarından, gazete, dergi veya internet sitelerinden edinerek gidermeye çalışmaktadırlar. Özellikle internetteki pornografik yayınlardan veya arkadaşlardan öğrenilen kulaktan dolma bilgiler, cinselliği olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca cinsel sağlık bilgisi sağlama konusunda aile de oldukça sınırlı bir katkıya sahiptir.

Bunun sağlanamadığı toplumlarda ortaya çıkan sağlık sorunları ile baş edebilmek amacıyla uygulanmaya çalışılan yetişkin eğitim ve halk eğitim uygulamalarına en iyi örneklerden birini de ülkemiz oluşturmaktadır. Yetişkinlere yönelik bu genel sağlık eğitim programlarının güçlüğü, maliyeti, geç kalmış olması göz önünde bulundurulduğunda aslında kaçırılan fırsatlar çok daha açık seçik görülebilmektedir. CSÜS alanında ortaya çıkan sağlık problemleri ile başedebilmek, sağlık göstergelerini olumluya çevirebilmek adına sayısız yetişkin eğitim programına ciddi mali kaynak ve insan kaynağı ayrılmaktadır. Ancak bu çalışmalar, etkileri daha sınırlı olmakla beraber, ciddi bir ekonomik maliyeti ve iş gücü kaybını da beraberinde getirmektedir.

Bu durum, henüz okullarda cinsel sağlık eğitimlerinin uygulanmadığı, ancak buna yönelik çabaların giderek arttığı ülkemiz için de geçerlidir. Cinsel sağlık eğitiminin yetersizliğine ve bunun gerekliliğine yönelik gençlerin algıları ve saptamaları araştırmanın birçok bölümünde yer almaktadır. Bu sonuçlara araştırmanın ilgili başlıklarında yer verildiği için bu bölümde yinelenmeyecektir.

Bu amaçla CSÜS alanında yürütülen sayısız yetişkin programı aslında karşılanmamış gereksinimin toplumun tüm kesimlerince ve hizmet sunucularınca kabul edildiğinin açık bir kanıtını oluşturmaktadır. Oysa yetişkinler için kabul edilen bu ihtiyacın bilimsel açıdan zamanında karşılanması hem bu büyük maliyetleri azaltacak, hem de bilginin ve doğru davranış becerilerinin zamanında kazanılması getireceği sayısız yarar bireylere sağlanmış olabilecektir. Aslında sorun, gerekliliği kabul edilen ve bu alanda yüksek enerji harcanan eğitimlerin, daha öne çekilmesinden başka bir şey değildir. Ülkemizde bu konuda da en önemli fırsatı örgün eğitim ve özellikle zorunlu eğitimin ikinci basamağı oluşturmaktadır. Zaten hazır olan bir alt yapıya bu yaklaşımın ve hedeflerin yansıtılması, birey ve toplum sağlığı açısından çok önemli bir fırsatın zamanında ve düşük maliyetli sunulmasına olanak sağlayacak; toplumun sağlık ve sosyal göstergelerine etkili bir şekilde yansıtılabilecektir.

Sonuç olarak cinsel sağlık bilgisi eğitim programlarının, gençlerin cinsel sağlığını koruma ve geliştirmede önemli ve etkili bir yol olduğu görülmektedir. Bu nedenle her ülke kendi koşulları doğrultusunda cinsel sağlık bilgisi eğitim programlarını hayata geçirmelidir. Ancak bu eğitimlerin rutin sağlık hizmet sunumunda ve planlı sağlık taramalarında bu konuda yetkin kılınmış sağlık personeli tarafından da desteklenmesi uygulamanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Yaklaşık son yarım yüzyıldır ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme önemli toplumsal sorunları da beraberinde getirmekte ve hızlı bir toplumsal değişim süreci yaşanmaktadır. Gençler ise bu süreçte güvenilir bilgi edinebilme olanağından ve sağlıklı davranabilme becerisinden yoksun kalmaktadır. Cinsellik, üzerinde en az konuşulan, buna karşın kaygı duyulan tabular ve mitler arasındaki güçlü konumunu korumaktadır. Ancak, bu olumsuz atmosferin yanı sıra, örgün eğitimin, cinsel sağlık eğitimi için önemli bir fırsat olduğu giderek daha yüksek sesle dile getirilmekte, bu talep araştırmada da vurgulanmaktadır.

Bu amaçla, gençlerin de etkin katılımıyla, eğitim bilimcilerin, sağlık hizmet sunucuların önderliğinde yürütülecek çalışmalar kısa sürede, gençler için cinsel sağlık alanında daha sağlıklı ve yeterli ortamların yaratılmasına olanak tanıyacaktır.

Bu amaçla atılması gereken adımları;

- Örgün eğitimde gerekli müfredat uyarlamalarının gerçekleştirilmesi,
- Bu programların yürütülmesi amacıyla öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitimi,
- Gerekliliği eğitim araç gereçleri ve dokümanlarının hazırlanması ve kullanıma sunulması,

- Geliştirilen örgün eğitim programlarının akran eğitimi uygulamaları ile zenginleştirilip desteklenmesi şeklinde ana başlıklar altında toplayabiliriz.

GENÇLER İÇİN DE GEÇERLİ OLAN EVRENSEL CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI HAKLARI (*)

- Yaşama Hakkı.
- Özgürlük Hakkı.
- Eşitlik Hakkı.
- Mahremiyet Hakkı.
- Düşünce Özgürlüğü Hakkı.
- Bilgilenme ve Eğitim Hakkı.
- Evlenme ve Aile Kurma Konularında Seçim Yapma Hakkı.
- Çocuk Sahibi Olup Olmamaya Karar Verme Hakkı.
- Sağlık Bakımı Alma ve Sağlığın Korunması Hakkı.
- Bilimsel Gelişmelerden Yararlanma Hakkı.
- Toplanma Özgürlüğü ve Siyasete Katılma Hakkı.
- İşkence ve Kötü Muameleden Özgür Olma Hakkı

(*)*Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu (IPPF) Üreme Hakları ve Cinsel Haklar Bildirgesi*

Artık evrensel değerler olarak kabul edilen bu CSÜS haklarından ülkemiz gençliğinin de üst düzeyde yararlandırılması ve daha da önemlisi bu haklarına sahip çıkabilmeleri için bilgi ve farkındalık yönünden güçlendirilmelidirler.

Aslında bu alanda gençlerin temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik stratejileri ve eylem planlarını politika dokümanlarında (Binyılın Kalkınma Hedefleri, 2007 – 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı, Sağlık ve Üreme Sağlığı Sağlık Sektörü için Ulusal Stratejik Eylem Planı 2005-2015, UNFPA 4. Ülke Programı, Türkiye Üreme Sağlığı Programı, vb.) ön plana çıkarılan yaklaşımların hayata geçirilmesi aslında birçok gelişmeyi beraberinde getirecektir. Bu çalışmalara sektörel işbirliklerinin ve gençlerin katılımının da sağlanması hedeflere ulaşılmasını hızlandırarak güçlendirecektir.

Ülkemize baktığımızda özellikle sağlık hizmeti sunumu alanında genç dostu hizmet sunumunu temel alan bir hizmet sunum modelinin geliştirildiği ve mali olanaklar ölçüsünde yaygınlaştırılmaya çalışıldığı takdirle izlenmektedir. Ancak aynı sistematik yaklaşımın eğitim sektörüne henüz yansıtılmamış olduğu kaygıyla izlenmektedir. Aslında bu iki alanın birbirini tamamlayan bir bütünün ayrılmaz parçaları olduğu göz ardı edilmemelidir. Örnek vermek gerekirse, cinsel sağlık eğitiminin güçlendirilmesinin genç dostu sağlık hizmetleri kullanımını destekleyeceği ve artıracığı bugün sağlık sektörü tarafından sık sık dile getirilmektedir.

Gençlerimizin ve gelecek kuşakların adolesan ve gençlik dönemini daha sağlıklı, bilinçli, kendiyi ve toplumla barışık, mutlu ve güvenli yaşamasını önemsiyorsak; toplum olarak, onlara zamanında ve yeterli cinsel sağlık bilgisi ve genç dostu üreme sağlığı hizmetlerini sunmanın doğal ve gerekli olduğunu kabul etmeliyiz. Bu alanda gereksinim duydukları hizmetleri bir an önce karşılamalıyız. Aksi takdirde, bilememenin sosyal, sağlık ve ekonomik maliyetlerini öncelikle, gençlerimiz sonrasında da toplumumuz ödemeye devam edecektir.

UNFPA Türkiye Ofisi, üreme sağlığı alanında 35 yılı aşan geleneği ve birikimini yansıtarak, başta ilgili kamu kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, gençler ve ilgili tüm aktörlerle el ele vererek, somut adımlar atma konusunda güçlü bir istek ve kararlılık içerisinde. Bu konuda ortaklaşa yaratılacak güçlü bir iradenin ve yaklaşımın

geçmiş örneklerinde olduğu gibi ülke adına çok yararlı sonuçları hayata geçireceğine olan inancımızı, bu rapor aracılığı ile bir kez daha vurgulamak istiyoruz.

Bu araştırmanın bulgularından yola çıkarak, geliştirilecek politikaları ve uygulamaları tartışmak üzere bir araya gelecek çalışmalarda buluşmak üzere, araştırmanın başta gençler ve toplum olmak üzere herkese olumlu katkılar sağlaması inancıyla herkesi selamlıyor ve araştırmada emeği geçen tüm kişi ve kuruluşlara bir kez daha bu anlamlı katkıları için teşekkür ediyoruz.

Saygılarımızla,
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Türkiye Ofisi

Kaynaklar

- Akın, A., Özvarış, Ş.B., (2004). *Adolesanların/Gençlerin Cinsel ve Üreme Sağlığını Etkileyen Faktörler Projesi (Özet Rapor)*. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ve Dünya Sağlık Örgütü, Ankara, Türkiye.
- Başbuğa, M.S. ve Çelik, S.S., (2004). The level of knowledge and views of the street children/youth about AIDS in Turkey, *International Journal of Nursing Studies*, 41(6): 591-597.
- Bertan, M., Özcebe, H., Doğan, B.G., Haznedaroğlu, D., Kırçaloğlu, N. ve Bülbül, S.H., (2007). *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Adolesan Dönem Konusundaki Bilgi Ve Yaşam Tarzlarının Belirlenmesi Araştırması* (Adnan Menderes, Harran, Kırıkkale, Kocaeli, Mersin, Ondokuz Mayıs, Osmangazi, Yüzüncü Yıl Üniversiteleri, 2004), International Children Centre (ICC) ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.
- Birleşmiş Milletler, (1994). *Nüfus ve Kalkınma, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında Kabul Edilen Eylem Planı*, Kahire, Mısır, 5-13 Eylül 1994.
- Budan Pusat Statistik ve Macro ORC, (2004). *Indonesia Young Adult Reproductive Health Survey, 2002-2003*, ORC Macro, Calverton, Maryland, USA.
- Demri C, Kadayıfçı O, Vardar MA and Atay Y., (2000). Disfunctional Uterine Bleeding and Other Menstruel Problems of Secondary School Students in Ankara, Turkey. *Journal Pediatric Adolescent Gynecology*; 13:171-175.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), (2001). *Uluslararası Çalışma Örgütü, Türkiye’de Çalışan Çocuklar*, Yayın No: 2462, Ankara, Türkiye.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), (2003). *2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Yayın No: 2759, DİE Matbaası, Ankara, Türkiye.
- Eskin, M., Kaynak, D.H., Demir, S., (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey, *Journal Archives of Sexual Behavior*, 34(2): 1796-8.
- Filmer, D. ve Pritchett, L., (2001). Estimating wealth effects without expenditure data – or tears: An application to education enrolments in states of India. *Demography* 38(1): 115-132.
- Gökengin, D., Yamazhan, T., Özkaya, D., Aytuğ, S., Ertem, E., Arda, B., Serter, D., (2003). Sexual knowledge, attitudes, and risk behaviors of students in Turkey, *Journal of School Health*, 73 (7): 258-63.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), (2004). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara, Türkiye.

International Planned Parenthood Federation (IPPF), (2000). *Charter on Sexual and Reproductive Rights, Vision 1996*, International Planned Parenthood Federation, Benson Production, United Kingdom.

International Planned Parenthood Federation (IPPF), (2007). *Youth Manifesto*, <http://www.ippf.org/en/Resources/Reports-reviews/ippfyouth.htm>, (Erişim Tarihi 15 Aralık 2007).

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, (1999). *Gençlerin Cinsel Sağlığının Desteklenmesi Projesi, 1998 Eğitim Fakülteleri Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Sağlık Bilgisi Araştırma Raporu*, İstanbul, Türkiye.

Koç, İ. ve Hancıoğlu, A., (2004), Hanehalkı Nüfusu ve Konut Özellikleri. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003* içinde. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara. Türkiye.

Koç, İ. Ve Özdemir E., (2004). Doğurganlık. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003* içinde. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara. Türkiye.

Ozan, S., Aras, S., Semin, S., Orcin, E., (2005). Sexual attitudes and behaviors among medical students in Dokuz Eylül University, Turkey. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 10(3): 171–183.

Rutstein, S.O. ve Johnson, K. (2004). *The DHS Wealth Index*. DHS Comparative Reports No.6, ORC Macro, Calverton, Maryland, USA.

Sağlık Bakanlığı, (2007). *Avrupa Birliği Türkiye Üreme Sağlığı Projesi Üreme Sağlığı Gençlere Yönelik Üreme Sağlığı Hizmetleri Hizmet-İçi Eğitim Modülü*, Ankara, Türkiye.

Savaşer, S., (2003). Knowledge and attitudes of high school students about AIDS: A Turkish perspective. *Public Health Nursing*, 20(1): 1525-1446.

Tezcan, S., Özcebe, H., Subaşı, N., Üner, S. ve Telatar, T.G., (2006). *Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Ruhsal Sağlık Düzeyleri ve Madde Kullanım Boyutlarının Saptanması*, Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi, Proje No: 0302101004, Ankara, Türkiye.

Tezcan, S. Ve Bozbeyoğlu AÇ., (2004). Düşükler ve Ölüdoğumlar. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003* içinde. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara. Türkiye.

UNAIDS, (2002). United Nations General Assembly Special Session on HIV/AIDS: Monitoring the Declaration of Commitment on HIV/AIDS: Guidelines on Construction of Core Indicators, ss. 43-44.

UNFPA, (2007). *Supporting Adolescent and Youth*, <http://www.unfpa.org/adolescents/index.htm>, (Erişim tarihi: 15 Aralık 2007).

Ungan, M., Yaman, H., (2003). AIDS knowledge and educational needs of technical university students in Turkey, *Patient Education and Counseling*, 51: 163-167.

Ünalın, T., Koç, İ. Ve Tezcan, S., (2004). Aile Planlaması. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003* içinde. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Ankara. Türkiye.

Vicdan, K., Kukner, S., Dabakoğlu, T., Ergin, T., Keles, G., Gökmen, O., (1996). Demographic and epidemiologic features of female adolescents in Turkey, *Journal of Adolescent Health*, 18(1): 54-8.

World Health Organization (WHO), (2002). *Adolescent Friendly Health Services An Agenda for Change*, WHO/FCH/CAH/02.14, Geneva, Switzerland.

World Health Organization (WHO), (2007a). *Adolescent Sexual and Reproductive Health*, <http://www.who.int/reproductive-health/adolescent/>, (Erişim tarihi: 15 Aralık 2007).

World Health Organization (WHO), (2007b). http://www.who.int/topics/reproductive_health/en/, (Erişim tarihi: 15 Aralık 2007).

Ek 1

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 'na Katkıda Bulunanların Listesi

Proje Çekirdek Ekibi

Prof. Dr. Hilal Özcebe – Proje Danışmanı
Doç. Dr. Turgay Ünal – Proje Danışmanı
Dr. A. Sinan Türkyılmaz – Proje Danışmanı
Yadigar Coşkun – Proje Danışmanı

A. Mesut Deren – Proje Koordinatörü
Ece Koyuncu – Proje Asistanı
Nihan Yolsal – Proje Asistanı

UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) Temsilcileri

Dr. Selen Örs
Dr. Gökhan Yıldırımka

Sorukağıdına Yorumlarıyla Katkıda Bulunan Uzmanlar

Prof. Dr. Füsün Çuhadaroğlu Çetin
Doç. Dr. Filiz Kardam
Dr. Ayşegül Esin

Sorukağıdı Öndeneme

İlay Ertetik
Fuat Güllüoınar
Özgür Güneş Öztürk
Altan Sungur
Hacer Taşçene

Saha Personeli

Ekipbaşıları

Latife Akyüz
Özgür Bostancı
Can Ercebe
Alaattin Oğuz
Gaye Okyay
Hacer Taşçene

Sorukađı Denetçileri

Hilal Aşık
Nuran Atakan
Suzan Ceylan
Ayşe Dinçer
İlke Eren
Demet Sandalcı

Görüşmeciler

Meral Akbaş
Mustafa Akçınar
Ahmet Hilmi Aktekin
Ülkü Atik
Elif Bolat
Yalçın Çakmak
Seçil Daşçı
Murat Duran
Esin Duygun
İlay Ertetik
Mehmet Güllüpınar
Burak Güngör
Sibel Gürel
Nilay Hosta
Nursun Karaburun
Gülten Ezgi Karataş
Ergün Kayabaş
Serhat Adem Körkuyu
Özgür Güneş Öztürk
Taner Sandalcı
Demet Sayınta
Altan Sungur
Burcu Şengül
Serdar Turan
Hümeyra Tusun
Duygu Tülüođlu
Mahmut Bürusk Üçler
Selen Vargün
Emre Yaşa
Betül Yıldırım
S. Deniz Yıldırım

Veri Girişı

Veri Giriş Sorumlusu

Oktay Ünalın

Veri Girişçiler

Taşkın Murad Aydın
Mustafa Kırat
Zeynep Kalender

Ek 2

**2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı
Araştırması Soru Kağıtları**

Hanekhalkı Soru Kağıdı

15-24 Yaş Genç Soru Kağıdı

2007 GENÇLİK ARAŞTIRMASI

NÜFUSBİLİM DERNEĞİ-BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NÜFUS FONU HANEHALKI SORUKAĞIDI

TANITIM BİLGİLERİ	
KÜME NO ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	İL ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
HANE NO ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	İLÇE ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
5 BÖLGE ..... <input type="text"/>	BUCAK ..... <input type="text"/>
12 BÖLGE ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	KÖY ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
YERLEŞİM YERİ - KENT (1) KIR (2)..... <input type="text"/>	MAHALLE .....
	SOKAK ..... NO .....

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	___ ___	___ ___	___ ___	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
SONUÇ (*)	___	___	___	<input type="text"/> <input type="text"/>
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME GÜN-AY SAAT	___ ___ ___ ___	___ ___ ___ ___		TOPLAM ZİYARET SAYISI <input type="text"/>

(*) SONUÇ KODLARI	KİŞİ SAYILARI
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	HANEHALKI LİSTESİNDE TOPLAM KİŞİ SAYISI ... <input type="text"/> <input type="text"/>
02 ZİYARET SIRASINDA EVDE HANEHALKI YOK VEYA GÖRÜŞÜLEBİLECEK NİTELİKTE KİMSE YOK	GENELLİKLE BU EVDE YAŞAYAN KİŞİ SAYISI ... <input type="text"/> <input type="text"/>
03 HANEHALKININ TÜMÜ ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	15-24 YAŞ ARASI KİŞİ SAYISI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
04 SONRAYA BIRAKILDI	
05 REDDETTİ	
09 GÖRÜŞME YARIDA KALDI	
96 DİĞER _____ (BELİRTİN)	

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

SAAT

DAKİKA

BÖLÜM 1-A HANEHALKI LİSTESİ

Şimdi bu evde yaşayanların yaş ve eğitim gibi özellikleri hakkında bazı bilgiler almak istiyorum.

HANE SATIR NO	HANEHALKI LİSTESİ A-B-C-D-E SEÇENEKLERİNİ SORARAK İLERLEYİN.	GÖRÜŞÜLEN KİŞİYE YAKINLIK DERECESİ	HANEHALKI ÜYELİĞİ		CİNSİYET	YAŞ
	A. Lütfen bana kendinizden başlayarak bu evde yaşayanların adlarını söyler misiniz? B. Genellikle bu evde yaşayan ancak şu sıralarda geçici olarak başka bir yerde olan var mı? C. Bunlara ek olarak, genellikle bu evde oturmayan ancak dün gece bu evde kalan var mı? D. Listeye yazmadığımız küçük çocuk, emzikli bebek gibi kişiler var mı? E. Sizin ailenizden olmayan, ancak burada yaşayan hizmetçi, kiracı, arkadaş gibi kişiler var mı?	..... Sizin neyiniz olur? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... genellikle bu evde mi yaşıyor?	..... dün gece bu evde mi kaldı?	..... erkek mi, kadın mı? ERKEK.....1 KADIN.....2	..... kaç yaşında? (Kaç yaşını bitirdi?) <i>BİTİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN. 95 YAŞINDAN BÜYÜK İSE, "95" YAZIN.</i>
(01)	(02)	(03)	(04)	(05)	(06)	(07)
01	(GÖRÜŞÜLEN KİŞİ)	<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
02		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
03		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
04		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
05		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
06		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
07		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
08		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
09		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
10		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	1 2	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>

EK SORUKAĞIDI KULLANILIYORSA BURAYI İŞARETLEYİN VE GÖRÜŞMENİN GERİ KALAN BÖLÜMÜNÜ EK SORUKAĞIDINDA TAMAMLAYIN

(03) YAKINLIK DERECESİ KODLARI

01 GÖRÜŞÜLEN KİŞİ	08 KARDEŞİ	15 BÜYÜKANNESİ/BÜYÜKBABASI	22 İKİNCİ EŞİ
02 KARISI/KOCASI	09 KARDEŞİNİN EŞİ	16 EŞİNİN BÜYÜKANNESİ/BABASI	23 KUMASI
03 OĞLU/KIZI	10 KARDEŞİNİN ÇOCUĞU (YEĞENİ)	17 EŞİNİN KARDEŞİ	88 AKRABASI DEĞİL
04 GELİNİ/DAMADI	11 HALASI/AMCASI	18 EŞİNİN KARDEŞİNİN EŞİ	96 DİĞER AKRABASI
05 TORUNU	12 TEYZESİ/DAYISI	19 EŞİNİN KARDEŞİNİN ÇOCUĞU	98 BİLMİYOR
06 ANNESİ/BABASI	13 ÜVEY ÇOCUĞU	20 EŞİNİN HALASI/AMCASI	
07 KAYINPEDERİ/KAYINVALİDESİ	14 KUZENİ	21 EŞİNİN TEYZESİ/DAYISI	

BÖLÜM 1-B KONUT ÖZELLİKLERİ

120	<p><i>SORU 04'E BAKIN:</i> GENELLİKLE BU EVDE YAŞAYAN KİMSE YOK</p> <div style="text-align: center;"> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> ↓ </div>	<p>GENELLİKLE BU EVDE YAŞAYAN EN AZ BİR KİŞİ VAR</p> <div style="text-align: center;"> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> → </div>	123
122	<p><i>BU BÖLÜMDEKİ TÜM SORULARI GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN GENELLİKLE YAŞADIĞI EV/KONUT İÇİN SORUN.</i></p> <p>Şimdi size genellikle yaşadığımız konut hakkında bazı sorular soracağım.</p>		
123	<p>Bu evde kullandığımız içme suyunun kaynağı nedir?</p>	<p>ŞEHİR SUYU EVDE/BAHÇEDE ŞEHİR SUYU.....11 → 125 EV/BAHÇE DIŞINDA ORTAK KULLANIM.....12</p> <p>KUYU SUYU EVDE/BAHÇEDE KUYU .....21 → 125 ORTAK KULLANILAN KUYU.....22</p> <p>YÜZEY SUYU EVE/BAHÇEYE ŞEBEKEYLE PINAR SUYU .....31 → 125 PINAR/ORTAK KULLANILAN ÇEŞME .....32 IRMAK/DERE/GÖL/GÖLET/BARAJ/BENT .....33</p> <p>YAĞMUR SUYU.....41 → 125 TANKER.....51 ŞİŞE SUYU/DAMACANA/PET SU.....61 → 125 SU İSTASYONU.....71</p> <p>DİĞER .....96 (BELİRTİN)</p>	125
124	<p>İçme suyunu almaya gitmek, almak ve geri dönmek ne kadar zamanınızı alıyor?</p>	<p>DAKİKA ..... <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/></p>	
125	<p>Tuvalet evin içinde mi, dışıında mı?</p>	<p>TUVALET YOK/ÇALILIK/ARAZİ/UMUMİ TUVALET .....0 EVİN İÇİNDE .....1 EVİN DIŞINDA .....2 EVİN İÇİNDE VE DIŞINDA.....3</p> <p>DİĞER .....7 (BELİRTİN)</p>	
126	<p>Evinizde kaç oda var? Buna yatak odalarını, oturma odalarını, misafir odalarını, çalışma odalarını ve salonu dahil eder misiniz?</p>	<p>ODA SAYISI ..... <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/></p>	
127	<p>Ayrı mutfak var mı?</p>	<p>YOK.....0 VAR.....1</p>	
128	<p>Ayrı banyo var mı?</p>	<p>YOK.....0 VAR.....1</p>	

131	HANEHALKI GÖRÜŞMESİNDE KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE..... A → 134S KÜRTÇE..... B ARAPÇA ..... C DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
133	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET..... 1 HAYIR 2	
134S	BİTİŞ SAATI	SAAT ..... <input type="text"/> <input type="text"/> DAKİKA ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	

YAŞ – DOĞUM YILI TABLOSU

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2007'DEKİ DOĞUM GÜNÜ GEÇMEDİ	2007'DEKİ DOĞUM GÜNÜ GEÇTİ
	BİLMİYOR	
0	2006	--
1	2005	2006
2	2004	2005
3	2003	2004
4	2002	2003
5	2001	2002
6	2000	2001
7	1999	2000
8	1998	1999
9	1997	1998
10	1996	1997
11	1995	1996
12	1994	1995
13	1993	1994
14	1992	1993
15	1991	1992
16	1990	1991
17	1989	1990
18	1988	1989
19	1987	1988
20	1986	1987
21	1985	1986
22	1984	1985
23	1983	1984
24	1982	1983
25	1981	1982
26	1980	1981
27	1979	1980
28	1978	1979
29	1977	1978
30	1976	1977
31	1975	1976
32	1974	1975
33	1973	1974
34	1972	1973
35	1971	1972
36	1970	1971
37	1969	1970
38	1968	1969
39	1967	1968
40	1966	1967
41	1965	1966
42	1964	1965
43	1963	1964
44	1962	1963
45	1961	1962
46	1960	1961
47	1959	1960
48	1958	1959
49	1957	1958

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2007'DEKİ DOĞUM GÜNÜ GEÇMEDİ	2007'DEKİ DOĞUM GÜNÜ GEÇTİ
	BİLMİYOR	
50	1956	1957
51	1955	1956
52	1954	1955
53	1953	1954
54	1952	1953
55	1951	1952
56	1950	1951
57	1949	1950
58	1948	1949
59	1947	1948
60	1946	1947
61	1945	1946
62	1944	1945
63	1943	1944
64	1942	1943
65	1941	1942
66	1940	1941
67	1939	1940
68	1938	1939
69	1937	1938
70	1936	1937
71	1935	1936
72	1934	1935
73	1933	1934
74	1932	1933
75	1931	1932
76	1930	1931
77	1929	1930
78	1928	1929
79	1927	1928
80	1926	1927
81	1925	1926
82	1924	1925
83	1923	1924
84	1922	1923
85	1921	1922
86	1920	1921
87	1919	1920
88	1918	1919
89	1917	1918
90	1916	1917
91	1915	1916
92	1914	1915
93	1913	1914
94	1912	1913
95		1912
1911 VE DAHA ÖNCEKİ YIL DOĞUMLULAR İÇİN YAŞI 95 YAZIN		

İL TRAFİK KODLARI

01 ADANA	21 DİYARBAKIR	41 KOCAELİ	61 TRABZON
02 ADIYAMAN	22 EDİRNE	42 KONYA	62 TUNCELİ
03 AFYON	23 ELAZIĞ	43 KÜTAHYA	63 ŞANLIURFA
04 AĞRI	24 ERZİNCAN	44 MALATYA	64 UŞAK
05 AMASYA	25 ERZURUM	45 MANİSA	65 VAN
06 ANKARA	26 ESKİŞEHİR	46 KAHRAMANMARAŞ	66 YOZGAT
07 ANTALYA	27 GAZİANTEP	47 MARDİN	67 ZONGULDAK
08 ARTVİN	28 GİRESUN	48 MUĞLA	68 AKSARAY
09 AYDIN	29 GÜMÜŞHANE	49 MUŞ	69 BAYBURT
10 BALIKESİR	30 HAKKARİ	50 NEVŞEHİR	70 KARAMAN
11 BİLECİK	31 HATAY	51 NİĞDE	71 KIRIKKALE
12 BİNGÖL	32 ISPARTA	52 ORDU	72 BATMAN
13 BİTLİS	33 İÇEL	53 RİZE	73 ŞIRNAK
14 BOLU	34 İSTANBUL	54 SAKARYA	74 BARTIN
15 BURDUR	35 İZMİR	55 SAMSUN	75 ARDAHAN
16 BURSA	36 KARS	56 SİRT	76 İĞDIR
17 ÇANAKKALE	37 KASTAMONU	57 SİNOP	77 YALOVA
18 ÇANKIRI	38 KAYSERİ	58 SİVAS	78 KARABÜK
19 ÇORUM	39 KIRKLARELİ	59 TEKİRDAĞ	79 KİLİS
20 DENİZLİ	40 KIRŞEHİR	60 TOKAT	80 OSMANİYE
90 YABANCI ÜLKE			81 DÜZCE

RUMİ TAKVİME GÖRE İFADE EDİLEN DOĞUM
YILLARININ MİLADİ TAKVİM YILINA
ÇEVİRİLMESİ:

$$\text{RUMİ YIL} + 584 = \text{MİLADİ YIL}$$

2007 GENÇLİK ARAŞTIRMASI

NÜFUSBİLİM DERNEĞİ-BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NÜFUS FONU 15-24 YAŞ GENÇ SORUKAĞIDI

TANITIM BİLGİLERİ	
KÜME NO ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	İL ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
HANE NO ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	İLÇE ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
5 BÖLGE ..... <input type="text"/>	BUCAK ..... <input type="text"/>
12 BÖLGE ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	KÖY ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
YERLEŞİM YERİ - KENT (1) KIR (2)..... <input type="text"/>	MAHALLE .....
	SOKAK ..... NO.....

ADI-SOYADI	HANE SATIR NO ..... <input type="text"/> <input type="text"/>
------------------	---

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	___ ___	___ ___	___ ___	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
SONUÇ (*)	___	___	___	<input type="text"/> <input type="text"/>
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY SAAT	___ ___ ___ ___	___ ___ ___ ___	TOPLAM ZİYARET SAYISI <input type="text"/>

(*) SONUÇ KODLARI	
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	05 REDDETTİ
02 ZİYARET SIRASINDA EVDE YOK	09 GÖRÜŞME YARIDA KALDI
03 ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	96 DİĞER .....
04 SONRAYA BIRAKILDI	(BELİRTİN)

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	GÜN-AY <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

BÖLÜM 2. CEVAPLAYICIYA AİT TEMEL BİLGİLER

201S	SAATİ YAZIN	SAAT – DAKİKA..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/>	
204	CEVAPLAYICININ CİNSİYETİ	ERKEK ..... 1 KADIN 2	
205	Size öncelikle kendiniz ve yaşadığınız yer ile ilgili sorular sormak istiyorum. Bana hangi ay ve yılda doğduğunuzu söyler misiniz?	AY ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> DOĞUM AYINI BİLMİYOR ..... 98 YIL ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> DOĞUM YILINI BİLMİYOR 9998	
206	Şu anda tam olarak kaç yaşında olduğunuzu söyler misiniz? Kaç yaşını bitirdiniz? <i>205 VE 206'YA VERİLEN CEVAPLARI YAŞ-DOĞUM YILI TABLOSUNU KULLANARAK KONTROL EDİN. TUTARSIZLIK VARSA İRDELEYİN VE DÜZELTİN. YAŞIN KESİNLİKLE BELİRLENMESİ GEREKİR!</i>	BİTİRİLMİŞ YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/>	
207	Hiç evlendiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 211
208	Şu andaki medeni durumunuz nedir?	HALEN EVLİ ..... 1 EŞİ ÖLMÜŞ ..... 2 BOŞANMIŞ ..... 3 AYRI YAŞIYOR 4	
209	Eşiniz ile resmi nikahınız var mı(ydı)?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
210	Eşiniz ile dini (imam) nikahınız var mı(ydı)?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
211	Hiç okula gittiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 216
212	2006-07 öğretim yılı bahar döneminde okula devam ettiniz mi? (Halen okula devam ediyor musunuz?)	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 214
213	Devam ettiğiniz okul hangisidir?	İLKÖĞRETİM ..... 30 LİSE DÜZ LİSE ..... 41 ANADOLU/FEN/SÜPER LİSE ..... 42 MESLEK LİSESİ ..... 43 ÖZEL DÜZ/ÖZEL FEN LİSESİ ..... 44 YÜKSEKOKUL ..... 50 ÜNİVERSİTE ..... 60 LİSANSÜSTÜ ..... 70 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)	

213A	Hangi sınıfa devam ediyordunuz/ediyorsunuz? <i>HAZIRLIK SINIFINI BİTİRMİŞSE, VEYA HİÇ SINIF BİTİRMEMİŞSE "00"; LİSANSÜSTÜ İÇİN "77" YAZIN.</i>	SINIF	<input type="text"/>	215
214	En son gittiğiniz okul hangisidir?	İLKOKUL ..... 10 ORTAOKUL ..... 20 İLKÖĞRETİM ..... 30 LİSE DÜZ LİSE ..... 41 ANADOLU/FEN/SÜPER LİSE ..... 42 MESLEK LİSESİ ..... 43 ÖZEL DÜZ/ÖZEL FEN LİSESİ ..... 44 YÜKSEKOKUL ..... 50 ÜNİVERSİTE ..... 60 LİSANSÜSTÜ ..... 70 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)		
214A	Bu okulda tamamladığınız en son sınıf hangisidir? <i>HAZIRLIK SINIFINI BİTİRMİŞSE, VEYA HİÇ SINIF BİTİRMEMİŞSE "00"; LİSANSÜSTÜ İÇİN "77" YAZIN.</i>	SINIF	<input type="text"/>	
214B	Bu okuldan mezun oldunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2		
215	SORU 211-214B'YE BAKIN VE İŞARETLEYİN: İLKOKUL/İLKÖĞRETİMİ BIRAKMIŞ YA DA HİÇ OKULA GİTMEMİŞ ☐	İLKOKUL/İLKÖĞRETİMİ TAMAMLAMIŞ YA DA DEVAM EDİYOR ☐		218
216	Okula hiç gitmeme veya tamamlamama nedeniniz neydi? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	YETERİNCE OKUDUM ..... A OKUMAK İSTEMEDİM ..... B AİLEM İZİN VERMEDİ ..... C OKUL EVİMİZDEN UZAKTAYDI ..... D AİLEMİN MADDİ DURUMU İYİ DEĞİLDİ ..... E OKULDA BAŞARISIZ OLDUM ..... F ÇALIŞMAM GEREKTİ ..... G EVLENDİM ..... H DİĞER ..... U (BELİRTİN)		
217	Bir gazeteyi ya da dergiyi rahatlıkla okuyabilir misiniz, zor mu okursunuz, yoksa hiç okuyamaz mısınız?	HİÇ OKUYAMAZ ..... 0 ZOR OKUR ..... 1 RAHATLIKLA OKUYABİLİR 2		
218	Siz okul dışında; Meslek edindirme kursuna gittiniz mi? ..... Kur'an kursuna gittiniz mi? ..... Halk eğitimi kursuna (dikiş, nakış vb) gittiniz mi? ..... Yabancı dil kursuna gittiniz mi? ..... Bilgisayar kursuna gittiniz mi?	EVET HAYIR ..... 1 ..... 2 ..... 1 ..... 2 ..... 1 ..... 2 ..... 1 ..... 2 ..... 1 2		

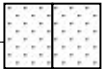
231A	Siz 12 yaşına kadar en uzun süreyle nerede yaşadınız? _____ (YERİN ADI) Bu yer o zaman bir il merkezi mi, ilçe merkezi mi, bir bucak ya da köy müydü? Ya da yurt dışında mıydınız?	HALEN YAŞADIĞI YER ..... 0 İL MERKEZİ ..... 1 İLÇE MERKEZİ ..... 2 BUCAK VEYA KÖY ..... 3 YURTDIŞI 4	→ 231C			
231B	Bu yer şu anda hangi ilde? İLİN ADINI VE KODUNU YAZIN.	İLİN ADI _____ İL KODU <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>				
231C	Ne kadar zamandır sürekli olarak ..... 'da (GÖRÜŞMENİN YAPILDIĞI YER VEYA GENELLİKLE YAŞADIĞI YER) yaşamaktasınız?	YIL ..... <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table> DOĞDUĞUMDAN BERİ 95				
233	Sağlık ocağı ya da hastaneye başvurduğunuzda bu kuruluştaki harcamalarınızı ve ilaçlarınızın masraflarını karşılayacak herhangi bir sağlık güvenceniz var mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 236			
235	Sağlık harcamalarınız için hangi sağlık güvencesini kullanıyorsunuz?	KAMU ÇALIŞANI ..... 01 EMEKLİ SANDIĞI ..... 02 SOSYAL SİGORTALAR KURUMU ..... 03 BAĞ-KUR ..... 04 ÖZEL SİGORTA ..... 05 YEŞİL KART ..... 06 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN) BİLMİYOR 98				
236	Ailenizin ekonomik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Çok iyi mi, iyi mi, orta mı, kötü mü yoksa çok kötü mü?	ÇOK İYİ ..... 1 İYİ ..... 2 ORTA ..... 3 KÖTÜ ..... 4 ÇOK KÖTÜ 5				
237	Bildiğiniz gibi bazı gençler ailelerine yardım etmek amacıyla gelir getirmeyen bir işte çalışmaktadır. (Örneğin tarlada, dükkanda, aile işletmesinde, vb) Siz gelir getirmeyen bir işte çalışıyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 238			
237A	Ne iş yapıyorsunuz? Ne gibi bir işte çalışıyorsunuz? YAPILAN İŞİ, AÇIK OLARAK YAZIN.	_____ <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>				
238	Peki, gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 241			
238A	Ne iş yapıyorsunuz? Ne gibi bir işte çalışıyorsunuz? YAPILAN İŞİ, AÇIK OLARAK YAZIN.	_____ <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>				

239	Kazancınızın genellikle ne kadarını kişisel giderleriniz için harcıyorsunuz? Tamamını mı, yarıdan fazlasını mı, yarısını mı, yarıdan azını mı ya da kişisel harcamalarınız için hiç harcama yapmıyor musunuz?	TAMAMINI .....1 YARIDAN FAZLASINI .....2 YARISINI .....3 YARIDAN AZINI .....4 HİÇ HARCAMIYOR .....5 BİLMİYOR 8	
241	Annenizin okuma yazması var mı(ydı)?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	
241A	Anneniz hiç okula gitmiş mi(ydi)?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	242
241B	Anneniz hangi okulu bitirmiş(ti)?	İLKOKULA GİTMİŞ, BİTİRMEMİŞ .....1 İLKOKUL MEZUNU .....2 ORTAOKUL MEZUNU .....3 LİSE MEZUNU .....4 YÜKSEKOKUL/ÜNİVERSİTE MEZUNU/LİSANSÜSTÜ .....5 BİLMİYOR 8	
242	Anneniz hayatı boyunca gelir getiren bir işte düzenli olarak çalıştı mı?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	
245	Babanızın okuma yazması var mı (ydı)?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	
245A	Babanız hiç okula gitmiş mi(ydi)?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	246
245B	Babanız hangi okulu bitirmiş?	İLKOKULA GİTMİŞ, BİTİRMEMİŞ .....1 İLKOKUL MEZUNU .....2 ORTAOKUL MEZUNU .....3 LİSE MEZUNU .....4 YÜKSEKOKUL/ÜNİVERSİTE MEZUNU/LİSANSÜSTÜ .....5 BİLMİYOR 8	
246	Babanız hayatı boyunca gelir getiren bir işte düzenli olarak çalıştı mı?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR 8	

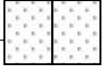
BÖLÜM 3. ÜREME SAĞLIĞI KONUSUNDA BİLGİ ve BAZI DENEYİMLER

		Şimdi size üreme sağlığı konusundaki bilgi ve deneyimlerinizle ilgili bazı sorular soracağım.																																			
300	<p>Bir kız çocuk ergenlik dönemine girerken bazı değişimler yaşar. Bu değişikliklerin neler olduğunu söyler misiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>VÜCUDUN BELLİ BÖLGELERİNDE KILLANMA (KOLTUK ALTI, PUBİK) ..... A GÖĞÜSLERDE GELİŞME ..... B SESTE DEĞİŞİKLİK ..... C KARŞI CİNSİYETE İLGİNİN ARTMASI ..... D PSİKOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER ..... E ADET GÖRME ..... F BOY UZAMASI ..... G DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X</p>																																			
301	<p>Bir erkek çocuk ergenlik dönemine girerken bazı değişimler yaşar. Bu değişikliklerin neler olduğunu söyler misiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>VÜCUDUN BELLİ BÖLGELERİNDE KILLANMA (KOLTUK ALTI, PUBİK, GÖĞÜS, BACAK, KOL VE YÜZ) ..... A GÖĞÜSLERDE BÜYÜME ..... B SESTE DEĞİŞİKLİK ..... C KARŞI CİNSİYETE İLGİNİN ARTMASI ..... D PSİKOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER ..... E CİNSEL ORGANLARDA BÜYÜME ..... F BOY UZAMASI ..... G KASLARDA GELİŞME ..... H ISLAK RÜYA / GECE BOŞALMASI ..... I DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X</p>																																			
302	<p>CEVAPLAYICI KADIN ☐</p>	<p>CEVAPLAYICI ERKEK ☐</p>		320																																	
302A	<p>Bedeninizin büyümesi ve gelişmesi sırasında aşağıda sayacağım konularda endişeleriniz oldu mu?</p> <p>Boyunuz ..... Göğüslerinizin büyümesi ..... Adetlerinizin düzeni ..... Kilonuz ..... Vücudunuzdaki kıllanma ..... Sivilceleriniz ..... Ruhsal durumunuz ..... Karşı cinsiyetle iletişiminiz ..... Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu? .....</p> <p><i>EVET İSE</i> Ne tür bir endişeniz oldu?</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Boyunuz</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Göğüslerinizin büyümesi</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Adetlerinizin düzeni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kilonuz</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Vücudunuzdaki kıllanma</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Sivilceleriniz</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Ruhsal durumunuz</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Karşı cinsiyetle iletişiminiz</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER (BELİRTİN)</td> <td colspan="2">☐</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	Boyunuz	1	2	Göğüslerinizin büyümesi	1	2	Adetlerinizin düzeni	1	2	Kilonuz	1	2	Vücudunuzdaki kıllanma	1	2	Sivilceleriniz	1	2	Ruhsal durumunuz	1	2	Karşı cinsiyetle iletişiminiz	1	2	Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu?	1	2	DİĞER (BELİRTİN)	☐			
	EVET	HAYIR																																			
Boyunuz	1	2																																			
Göğüslerinizin büyümesi	1	2																																			
Adetlerinizin düzeni	1	2																																			
Kilonuz	1	2																																			
Vücudunuzdaki kıllanma	1	2																																			
Sivilceleriniz	1	2																																			
Ruhsal durumunuz	1	2																																			
Karşı cinsiyetle iletişiminiz	1	2																																			
Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu?	1	2																																			
DİĞER (BELİRTİN)	☐																																				
303	<p><i>302A'YA BAKIN:</i></p> <p>BİR DEN FAZLA EVET İŞARETLİ ☐</p>	<p>SADECE BİR TANE EVET İŞARETLİ ☐</p> <p>HİÇ EVET YOK ☐</p>		303B 310																																	
303A	<p>Sizce bu endişelerinizden en önemlisi hangisidir?</p>	<p>BOY ..... 01 GÖĞÜSLERİN BÜYÜMESİ ..... 02 ADET DÜZENİ ..... 03 KİLO ..... 04 VÜCUTTAKİ KILLANMA ..... 05 SİVİLCELER ..... 06 RUHSAL DURUM ..... 07 KARŞI CİNSİYETLE İLETİŞİM ..... 08 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)</p>																																			

303B	Bu endişenizi birisi ile paylaştınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 303D
303C	Bu endişenizi kiminle/kimlerle paylaştınız? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J PSİKOLOG ..... K DOKTOR ..... L DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
303D	Bu endişeniz için bir sağlık kuruluşuna başvurduunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 303G
303E	Nereye/Nerelere başvurduunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	SAĞLIK OCAĞI / AÇSAP MERKEZİ ..... A DEVLET HASTANESİ ..... B OKUL REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... C İŞ YERİ REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... D ÖZEL MUAYENEHANE / KLİNİK / HASTANE ..... E ÜNİVERSİTE HASTANESİ ..... F MEDİKOSOSYAL ..... G GENÇLİK DANIŞMANLIK HİZMET BİRİMİ ..... H DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
303F	Bu endişenizle/sorununuzla ilgili (en son) başvurduğunuz sağlık kuruluşundan aldığınız hizmetten memnun kaldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
303G	Bu endişeniz/sorununuz halen devam ediyor mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
310	Şimdi size adet görmeye ilişkin bazı sorular sormak istiyorum. İlk defa kaç yaşında adet gördünüz?	YAŞ ..... <input type="text"/> <input type="text"/> HENÜZ ADET GÖRMEDİ ..... 90 BİLMİYOR 98	→ 317
311	Adetleriniz kaç günde bir oluyor? <i>BİR ADET DÖNEMİ, ADET KANAMASININ 1. GÜNÜNDE BİR SONRAKİ ADET KANAMASININ 1. GÜNÜNE KADAR GEÇEN SÜREDİR.</i>	GÜN ..... <input type="text"/> <input type="text"/> DÜZENSİZ ..... 90 BİLMİYOR 98	
312	Adet kanamanız sırasında ne kullanıyorsunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	HİJYENİK HAZIR PET ..... A ÖZEL HAZIRLANMIŞ ADET BEZİ ..... B PAMUK ..... C HERHANGİ BİR BEZ PARÇASI ..... D TAMPON ..... E DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
314	Adet görmeye başlamadan önce bu konuda birisi ile konuştunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 340

315	Kiminle/Kimlerle konuştunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J DOKTOR ..... K DİĞER ..... U (BELİRTİN)	340																																	
317	Adet görme konusunda birisi ile konuştunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	340																																	
318	Kiminle/Kimlerle konuştunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J DOKTOR ..... K DİĞER ..... U (BELİRTİN)	340																																	
320	Bedeninizin büyümesi ve gelişmesi sırasında aşağıda sayacağım konularda endişeleriniz oldu mu? Boyunuz ..... Göğüslerinizin büyümesi ..... Cinsel organınızın boyutu ..... Kilonuz ..... Vücudunuzdaki kıllanma ..... Sivilleleriniz ..... Ruhsal durumunuz ..... Karşı cinsiyetle iletişiminiz ..... Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu? ..... <i>EVET İSE Ne tür bir endişeniz oldu?</i>	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Boyunuz.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Göğüslerinizin büyümesi.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Cinsel organınızın boyutu .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kilonuz .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Vücudunuzdaki kıllanma.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Sivilleleriniz.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Ruhsal durumunuz .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Karşı cinsiyetle iletişiminiz.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu? .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER .....</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> (BELİRTİN)		EVET	HAYIR	Boyunuz.....	1	2	Göğüslerinizin büyümesi.....	1	2	Cinsel organınızın boyutu	1	2	Kilonuz	1	2	Vücudunuzdaki kıllanma.....	1	2	Sivilleleriniz.....	1	2	Ruhsal durumunuz	1	2	Karşı cinsiyetle iletişiminiz.....	1	2	Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu?	1	2	DİĞER			
	EVET	HAYIR																																		
Boyunuz.....	1	2																																		
Göğüslerinizin büyümesi.....	1	2																																		
Cinsel organınızın boyutu	1	2																																		
Kilonuz	1	2																																		
Vücudunuzdaki kıllanma.....	1	2																																		
Sivilleleriniz.....	1	2																																		
Ruhsal durumunuz	1	2																																		
Karşı cinsiyetle iletişiminiz.....	1	2																																		
Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir endişeniz oldu mu?	1	2																																		
DİĞER																																				
330	320'YE BAKIN: BİR DEN FAZLA EVET İŞARETLİ ☐	SADECE BİR TANE EVET İŞARETLİ ☐ → 330B HİÇ EVET YOK ☐ → 331	330B 331																																	
330A	Bu endişelerinizden en önemlisinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz?	BOY ..... 01 GÖĞÜSLERİN BÜYÜMESİ ..... 02 CİNSEL ORGANIN BOYUTU ..... 03 KİLO ..... 04 VÜCUTTAKİ KILLANMA ..... 05 SİVİLCELER ..... 06 RUHSAL DURUM ..... 07 KARŞI CİNSİYETLE İLETİŞİM ..... 08 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)																																		

330B	Bu endişenizi birisi ile paylaştınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 330D
330C	Bu endişenizi kiminle/kimlerle paylaştınız? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J PSİKOLOG ..... K DOKTOR ..... L DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
330D	Bu endişeniz için bir sağlık kuruluşuna başvurduunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 330G
330E	Nereye/Nerelere başvurduunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	SAĞLIK OCAĞI / AÇSAP MERKEZİ ..... A DEVLET HASTANESİ ..... B OKUL REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... C İŞ YERİ REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... D ÖZEL MUAYENEHANE / KLİNİK / HASTANE ..... E ÜNİVERSİTE HASTANESİ ..... F MEDİKOSOSYAL ..... G GENÇLİK DANIŞMANLIK HİZMET BİRİMİ ..... H DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
330F	Bu endişenizle/sorununuzla ilgili (en son) başvurduğunuz sağlık kuruluşundan aldığınız hizmetten memnun kaldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
330G	Bu endişenizin/sorununuzun çözümlendiğini düşünüyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
331	Şimdi sizinle bazı deneyimleriniz hakkında konuşmak istiyorum. İlk ıslak rüyanız/gece boşalmanız kaç yaşında oldu ?	YAŞ ..... <input type="text"/> <input type="text"/> HENÜZ OLMADI ..... 90 BİLMİYOR 98	→ 335
332	Islak rüyalarınız/Gece boşalmalarınız başlamadan önce bu konuyu birisi ile konuştunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 340
333	Kiminle/Kimlerle konuştunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J DOKTOR ..... K DİĞER ..... U (BELİRTİN)	→ 340
335	Islak rüya/Gece boşalması konusunda birisi ile konuştunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 340

336	<p>Kiminle/Kimlerle konuştunuz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE / EBE ..... J DOKTOR ..... K DİĞER ..... U (BELİRTİN)</p>																
340	<p>Şimdi size erkek ve kadın üreme sistemleri ile ilgili sorular soracağım.</p> <p>Erkek üreme sisteminde bildiğiniz organların isimlerini söyler misiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>PROSTAT ..... A YUMURTA (TESTİS, HAYA) ..... B PENİS ..... C DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X</p>																
340A	<p>Menide (er suyu, döl suyu) aşağıda sayacaklarımdan hangisi/hangileri bulunur?</p> <p>İdrar.....</p> <p>Erkeklik hormonu (Testesteron) .....</p> <p>Erkek döl hücresi (Sperm).....</p> <p>Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?.....</p> <p><i>EVET İSE Nedir?</i></p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> <th>BİLMİYOR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> </tbody> </table> <p>DİĞER ..... (BELİRTİN) </p>	EVET	HAYIR	BİLMİYOR	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	
EVET	HAYIR	BİLMİYOR																
1.....	2.....	8.....																
1.....	2.....	8.....																
1.....	2.....	8.....																
1.....	2.....	8.....																
341	<p>Kadın üreme sisteminde bildiğiniz organların isimlerini söyler misiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>HAZNE / VAJİNA ..... A RAHİM ..... B TÜPLER ..... C YUMURTALIKLAR ..... D DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X</p>																
342	<p>Hamilelik sırasında bebek anne karnında hangi organda büyür?</p>	<p>RAHİM ..... 1 YUMURTALIK ..... 2 TÜPLER ..... 3 HAZNE / VAJİNA ..... 4 DİĞER ..... 6 (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... 8</p>																
343	<p>Bir adet dönemi içinde hamile kalma ihtimalinin daha fazla olduğu bir dönem var mıdır?</p> <p><i>BİR ADET DÖNEMİ, ADET KANAMASININ 1. GÜNÜNDE BİR SONRAKİ ADET KANAMASININ 1. GÜNÜNE KADAR GEÇEN SÜREDİR.</i></p>	<p>EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR ..... 8</p>	345															
344	<p>Bu dönem, adet başlamasından hemen önce midir, adet sırasında mıdır, adet bittikten hemen sonra mıdır, yoksa iki adet ortasında mıdır?</p>	<p>ADETTEN HEMEN ÖNCE ..... 1 ADET SIRASINDA ..... 2 ADET BİTTİKTEN HEMEN SONRA ..... 3 İKİ ADETİN ORTASINDA ..... 4 DİĞER ..... 6 (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... 8</p>																

345	Bir kadın tek bir cinsel ilişki ile hamile kalabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8
-----	--	---

350	<p>Şimdi sizinle gebeliği önleyici yöntemler konusunda konuşmak istiyorum. Çiftlerin hamile kalmamak için kullanabileceği çeşitli yöntemler vardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • CEVAPLAYICININ KENDİLİĞİNDEN SÖYLEDİĞİ BÜTÜN YÖNTEMLER İÇİN 351A'DA "1" KODUNU İŞARETLEYİN. • SONRA SORU 351B'DE, KENDİLİĞİNDEN SÖYLENMEMİŞ HER YÖNTEMİN ADINI VE TARİFİNİ OKUYUN VE YÖNTEMİ DUYUP DUYMADIĞINI SORUN. • DUYDUĞUNU SÖYLERSE 351B'DE "2" KODUNU, DUYMADIĞINI SÖYLERSE "3" KODUNU İŞARETLEYİN. • BÜTÜN YÖNTEMLER TAMAMLANDIĞINDA 355'E GEÇİN.
-----	---

351A	Gebeliği önleyici hangi yöntemleri veya yolları duyduunuz?	KENDİLİĞİNDEN EVET	351B Siz bu yöntemi hiç duyduunuz mu? İRDELEYEREK	
			EVET	HAYIR
01	KADININ TÜPLERİNİN BAĞLANMASI Kadınlar daha fazla çocukları olmasın diye tüplerini bağlatmak için ameliyat olurlar.	1	2	3
02	ERKEĞİN KANALLARININ BAĞLANMASI Erkekler eşleri hamile kalmaması diye vazektomi denilen ameliyatı olurlar ve kanallarını bağlatırlar.	1	2	3
03	HAP Kadınlar her gün hap içerek hamile kalmayı önleyebilirler.	1	2	3
04	SPİRAL Doktor veya hemşire kadınların rahimlerine spiral, alet olarak bilinen araçları takar.	1	2	3
05	İĞNE / ENJEKSİYON Kadınlar belirli bir süre için hamile kalmalarını önleyecek bir iğneyi doktora ya da hemşireye yaptırırlar.	1	2	3
06	DERİ ALTI İMPLANTI / İMPLANT LARI Kadının kolunda deri altına küçük kapsüller yerleştirilir ve bu kadının bir kaç yıl hamile kalmasını önler.	1	2	3
07	PREZERVATİF / KONDOM / KAPUT Erkekler ilişki süresince prezervatif / kondom / kaput takarlar.	1	2	3
08	KADIN KONDOMU Kadınlar ilişkiden önce haznelere lastikten yapılmış kılıf takarlar.	1	2	3
09	DİYAFRAM, KÖPÜK, JEL, FITİL Kadınlar ilişkiden önce haznelere diyafram, köpük, jel, fitil gibi şeyler yerleştirirler.	1	2	3
10	SÜT / EMZİRME İLE KORUNMA YÖNTEMİ Bazı kadınlar doğumdan sonra adet kanamalarını geciktirmek için bebeklerini 6 ay süre ile sadece anne sütü ile beslerler.	1	2	3
11	TEHLİKESİZ GÜNLER / TAKVİM YÖNTEMİ Bazı çiftler kadının hamile kalma ihtimalinin yüksek olduğu zamanlarda cinsel ilişkide bulunmazlar.	1	2	3
12	GERİ ÇEKME Erkekler cinsel ilişki sırasında boşalmadan önce geri çeker ve dışarı boşalırlar.	1	2	3
13	Siz hamile kalmamak için erkek ya da kadınların başvurduğu başka bir yöntem duyduunuz mu?	1		3
	EVET İSE Nedir?		<hr/> (BELİRTİN)	
			<hr/> (BELİRTİN)	

352	Cinsel ilişki sonrasında gebeliği engellemek için kullanılabilecek herhangi bir yöntem biliyor musunuz?	EVET .....1 HAYIR 2	→ 354
353	Bu yöntem nedir?	ERTESİ GÜN HAPI ..... A SİRAL ..... B DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
354	207'YE BAKIN	HİÇ EVLENMEMİŞ ☐ EN AZ BİR KEZ EVLENMİŞ ☐	→ 360
355	(Gelecekte) Gebeliği önleme konusunda bir yöntem kullanmayı düşünüyor musunuz?	EVET .....1 HAYIR .....2 BİLMİYOR/FİKRİ YOK 8	→ 360
356	Hangi yöntemi kullanmayı tercih edersiniz?	KADININ TÜPLERİNİN BAĞLANMASI .....01 ERKEĞİN KANALLARININ BAĞLANMASI .....02 HAP .....03 SİRAL .....04 İĞNE / ENJEKSİYON .....05 DERİ ALTI İMPLANTI / İMPLANTLARI .....06 PREZERVATİF / KONDOM / KAPUT .....07 KADIN KONDOMU .....08 DİYAFRAM / KÖPÜK / JEL / FİTİL .....09 SÜT / EMZİRME İLE KORUNMA .....10 TEHLİKESİZ GÜNLER / TAKVİM YÖNTEMİ .....11 GERİ ÇEKME .....12 DİĞER .....96 (BELİRTİN) EMİN DEĞİL 98	→ 360
357	Bu yöntemi nereden temin edebilirsiniz? (YERİN ADI)	DEVLET SEKTÖRÜ HASTANE .....11 DOĞUMEVİ .....12 AÇSAP MERKEZİ .....13 SAĞLIK OCAĞI .....14 SAĞLIK EVİ .....15 SAĞLIK MERKEZİ .....16 GENÇLİK DANIŞMANLIK HİZMET BİRİMİ .....17 DİĞER .....19 (BELİRTİN) ÖZEL SEKTÖR HASTANE .....21 POLİKLİNİK/KLİNİK .....22 DOKTOR MUAYENEHANESİ .....23 ECZANE / MEDİKAL .....25 DİĞER .....29 (BELİRTİN) ÜNİVERSİTE HASTANESİ .....31 MEDİKOSOSYAL .....32 GÖNÜLLÜ KURULUŞ/DERNEK/VAKIF .....41 MARKET / DÜKKAN .....52 AKRABA / ARKADAŞ/KOMŞU .....53 DİĞER .....96 (BELİRTİN)	

<p>360</p>	<p>Sizce aşağıda sayacağım üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerinden hangileri evli olmayan bireylere sunulmalıdır?</p> <p>Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda bilgi?.....</p> <p>Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda danışmanlık?.....</p> <p>Gebeliği önleyici yöntemlerin sunulması?.....</p> <p>Cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi?.....</p> <p>Gebeliğin isteğe bağlı olarak sonlandırılması?.....</p> <p>Gebelik ve doğum hizmetleri?.....</p> <p>Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?.....</p> <p><i>EVET İSE</i> Nedir?</p> <p><i>GEREKİRSE OKUNACAK:</i> (Üreme sağlığı, üreme organları ile ilgili sadece hastalık ya da sakatlık olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik halidir. Cinsel sağlık ise insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamlarının olmasıdır.)</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> <th>FİKRİ YOK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>8.....</td> </tr> <tr> <td colspan="3">DİĞER..... (BELİRTİN)</td> </tr> </tbody> </table>	EVET	HAYIR	FİKRİ YOK	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	1.....	2.....	8.....	DİĞER..... (BELİRTİN)			
EVET	HAYIR	FİKRİ YOK																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
1.....	2.....	8.....																												
DİĞER..... (BELİRTİN)																														
<p>361</p>	<p><i>351A VE 351B'DE 07 NOLU SORUYA BAKIN:</i></p> <p>KONDOM İŞARETLİ ☐</p>	<p>KONDOM İŞARETLİ DEĞİL ☐</p>	<p>401</p>																											
<p>363</p>	<p>Şimdi size prezervatif/kondom/kaput kullanımı hakkında bazı cümleler okuyacağım. Bu cümlelere katılıp katılmadığınızı lütfen bana söyleyin.</p> <p>Gençlerin kondoma ulaşması sorundur.....</p> <p>Genç kadınların kondom satın alması ayıp değildir.....</p> <p>Genç erkeklerin kondom satın alması ayıp değildir.....</p> <p>Kadın, erkeğin kondom kullanmasını isteme hakkına sahiptir.....</p> <p>Kondomun kullanımı zordur.....</p> <p>Bir kondom sadece bir kez kullanılabilir.....</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>KATILYOR</th> <th>KATILMIYOR</th> <th>KARARSIZ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> <tr> <td>1.....</td> <td>2.....</td> <td>3.....</td> </tr> </tbody> </table>	KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....							
KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ																												
1.....	2.....	3.....																												
1.....	2.....	3.....																												
1.....	2.....	3.....																												
1.....	2.....	3.....																												
1.....	2.....	3.....																												
1.....	2.....	3.....																												

BÖLÜM 4. EVLİLİK VE ÇOCUKLAR

401	Şimdi sizinle evlilik ve çocuklar üzerine biraz konuşmak istiyorum. Sizce bir kadın kaç yaşında evlenmelidir?	<p>YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p> <p>BİLMİYOR ..... 98</p>						
402	Sizce bir erkek kaç yaşında evlenmelidir?	<p>YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p> <p>BİLMİYOR ..... 98</p>						
403	Bireyler evlenecekleri kişiyi nasıl seçmelidir, kendileri mi aile büyükleri mi, yoksa aileleriyle beraber mi?	<p>KENDİLERİ ..... 1</p> <p>AİLE BÜYÜKLERİ ..... 2</p> <p>BERABER ..... 3</p> <p>DİĞER ..... 6</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p>						
406	Tüm hayatınız boyunca kaç çocuğunuz olsun istersiniz?	<p>SAYI ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p>						
407	Bu çocuklardan kaçının kız, kaçının erkek olmasını istersiniz?	<table style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">KIZ</th> <th style="width: 33%;">ERKEK</th> <th style="width: 33%;">FARK ETMEZ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/></td> <td><input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/></td> <td><input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/></td> </tr> </tbody> </table> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p>	KIZ	ERKEK	FARK ETMEZ	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>
KIZ	ERKEK	FARK ETMEZ						
<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>						
408	Sizce bir ailenin kaç çocuk sahibi olacağına kim karar vermelidir? Kadın mı, erkek mi, ikisi birlikte mi, yoksa aile büyükleri mi?	<p>KADIN ..... 1</p> <p>ERKEK ..... 2</p> <p>İKİSİ BİRLİKTE ..... 3</p> <p>AİLE BÜYÜKLERİ ..... 4</p> <p>BİLMİYOR ..... 8</p>						
409	Sizce bir kadın ilk çocuğunu kaç yaşında doğurmalıdır?	<p>YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p> <p>BİLMİYOR ..... 98</p>						
410	Sizce bir erkek ilk defa kaç yaşında baba olmalıdır?	<p>YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>DİĞER ..... 96</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p> <p>BİLMİYOR ..... 98</p>						
411	Sizce bir kadının iki doğumu arasında en az ne kadar süre olmalıdır?	<p>AY ..... 1 <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>YIL ..... 2 <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/></p> <p>BİLMİYOR ..... 998</p>						

BÖLÜM 5. CİNSEL YOLLA BULAŞAN HASTALIKLAR VE AIDS

501A	Şimdi sizinle cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda konuşmak istiyorum. Bu tür hastalıklar cinsel beraberlik sırasında hasta kişiden sağlıklı kişiye bulaşır. Siz cinsel yolla bulaşan bir hastalık duydunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 → 513
501B	Hangi hastalıkları duydunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	HEPATİT ..... A BEL SOĞUKLUĞU ..... B FRENGİ / SİFİLİS ..... C MANTAR ..... D HIV/AIDS ..... E CİNSEL ORGANLARDA SIĞIL/YARA ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN) DİĞER ..... V (BELİRTİN) BİLMİYOR X
502	Cinsel yolla bulaşan hastalığa yakalanan bir erkekte hangi belirtiler görülebilir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN</i>	KARIN AĞRISI ..... A GENİTAL BÖLGEDE KAŞINTI ..... B GENİTAL BÖLGEDE KIZARIKLIK ..... C GENİTAL BÖLGEDE YARALAR ..... D KASIKLARDA AĞRI ..... E İDRAR YAPARKEN YANMA ..... F PENİSTEN AKINTI ..... G İKTİDARSIZLIK ..... H KİLO KAYBI ..... I KISIRLIK ..... J DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X HİÇBİR BELİRTİSİ YOKTUR ..... Z
503	Cinsel yolla bulaşan hastalığa yakalanan bir kadında hangi belirtiler görülebilir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	KARIN AĞRISI ..... A GENİTAL BÖLGEDE KAŞINTI ..... B GENİTAL BÖLGEDE KIZARIKLIK ..... C GENİTAL BÖLGEDE YARALAR ..... D KASIKLARDA AĞRI ..... E İDRAR YAPARKEN YANMA ..... F KÖTÜ KOKULU AKINTI ..... G CİNSEL İLİŞKİDE RAHATSIZLIK ..... H KİLO KAYBI ..... I GEBE KALAMAMA ..... J ADET DÜZENSİZLİĞİ ..... K DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR ..... X HİÇBİR BELİRTİSİ YOKTUR ..... Z
503A	502 VE 503'E BAKIN: X VE Z'LER İŞARETLİ DEĞİL ☐	X VEYA Z İŞARETLİ ☐ → 505
504	Sizce bu söylediğimiz belirtilerin kendisinde olduğunu düşünen bir kişi bu durumu kiminle paylaşmalıdır?	ANNE ..... A BABA ..... B EŞ / SEVGİLİ ..... C KIZ KARDEŞ ..... D ERKEK KARDEŞ ..... E KIZ ARKADAŞ ..... F ERKEK ARKADAŞ ..... G KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... H ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... I ÖĞRETMEN ..... J HEMŞİRE/EBE ..... K DOKTOR ..... L DİĞER ..... U (BELİRTİN)

504A	Sizce bu söylediğiniz belirtilerin kendisinde olduğunu düşünen bir kişi nereye başvurmalıdır?	SAĞLIK OCAĞI / AÇSAP MERKEZİ ..... A DEVLET HASTANESİ ..... B OKUL REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... C İŞ YERİ REVİRİ / DOKTOR, HEMŞİRE ..... D ÖZEL MUAYENEHANE / KLİNİK / HASTANE ..... E ÜNİVERSİTE HASTANESİ ..... F MEDİKOSOSYAL ..... G GENÇLİK DANIŞMANLIK HİZMET BİRİMİ ..... H DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
505	Sizce cinsel yolla bulaşan hastalıklar tek bir cinsel ilişki ile bulaşabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
510	Bir insanın cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunmak için yapabileceği bir şey var mıdır?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	→ 510B
510A	Ne/Neler yapmalıdır? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	CİNSEL İLİŞKİDE BULUNMAMAK ..... A KONDOM KULLANMAK ..... B GÜVENİLİR BİR CİNSEL EŞ İLE BERABER OLMAK ..... C CİNSEL EŞ SAYISINI SINIRLANDIRMAK ..... D PARA KARŞILIĞI BİRİSİ İLE BERABER OLMAMAK ..... E ÇOK SAYIDA CİNSEL EŞİ OLAN KİŞİLERLE BERABER OLMAMAK ..... F ORTAK JİLET KULLANMAMAK ..... G ÖPÜŞMEMEK ..... H DİĞER ..... U (BELİRTİN) DİĞER ..... V (BELİRTİN) BİLMİYOR X	
510B	Aşı ile korunulan cinsel yolla bulaşan bir hastalık biliyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 510D
510C	Aşı ile korunulan cinsel yolla bulaşan hastalıkları sıralayabilir misiniz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	HIV/AIDS ..... A HPV / RAHİM AĞZI KANSERİ ..... B HEPATİT B ..... C HEPATİT C ..... D BEL SOĞUKLUĞU ..... E FRENGİ ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
510D	Sizce cinsel yolla bulaşan hastalıklar zamanında tedavi edilmezse kalıcı bir sağlık sorununa neden olur mu?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	→ 511
510E	Cinsel yolla bulaşan hastalıklar zamanında tedavi edilmezse ne tür sorunlara neden olabilir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	DEVAMLILIK KASIK AĞRISI, AKINTI VB ..... A ÇOCUK SAHİBİ OLAMAMA ..... B CİNSEL İSTEKSİZLİK ..... C ÜREME ORGANLARINDA İLTİHAPLANMA ..... D HASTALIĞIN DİĞER ORGANLARA YAYILMASI ..... E PSİKOLOJİK SORUNLAR ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR X	

511	Cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki bilgilerinizi nerelerden ya da kimlerden öğrendiniz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B EŞ / SEVGİLİ ..... C KIZ KARDEŞ ..... D ERKEK KARDEŞ ..... E KIZ ARKADAŞ ..... F ERKEK ARKADAŞ ..... G KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... H ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... I ÖĞRETMEN ..... J HEMŞİRE/EBE ..... K DOKTOR ..... L OKUL ..... M GÖRSEL BASIN ..... N YAZILI BASIN ..... O İNTERNET ..... P RADYO ..... R ASKERLİK ..... S DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
512	<i>501B'YE BAKIN:</i> HIV/AIDS İŞARETLİ DEĞİL ☐	HIV/AIDS İŞARETLİ ☐	514
513	AIDS isimli hastalığı hiç duydunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	601
514	HIV/AIDS virüsü taşımayan ve sadece birbirleriyle cinsel birliktelik yaşayan bir çift için HIV/AIDS bulaşma riski azalır mı?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
515	HIV/AIDS bulaşma riski prezervatif/kondom/kaput kullanımı ile azaltılabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
516	Sağlıklı görünen bir kişide HIV (virüsü) bulunabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
517	Sivrisinek ısırığı ile HIV (virüsü) bulaşabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
518	Hasta olan bir kişi ile aynı yemeği paylaşmakla HIV (virüsü) bulaşabilir mi?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
519	Bir insanın AIDS'ten korunmak için yapabileceği bir şey var mıdır?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	521

520	<p>Ne/Neler yapmalıdır?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>CİNSEL İLİŞKİDE BULUNMAMAK ..... A KONDOM KULLANMAK ..... B GÜVENİLİR BİR CİNSEL EŞ İLE BERABER OLMAK ..... C CİNSEL EŞ SAYISINI SINIRLANDIRMAK ..... D PARA KARŞILIĞI BİRİSİ İLE BERABER OLMAMAK ..... E ÇOK SAYIDA CİNSEL EŞİ OLAN KİŞİLERLE BERABER OLMAMAK ..... F ORTAK JİLET KULLANMAMAK ..... G ÖPÜŞMEMEK ..... H</p> <p>DİĞER _____ U (BELİRTİN)</p> <p>DİĞER _____ V (BELİRTİN)</p> <p>BİLMİYOR ..... X</p>													
521	<p>Çevrenizde HIV (virüsünü) taşıdığını öğrendiğiniz birisiyle aşağıda sayacağım durumlarda bulunmak sizi rahatsız eder mi?</p> <p>Aynı odada bulunmak.....</p> <p>Yanak yanağa öpmek.....</p> <p>Tokalaşmak.....</p> <p>Sarılmak.....</p> <p>Bu saydıklarım dışında sizin eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?.....</p> <p><i>EVET İSE Nedir?</i></p>	<table border="0"> <thead> <tr> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>.....1.....</td> <td>.....2.....</td> </tr> <tr> <td>.....1.....</td> <td>.....2.....</td> </tr> <tr> <td>.....1.....</td> <td>.....2.....</td> </tr> <tr> <td>.....1.....</td> <td>.....2.....</td> </tr> <tr> <td>.....1.....</td> <td>.....2.....</td> </tr> </tbody> </table> <p>DİĞER _____ U (BELİRTİN) </p>	EVET	HAYIR	.....1.....	.....2.....	.....1.....	.....2.....	.....1.....	.....2.....	.....1.....	.....2.....	.....1.....	.....2.....	
EVET	HAYIR														
.....1.....	.....2.....														
.....1.....	.....2.....														
.....1.....	.....2.....														
.....1.....	.....2.....														
.....1.....	.....2.....														
522	<p>AIDS hakkındaki bilgilerinizi nerelerden ya da kimlerden öğrendiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>ANNE ..... A BABA ..... B EŞ / SEVGİLİ ..... C KIZ KARDEŞ ..... D ERKEK KARDEŞ ..... E KIZ ARKADAŞ ..... F ERKEK ARKADAŞ ..... G KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... H ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... I ÖĞRETMEN ..... J HEMŞİRE/EBE ..... K DOKTOR ..... L OKUL ..... M GÖRSEL BASIN ..... N YAZILI BASIN ..... O İNTERNET ..... P RADYO ..... R ASKERLİK ..... S</p> <p>DİĞER _____ U (BELİRTİN)</p>													

BÖLÜM 6. ÜREME HAKLARI/CİNSEL HAKLAR VE BİLGİ KAYNAKLARI

601	<p>Şimdi size genç erkeklerle ilgili bazı cümleler okuyacağım. Bu cümlelerde okuyacaklarıma katılıp katılmadığınızı söyler misiniz?</p> <p>Genç erkekler cinselliklerini nasıl yaşayacaklarına kendileri karar verebilmelidir.....</p> <p>Genç erkekler kendi aralarında cinsel konuları rahatlıkla konuşabilmelidir.....</p> <p>Genç erkekler kız arkadaşlarının cinsel isteklerine hayır diyebilmelidir.....</p>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">KATILYOR</th> <th style="width: 33%;">KATILMIYOR</th> <th style="width: 33%;">KARARSIZ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">3.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">3.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">8.....</td> </tr> </tbody> </table>	KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	8.....
KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ												
1.....	2.....	3.....												
1.....	2.....	3.....												
1.....	2.....	8.....												
602	<p>Şimdi size genç kadınlarla ilgili bazı cümleler okuyacağım. Bu cümlelerde okuyacaklarıma katılıp katılmadığınızı söyler misiniz?</p> <p>Genç kadınlar cinselliklerini nasıl yaşayacaklarına kendileri karar verebilmelidir.....</p> <p>Genç kadınlar kendi aralarında cinsel konuları rahatlıkla konuşabilmelidir.....</p> <p>Genç kadınlar erkek arkadaşlarının cinsel isteklerine hayır diyebilmelidir.....</p>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">KATILYOR</th> <th style="width: 33%;">KATILMIYOR</th> <th style="width: 33%;">KARARSIZ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">3.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">3.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> <td style="text-align: center;">3.....</td> </tr> </tbody> </table>	KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....	1.....	2.....	3.....
KATILYOR	KATILMIYOR	KARARSIZ												
1.....	2.....	3.....												
1.....	2.....	3.....												
1.....	2.....	3.....												
603	<p>Şimdiye kadar üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında kimlerden/nerelerden bilgi aldınız?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p> <p><i>GEREKİRSE OKUNACAK:</i> (Üreme sağlığı, üreme organları ile ilgili sadece hastalık ya da sakatlık olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik halidir. Cinsel sağlık ise insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamlarının olmasıdır.)</p>	<p>ANNE ..... A</p> <p>BABA ..... B</p> <p>EŞ / SEVGİLİ ..... C</p> <p>KIZ KARDEŞ ..... D</p> <p>ERKEK KARDEŞ ..... E</p> <p>KIZ ARKADAŞ ..... F</p> <p>ERKEK ARKADAŞ ..... G</p> <p>KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... H</p> <p>ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... I</p> <p>ÖĞRETMEN ..... J</p> <p>HEMŞİRE/EBE ..... K</p> <p>DOKTOR ..... L</p> <p>OKUL ..... M</p> <p>GÖRSEL BASIN ..... N</p> <p>YAZILI BASIN ..... O</p> <p>İNTERNET ..... P</p> <p>RADYO ..... R</p> <p>ASKERLİK ..... S</p> <p>DİĞER ..... U</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p> <p>BİLGİ ALMADI ..... Z</p>												
603A	<p>Siz üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında kimlerden/nerelerden bilgi almayı tercih edersiniz?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>ANNE ..... A</p> <p>BABA ..... B</p> <p>EŞ / SEVGİLİ ..... C</p> <p>KIZ KARDEŞ ..... D</p> <p>ERKEK KARDEŞ ..... E</p> <p>KIZ ARKADAŞ ..... F</p> <p>ERKEK ARKADAŞ ..... G</p> <p>KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... H</p> <p>ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... I</p> <p>ÖĞRETMEN ..... J</p> <p>HEMŞİRE/EBE ..... K</p> <p>DOKTOR ..... L</p> <p>OKUL ..... M</p> <p>GÖRSEL BASIN ..... N</p> <p>YAZILI BASIN ..... O</p> <p>İNTERNET ..... P</p> <p>RADYO ..... R</p> <p>ASKERLİK ..... S</p> <p>DİĞER ..... U</p> <p style="text-align: center;">(BELİRTİN)</p>												

607	İnternet kullanıyor musunuz?	EVET .....1 HAYIR.....2	→ 608
607A	Son birkaç ay içinde internette aşağıdaki konulardan herhangi biri ile karşılaştınız mı?	EVET HAYIR	
	Gebeliği önleme ve aile planlaması	1 ..... 2	
	Prezervatif/Kondom/Kaput reklamı	1 ..... 2	
	Erken yaşta evlilik/gebelik	1 ..... 2	
	Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS	1 ..... 2	
	Genç sağlığı	1 ..... 2	
	Gençlik ve şiddet.....	1 ..... 2	
	Kadına yönelik şiddet	1 ..... 2	
607B	İnternette okuduğunuz bilgileri ne kadar güvenilir buluyorsunuz? Güvenilir mi yoksa güvenilirmez mi?	GÜVENİLİR .....1 GÜVENİLMEZ.....2 KARARSIZ 3	
607C	Şimdi size bazı internet sitelerinden bahsedeceğim. Bu okuyacağım siteleri güvenilir bulup bulmadığınızı söyley misiniz?	GÜVENİLİR GÜVENİLMEZ KARARSIZ	
	Sağlık Bakanlığının internet sitesi	1 ..... 2 ..... 3	
	Üniversitelerin internet siteleri.....	1 ..... 2 ..... 3	
	Gençlik ile ilgili internet siteleri	1 ..... 2 ..... 3	
	Dernek/Vakıfların internet siteleri	1 ..... 2 ..... 3	
	Türkiye dışındaki internet siteleri	1 ..... 2 ..... 3	
608	Üye olduğunuz veya etkinliklerine katıldığınız bir dernek, kulüp veya vakıf var mı?	EVET .....1 HAYIR.....2	
609	Son bir ay içerisinde aşağıda sayacağım sosyal ve kültürel etkinlikleri yaptınız mı?	EVET HAYIR	
	Sinemaya gitmek	1 ..... 2	
	Kahvehaneye gitmek.....	1 ..... 2	
	Kafe-pastanede vakit geçirmek	1 ..... 2	
	Müzik etkinliğine katılmak.....	1 ..... 2	
	Müzik aleti çalmak	1 ..... 2	
	Spor yapmak/Spor gösterisine gitmek	1 ..... 2	
	Alışveriş merkezlerine gitmek	1 ..... 2	
	Arkadaşlarla sohbet etmek.....	1 ..... 2	

<p>610</p>	<p>Siz daha önce herhangi bir kaynaktan cinsellik ile ilgili aşağıda okuyacağım konularda bilgi aldınız mı?</p> <p>Cinsel ilişki.....</p> <p>Cinsel organ temizliği.....</p> <p>Gebelikten korunma.....</p> <p>Gebelik ve doğum.....</p> <p>Cinsel sorunlar.....</p> <p>Bu saydıklarım dışında herhangi bir konuda bilgi aldınız mı?.....</p> <p><i>EVET İSE Nedir?</i></p>	<table border="0"> <tr> <td style="text-align: center;">EVET</td> <td style="text-align: center;">HAYIR</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1.....</td> <td style="text-align: center;">2.....</td> </tr> <tr> <td colspan="2"> DİĞER..... (BELİRTİN) </td> </tr> </table>	EVET	HAYIR	1.....	2.....	1.....	2.....	1.....	2.....	1.....	2.....	1.....	2.....	DİĞER..... (BELİRTİN) 		
EVET	HAYIR																
1.....	2.....																
1.....	2.....																
1.....	2.....																
1.....	2.....																
1.....	2.....																
DİĞER..... (BELİRTİN) 																	
<p>611 <i>610'A BAKIN:</i> BİR VEYA BİRDEN FAZLA EVET VAR ☐ HIÇ EVET YOK ☐ → 701</p>																	
<p>612</p>	<p>Bu konu(lar)da kimlerden/nerelerden bilgi aldınız?</p> <p><i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i></p>	<p>ANNE..... A</p> <p>BABA..... B</p> <p>EŞ/SEVGİLİ..... C</p> <p>KIZ KARDEŞ..... D</p> <p>ERKEK KARDEŞ..... E</p> <p>KIZ ARKADAŞ..... F</p> <p>ERKEK ARKADAŞ..... G</p> <p>KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb)..... H</p> <p>ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb)..... I</p> <p>ÖĞRETMEN..... J</p> <p>HEMŞİRE/EBE..... K</p> <p>DOKTOR..... L</p> <p>OKUL..... M</p> <p>GÖRSEL BASIN..... N</p> <p>YAZILI BASIN..... O</p> <p>İNTERNET..... P</p> <p>RADYO..... R</p> <p>ASKERLİK..... S</p> <p>DİĞER..... U (BELİRTİN)</p> <p>BİLGİ ALMADI..... Z</p>															

BÖLÜM 7. BAZI ALIŞKANLIKLAR

701	Genel olarak sağlığını nasıl değerlendiriyorsunuz? Çok iyi mi, iyi mi, orta mı, kötü mü yoksa çok kötü mü?	ÇOK İYİ ..... 1 İYİ ..... 2 ORTA ..... 3 KÖTÜ ..... 4 ÇOK KÖTÜ 5	
702	Sağlığınıza ne kadar özen gösteriyorsunuz? Çok fazla mı, çok mu, biraz mı, çok az mı, yoksa hiç özen göstermiyor musunuz?	ÇOK FAZLA ..... 1 ÇOK ..... 2 BİRAZ ..... 3 ÇOK AZ ..... 4 HİÇ 5	
703	Halen sigara içiyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
704	Hayatınız boyunca hiç alkollü içecek içtiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	801
704A	Son 3 ay içinde alkollü içecek içtiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	707
705	Son 3 ay içinde hiç kendinizi kaybedecek kadar alkollü içki içtiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
707	Alkol içmenizden dolayı çevrenizdeki insanlardan hiç uyarı aldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	

BÖLÜM 8. TUTUM VE DAVRANIŞLAR

801	Şimdi size duygusal hayatınız ile ilgili bazı sorular sormak istiyorum. Hiç sevgiliniz oldu mu?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 →	806
802	İlk defa sevgiliniz olduğunuzda kaç yaşındaydınız?	YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> BİLMİYOR 98	
803	<i>207 VE 208'E BAKIN</i> HİÇ EVLENMEMİŞ, EŞİ ÖLMÜŞ, BOŞANMIŞ VEYA AYRI YAŞIYOR <input style="width: 20px; height: 20px;" type="checkbox"/>	HALEN EVLİ <input style="width: 20px; height: 20px;" type="checkbox"/>	806
803A	Halen sevgiliniz var mı?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 →	806
804	Bu arkadaşlığınız hakkında birisiyle konuştunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 →	806
805	Kiminle/Kimlerle konuştunuz? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	ANNE ..... A BABA ..... B KIZ KARDEŞ ..... C ERKEK KARDEŞ ..... D KIZ ARKADAŞ ..... E ERKEK ARKADAŞ ..... F KADIN YAKIN AKRABA (TEYZE, YENGE vb) ..... G ERKEK YAKIN AKRABA (DAYI, AMCA vb) ..... H ÖĞRETMEN ..... I HEMŞİRE/EBE ..... J DOKTOR ..... K DİĞER ..... U	
806	Evlilik öncesinde sevgilisiyle cinsel ilişki deneyimi yaşayan kız ya da erkek arkadaşınız var mı?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR ..... 8 →	810
809	Evlilik öncesinde cinsel ilişki deneyimi yaşayan arkadaşınız kız mı, erkek mi, yoksa ikisi de mi?	KIZ ..... 1 ERKEK ..... 2 İKİSİ DE 3	
810	Bir genç kadının evlilik öncesinde cinsellik deneyiminin olmasını onaylıyor musunuz, onaylamıyor musunuz?	ONAYLIYOR ..... 1 ONAYLAMİYOR ..... 2 KARARSIZ 3	
811	Bir genç erkeğin evlilik öncesinde cinsellik deneyiminin olmasını onaylıyor musunuz, onaylamıyor musunuz?	ONAYLIYOR ..... 1 ONAYLAMİYOR ..... 2 KARARSIZ 3	
816A	Sizce bir erkek için ilk cinsel ilişki deneyimi kaç yaşında olmalıdır?	YAŞ ..... <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/> DİĞER ..... 96 (BELİRTİN) BİLMİYOR 98	

816B	Sizce bir kadın için ilk cinsel ilişki deneyimi kaç yaşında olmalıdır?	YAŞ ..... <input type="text"/> <input type="text"/> DİĞER ..... 96 (BELİRTİN) BİLMİYOR 98	
817	Hemcinslerine ilgi ve yakınlık duyduğunu farkettiğiniz bir arkadaşınız olsa onunla arkadaşlığınızı devam ettirir miydiniz?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 BİLMİYOR 8	
831	Şimdi size üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetleri konusunda bazı sorular soracağım. Sizce gençlere üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetleri verilmeli mi, yoksa verilmemeli midir?	VERİLMELİ ..... 1 VERİLME MELİ 2	900
832	Gençlere yönelik üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetleri nerelerde verilmelidir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	SAĞLIK OCAĞI ..... A HASTANE/DOĞUMEVİ ..... B AÇSAP MERKEZİ ..... C OKUL ..... D SADECE BU HİZMETİ VEREN BAĞIMSIZ DANIŞMA MERKEZİ ..... E ÜNİVERSİTE SAĞLIK KURUMU (MEDİKOSOSYAL) ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR X	
833	Bu merkezlerde hangi hizmetler verilmelidir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	BİLGİ ..... A DANIŞMANLIK ..... B GEBELİĞİ ÖNLEYİCİ YÖNTEMLER ..... C CİNSEL YOLLA BULAŞAN HASTALIKLARIN TEDAVİSİ ..... D GEBELİĞİN İSTEĞE BAĞLI OLARAK SONLANDIRILMASI ..... E GEBELİK VE DOĞUM HİZMETLERİ ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR X	
840	Bu merkezlerde kimler hizmet vermelidir? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	DOKTOR ..... A HEMŞİRE ..... B PSİKOLOG ..... C DİĞER ..... U (BELİRTİN) BİLMİYOR X	
841	Gençlere yönelik cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin (bilgi verme, eğitim, danışmanlık, tanı, tedavi, vb) ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz? Çok mu yararlı, yararlı mı, yararsız mı?	ÇOK YARARLI ..... 1 YARARLI ..... 2 YARARSIZ ..... 3 FİKRİ YOK 8	

BÖLÜM 9. GEBELİK VE GEBELİĞİ ÖNLEYİCİ YÖNTEMLER

900	<i>CEVAPLAYANIN CİNSİYETİ</i>	KADIN ☐ ERKEK ☐	950
901	Düzenli adet görüyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	905
902	Düzenli adet görmeme nedeninizi açıklar mısınız?	HALEN GEBE ..... 01 ŞÜPHELİ GEBELİĞİ VAR ..... 02 AMELİYATLA RAHİM VE YUMURTALIKLARI ALINDI ..... 03 RAHİM VE YUMURTALIK HASTALIĞI DÜZENLİ ADET GÖRMESİNİ ENGELLİYOR ..... 04 HENÜZ HiÇ ADET GÖRMEDİ ..... 05 ADETLERİ DÜZENE GİRMEDİ ..... 06 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN) BİLMİYOR 98	
905	<i>207'YE BAKIN</i>	EN AZ BİR KEZ EVLENMİŞ ☐ HiÇ EVLENMEMİŞ ☐	950
906	Şimdi size bugüne kadarki gebelikleriniz hakkında sorular sormak istiyorum. Siz hiç gebe kaldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	908
907	Şimdiye kadar neden hiç gebe kalmadınız?	YENİ EVLİ ..... 01 DAHA ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İSTEMİYOR, KORUNUYOR ..... 02 HASTALIĞI VAR, TEDAVİ OLUYOR ..... 03 EŞİNİN HASTALIĞI VAR, TEDAVİ OLUYOR ..... 04 ÇOCUĞU OLMUYOR ..... 05 EŞİNİN ÇOCUĞU OLMUYOR ..... 06 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN) BİLMİYOR 98	916 950
908	Siz hiç canlı doğum yaptınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	914
909	Sizinle birlikte oturan kaç oğlunuz var? Sizinle birlikte oturan kaç kızınız var? <i>YOKSA "00" YAZIN.</i>	OĞULLARI ..... <input type="text"/> <input type="text"/> KIZLARI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
910	Sizin doğurduğunuz ancak sizinle birlikte oturmayan, başka bir yerde yaşayan oğlunuz ya da kızınız var mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	912
911	Sizinle birlikte oturmayan kaç oğlunuz var? Sizinle birlikte oturmayan kaç kızınız var? <i>YOKSA "00" YAZIN.</i>	OĞULLARI ..... <input type="text"/> <input type="text"/> KIZLARI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	

912	Sizin doğurduğunuz ama doğumdan sonra ölen hiç erkek ya da kız çocuğunuz oldu mu? <i>YOKSA "00" YAZIN. HAYIR CEVABI VERİLİRSE, İŞARETLEMEDEN ÖNCE İRDELEYİN:</i> Doğumdan sonra, bir-iki saat, bir-iki gün gibi çok kısa bir süre yaşayan bir bebek de olabilir.	ÖLEN ERKEK ÇOCUK ..... <input type="text"/> <input type="text"/> ÖLEN KIZ ÇOCUK ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
913	909, 911 VE 912'DAKİ RAKAMLARI TOPLAYIN VE YAZIN	TOPLAM ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
914	Son gebeliğiniz nasıl sonlandı?	CANLI DOĞUM ..... 1 ÖLÜ DOĞUM ..... 2 DÜŞÜK ..... 3 ÇOCUK ALDIRMA 4	
915	Siz hiç kendiliğinden çocuk düşürdünüz mü? Düşürdüyseniz kaç tane düşürdünüz? <i>YOKSA "00" YAZIN.</i>	SAYI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
916	(Sahip olduklarımızdan başka) çocuk istiyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
917	Halen gebelikten korunmak için bir yöntem kullanıyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 922
918	Gebeliği önlemek için hangi yöntemi kullanıyorsunuz?	KADININ TÜPLERİNİN BAĞLANMASI ..... 01 ERKEĞİN KANALLARININ BAĞLANMASI ..... 02 HAP ..... 03 SİRAL ..... 04 İĞNE/ENJEKSİYON ..... 05 DERİ ALTI İMPLANTI/İMPLANTLARI ..... 06 PREZERVATİF/KONDOM/KAPUT ..... 07 KADIN KONDOMU ..... 08 DİYAFRAM, KÖPÜK, JEL, FİTİL ..... 09 SÜT/EMZİRME İLE KORUNMA YÖNTEMİ ..... 10 TEHLİKESİZ GÜNLER/TAKVİM YÖNTEMİ ..... 11 GERİ ÇEKME ..... 12 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)	→ 921

<p>920</p>	<p>Bu yöntemi nereden temin ettiniz ve ediyorsunuz?</p> <p>(YERİN ADI)</p>	<p>DEVLET SEKTÖRÜ DEVLET/NUMUNE HASTANESİ ..... 11 DOĞUMEVİ ..... 12 AÇSAP MERKEZİ ..... 13 SAĞLIK OCAĞI ..... 14 SAĞLIK EVİ ..... 15 SSK HASTANESİ/DİSPANSERİ ..... 16 GENÇLİK DANIŞMANLIK HİZMET BİRİMİ ..... 17 DİĞER ..... 19 (BELİRTİN)</p> <p>ÖZEL SEKTÖR HASTANE ..... 21 POLİKLİNİK ..... 22 DOKTOR MUAYENEHANESİ ..... 23 ECZANE/MEDİKAL ..... 25 DİĞER ..... 29 (BELİRTİN)</p> <p>ÜNİVERSİTE HASTANESİ ..... 31 MEDİKOSOSYAL ..... 32 GÖNÜLLÜ KURULUŞ/DERNEK/VAKIF ..... 41 MARKET / DÜKKAN ..... 52 AKRABA / ARKADAŞ / KOMŞU ..... 53 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)</p>	
<p>921</p>	<p>Ne kadar süredir bu yöntemi kullanıyorsunuz?</p>	<p>GÜN ..... 1 <input type="text"/></p> <p>AY ..... 2 <input type="text"/></p> <p>YIL ..... 3 <input type="text"/></p>	<p>950</p>
<p>922</p>	<p>Neden herhangi bir gebeliği önleyici yöntem kullanılmıyorsunuz?</p>	<p>ÇOCUK İSTİYOR ..... 01 HAMİLE ..... 02 LOĞUSA ..... 03 BEBEK EMZİRİYOR VE SÜTÜNÜN KORUDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR ..... 04 EŞİ YANINDA DEĞİL (ASKERDE, ÇALIŞMAYA GİTTİ GİBİ) ..... 05 EŞİ VEFAT ETTİ VEYA EŞİNDEN AYRILDI ..... 06 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)</p>	

950	GÖRÜŞME SIRASINDA BAŞKA KİM VARDI? <i>UYGUN OLAN BÜTÜN SEÇENEKLERİ İŞARETLEYİN.</i>	KİMSE YOKTU .....A KIZ KARDEŞİ.....B ERKEK KARDEŞİ.....C ÇOCUKLAR.....D EŞİ.....E KAYINVALİDESİ .....F KAYINPEDERİ.....G KENDİ ANNESİ .....H KENDİ BABASI.....I DİĞER ERKEKLER .....J DİĞER KADINLAR .....K	
951	GÖRÜŞME KEŞİNTİYE UĞRADI MI? EVET İSE, YAKLAŞIK KAÇ DAKİKA?	HAYIR .....000 DAKİKA .....1 <input type="text"/> <input type="text"/>	
952	SİZE GÖRE YANITLARIN GÜVENİLİRLİĞİ NEDİR?	ZAYIF .....1 ORTA .....2 İYİ .....3 ÇOK İYİ 4	
953	KİŞİ SORUKAĞIDINDA KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE.....A KÜRTÇE.....B ARAPÇA.....C DİĞER .....U (BELİRTİN)	955S
954	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET .....1 HAYIR 2	
955S	SAATİ YAZIN.	SAAT ..... <input type="text"/> <input type="text"/> DAKİKA ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	

Ek 3 Örnekleme Seçilen Yerleşim Yerleri

Örnekleme Seçilen Yerleşim Yerleri

KÜME NO	İL	İLÇE	BUCAK	KÖY	İL ADI	İLÇE ADI	BUCAK ADI	KÖY ADI	12 BÖLGE	5 BÖLGE	KIR/KENT	TİP	TABAKA	HH SAYISI	2000 NÜFUS
101	34	3	0	0	İSTANBUL	BAĞCILAR	MERKEZ		1	1	1	3	1	126610	556519
102	34	4	0	0	İSTANBUL	BAHÇELİEVLER	MERKEZ		1	1	1	3	1	122415	478623
103	34	6	0	0	İSTANBUL	BAYRAMPAŞA	MERKEZ		1	1	1	3	1	61358	246006
104	34	9	0	0	İSTANBUL	BEYOĞLU	MERKEZ		1	1	1	3	1	60431	231900
105	34	12	0	0	İSTANBUL	EYÜP	MERKEZ		1	1	1	3	1	60100	235116
106	34	13	0	0	İSTANBUL	FATİH	MERKEZ		1	1	1	3	1	112426	403508
107	34	14	0	0	İSTANBUL	GAZİOSMANPAŞA	MERKEZ		1	1	1	3	1	155767	658756
108	34	16	0	0	İSTANBUL	KADIKÖY	MERKEZ		1	1	1	3	1	226211	663299
109	34	16	0	0	İSTANBUL	KADIKÖY	MERKEZ		1	1	1	3	1	226211	663299
110	34	18	0	0	İSTANBUL	KARTAL	MERKEZ		1	1	1	3	1	88681	337390
111	34	19	0	0	İSTANBUL	KÜÇÜKÇEKMECE	MERKEZ		1	1	1	3	1	145284	593520
112	34	21	0	0	İSTANBUL	PENDİK	MERKEZ		1	1	1	3	1	93225	384668
113	34	23	0	0	İSTANBUL	ŞİŞLİ	MERKEZ		1	1	1	3	1	79138	270674
114	34	25	0	0	İSTANBUL	ÜMRANİYE	MERKEZ		1	1	1	3	1	116707	440859
115	34	26	0	0	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	MERKEZ		1	1	1	3	1	134142	495118
116	34	28	0	7	İSTANBUL	BÜYÜKÇEKMECE	MERKEZ	KAVAKLI (B)	1	1	1	1	1	11848	39884
201	34	18	1	1	İSTANBUL	KARTAL	SAMANDIRA	PAŞAKÖY	1	1	2	2	2	1744	8623
202	34	30	0	4	İSTANBUL	SİLVİRİ	MERKEZ	ÇANTA (B)	1	1	2	2	2	1199	4739
301	22	0	0	0	EDİRNE	MERKEZ	MERKEZ		2	1	1	1	3	31689	119298
302	22	0	0	0	EDİRNE	MERKEZ	MERKEZ		2	1	1	1	3	31689	119298
303	22	0	0	0	EDİRNE	MERKEZ	MERKEZ		2	1	1	1	3	31689	119298
304	22	4	0	0	EDİRNE	KEŞAN	MERKEZ		2	1	1	1	3	11764	42755
401	10	0	2	0	BALIKESİR	MERKEZ	KONAKPINAR (BM)		2	1	2	2	4	111	351
402	10	10	2	2	BALIKESİR	GÖNEN	SARIKÖY	AYVALIDERE	2	1	2	2	4	35	110
501	9	0	0	0	AYDIN	MERKEZ	MERKEZ		3	1	1	1	5	40173	143267
502	35	2	0	0	İZMİR	BORNOVA	MERKEZ		3	1	1	3	5	116506	391128
503	35	5	0	1	İZMİR	GAZİEMİR	MERKEZ	SARNIÇ (B)	3	1	1	1	5	4452	17657
504	35	8	0	0	İZMİR	KONAK	MERKEZ		3	1	1	3	5	222940	781363
505	35	8	0	0	İZMİR	KONAK	MERKEZ		3	1	1	3	5	222940	781363
506	35	23	0	0	İZMİR	ÖDEMİŞ	MERKEZ		3	1	1	1	5	18651	61896
601	9	0	0	26	AYDIN	MERKEZ	MERKEZ	OVAEYMİR (B)	3	1	2	2	6	1076	6518
602	9	9	0	21	AYDIN	KOÇARLI	MERKEZ	KIZILCABÖLÜK	3	1	2	2	6	196	731
701	43	0	0	0	KÜTAHYA	MERKEZ	MERKEZ		3	3	1	1	7	44180	166665

KÜME NO	İL	İLÇE	BUCAK	KÖY	İL ADI	İLÇE ADI	BUCAK ADI	KÖY ADI	12 BÖLGE	5 BÖLGE	KIR/KENT	TİP	TABAKA	HH SAYISI	2000 NÜFUS
702	43	0	0	0	KÜTAHYA	MERKEZ	MERKEZ		3	3	1	1	7	44180	166665
801	43	7	0	21	KÜTAHYA	GEDİZ	MERKEZ	FIRDAN (B)	3	3	2	2	8	399	2148
802	43	12	0	73	KÜTAHYA	TAVŞANLI	MERKEZ	KIRANŞEYH	3	3	2	2	8	154	595
901	16	2	0	0	BURSA	OSMANGAZİ	MERKEZ		4	1	1	3	9	157043	579127
902	16	2	0	0	BURSA	OSMANGAZİ	MERKEZ		4	1	1	3	9	157043	579127
903	16	2	0	0	BURSA	OSMANGAZİ	MERKEZ		4	1	1	3	9	157043	579127
904	16	3	0	0	BURSA	YILDIRIM	MERKEZ		4	1	1	3	9	122784	479249
905	16	3	0	0	BURSA	YILDIRIM	MERKEZ		4	1	1	3	9	122784	479249
906	16	3	0	0	BURSA	YILDIRIM	MERKEZ		4	1	1	3	9	122784	479249
907	16	8	0	0	BURSA	İNEGÖL	MERKEZ		4	1	1	1	9	25167	105959
908	16	16	0	0	BURSA	ORHANGAZİ	MERKEZ		4	1	1	1	9	11339	44426
1001	77	1	0	8	YALOVA	ALTINOVA	MERKEZ	KAYTAZDERE (B)	4	1	2	2	10	1170	6404
1002	77	4	0	0	YALOVA	ÇİFTLİKKÖY	MERKEZ		4	1	2	2	10	2775	9622
1101	26	0	0	0	ESKİŞEHİR	MERKEZ	MERKEZ		4	3	1	1	11	139417	482793
1102	26	0	0	0	ESKİŞEHİR	MERKEZ	MERKEZ		4	3	1	1	11	139417	482793
1201	81	0	0	79	DÜZCE	MERKEZ	MERKEZ	SANCAKLAR	4	3	2	2	12	606	2760
1202	81	5	0	10	DÜZCE	GÜMÜŞOVA	MERKEZ	KIYIKÖY	4	3	2	2	12	164	669
1301	6	1	0	0	ANKARA	ALTINDAĞ	MERKEZ		5	3	1	3	13	95455	400023
1302	6	2	0	0	ANKARA	ÇANKAYA	MERKEZ		5	3	1	3	13	218537	758490
1303	6	3	0	0	ANKARA	ETİMESGUT	MERKEZ		5	3	1	3	13	42577	169615
1304	6	5	0	0	ANKARA	KEÇİÖREN	MERKEZ		5	3	1	3	13	161453	625167
1305	6	6	0	0	ANKARA	MAMAK	MERKEZ		5	3	1	3	13	112738	412771
1306	6	7	0	0	ANKARA	SİNCAN	MERKEZ		5	3	1	3	13	67977	267879
1307	6	8	0	0	ANKARA	YENİMAHALLE	MERKEZ		5	3	1	3	13	144707	534109
1308	42	1	0	0	KONYA	KARATAY	MERKEZ		5	3	1	1	13	38246	183677
1309	42	3	0	0	KONYA	SELÇUKLU	MERKEZ		5	3	1	1	13	78096	327627
1310	42	25	0	0	KONYA	KULU	MERKEZ		5	3	1	1	13	5506	28024
1401	42	7	0	13	KONYA	ALTINEKİN	MERKEZ	ÖLMEZ	5	3	2	2	14	88	457
1402	42	14	0	2	KONYA	DEREBUCAK	MERKEZ	ÇAMLIK (B)	5	3	2	2	14	737	3570
1403	42	23	1	15	KONYA	KADINHANI	KURTHASANLI	ÖRNEK	5	3	2	2	14	261	1137
1404	70	1	0	2	KARAMAN	AYRANCI	MERKEZ	AKPINAR	5	3	2	2	14	59	227
1501	1	1	0	0	ADANA	SEYHAN	MERKEZ		6	2	1	3	15	190102	807934
1502	1	1	0	0	ADANA	SEYHAN	MERKEZ		6	2	1	3	15	190102	807934
1503	1	1	0	0	ADANA	SEYHAN	MERKEZ		6	2	1	3	15	190102	807934
1504	1	1	0	0	ADANA	SEYHAN	MERKEZ		6	2	1	3	15	190102	807934

KÜME NO	İL	İLÇE	BUCAK	KÖY	İL ADI	İLÇE ADI	BUCAK ADI	KÖY ADI	12 BÖLGE	5 BÖLGE	KIR/KENT	TİP	TABAKA	HH SAYISI	2000 NÜFUS
1505	1	1	0	0	ADANA	SEYHAN	MERKEZ		6	2	1	3	15	190102	807934
1506	1	2	0	0	ADANA	YÜREĞİR	MERKEZ		6	2	1	3	15	67504	322776
1507	1	2	0	39	ADANA	YÜREĞİR	MERKEZ	SOFULU (B)	6	2	1	1	15	4137	19239
1508	1	9	0	0	ADANA	KOZAN	MERKEZ		6	2	1	1	15	17097	75833
1509	31	0	0	0	HATAY	MERKEZ	MERKEZ		6	2	1	1	15	34678	144910
1510	31	4	0	0	HATAY	ERZİN	MERKEZ		6	2	1	1	15	5555	25879
1511	31	6	0	10	HATAY	İSKENDERUN	MERKEZ	DENİZCİLER (B)	6	2	1	1	15	3769	17495
1512	46	0	0	0	K.MARAŞ	MERKEZ	MERKEZ		6	2	1	1	15	64304	326198
1513	46	0	0	0	K.MARAŞ	MERKEZ	MERKEZ		6	2	1	1	15	64304	326198
1514	46	5	0	0	K.MARAŞ	ELBİSTAN	MERKEZ		6	2	1	1	15	14798	71500
1601	7	0	0	1	ANTALYA	MERKEZ	MERKEZ	DUACI	6	2	2	2	16	440	1698
1602	7	2	0	41	ANTALYA	ALANYA	MERKEZ	TOSLAK	6	2	2	2	16	492	2348
1603	7	8	0	9	ANTALYA	KALE	MERKEZ	KÖŞKERLER	6	2	2	2	16	567	2185
1604	7	13	0	32	ANTALYA	MANAVGAT	MERKEZ	KALEMLER	6	2	2	2	16	51	229
1605	46	0	0	62	K.MARAŞ	MERKEZ	MERKEZ	MAKSUTLU	6	2	2	2	16	106	607
1606	46	5	0	13	K.MARAŞ	ELBİSTAN	MERKEZ	ÇİÇEKKÖY	6	2	2	2	16	411	1957
1701	38	1	0	0	KAYSERİ	KOCASINAN	MERKEZ		7	3	1	1	17	65185	272939
1702	38	1	0	0	KAYSERİ	KOCASINAN	MERKEZ		7	3	1	1	17	65185	272939
1703	38	2	0	0	KAYSERİ	MELİKGAZİ	MERKEZ		7	3	1	1	17	60312	263453
1704	38	5	0	0	KAYSERİ	DEVELİ	MERKEZ		7	3	1	1	17	8436	35084
1705	66	0	0	0	YOZGAT	MERKEZ	MERKEZ		7	3	1	1	17	16527	73930
1706	66	10	0	0	YOZGAT	SORGUN	MERKEZ		7	3	1	1	17	10978	53884
1801	58	5	0	8	SİVAS	GEMEREK	MERKEZ	ÇEPNİ (B)	7	3	2	2	18	940	7517
1802	58	13	0	53	SİVAS	ŞARKIŞLA	MERKEZ	SARIÇİÇEK	7	3	2	2	18	65	303
1901	55	0	0	0	SAMSUN	MERKEZ	MERKEZ		8	4	1	1	19	95503	363180
1902	55	0	0	0	SAMSUN	MERKEZ	MERKEZ		8	4	1	1	19	95503	363180
1903	55	0	0	0	SAMSUN	MERKEZ	MERKEZ		8	4	1	1	19	95503	363180
1904	55	4	0	0	SAMSUN	BAFRA	MERKEZ		8	4	1	1	19	20183	83733
1905	55	6	0	0	SAMSUN	HAVZA	MERKEZ		8	4	1	1	19	4635	19385
1906	78	0	0	0	KARABÜK	MERKEZ	MERKEZ		8	4	1	1	19	26329	100749
2001	55	2	0	8	SAMSUN	ASARCIK	MERKEZ	AYDINKÖY	8	4	2	2	20	124	880
2002	55	5	0	70	SAMSUN	ÇARŞAMBA	MERKEZ	OYMALI	8	4	2	2	20	103	546
2003	55	9	0	24	SAMSUN	19 MAYIS	MERKEZ	YÖRÜKLER (B)	8	4	2	2	20	558	2447
2004	55	13	0	78	SAMSUN	VEZİRKÖPRÜ	MERKEZ	TEKEKIRANI	8	4	2	2	20	51	293
2101	19	0	0	0	ÇORUM	MERKEZ	MERKEZ		8	3	1	1	21	41522	161321

KÜME NO	İL	İLÇE	BUCAK	KÖY	İL ADI	İLÇE ADI	BUCAK ADI	KÖY ADI	12 BÖLGE	5 BÖLGE	KIR/KENT	TİP	TABAKA	HH SAYISI	2000 NÜFUS
2102	19	0	0	0	ÇORUM	MERKEZ	MERKEZ		8	3	1	1	21	41522	161321
2103	19	0	0	0	ÇORUM	MERKEZ	MERKEZ		8	3	1	1	21	41522	161321
2104	19	0	0	0	ÇORUM	MERKEZ	MERKEZ		8	3	1	1	21	41522	161321
2105	19	5	0	0	ÇORUM	İSKİLİP	MERKEZ		8	3	1	1	21	5329	19648
2106	19	12	0	0	ÇORUM	SUNGURLU	MERKEZ		8	3	1	1	21	8196	35397
2201	60	4	3	8	TOKAT	ERBAA	KOZLU	KAVALCIK	8	3	2	2	22	8	32
2202	60	11	1	9	TOKAT	ZİLE	YILDIZTEPE	BOLDACI	8	3	2	2	22	144	1632
2301	52	0	0	0	ORDU	MERKEZ	MERKEZ		9	4	1	1	23	28636	112525
2302	52	6	0	0	ORDU	FATSA	MERKEZ		9	4	1	1	23	12611	63721
2303	52	18	0	0	ORDU	ÜNYE	MERKEZ		9	4	1	1	23	15100	61552
2304	61	0	0	0	TRABZON	MERKEZ	MERKEZ		9	4	1	1	23	52702	214949
2305	61	0	0	0	TRABZON	MERKEZ	MERKEZ		9	4	1	1	23	52702	214949
2306	61	12	0	0	TRABZON	OF	MERKEZ		9	4	1	1	23	4318	25478
2401	8	3	0	0	ARTVİN	BORÇKA	MERKEZ		9	4	2	2	24	1675	9008
2402	8	6	2	11	ARTVİN	ŞAVŞAT	VELİKÖY	YONCALI	9	4	2	2	24	93	273
2501	24	0	0	0	ERZİNCAN	MERKEZ	MERKEZ		10	5	1	1	25	20953	107175
2502	24	8	0	0	ERZİNCAN	ÜZÜMLÜ	MERKEZ		10	5	1	1	25	4645	30298
2503	25	0	0	0	ERZURUM	MERKEZ	MERKEZ		10	5	1	1	25	70006	361235
2504	25	0	0	0	ERZURUM	MERKEZ	MERKEZ		10	5	1	1	25	70006	361235
2505	25	0	0	0	ERZURUM	MERKEZ	MERKEZ		10	5	1	1	25	70006	361235
2506	25	4	0	0	ERZURUM	HORASAN	MERKEZ		10	5	1	1	25	2649	16151
2601	4	1	0	54	AĞRI	DİYADİN	MERKEZ	YOLCUPINARI	10	5	2	2	26	82	544
2602	4	5	2	3	AĞRI	PATNOS	DOĞANSU	BUDAK	10	5	2	2	26	49	471
2701	13	3	0	0	BİTLİS	GÜROYMAK	MERKEZ		11	5	1	1	27	2620	22521
2702	44	0	0	0	MALATYA	MERKEZ	MERKEZ		11	5	1	1	27	83990	381081
2703	44	0	0	0	MALATYA	MERKEZ	MERKEZ		11	5	1	1	27	83990	381081
2704	44	0	0	0	MALATYA	MERKEZ	MERKEZ		11	5	1	1	27	83990	381081
2705	44	0	0	0	MALATYA	MERKEZ	MERKEZ		11	5	1	1	27	83990	381081
2706	44	6	0	0	MALATYA	DOĞANŞEHİR	MERKEZ		11	5	1	1	27	2750	13517
2801	65	5	0	16	VAN	EDREMİT	MERKEZ	ÇİÇEKLİ (B)	11	5	2	2	28	463	3736
2802	65	11	0	2	VAN	SARAY	MERKEZ	BALTEPE	11	5	2	2	28	76	711
2901	27	1	0	0	GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	MERKEZ		12	5	1	1	29	104633	498159
2902	27	1	0	0	GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	MERKEZ		12	5	1	1	29	104633	498159
2903	27	1	0	0	GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	MERKEZ		12	5	1	1	29	104633	498159
2904	27	2	0	0	GAZİANTEP	ŞEHİTKAMİL	MERKEZ		12	5	1	1	29	70967	355354

KÜME NO	İL	İLÇE	BUCAK	KÖY	İL ADI	İLÇE ADI	BUCAK ADI	KÖY ADI	12 BÖLGE	5 BÖLGE	KIR/KENT	TİP	TABAKA	HH SAYISI	2000 NÜFUS
2905	27	2	0	0	GAZİANTEP	ŞEHİTKAMİL	MERKEZ		12	5	1	1	29	70967	355354
2906	47	0	0	0	MARDİN	MERKEZ	MERKEZ		12	5	1	1	29	11901	65072
2907	47	5	0	0	MARDİN	MİDYAT	MERKEZ		12	5	1	1	29	7428	56669
2908	73	5	0	0	ŞIRNAK	SİLOPİ	MERKEZ		12	5	1	1	29	5561	51199
3001	63	0	0	6	ŞANLIURFA	MERKEZ	MERKEZ	BÜYÜKHAN	12	5	2	2	30	79	750
3002	63	0	0	9	ŞANLIURFA	MERKEZ	MERKEZ	DEMİRCİK	12	5	2	2	30	47	340
3003	63	0	0	13	ŞANLIURFA	MERKEZ	MERKEZ	HANCIĞAZ	12	5	2	2	30	125	882
3004	63	0	0	18	ŞANLIURFA	MERKEZ	MERKEZ	KONUKLU (B)	12	5	2	2	30	251	2198

Ek 4
TÜİK Blok Listesi

TÜİK Blok Listesi

KÜME NO	İL KOD	İL AD	İLÇE KOD	İLÇE AD	BUCAK AD	KÖY KOD	KÖY AD	MAHALLE AD
101	34	İSTANBUL	3	BAĞCILAR	MERKEZ	0	X	KİRAZLI
102	34	İSTANBUL	4	BAHÇELİEVLER	MERKEZ	0	X	ŞİRİNEVLER
103	34	İSTANBUL	6	BAYRAMPAŞA	MERKEZ	0	X	YILDIRIM
104	34	İSTANBUL	9	BEYOĞLU	MERKEZ	0	X	HACİMİMİ
105	34	İSTANBUL	12	EYÜP	MERKEZ	0	X	SİLAHTARAĞA
106	34	İSTANBUL	13	FATİH	MERKEZ	0	X	MELEK HATUN
107	34	İSTANBUL	14	GAZİOSMANPAŞA	MERKEZ	0	X	BARBAROS HAYRETTİNPAŞA
108	34	İSTANBUL	16	KADIKÖY	MERKEZ	0	X	BOSTANCI
109	34	İSTANBUL	16	KADIKÖY	MERKEZ	0	X	KOZYATAĞI
110	34	İSTANBUL	18	KARTAL	MERKEZ	0	X	ORTA
111	34	İSTANBUL	19	KÜÇÜKÇEKMECE	MERKEZ	0	X	HALKALI MERKEZ
112	34	İSTANBUL	21	PENDİK	MERKEZ	0	X	SÜLÜNTEPE
113	34	İSTANBUL	23	ŞİŞLİ	MERKEZ	0	X	ESKİŞEHİR
114	34	İSTANBUL	25	ÜMRANİYE	MERKEZ	0	X	ÇAKMAK
115	34	İSTANBUL	26	ÜSKÜDAR	MERKEZ	0	X	CUMHURİYET
116	34	İSTANBUL	28	BÜYÜKÇEKMECE	MERKEZ	7	BEYLİKDÜZÜ	KAVAKLI
202	34	İSTANBUL	30	SİLİVRİ	MERKEZ	4	ÇANTA	FATİH
301	22	EDİRNE	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	BABADEMİRTAŞ
302	22	EDİRNE	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	MEDRESE ALİ BEY
303	22	EDİRNE	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	YILDIRIM BEYAZIT
304	22	EDİRNE	4	KEŞAN	MERKEZ	0	X	İSPAT CAMİ
501	9	AYDIN	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	YEDİ EYLÜL
502	35	İZMİR	2	BORNOVA	MERKEZ	0	X	ÇAMKULE
503	35	İZMİR	5	GAZİEMİR	MERKEZ	1	SARNIÇ	MENDERES
504	35	İZMİR	8	KONAK	MERKEZ	0	X	AYDIN
505	35	İZMİR	8	KONAK	MERKEZ	0	X	MURAT REİS
506	35	İZMİR	23	ÖDEMİŞ	MERKEZ	0	X	ZAFER
601	9	AYDIN	0	MERKEZ	MERKEZ	26	OVAEYMİR	ATATÜRK
701	43	KÜTAHYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	GAYBİEFENDİ
702	43	KÜTAHYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	YUNUSEMRE
801	43	KÜTAHYA	7	GEDİZ	MERKEZ	21	FIRDAN	ÇANDIR
901	16	BURSA	02	OSMANGAZİ	MERKEZ	0	X	GAZİ AKDEMİR
902	16	BURSA	02	OSMANGAZİ	MERKEZ	0	X	NAMİK KEMAL

KÜME NO	İL KOD	İL AD	İLÇE KOD	İLÇE AD	BUCAK AD	KÖY KOD	KÖY AD	MAHALLE AD
903	16	BURSA	02	OSMANGAZİ	MERKEZ	0	X	ÇİRİŞHANE
904	16	BURSA	03	YILDIRIM	MERKEZ	0	X	DEĞİRMENLİKIZIK
905	16	BURSA	03	YILDIRIM	MERKEZ	0	X	MOLLAARAP
906	16	BURSA	03	YILDIRIM	MERKEZ	0	X	YENİMAHALLE
907	16	BURSA	8	İNEGÖL	MERKEZ	0	X	SİNANBEY
908	16	BURSA	16	ORHANGAZİ	MERKEZ	0	X	HÜRRİYET
1001	77	YALOVA	1	ALTINOVA	MERKEZ	8	KAYTAZDERE	MERKEZ
1101	26	ESKİŞEHİR	0	MERKEZ	X	0	X	OSMANGAZİ
1102	26	ESKİŞEHİR	0	MERKEZ	X	0	X	ÖMERAĞA
1301	6	ANKARA	1	ALTINDAĞ	MERKEZ	0	X	KALE
1302	6	ANKARA	2	ÇANKAYA	MERKEZ	0	X	ÇAMLITEPE
1303	6	ANKARA	3	ETİMESGUT	MERKEZ	0	X	İSTASYON
1304	6	ANKARA	5	KEÇİÖREN	MERKEZ	0	X	ÇALDIRAN
1305	6	ANKARA	6	MAMAK	MERKEZ	0	X	BOĞAZIÇI
1306	6	ANKARA	7	SİNCAN	MERKEZ	0	X	SELÇUKLU
1307	6	ANKARA	8	YENİMAHALLE	MERKEZ	0	X	KORU
1308	42	KONYA	1	KARATAY	MERKEZ	0	X	MENGENE
1309	42	KONYA	3	SELÇUKLU	MERKEZ	0	X	BEYAZIT
1310	42	KONYA	25	KULU	MERKEZ	0	X	DİNEK
1402	42	KONYA	14	DEREBUCAK	MERKEZ	2	ÇAMLIK	MERKEZ
1501	1	ADANA	1	SEYHAN	MERKEZ	0	X	DENİZLİ
1502	1	ADANA	1	SEYHAN	MERKEZ	0	X	HAVUZLUBAHÇE
1503	1	ADANA	1	SEYHAN	MERKEZ	0	X	ONUR
1504	1	ADANA	1	SEYHAN	MERKEZ	0	X	YENİBARAJ
1505	1	ADANA	1	SEYHAN	MERKEZ	0	X	İSMETPAŞA
1506	1	ADANA	2	YÜREĞİR	MERKEZ	0	X	P.T.T
1507	1	ADANA	2	YÜREĞİR	MERKEZ	39	SOFULU	ORHANGAZİ
1508	1	ADANA	9	KOZAN	MERKEZ	0	X	TUFANPAŞA
1509	31	HATAY	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	ESENTEPE
1510	31	HATAY	4	ERZİN	MERKEZ	0	X	İSTİKLAL
1511	31	HATAY	6	İSKENDERUN	MERKEZ	10	DENİZCİLER	ŞİRİNYURT
1512	46	KAHRAMANMARAŞ	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	KANUNİ
1513	46	KAHRAMANMARAŞ	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	İSMET PAŞA
1514	46	KAHRAMANMARAŞ	5	ELBİSTAN	MERKEZ	0	X	CUMHURİYET
1701	38	KAYSERİ	1	KOCASİNAN	MERKEZ	0	X	FEVZİ ÇAKMAK

KÜME NO	İL KOD	İL AD	İLÇE KOD	İLÇE AD	BUCAK AD	KÖY KOD	KÖY AD	MAHALLE AD
1702	38	KAYSERİ	1	KOCASİNAN	MERKEZ	0	X	YAVUZSELİM
1703	38	KAYSERİ	2	MELİKGAZİ	MERKEZ	0	X	BATTALGAZİ
1704	38	KAYSERİ	5	DEVELİ	MERKEZ	0	X	YENİ
1705	66	YOZGAT	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	FATİH
1706	66	YOZGAT	10	SORGUN	MERKEZ	0	X	KARŞIYAKA
1801	58	SİVAS	5	GEMEREK	MERKEZ	8	ÇEPNİ	Ş.BİNBAŞI MEHMET ARAS
1901	55	SAMSUN	0	MERKEZ	X	0	X	MİMARŞİNAN MAH.
1902	55	SAMSUN	0	MERKEZ	X	0	X	FEVZİ ÇAKMAK MAH.
1903	55	SAMSUN	0	MERKEZ	X	0	X	KADIKÖY
1904	55	SAMSUN	4	BAFRA	MERKEZ	0	X	TABAKHANE
1905	55	SAMSUN	6	HAVZA	MERKEZ	0	X	BAHÇELİEVLER
1906	78	KARABÜK	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	5000 EVLER BAHÇELİEVLER
2003	55	SAMSUN	9	19 MAYIS	MERKEZ	24	YÖRÜKLER	FEVZİÇAKMAK
2101	19	ÇORUM	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	BUHARAEVLER
2102	19	ÇORUM	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	KALE
2103	19	ÇORUM	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	ULUKAVAK
2104	19	ÇORUM	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	ÜÇTUTLAR
2105	19	ÇORUM	5	İSKİLİP	MERKEZ	0	X	YENİ CAMİ
2106	19	ÇORUM	12	SUNGURLU	MERKEZ	0	X	HACETTEPE
2301	52	ORDU	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	ŞAHİNCİLİ
2302	52	ORDU	6	FATSA	MERKEZ	0	X	KURTULUŞ
2303	52	ORDU	18	ÜNYE	MERKEZ	0	X	ÇINARLIK
2304	61	TRABZON	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	2 NOLU BEŞİRLİ
2305	61	TRABZON	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	KAYMAKLI
2306	61	TRABZON	12	OF	MERKEZ	0	X	İRFANLI
2401	8	ARTVİN	3	BORÇKA	MERKEZ	0	X	MERKEZ
2501	24	ERZİNCAN	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	KIZILAY
2502	24	ERZİNCAN	8	ÜZÜMLÜ	MERKEZ	0	X	BAHÇEŞEHİR
2503	25	ERZURUM	0	MERKEZ	X	0	X	ŞÜKRÜPAŞA
2504	25	ERZURUM	0	MERKEZ	X	0	X	ADNAN MENDERES
2505	25	ERZURUM	0	MERKEZ	X	0	X	YUNUSEMRE
2506	25	ERZURUM	4	HORASAN	MERKEZ	0	X	YENİ
2701	13	BİTLİS	3	GÜROYMAK	MERKEZ	0	X	HAYDAR
2702	44	MALATYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	FERHADİYE
2703	44	MALATYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	KİLTEPE

KÜME NO	İL KOD	İL AD	İLÇE KOD	İLÇE AD	BUCAK AD	KÖY KOD	KÖY AD	MAHALLE AD
2704	44	MALATYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	ZAFER
2705	44	MALATYA	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	İZZETİYE
2706	44	MALATYA	6	DOĞANŞEHİR	MERKEZ	0	X	KARŞIYAKA
2801	65	VAN	5	EDREMİT	MERKEZ	16	ÇİÇEKLİ	GÖLKAŞI
2901	27	GAZİANTEP	1	ŞAHİNBEY	MERKEZ	0	X	BARAK
2902	27	GAZİANTEP	1	ŞAHİNBEY	MERKEZ	0	X	KANALICI
2903	27	GAZİANTEP	1	ŞAHİNBEY	MERKEZ	0	X	TURAN EMEKSİZ
2904	27	GAZİANTEP	2	ŞEHİTKAMİL	MERKEZ	0	X	GÜVENEVLER
2905	27	GAZİANTEP	2	ŞEHİTKAMİL	MERKEZ	0	X	ÇIKSORUT
2906	47	MARDİN	0	MERKEZ	MERKEZ	0	X	İSTASYON
2907	47	MARDİN	5	MİDYAT	MERKEZ	0	X	SANAYİ
2908	73	ŞIRNAK	5	SİLOPİ	MERKEZ	0	X	NUH
3004	63	ŞANLIURFA	0	MERKEZ	MERKEZ	18	KONUKLU	KAZANLI

Ek 5
Küme Listeleme Formu

KÜME NO ..... <input type="text"/>	GENÇLİK ARAŞTIRMASI KÜME LİSTELEME FORMU	KENT/KIR (1 / 2) ..... <input type="text"/>	TÜİK BLOK BİLGİSİ VAR / YOK (1 / 2) <input type="text"/>
İL ..... <input type="text"/>	BUCAK ..... <input type="text"/>	MEZRA	
İLÇE ..... <input type="text"/>	KÖY ..... <input type="text"/>	MAHALLE	

KÜME NOSUNA GÖRE 01-24 SIRALAYINIZ		BİNANIN ADRESİ, TARİFİ VEYA KÖY/MAHALLE İSMİ	BİNA İÇİ SIRA NO	HANEHALKI REİSİNİN ADI	GÖZLEMLER
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				

KÜME NOSUNA GÖRE 01-24 SIRALAYINIZ		BİNANIN ADRESİ, TARİFİ VEYA KÖY/MAHALLE İSMİ	BİNA İÇİ SIRA NO	HANEHALKI REİSİNİN ADI	GÖZLEMLER
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	32				
	33				
	34				

KÜME NOSUNA GÖRE 01-24 SIRALAYINIZ		BİNANIN ADRESİ, TARİFİ VEYA KÖY/MAHALLE İSMİ	BİNA İÇİ SIRA NO	HANEHALKI REİSİNİN ADI	GÖZLEMLER
	35				
	36				
	37				
	38				
	39				
	40				
	41				
	42				
	43				
	44				
	45				
	46				
	47				
	48				

KÜME İLE İLGİLİ GÖZLEMLER

Ek 6
Ekip Başı Çalışma Formu

Ek 7
Görüşmeci Çalışma Formu

